కైఫీయ్యతు అనుమకొండ్క యిందుకు ఆజ్ఞేయం
రెండు పర్వ్యులు వోరంగలుకు ప్రతినామమైన
ఏకశిలానగరం యీరెండు స్థళములయందు
రాజ్యంచేశిన రాజుల వంశావళ్లి వారి వారి
సాధుజరిగిన చర్యలు వివరంగా వ్రాశి వున్నది॥— — .... —.

Restored in 1942-43 from a ms of MacKenzie Collection
No 15-4-5. by Sri K. Seshacharlu Temporary Copyist

కైఫియ్యతు అనుమకొండ యిందుకు ఆగ్నేయం రెండ్లు పరువులు వోరంగల్లు
కు ప్రతి నామమైన ఏకశిలానగరం యొక్క వృత్తాంతము.—

అభినవ జంబూద్వీపమునకు దక్షిణం వారాణసీ శ్రీశైలక్షేత్రమునకు యిరువై యో
జనములు కృష్ణాగోదావరి మధ్యే, కృష్ణానదికి వుత్తరం పదుమూడు యోజనం గోదావరిన
దికి దక్షిణం ఆరు యోజనంబులు గోలుకొండ దుర్గానకు యీశాన్యం తొమ్మిది యోజనంబు
లు తెనుగు దేశంబున పొడెంబ్బాత్రమంబైన మడికొండకు యీశాన్యం కోశద్వయమున
హనుమాద్రి అనే వక్ష పర్వతం కలదు. అందుకు అనుమకొండ అనే సాధారణనామం కలిగిన
ది. అందుకు క్రోశద్వయం యీశాన్యభాగంబున కోటలు కొమ్మలు కొమ్మైన పూంవుతోటలు
బావుల తాటకములు ధనధాన్యసమృద్ధిగానున్ను, తురగసంఘములున్ను, మదగజంబులు
న్ను, మహాప్రకాశమైన మాలున్ను, యుద్ధరంగమందు శత్రువులని బొందిన భటులు ప్రాసాదంబులు
గోపురంబులున్ను, బంగారుతోని వర్గాలమైన కవాటములున్ను, నవరత్నవారిజాల
ములు సుందర మణి భూసుర రాజవైశ్య శూద్రాదులైన వారు సకల వైభవములతో యుక్తులై
నవ వర్ణాశ్రమంబులతో వొప్పబడిన దిన్ని, అచల శివాలయంబులున్ను మునులు శిద్ధు
లు నివాసమైన స్థలము, పైన ప్రాశన హనుమాద్రికి దక్షిణం వక్షదేవ ఘూత సరస తీరము
న ఆగ్నేయంతమున్ను, హనుమాద్రియందున్ను అనేక శిద్ధులు నివాసమైయుండి తప
స్సాధనలచే ముక్తిప్రదులై యుండిరి. ఆ సమయంబున ప్రమథగణాలు పార్వతి
ని చూచిన వారై వేడుకలతో నిట్లనిరి. ఓ పార్వతీ వినవమ్మా మనవి, మున్ను నీవు
దక్షకృతయాగంబున నవమానంబు నొంది కోపంబు దాల్చి దేవుని యొక్క నేత్రాగ్ని
వల్ల భస్మంబై హిమవంతస్త్రీ అయిన మేనక గర్భమందు వుద్భవించి వార
౨. ~~+డా~~లచేత సత్పుత్రుతువులుగా నిదినదిన అభివృద్ధి పొందియున్న అంకలిని సౌందర్య

శాలి అయిన్నట్టి యీశ్వరుణ్ణి కోరినంత్తట యీమె యొక్క మనోభావం తండ్రి అయి
న హిమవంత్తుడు గ్రహించి తనకొమార్తెను యీశ్వరునికి యిచ్చెదనని తనయొక్క కుల
గోత్ర మిత్రబాంధవులకు గోత్రపతుల వివరం. శ్రీకుధరం, మేరు, మలయాచలం, మం
ధ్ధరం, కేతు, మహాధర, క్రౌంచ, గంధమాధన, నీల, ఘన, చక్రవాళ, బంధుర, రోహణ, పర్వ
త, నిషేధ, మాస్తాద్రి, ఉదయాద్రి, కుంభ, సింహ్యా, కూర్మ, గరుడ, వింధ్య, కరి, సహ్యా,
ఋష్య, మాల్య, మొదలైన పర్వతములు హిమకలశాలు నిఖరవుండ్లు ధరించి కామరూపు
లై తమతమ విభవములతో హిమవత్పర్వతానికి చేరిరి. హిమవంత్తుడు వారినందరిని
పూజించి క్షేమంబు అడిగి తమయొక్క కన్యకను మన్మధ ద్వేషి అయిన యీశ్వరు
నికి యిత్తామని నిశ్చయించినాను. అని తనయొక్క మనోభావం తెలియచేసినంత్త
ట వారు అందరు సంతోషయుక్తులై కేవలం హితమైన కార్యంబని యనుకూల వాక్యం
బులాడిరి సుముహూర్తంబున వరుని జూడుటకు వేడుకతో గురుశుక్రులు లాదిగా
గలిగిన ఋషీశ్వరులు యీశ్వరుని వద్దకు బంపుటయు వారు కేవలం వృత్తమైన శకు
నం వర్ణించుకుంటూన్న కైలాసగిరికి యేతెంచి తాంబూలం మొదలైన శుభసూచకవ
స్తువులు యీశ్వరునికి యిచ్చిరి యీవార్త నారద మహామునిగారు యీశ్వరునికి తెల్పినం
త్తట మరియు యీశ్వరుని స్తుతి జేసి పార్వతి అమ్మవారియందు వున్న సలక్షణంబు విన్న
వించగా యీశ్వరుండు సంతోషభరితుండై యానందాన్వితుండై వారలకు ప్రతి ఆద
రణతోకూడా తాంబూలాది దక్షిణంబులొసంగిన తదనంత్తరంబు ~~గా~~ వీరు యీ
శ్వరునిచే సెల్వుపుచ్చుకొని శకునంబ్బులు చూచి సముహూర్తంబు చూచి లగ్నని
శ్చయంబుచే తామనిరాశగా మార్గమున శుభసూచనమైన శకునంబులయిన
వి. అక్కడనుంచి హిమవంత్తానికి జేరి హిమవంతునితో యీవృత్తాంతంబులు సాంతంబుగా

వెరిశించెనంత్రట ఆ హిమవంతుడు సంతోషచిత్తుడై దేవకళలైన స్త్రీలను పిలిచి అంతః
పురమునకు మీరు వేగి పార్వతీదేవిని శృంగారం జాయుమని పంపించినంత్రట వారు శృం
గారించేటందుకు హిమవచ్ఛాద్రు అయినవేమనక సకలాభరణములిచ్చిక స్నేక నుశృంగా
రించి ~~...~~ చి వెంబడిన సఖిలు పార్వతీదేవి యొక్క వుభయపార్శ్వములయందు
న్నుకై వారములుచేస్తూ ముత్యాల పాలకిలోకూర్చుండబెట్టి అక్కడినుంచి సభాస్థా
నకు వచ్చి పల్లకి దిగ్గి అక్కడ ఉన్న మునీశ్వరులకు వందనంచేసి వారల చే ఆశీర్వచనములు
పైకొని ముత్యాల గద్దెపై కూర్చుండబెట్టినంత్రట ఆ మునీశ్వరులు శుభలక్షణంబులు
జూచి పొగడుచుండగా పార్వతి యొక్క అసాధ్యమైన రూపములు మునీశ్వరులు మెచ్చి లో
మిత గినదని నిశ్చయించి సాముద్రిక శాస్త్రంబులు యథా విధిగా వున్నదని జూచి హర్ష
పై యీశ్వరునికిన్ని, పార్వతికిన్ని, చంద్ర తారాబలంబులు ఉత్తమంబుగ గలిగి ఈశ్వర సం
వత్సర కార్తీక శుద్ధగం సోమవారం రాత్రి ధనుర్లగ్నం నాల్గు ఘడియలలో వివాహమును
లందరు హర్షం పొంది లగ్నంబు నిశ్చయంబు గావించి పార్వతిని అప్పుడు ముత్తైదువల
చేసి తాంబూలంబులు సమర్పించిరి। అప్పుడు అంతఃపురంబున -- న్నయి దేప్రాకారంచే
శిరి। అంత్రట హిమవంత్తుడు పార్వతి వివాహమునకు సంతోషం పొంది ఈశ్వరుండు తన
అల్లుడు అవుతున్నాడని సంతోషంచేత మునులకు సాష్టాంగదండప్రణామంబు సమర్పిం
చి మునులున్న దానున్ను యీశ్వరుని వద్దకు కైలాసగిరికి ప్రవేశించి యీశ్వరున్ని నానావిధ
ములచే స్తుతియించి అప్పుడు వివాహవృత్తాంతంబు సాంతంబుగా ఈశ్వరునికి మనవిచే
సి అప్పుడు దేవేంద్రుడుంయాది గాగల దేవతలరంమ్మని పిలువనంపుడు బయునంత్రట
వారలు తమతమ వాహనారూఢులై దంపతులసహితం పరివారములతో కూడా బ్రహ్మవిష్ణు
న్నుబ్రహ్మాది దేవతలు ఆదిగాగల సమస్తదేవతలున్ను, గురు శుక్ర ఆదిగాగల సప్తఋ

ఋషులున్ను, గరుడ గంధర్వాది కింపురుషులు సిద్ధసాధ్యులున్ను, రంభా మేనకా
ది అప్సరసలున్ను, కైలాసమునకు యేగిరి, వామవంత్తుడున్న తనబంధువర్గములతో
కూడా ఈశ్వరుని కొలిచి తన వాతులు మంత్రులు ద్వారకులు, అతులితగతి యొడయీ
శ్వరుని పాదపద్మంబులకు భక్తితో మ్రొక్కి మోదంబున పూజించి వేదఘోషంబుల
తో వినుపించ్చునప్పుడు ఆభరణాది సకల అలంకారములు జేసి ముత్యాల ఛత్రచామ
రులున్న నానా విధంబైన వాద్యఘోషంబులు మ్రోయించ్చిరి. అప్పుడు గురుశుక్రాదు
లు యీదేశము మాహాత్మ్యంబు నిపలికి తెలిపినంత్తట సకలమైనవారున్ను సంతోష
భరితులై స్వాస్తేకంగా ద్వారబాసి వివాహామునకు వచ్చిన పెద్దలకెల్లా కట్నంబు
లు ప్రియంబ్బుతో నొసంగి ఈశ్వరునికిన్ని సకలమైన ఆభరణాదులు సమర్పించి పా
ర్వతిని ఈశ్వరునికి వప్పగించిరి. అది మొదలుగాను యీశ్వరునికి అర్ధనారీశ్వరుండని నా
మము కలిగెను. పార్వతి పద్మాక్షియని నామంబు కలిగి అపుడు పార్వతి పద్మాక్షియ
ని పాలించి మానవులకి దక్షిణాన సిద్ధేశ్వరుని పడమర పర్వత శిఖరమునందు ప
ద్మాక్షియని నామము గావించి ప్రత్యక్షంబై నివాసంబు నాయవలయునని సిద్ధులు
మొదలుగాగల మునులు ప్రార్ధించనంత్తట, పార్వతిన్ని యీశ్వరుడున్ను వరిమనోభీ
ష్టం సంతుష్టి నాయగలందులకు గాను ప్రత్యేకమైనట్టి ప్రాచీన స్థలమున నివాసం
బుచేసిరి గనుక పార్వతి పద్మాక్షరూపం ధరించి యీశ్వరుండు సిద్ధేశ్వరుండని లింగ
రూపంబు దాల్చిరి గనుక ప్రమథగణంబులున్ను భక్తులై భూలోకమున మనుల ప్రార్థ
నచే వృద్ధి నొందిరి. సిద్ధులకు యీశ్వరుడున్ను పార్వతిన్ని ప్రత్యక్షంబైన స్థలమ
గనుక సిద్ధాద్రి మనెడు నామము సార్ధక్యంబు గాగలిగెను. సకల దిక్కులయందు
న్నసేవ్యమై పాపరహితజనులకు నివాస స్థలంబై యీ భూలోకమున మహోప్రశ

పొందియుండెను. — ఈశ్వరుండు హేమమాద్రికి దక్షిణాంశమున తీరమున శిద్ధేశ్వరుడున్ను క్రిందుకుప శమర పర్వతంబైన పద్మాక్షిని పుట్టించి సకల జనులకు యిష్టార్థంబులొసంగి పద్మగర్భకార్యంబులచే స్తుతికొనుచున్న, మోక్షార్థులు పునశ్చరణములు చేస్తూన్ను అనేకమైన వరములు సంపాదించుచున్న ప్రసిద్ధిగా నవతరించెను. ఈప్రకారం శిద్ధులు మునులు ఆరాధిస్తూ వుండిరి. కొన్నికాలం జరిగిన పిమ్మట యీ శిద్ధేశ్వరుని దేవాలయానకు ప్రాగ్భాగమున భద్రేశ్వరుడు యిందుకు దక్షిణం గోపాలస్వామి, యీ పశ్చిమంబు ఉబ్బైర వుండు, శిద్ధేశ్వరుని పశ్చిమాన పద్మాసనయుక్తయైయుండు పద్మాక్షీదేవి యీ వుత్తరంబున రుద్రేశ్వరుండును గంగాదేవుండును, దుర్గశక్తులున్ను, దుర్గంబు చుట్టూ వేష్టితంబై అనేక దేవతా నివాస యోగ్యమైన స్థలమై యుండును. — — —

తదనంతరం రాజు ప్రభుత్వం చేసిన వివరం దిగువ వ్రాసినది॥ — — —

పిమ్మట కొన్ని సంవత్సరములు జరిగిన తరువాత మెరుకదేవరాజు అనే కిరాతకుండు తనకు సమానం యెవ్వరు లేదనుచు శ్రీశైలమలయందు నివాసుండై కేవలం శూరుడుగా యుండి అక్కడ నుంచి అరణ్యప్రదేశమున సంచరిస్తూ తన మొక్క చారులున్నూ తానున్నూ పైన వ్రాసిన హేమమాద్రికి వేష్టితంబైన అరణ్యమున నివాసుండై హేమమాద్రిని వేగిరి తనకు యాధారముగా అచ్చట జేరి అక్కడ దేవతులవల్ల నిర్మాణంబైన యున్న శిద్ధేశపద్మాక్షి ఆదిగాగల దేవతులను సేవించి యీ మెరుక దేవరాజు కొంచెపాటి గ్రామం శిద్ధేశ్వరుని ఆశ్రమం వద్ద యేర్పరచెను. ఇతనికి కొండడున్ను, అనముడు అనేవారు, వారిలో అనముడు అనేవానికి మెరుకదేవరాజు హేమమాద్రి పర్వతము యాధరవు చేసుకొని వుండ్ని పుత్రుడు గలిగె గనుక అతనికి అనుమడు అనే నామం గావించె గనుక అతడు హేమమాద్రికి కొంచెపాటి దుర్గమున్ను యేర్పరచి గ్రామమున్ను విస్త

చేశ. తాను అక్కడ రాజధానిగా చేసుకొని వుండెను గనుక గ్రామానికి అనుమకొండ్ల అ
నే ప్రభిధానం కలిగినది. కొండడు అనే వాడు అనుమకొండకు దక్షిణాన నాల్గు పర్వులం
కొండపర్తి అనే గ్రామం తన పేర కట్టించెను. సాగడు గాంగేయుడు అనే వారు వీరు నల్లూరు
వెన్నగల్లు నూటయిరువయ్యారు సంవత్సరములు అనుమకొండ్లలో యుండి రాజ్యం
పాలిస్తూ వుండిరి. — ఆ కాలమునందు కొందరు జైనులు యీస్థలమును చేరి
పద్మావతి యున్న కొండపైన కొన్ని జైనప్రతిమలు పార్శ్వనాథ మొదలైన శిలా విగ్రహా
ములు కొండ గుంటకి దిగువ ఆ దేవి ఆలయమందున్న జైన సంబంధమైన ప్రతి
మలు చేయించి ఆ దేవిన్ని జైనసంబంధంగా భావించి హనుమాద్రిలోనున్న కొన్ని జైనప్ర
తిమలు దిగువ జైనులు ప్రబలించి జైనస్థళమై వుండెను. — — — —

అప్పుడు శ్రీమద్బ్రోమరసు అనే రాజు శాలివాహన శకం గతం నూటయెనభై నంద
న సంవత్సర మాఘ మాస బృహస్పతి వారము నవఖ శిలాశాసనం అనుమకొండ్లలోని
తాబుఖాను అనే తురకవాని యింట్లో లోగడ హనుమంతుని దేవళం వుండగా అక్క
డ వఖ నల్లరాతి శాసనం వుండినది. అది తురకవాడు ఆ గుడి తన యింటిలో చేర్చి గోడ
పెట్టినాడు. ఆ రాతికి నాల్గు వైపుల నున్న అక్షరాలు వున్నవి. ఆ గోడ పగలకొట్టి వేసేనంటే
ఆ తురకవాడు కజ్జాకు వచ్చేవాడు గనుక వఖవైపున అక్షరాలు మాత్రం వ్రాశినాము. అం
దులో వుండేది. — స్వస్తి శకనృపకాలాతీత సంవత్సరశతంగదిశె న్నూరయుంభత్తెనేయ
నందన సంవత్సర మాఘ బృహస్పతి వార శ్రీపృథ్వీవల్లభ మహారాజాధిరాజ పరమే
శ్వర పరమభట్టారక పాదపద్మోపజీవి సేవితలబ్ధ సమధిగత పంచమహాశబ్ద మ
హాసామంతాధిపతి సత్యాశ్రయ శ్రీమద్బ్రోమరస సర్వగుణాజన సత్యాంయ వూనసర్వ
సారతి చతుస మంత్రశ్రేయ సకల భువవిఖ్యాత కీర్తి శ్రీమదనమకొండ్ల

మూసద పంచమీ యుమాది త్సవారం॥ — ఇంత్తే వఖపై పునర్వ్రాశివున్నదిగనుక ఇం
6 దులో వ్రాశియున్న శ్రీమత్సమరసు అనే రాజు ~~అనే~~ పైన వ్రాశిన యరుకదేవరాజుగా
రి వంశంగా అగపడవేదూ ఇతడు వారిన్ని మించినరాజు గావుండును. ఇప్పుడు జైలున
సంమంధం రాజుగా వుండునోవేమో ఆశాసనం సొంతంగా చూడటానకు సందర్భంకా
లేదుగనుక విశిదంగా తెలిశినదికాదు. ఇషువంటి అక్షరాల శాసనం అనుమకొండ
కు దక్షిణం నాల్గు పర్వులు, కొంత్తపల్లే అనే గ్రామం చెర్వులో గుంటకి శాసనం వ్రాశివున్న
ది. అయితే అందులో రాజు పేరున్ను, చేశినధర్మమున్ను తెలిశినది కాదు.

(౨) తదనంతరం మరికొన్ని దిన[illegible]ంబులకు పశ్చావ తావత్ప్రసాదంబుచేత
కాకతిరాజులు పూనప్పైభవంబున ఏకశిలానగరంబునే పట్టణంబ్బుగట్టించి పెకున్నా
వాసంబ్బుచేశికోటలుకట్టించి రాజ్యాభివృద్ధి అయినదని న్ని. ఫైలూరసంగ్రామంబుచే
శినదిన్ని ప్రతాపరుద్రునిచర్యయున్ను. అనుక్రమంబుగా కింద వంశావళి వ్రాశినాము. శ్రీ
మహావిష్ణువుయొక్క నాభీకమలముయందు బ్రహ్మ జనించెను. యతనికి అత్రి జనియి
చెను. ఆ అత్రియొక్క నేత్రంబునందు చంద్రుడుదయించెను, ఇతడ్ని ఈశ్వరు
డు తనజటయందు ధరియించి నందువలన ఈశ్వరునికి చంద్రమౌళి అనే నామం కలి
గినది. ఇతనికి బుధుండు జనియించినవర్తమానం చెరియుండె. ఇతనికి పురూరవ
వుడని భూపాలుడు జనియించె. భూమి పాలిస్తూ వుండె. (ఇతని వంశంబున అధిక వి
ఖ్యాతులున్ను, వారియొక్క కీర్తి దిగంతములయందున్ను, సత్యవంతులున్ని, పరాక్ర
మసాహసవంతులున్ని) ఇతని వంశంబున నహుషుండుదయించె. ఈ వంశంబు
న భరతుండు జన్మించె. ఈ వంశంబున అధిక విఖ్యాతులున్ను, వారియొక్క కీర్తి దిగం
తములయందున్ను, సత్యవంతులున్ని, పరాక్రమసాహసవంతులున్ని, వారికి

కేవలం పాండవభక్తులున్ను, వారికి బాంధవులున్ను, రాజ్యానికి అధిపతులై వుండిరి. ధర్మరాజు, భీముడు, అర్జునుడు, సహదేవుడు, నకులుడు, వీరు పంచపాండవులు జనియించి రాజసూయాగంబు చేసి, పెక్కు వాజపేయక్రతువులున్ను జేసి సతతము ధర్మము సాధించి కౌరవుల సంహరించి ధర్మరాజు పట్టాభిషిక్తుండై ధర్మమార్గమున రాజ్యంబు పాలిస్తూ వుండెను. ఇతని తమ్ముండైన అర్జునునకు అభిమన్యుడు జనియించెను. ఇతడు తండ్రికన్నా అధిక పరాక్రమంబు జేసె. ఇతనికి పరీక్షిత్తు జనియించి బహు ధర్మంబు సాధించి శ్రీరాములవలెనే త్రేతాయుగ ధర్మంబు సాధించి సర్వదక్షిణ దేహంబు చాలించెను. ఇతనికి జనమేజయుండు గలిగి తండ్రికి తక్షకునిచే దేహంబు చాలించినందున సర్పయాగంబు జేసి అనేక ధర్మాలున్ను జేసి, పురాణశ్రవణంబులున్ను చేసెను. ఇతనికి శతానీకుండు జనియించె. ఇతనికి అశ్వమేధదత్త, ఇతనికి క్షేమకాంతుండు జనియించి తన రాజ్యమంతయు మూడు పాలు జేసి అందులో వకపాలు బ్రాహ్మణులకు దత్తంజేసి వకపాలు సైన్యానికిన్ని, వకపాలు భండారానకున్ను ఈ ప్రకారం జేసి రాజ్యంబు యేలుతూ వుండెను. ఇతనికి విజయార్కుడును సోమేంద్రుడును ఇద్దరు కొమాళ్లు జనియించిరి. ఇందులో విజయార్కునికి విష్ణువర్ధనుండని కలిగెను. సోమేంద్రునికి వృత్తుంగభుజుడని జనియించి రణరంగమునందు సమర్థుడు గనుక రణోత్తుంగభుజుండని నామము గలిగెను. వీరు యిద్దరు దేశ విభాగం చేసుకొని గోదావరి వద్ద ధర్మపురి అనే స్థలానకు విష్ణువర్ధనుండు చేరి గోదావరీనదికి దక్షిణం వకపురంబు గట్టి రాజుల జయించి తాను రాజరాజు అనిపించుకొని నన్నూరు పుర దుర్గములు సాధించి తన పేర గద్యపద్యంబులు అందెను.

విష్ణువర్ధనునకు నందుడనే రాజు కలిగెను, ఇతడు బహుసుందరశాలి...

కేవలం జనులకు ఆనంద్దముగా జరిగిస్తూ వచ్చేవాడు। ఇతని చరిత్రంబులు అనేకంబు
లుగలవు. అందులో నందగిరి అనేది బహుచక్కని పురంబు కట్టించి అందున వాసిస్తు
మమందు వత్రుజూపై నబ్రాంహ్మణ మొదలైన సవిలిపి యితని సహచర్యుండైనకేవలంత
జంగలిగినవాడై నసూరంయాదిత్యుడనే ప్రధాని సంద్దుని రాజనీతులు తెల్పుచుండె
నందుడు భుజబలశౌర్యుండై వుండె. నందుని భార్య భానుమతీదేవి నందుండు తనప్ర
ధాని అయిన దండసబవనాయకునికి రాజ్యభారంబు వొప్పగించి అకడనుంచి నం
దుండు శ్రీశైలమునకు బోయి శ్రీమల్లికార్జునలింగమునకున్ను భ్రమరాంబకు
స్నసాంష్టంబుగా గొలిచి అచ్చట సిద్ధోపదేశంబుచే వశబిలమున ప్రవేశించి వంత్తట
అచ్చట వఖ యోగిని కనుగొనిన ఆయోగి నియితని ధైర్యంబు నకు మెచ్చి యితనికి
ఖడ్గ ఖేటకంబులు తగిన యోగభాగ్యాలున్ను, యిచ్చినంత్తల్లో నందుండు ఆయోగ పాదము
లచే జనార్దనస్వామిని దర్శించినంత్తల్లో ఆస్వామి ~~యుందు~~ యునందున్ను పోరాద
ని నిల్పినంత్తే స్వామియు స్త్రీంహ్స్వరూపంబు దాల్చి దుమావాతని లవనందుండు
చదరక నిల్చినంతల్లో, ఆ జనార్దనస్వామియు నందున్ని జూరబిలచి శస్త్రములు యిచ్చి
నీవు మనుది హొమ్మని శలవుయియ్యగాను నందుండు ఆబిలముపెడలి కాంచీపురంబున
కే తెంచి చోళేంద్రుని కామాత్ధెను నందుడు పాణిగ్రహంబు అకడజేసి అకడనుంచి
సేతుకేగి రామేశ్వరుల్ని సేవించి ధనుష్కోటి స్నానంబుజేసి అనేక సేనాయుక్తంబు
గా నందగిరి పురమునకు జేరి ఆనందమున ఏమేలు తూం వుండెను।

నందునికి విజయపాలుండనే పుత్రుడు గలిగి యధావిధిగా రాజ్యంబు ఏమేలుచుండె।

విజయపాలునికి హోమదేవరాజు అనే పుత్రుడు జనియించె అతడు
యసమాన్యుడై కేవలంపరాక్రమంగలిగినవాడై బలభీమపరాక్రమంబు గలిగి

కందాళమనే పట్ణానికి రాజు అయి వైభవముతో దేవబ్రాంహ్మణా పూజలు నిరం
తరం సావకాశంగా జేశి పత్రసంభుతనిపించుకొని వుభయగోదావరియందువుండే
ద్విజులకు శిష ఏహాను వేలనంమ్నూరు ౧౧౪౦ అగ్రహారంబులు సర్వ వరంబుగాయిచ్చి
అనేక వ్రతములున్ను, దేవతోత్సవములున్ను సాగించి, అతి ముదంబునయిచ్చి తన
యొక్క సైన్యానకు ఇచర్లు గానుపర వాసంబు తిర్గుతూ వుండును. మూండువేలరూ
రు ౩౧౦౦ ఆవు మంద్దలు మంత్రకూటప్రదేశమున నున్న భద్రాచలం ఆదిగా గోదా
వరీతీరములను మంద్దలు వేయించి మంద్దల మీద కొంద్దరు అధికారులు వుండెటు
ట్లుగా నిర్ణయించి వుండగా నంత్తట కటక వల్లభుండు బారులచే మంద్దలు మేశేదియ
రుక గాయగా కటక వల్లభుండు సేనా సమేతంబుగా యేతెంచి వచ్చి మంద్దలు
ను దోలుకొని పొయ్యేటప్పుడు అక్కడ మందల మీద నున్న అధికారులు కొంత్తపో
రాడి వారియొక్క ఘోర బాణములచే నిల్వలేక చిందరవందర అయి హతశేషులం
దరు కంధారంబునకు వచ్చి అక్కడి వృత్తాంతంబులు కథలుగా చెప్పినంతల్లో సోమదే
వరాజు యీమాటలు విని శదివయశిపడుచు కేవలం అశ్వపరంతో కరిఘటా, పాయ
కాలుబలంబులున్ను. నాయకులతో నడచి కటకం పైనెత్తిపోయి ఆకోటకుము
ట్టడివేశి. ఆరు నెలలు యుద్ధంబు జేశి పోరిరి. అప్పుడు బల్లహుని సేనలు వెరచి
బల్లహుని మరువు జొచ్చిరి. అప్పుడు బల్లహుండు సోమదేవరాజుపై అనేక బాణా
లతో యుక్తమైన సేనలు బరిపినంత్తట అఘోర యుద్ధంబై రౌతులున్ను గజం
బులున్ను, భటులున్ను, అనేక సేనలు హతమైరి. సోమదేవరాజు తిర్గి కంధారంబు
చేరితే బల్లహుండు వెంబడిగానే వచ్చినంత్తలో సోమదేవరాజున్ను అతనితో
ఘోరయుద్ధం జేశి అనేకమంది హతమైనందున బల్లహుని బలము హెశ్వేక, కట

కంబునకుం ... జేరిరి. ఈప్రకారంతెలిసి మదిమాలుర్ పోరాటి పంపున్నబల్లవాండు దండువెడలి కదనంబునకు కాలుద్రావ్వచు భటుల సముదాయములుంన్ను, మదమైవుండేటి గజములచే మర్దించి లోకులవేవిననితమైత్తివచ్చి అఘోరయుద్ధంబుజేసి గజముల -- త మర్దించినంత్రట సోమదేవరాజు ఆరిగి కంధారంబునకుంజేరి తనప్రధాని మొదలైన సామాదికులతో గూడి రమించి కంధారపురము విడిచి తనకుహితులైన మంత్రులున్ను, పురోహితులున్ను, హితమతులు, సామంతహితులు, మొదలయిన వారిని పిలిచి నేను అనేకవిధములుగా పోరినాను, ఇప్పుడు మిమ్ములనోలింగునకాదా తెను అని యుద్ధంబువారనదేమి [illegible]ము, ఇందుకు మీ మానసమున వుండేతాత్పర్యం తెలియ నాయవలెనది. అని నాకు సంతానంబులేదు. ముందర రాజ్యంబుబల్లవుని పాలు అవుతున్నది అనియరుక నాయగా ఆ కంధారంబున వున్న జనులు రాజుతో మనవిచేస్తున్నారు. ఓ రాజా వస్తువాహనదేవులుంన్ను, బలంబులచేనున్ను, ప్రబలమైన శత్రువును జయించ్చేది దైవవరంబు బ్రాంహ్మ -- అంధ్దే సాధనంబులు వ్రతంబులు, ప్రయత్నం నాయవలెనని నంత్రట రాజు ద్విజవరులబిలిచి తనకు పుత్రులుగల్గడానకు యేక్రతువులు నాయవలెనని ~~చెప్పినంతలో అదేప్రకారం~~ వి[illegible] వించితే, ఆద్విజవరులు పుత్రకామేష్టియాగంబు నాయవలెనని చెప్పినంత్రలో అదేప్రకారం పుత్రకామేష్టియాగమునకు ఋత్విక్కులబిలిచి యాగంబునకు ప్రారంభించి, సోమదేవరాజు సోమయాజి గను, సోమదేవరాజు భార్యఅయిన శిరియాలదేవి సోమదవిగాను దీక్షగాజేసి దివ్యమంత్రములచే యాగంబు సంపూర్ణంబుగాజేసి హవిర్భాగశేషంబు మంత్రవిశేషంబుగా సోమదేవరాజుభార్య యైన శిరియాలదేవికిం తెప్పించ్చేసి పురోహితులు ఆశీర్వదించిరి. అంత్రట సోమదేవరాజు నార్యులు [illegible]న్ను, బ్రహ్మ[illegible]

సభలకెళ్లను, వింత్రవస్త్రములున్ను, వివిధభూషణములున్ను, సమర్పించి, ఆ ద్విజ
వరులు ఆదివైక్రాని తమతమనివాసములకుం జనిరి। సోమదేవరాజుయొక్క భార్య
అయినశరింయాలదేవికి గర్భోసేమాదిక్రియలనేమంబ్బుగాజేశిరి। —— —— —

అచ్చటకటక వల్లభుడు సోమదేవరాజు తన శత్రుసంహారంకొఱకు పుత్ర
శుకలగవలెనని పుత్రకామేష్టిక్రతువుజేశినాడనేవార్తచారులచేవినియిందువల్ల
మనకు వుపద్రవంకల్గునని యీ అర్థమును తన బంధువరులను, తన బుధవరులను,
తనయమాత్యుల ధారలనుంన్నరావించి కార్యంబూహించి, సోమదేవరాజు తనభా
ర్యలతో కూడంగాపట్టితేవలెను. లేదా అతని భార్యనైనా తెచ్చిచంపవలెనని వుద్దేశించి
తనదళవర్తోమముల్ గూర్చిప్రస్థానభేరి వేయించి గజ ఘోటకాంయపదాతి వర్గ
ములతోకటక వల్లభుండు వెడలిన సైన్యంబులసంఖ్య॥ — — —— — .

౮౦౦౦. గజంబ్బులు ఎనిమిదివేలు_౧౨౦౦౦ ఉత్తమాశ్వంబులు పండ్రెండువేలు,
౧౨౦౦౦ శ్రేష్ఠమైన పదాతివర్గంబులు పృష్ఠభాగంబున పండ్రెండువేలు— —

ఈప్రకారంవెడలి కందారసామీప్యమున దిగిరి। అంత్ర సోమదేవరాజుయీ
వృత్తాంతంబువిని సంతోషచిత్తుండై, తన హయంబ్బులున్ను, గజంబులున్ను, భట
ులు మొదలైన వారినరావించి యుద్ధంబుజేశేకొరకు భటపటాభర్టబులు భూ
భాగం వాటి తోశాగా కటక వల్లభుడు తనబలము సోమదేవరాజుయొక్క సైన్యా
న్నికష్టగానికలశకంబారంబున ధారలు, రాజులు, వుంద్దరబోవియ్యక వుంద్ధ
రగూడబత్తిసాంయుధాలతో మర్దించి సోమదేవరాజుకు ఆనందంబు హొందించి
రి। భటులు పాగడ సోమదేవరాజు శస్త్రాలతో వామదక్షిణాభాగమున వరుస
గాపట్టి, ధనస్సుయెక్కుబెట్టి, యుద్ధంతకోపంబున శస్త్రాస్త్రములు గుప్పుటయు కాం

దరువెరచిరి. కొందరు పారిరి. కొందరు గొందులకు తికిరి. భటుల తలలు రాలెను. గజ
ములు ఘీంకారములు -- అయిపోయె కొందరు కొతులు పారిరి. కొందరు రాలిరి. ఈప్రకా
రం --- రాజుయుద్ధంబు చేసినంత్రట కటకవల్లభుండు కనిశి యితని యుద్ధాన
కు మెచ్చి తన మొక్క గజఘటలతో రాచ ట్టివుట్టి, గజబిజి గా త్రొక్కి యా గజ
ములను సోమదేవరాజు సంహరిస్తూ వెంటనెలలుయుద్ధంబు మానక జేసి ఆ గజ
యుద్ధంబులో సోమదేవరాజు వీరస్వర్గం నకు జేరెను. అంత్తట సోమదేవరాజు గారి
భటులు మొదలైన వారు తమ రాజు పోయినాడు. చంద్రుడు లేని రాత్రి వలెనే భూపతి
లేని సైన్యమని వారున్న పౌరుషంబ్బు గలవారు గనుక నిచ్చి వక్షమాసంబులె స్పర్యాయు
ద్ధంబు చేసి అయిదు వేల గజంబులు, మూడు వేల పదాతివర్గంబులం చంపితుదకు
రాపకు వేనందున నున్న, తమ రాజు లేదు గనుక నున్న, సోమదేవరాజు భార్య గర్భిని
గా వున్నది. ఆయమ గర్భమందుండు శ్రేష్ఠమైన పుత్రుడు గల్గనని తలంచి ఆయమను
కందారంబున వుంచరాదని విచారించి గానున అంత్త అంతఃపురంబు. ఆ సోమదేవరా
జు యుద్ధమందు వీరస్వర్గము నకు పొందిన వార్త భార్య అయిన శిరియాలదేవి విని
సంతాపంబును పొంది చాలా దుఃఖించి కొంత్తసేపటికి మనసున స్థిరుసించి, మహారాజ
వర్యా. మహారాజతేజా, మహారాజపూజితా, అపమానవరా, అని విలపించి నాత్రిదిన
ములు మాటయిరువది విప్రవరులకు వస్తువాహనంబులు గట్టి వారలతో గూడి తనమొ
క్క వైభవంబులు విడిచి గర్భమందున్న అర్భకుని కాచేకొరకు చాలా దుః
ఖించి పురము వెడలెను. అప్పుడి జనులున్న చాలా దుఃఖించిరి. అంత్త శిరియాలదేవి
తన దుఃఖంబు మాని అనుమకొండకు పోగా అచట మొరుకదేవరాజు వంశకుడైనా
రుకదేవరాజు అకరుదరాజ్యంబు సేయుగా అతనికి మొర పెట్టుండ వచ్చినా వమని

పించగాను అతడు మీరు యిక్కడ వుండదంతగదని చెప్పెను। అప్పుడు శారియాలదేవి
అనినది శరణాగతం అంటే నన్ను వుపేక్షించ న్యాయమాయని తనవారితోరహ
స్యముగ. అనుమకొండలో బ్రాంహ్మణోత్తముండున్ను, వేదపాఠకుండున్ను, పావన
సుజనుండున్ను, అయిన మాధవశర్మ అనే శ్రేష్ఠ బ్రాంహ్మణుని వద్దకుం బోయి దండప్ర
ణామంబు జేశి దేవకంగారమునకు కర్తే అయిన వానిసతిని, నన్ను రక్షించేటం
దుకు మీరు కర్తలు అనిన్ని మీరు అర్యులు, లోకోపకార్యులున్ను, ధీర్యులున్ను.
పదవాక్యశౌర్యులున్ను, ధైర్యులున్ను, సత్యపావర్యులున్ను, వివంతకవర్యులున్ను, ష
ట్కర్మనిరతులున్ను, సత్యధురంధరులున్ను, శాస్త్రజ్ఞానపరులున్ను అనిస్తుతిశేయగా ఆ
మాధవశర్మ ఆమెను వీక్షించి గర్భిని రోమే... చి ఆమె యొక్క వృత్తాంతమును వి
విని దండముప మర్పించి, పతియున్న స్త్రీని తమైత్రి కడు దయారసంబు తోచి నన్ను సి
ద్ధేశ్వరుండు రక్షించు గాక, యనిద్దిలాంబు పలికె. ఆమెను తన గృహంబులో వుంచెను.
అప్పుడు సభవారులందరు వచ్చి ఆయమెకు అభయంబిచ్చి మరి అంట్లూవున్నారు. ఈ
స్త్రీయందల అసత్యంబు పలికితే దోషంబు లేదు. ఇందుకు దృష్టాంతంబు పద్యంబు—.
" వారి బాహ్యలమెదవై వాహమునందుండు, కోరి భీతుల ప్రాణకాలవేళ, విత్తభం
గమపుడు గోవును పట్టియప్పుడు అంగ్లిక్రీతమగాదె భంగవదనములు — —
ఈప్రకారం చెప్పి వున్నది గమక శంకించక మనస్సుయని శంకరభాట్లు, భైర
వేంద్రు, లుపన సింహ్యపరవాది కామదేవుండు, విదితాష్టభాషాకవిత్వప్రవీణగో
పాలసామవేదులను వీరు ఆదిగాగల విప్రపుంగవులు వీరులు జెప్పగా శారియా
లదేవిని మాధవశర్మ గుప్తంగా తనయింట్లో వుంచుకొని ఆయమను సంరక్ష
ణ చేస్తూ వుండెను। అంత్యకంధారంబున వున్న సామంతులందరు దుఃఖించక

కటక వల్లభుని తోఁ పోరాడలేక కంధారంబు విడిచి విదేశగతుండై తిరిగె. కటక వల్లభుండు సం
తసంబున తన పంతంబు సాగెనని కంధారంబున యుద్ధ ప్రముఖులవే చిపోయిరి
ని కంధారంబు జొచ్చి కొల్ల యిల్లు యిల్లు సందు సందు వెతకి సకల మున్నుఁజూచి
కోటలు ద్రవ్యకోశాలు మొదలు వెరిచి మేటి అయిన అంతఃపురంబులు వెతకి మే
డలు విహరించి పొదలు ముళ్లు బూడద యకడనున్న శరియాలుదేవి ఆనవాలు అగుపడ
కయుండినందున గూఢ గాండ్లందరు గూఢ అగే వి బాదలు దిగ్భ్యగా అనుమకొండకు
పోయిన బాదలు బల్లవునికి చెప్పినంత్రట బల్లవుడు తన మంత్రులు న్నుసే
నా సవేశ తుంత్ర అనుమకొండకు ముట్టడి చేసినంత్రట, అనుమకొండలోయున్న
యొరుకదేవరాజు తన అశ్వగజపదాతి వర్గంబులను సిద్ధంబు చేసి కోటకు యూవ
లయూవలకలవంబు తిగ్గదానకు తనసాన్నిధ్యంబు తానున్న బంధులకు వానికూం
చుకొని తను విచారంబుజేసి శరియాలదేవి కైచేసిన కృత్యములవల్ల బల్లవుడు
ఇక్కడినుంచి, ఇక్కడికి యెత్తివచ్చినాడు గనుక బలవద్విరోధంబు ప్రాప్తంబు
గాదు, ఇదిగాక ప్రత్యక్ష నరకంబు మాకు ప్రాప్తించును. ఇది - బని యొరుకరా
జు తోఁ వారి మంత్రులు మొదలుగాగల సామంత వర్గాలు చెప్పిరి. అంత్రట కటక బల్ల
వుని మంత్రులు యొరుకదేవరాజు తోఁ యిట్లనిరి. కంధారంరాజు యొక్కదేవి వీరికద
న్నది గనుక కటక వల్లవుడు మీ మీద శరియాలదేవి నిమిత్తం యెత్తివచ్చినాడు గను
క త్వరగా అయమను వప్పించుమని వేగా కప్పివుంచితే నీకు యీ నష్టమాదంబు సంభ
వించును. నీవు కంధార వాతఁ వెరుసుదురు గనుక నీ క్షేమంబు కోరవలసినది. సమ
రసంవేకన దుచుకునేది నీకు క్షేమంబు గాదు. అని రాయబారం పంపించినంత్ర
ట యొరుకదేవరాజు వారికి ప్రత్యుత్తరంబు యిస్తూవున్నాడు. శరియాలదేవి [illegible]

యనుమకొండలో వుండినట్లు అయితే మీరు శీఘ్రమే వెద్కుకోవలసినది. ఆయుధపాలు
వైమించున్న నపోనియ్యము, గనుక మీరు నిరాయుధులై మీకు కావలసిన స్థలమున అనే
క విధములుగా వెతుకోవలసినది. మీరు ఒకరి పోకడకు నిరాక్షేపంగా నలవుయి
స్తూ వున్నాము. అని విన్ని వారు అనుమకొండలో సరియైనటేని వుండినా వేమలత్తగా
దివేదని చెప్పిన కటుకవల్లవాని వారు అన్ని వాతలు అనిన్ని. కటుకవల్లవాని లోక
ధలుగాప విస్తారం స్వతపర్తినంత్వటకటక వల్లవుండు వారి వాతలు విని తాను విస్తి
తుండె గ్రపించి వనాగ్రవంబుల వారి వారి యిండ్లకు యాం యూ వర్ణముల స్త్రీపు
రుషులున్ను బ్రాంహ్మణాయిండ్లకున్ను బ్రాంహ్మణస్త్రీలను బ్రాంహ్మణులను రక
ప్పించి వారికి శరియాలదేవి నిపరిశోధించేయడలవేర్ప వాప్పగా జెప్పమీ
రుకప్పిపుచ్చక వుండినట్లు అయితే మీకు ఘనముగా బహుమానములు శాయడ
మవును. అని పంపించినంత్వటు వారు అందరు సమేతాదినములు అనుమకొండ
పురంబున అంగడి వీధుల సంగతి యిండ్లు చక్కగా పరిశోధించి మారుదప్పటి
యిండ్లలో వర్తైసాలలను వాగవాడల వేశ్యావాడల పురముల వీధుల ఆడాడ
పెమరాంపెదక సాధుల బాధులనున్ను వచ్చేచోటక మరి మరి వచ్చుపోవుచు
వరుసలో నిట్లు తిరిగి యింటికి పోతూ వస్తూ మరి తిర్గి తిర్గిరాగా కటకవల్లవు
డు శరియాలదేవిని తెచ్చిన వారికి వారి కోరికెలు గుప్పంగా వర్ణ ధనములు, వాహనము
లు, గజములు, వగ వస్తుభూషణములు, యిత్తును అని చెప్పినంత్వటు మరియు బ్ర
హ్మక్షత్రియు - లాదిగను పోయి యడనే అందులో పక్షి ధూంతుడు మాధవశ
ర్మ నిగ్రహాం ప్రవేశించి సాధించి సుందరమైన రాజపత్నిని జూచిన వాడై -
ఆ మెహె ఒకర తేజంబున్ను, ఆ సల్లాపములు గారత, పిరుదులు, నడక జ

మరి నీలి తీవలె కుంతలంబుల తళుకు మోము చక్రవాకంబుల వంటి కుచంబులు అరటి
కంభముల బోలు తొడలు, హంసయానంబులున్ను, దా ద్దొప్పున్న, ఆమె యొక్క గమ
నము హంసద్వయముల బోలియున్న, అన్ని విధముల హాస్యపలుకులున్న, ఇటువంటి హావ
భావములతో యుక్తమైనదియామె రాజపత్నియని నిశ్చయించియామె శరీరాలదివసి
ద్ధమని మాధవశర్మ అను బ్రాహ్మణుతో మా బిడ్డ మాకిది ప్పుడు మాధవశర్మ యా
మెను బోనిమ్మకయిది నా పుత్రి మా అల్లుడు వారకాశికి పోతూ యీమెను యిక్కడ
ఉంచి పోయినాడని ఆ వచ్చినవాడున్ను మరి వారి వారున్ను కూడి యీ బ్రాహ్మణునికి
బాధ గాచె ప్రతి సాధ్యంబు గాదని యిందరు కూడి యీమె యొక్క హావభావంబులు.
రాజపత్ని నిశ్చయంబని రాజ వారికి యీ లాగంటె సౌందర్యమున్న లక్షణాలున్న దెప్ప
దని ఆమెను తీసుకొని యింతరుక దేవరాజు వద్దకి తీసుకొని [illegible] అనుమకొండలో వున్న
విప్రసభవారులందరు వచ్చి యింతాలదేవికి అభయంబు యిచ్చి మాధవశర్మయిం
టికి బంపి అందరు కూడి మీరు బ్రాహ్మణోత్తములను విరూరుపట్టుకొని హింసెదిశల
తె అన్యాయమైతె నింద్యులు అదుతారు. ఈలాగంటి రాజెంద్ర శరము [illegible] తెం
చవలెను. మా పుత్రి సుందరి గాయున్నదాన్ని కొంచుపోవలెనని దష్టవారిని సౌంద్ర్యం
బుజ సత్తులో అనేకమైన వారికి గలదు, సుందరి గాయున్న మా పుత్రిని తీసుకొని హింస్ప
ప్రయత్నంబు జేసినవారు దుర్గతులను హొందుదురు. అనగా రాజు వినీ మూర్చ చెప్పు
చున్నాడు. ఈమె రాజపత్నియని వారు ప్పుట్టిగా వాదుతున్నారు. అంగ్లాలకు చూస్తే
రాజస్త్రీ యొక్క చిహ్నలు అగుపడుతున్నది. అని దంత్యలయా విప్రవరులు రోషంబు
హొంది శౌర్యముతో గూడిన మనస్సు గలవారై రాజు తో యీ మాటలు మీకు వింతు
వైతో చూచినది అయితే మా యొక్క మానసంభేమ వృద్ధత్వమైపోయిందే దక్షిణ వివలశను,

అత్యంత శ్రేష్ఠమైన వారలు అయిన పృథు క్షత్రియ బ్రాహ్మణాకులము అత్రకులము గనుక
యీ అపకీర్తి కల్గుతున్నది గనుక దీనికై అందరము ముక్తినిచెందుదుము. ఇందుకోసం
దేహాం వేదనిరా విప్రులు అందరున్ను మీ యొక్కరి తో ఇపుడు గాత్రి లోకం వ్యాపించే
లాగున వాడేమని తాము అందరు చేతులు పెచ్చుకొని చేతులపై మరి యేమి యని
తలు వేక తాము న్ను, తమ సతులున్ను, పుత్రులు, మిత్రులు, బంధువర్గాలతో కూడా
సతీక అయిష్ప్రాణంబ్బులు యిత్తుమని సత్యంబు చేతుమని వారి యొక్క వాత్సలుకట్టు
కొడా ముట్టబల వారంద్దు వచ్చినాడు గనుక వాని వంశంబులు, వాని పుత్రులున్ను, వానిసా
మ్రాజ్యంబు వడి గూలి పోయ్యెనని శపియింప నుద్దేశించిరి. వారి యొక్క వృత్తాంతం
బు వల్ల వాయని మంత్రి విని గడగడ వణకుచు వడవడ వేక అతి భీతాత్ముడై అంది విప్రు
ల గూర్చి యాలయా మీ కెంత్త సాహసంబు మీకు యిష్టంబు అయినట్లు మీ చిత్తా
నరీతి లాగున వున్నదా ఆ లాగున నే దరిపించ్చమని శ్రేష్ఠులైన మందవమర్యనిమ
ఏమిటి యీ ధాత్రి లో కలరే, యని యంచి రాజ కాంత్ర యని యేము వృథా కష్టజేసితి
మి. ఇప్పుడు మీ పంతంబు చెల్లెను, మీరు సంతోషంబున వుండవలసినది. అయితే మీ
కు వక పరీక్ష వున్నది. స్వామి శిద్దేశువారి సమ్ముఖంబ్బున బాయ్యనిన విప్రులు
మీ మానసంబు యేమి యని ప్రశ్న చేసినంత్తట వల్లవాయని మంత్రులందరు గూడి శిద్ధే
శునిన గరిలో మీరు బాలింత ఆమె చేత భుజి యింపవలసినది. ఈ చిన్నదాన్ని వధి
యింప పెద్దల సిద్ధాంతంబు లేదు. మీకో మాత్రే అయినది సిద్ధాంతంబైతే మరి యేమిటిం
తా లేదు, వక వేళ అది రాజ పుత్రి అయినట్లు అయితే దీని గర్భమున వున్న శిశువునకు
యేమి కంఠారంబున కుపట్టుంబుగట్టి ఆ శిశువునకు సంరక్షణ జేసేము, మీరిందరికి
అగ్రహారంబులు వెయ్యి 1000 అధిక వస్తువులున్ను నేర్పుంగాయిత్తుమని చెప్పితే

ప్పలు మీరు తెచ్చే కట్నమూటలు మాకు అంగీకారంబు గాదు. గ్రామంబ్బులున్ను, కనకంబున్ను
మాకు నిమిత్తం మరియేమి అపేక్ష మాకు కావలసినదిలేదు. మేము కామముతో కోరినవా
రము కాము. మీరు చెప్పిన ప్రకారం మేము శిష్యుని వద్ద మరియేమి మరువలేదు. మీ
రలోగడ చెప్పిన ప్రకారం మీ చిన్నది వచ్చిన్నప్పుడే మేము భుజియింత్తుము. ఇది నిజంబ్బని
16 పలికి అక్కడ యున్న కుండంలో స్నానంబు జేసి స్వామికి అభిషేక పూజనంబులు
జేసి ఆ వేదవరాజు హోమంచూచి అయి, శిరియాలదేవి హోమానికి వెళ్లి అనేక విధము
లక్రతువులు వేద మార్గములతో యింటి తినగనుక శిరియాలదేవి చేత భోజనం చేయు
టంవల్ల మరిరేమి దోషంబు సంభవించదు. గనుక భోజనం కాండం ఆ విప్రశ్రేష్ఠ
కుని ప్రసాదంబని "శేషాన్నం యతి పాత్రః" అనెడి శ్రుతివాక్యంబు వున్నదియని
అందరు అంగీకరించి గర్భ స్త్రీ చేత భుజియింపరాదని శాస్త్రంబున్నదియని వల్లవారిని
వారి శాస్త్ర సంస్కృతి హాహాపించి పంక్తిలో కటుక వల్లభుండు చూడగానె శిరియాలదేవి
చే కల్పిత మున్ను లవణా ముంన్ను వత్తించుకొని అందరు భుజియించిరి. అప్పుడు
శుభ మహోత్సవంబు అయి కటుక వల్లభుండు చూడగా పుష్పవృష్టి అయినది. పిం
మ్మట కటుక వల్లభుని బలంబు అక్కడ నిల్వకుండా కొంతసేపు తాండవములు జేసి తాను వున్న
తనైశ్వర్యంబు బంధువర్గములతోకూడా తాను వచ్చి కటుకంబునకు జేరెను. ఇంక్కా శి
రియాలదేవి నిదేతక దానకు అక్కడ అక్కడికి తను వారి పంపించారు. — — —

(7) తదనంతరం ఆ మమకొండలో శిరియాలదేవి నవమాసంబులు నిండిన
శనాడు సంపద్యుక్తమైన గ్రహాలు వుండి చండ పరాక్రమంబు గలిగేటి సుతుండు గలిగె
ను. అప్పుడు సభవారులందరు పోయిచూచి శుభముహూర్తంబు వింటి తడు పర్వతం
మున్ను, నిర్ణయింబ్బుగా తెలుపని జాతకంబులు నిర్ణయించి మాధవ సమయంలో

శిశువు బహుశ్రేష్ఠమైన రాజు అవునని బోధకాయగాన తండు ఆశీర్వచనముజేసి ఆ
వృద్ధబ్రాహ్మణోత్తములకు కుత్సవంబులు పంచి తత్పు భాజనములకు పుత్రోత్సవంబు
పంచి గ్రహాష్టకంబాది ఆ రాజసుతుండు యువని ఏకచక్రంబుగా బాలించునని
జాతకంబులు వ్రాసి విప్రదంపతులకు విద్యుక్తముగనుయిం శిశువుకు యేమినా
మకరణాంశేయవలయునని ఆశిశువు రెమొక్కజనని అయిన శరియాలదేవి ని
అతిగి సంత్త ఆ యమెనవ్విని ప్లనియె, తల్లియు, దంత్రియు, దైవంబు, గురువుగా
రేగమక విరాటొక నామంబు వుంచమని చెప్పితే సభ వారులందరు శరియాలదేవి
17. ఒకొకవారలకు మెచ్చినఫు వంటివారై ఆశిశువునకు మాధవశర్మయని నామక
రణంబు జరిపిరి. ఈ నామంబు వెలిగించి మాధవశర్మ నిభార్య ఆశిశువును సం
రక్షణ చేస్తూ వుండగా ఆ బాలుండు దినదిన ప్రవర్ధమానుండై మన్మథుని జయించె.
సౌందర్యంబు గలిగి పంచవర్షంబులకు నబ్బాలునికి విద్యాభ్యాసంబు విధ్యుక్తవిధుల
జేసి తాను నిత్యం అభ్యాసించిన చదువులు నిత్యంబు మాధవశర్మనకు వొప్పగిస్తూ,
వచ్చేవాడు. మాధవశర్మయు విని మరియు పెక్కుశాస్త్రాభ్యాసములున్ను, రాజనీతులు
న్ను లోగడ రాజులు సలిపిన ధర్మంబులున్ను దెలిపి పద్మాక్షి గుడిలో యుంచిన్నవాడు
న్ను సంగడి పిల్లకాయలతో గూడా చదువుచూ వుండి వచ్చినాడు రాత్రి చదివే పలకాపు
స్తకం ఆయొకర పద్మాక్షి ఆలయంబున మరిచి మరిచి సంగడి పిల్లకాయలతో ఆట
లాడుతూ యింటికి వచ్చెను. మాధవశర్మయు ఆ చిన్నవాణ్ణి పిలచి నీవు చదివిన
చదువులు వొప్పగించమని చెప్పినంత్తట ఆచిన్నవాడు తాను పలకాపుస్తకం దేవళం
లో మరిచి వచ్చినది తల్చుకొని రెంతో వారికి తెలియనీయక యంత్తమాత్రమున్ను భ
యం మనస్సులో వుంచక ఆవేళ పద్మాక్షి గుడిచుట్టూ భయంకరాకారమైన దేవభూ

తర్వాత భేతాళ శాకినీ ఢాకినీ ప్రేత పరివారంబున్ను, రాక్షస యక్ష పరివృతులుగా వుండ
గా మయించిన్నవాడు యంత్ర మాత్రం వారలం జూచి ఝడియక దేవళంలో ప్రవేశించి
నంత్రౌ ఆ వృద్ధ వారు మోప్పమున్నుంగా పద్మాక్షి తనచేత పుస్తకమున్ను పలక పట్టుకొనియుం
న్నవారి వద్దకు అతిఘోర రూపంబులు దాల్చివున్నవారిని రప్పించి యున్నవారి నిమ్మక
చేతి పుస్తకమున్ను పలకయున్ను తీసుకొని యున్నవారు వారి సాహసంబున్ను ధైర్యంబు
న్ను శౌర్యంబునకుం మెచ్చి నీకు యేమి కావలెనని యిచ్చెకొమ్మని నీకు యేమి అపేక్ష అర్థ
మనిన్ని నీవు సచ్చరిత్రుండవు అపుడువని అనేక విధములుగా ఆడిన్న వాక్యాలు విని అర్థి
నంత్రౌ ఆ చిన్నవాడు అన్నవానిం జూచి యిట్లనియె. వినుమమ్మ శ్రీపద్మాక్షి పరమాంబా
ళ మా తండ్రి పశుపులకటుక వల్లభుండు మరిపి చతురంగ బలసమేతుండై వచ్చి నా
18 తండ్రి అయిన సోమదేవరాజును శిక్షించిన వృత్తాంతము ఆమూలాగ్రంగా తన తల్లిచే
విని నీకథలు అన్నియు దెలిపి నాకు యెక్కువ అపేక్ష యేమంటే కటుక వల్లభుని జయించే
శక్తి కావలెనని యింతే అపేక్ష లేదనిన పద్మాక్షి దేవి నీకు ఒక్క అభిలాష సిద్ధించు
ననికృపగలిగి తన వద్దయున్న ఖడ్గ ఖేటకములు ఆ చిన్నవానిచేతికిచ్చి నీకోరికలు
సాఫల్యం కాగలదని యని వరంబు నొసంగి నీచేత యీ ఖడ్గ ఖేటకంబులు వున్నపరి
యంతం నీకు జయంబు గలుగును. కటుక వల్లభుని సాధించుము. యీ సాధన నీకెంత
పనిన్ని నీ యొక్క శత్రువులు పాదాక్రాంతంబౌదురు. ఈ ఖడ్గ ఖేటకంబుల వ
ల్ల వెయ్యి యేండ్లున్న రెండు మాసములు నీ వంశం వారు రాజ్యభారంబు చేయుదురు. య
ని వరంబు నొసంగి తన యొక్క యోగబలంబుచేత తన సమీపంబున పశ్చిమముఖ
రై అక్కడ వున్న బిలములో ప్రవేశించుమని తనచేత చూపి ఆ బిలమున నీవు ప్రవే
శిస్తే అక్కడ నీకు కావలసిన సమస్త సైన్యమున్ను, చతురంగబలంబులున్ను, దక్షమా

యిలు సమస్తమున్న కల్గిను, తెల్లవారేటప్పటికి నీవు సమస్తైశ్వర్యములూ కూడావ
చ్చికలుసుకొందురు. మరిన్ని ద్వారలు వచ్చికూడుదురు. మరిన్ని నీకు ఖడ్గఖేటకములు
యిచ్చినాను. నమకనేమొక (వంశం యేకచక్రంగా వెయ్యితరంబులు వేలుదురు. మరి
న్ని, నీవు బ్రాహ్మణులు వేద వేదువైనట్టి జనులను, గోవుల సాధుల సంరక్షిం
చి యీశ్వరునియందు భక్తిభావము వుంచవలెను అని అమ్మవారు శలవియి
చ్చిన తదనంతరం ఆ చిన్నవాడు అమ్మవారికి సాష్టాంగ దండప్రణామంబు సమర్పిం
చి అక్కడినుంచి అమ్మవారి శెలవు ప్రకారం ఆ బిలమున ప్రవేశం సమయమున నా
కు విఘ్నంబులు, క్రూర సర్పాది పిశాచ, రాక్షస, వ్యాఘ్రాదులు సంభవింపుచున్నా
విని జూచి తాను ధైర్యంబు దాల్చి బిలమున ప్రవేశించి వెలపటికి సాగిరాగా అక్కడ
చతురంగ పదాతి వర్గములు భేరులు మ్రోతలు గావించెదరు కలిగిరి. వారి వివరం.
పరులు వారులు ఘటాఘటములున్ను. భద్రగజంబులున్ను, ధారలు మొదలైన వారలు
భూరి శంకములు తోకలిరి. అప్పుడు భేరి మ్రోతలు, శంఖధ్వనులు కరి ఘీంకార నాదంబు
లు ఘోష జీత ధ్వనులచే దిక్కులల్లాడ ప్రళయకాలము నాటి -- హయ - హేషితతి
చే అనేక ధ్వనులను, బిలమార్గము నుంచి వెలపటికి పడియకలిగిరి. ఇది మాధవవ
ర్మ అన్నవాడు చూచినవాడైయున్నిక వేశను నాటి వివరం॥—. — — —.
౬౦౦౦౦ భద్రగజాలు. అరువైవేలు. ౪౦౦౦౦౦ ఉత్తమాశ్వములు నాల్గులక్షలు,
౧౫౦౦౦౦౦ పదాతులు బలవంతులైన వారలు పదిహేను లక్షలు॥—.
౨౦౬౦౦౦౦॥ ఇది గాక మణిహారభూషణములున్ను, రెండుకోట్లు సువర్ణంబు
రెండుకోట్లు తీసుకొని నగరకులు వచ్చి శాప్పగించిరి. ఇరుపార్శ్వంబులను వర్జీల్వి
మొనగాండ్లు వచ్చి పోరాజా నిలువు పరాకు రెమెనుచు అందరు సంస్తుతించిరి. ౘ

ప్పుడు రాజపుత్రుండైన మాధవశర్మ వానిని మన్నించి వైభవములు గారవించి యొకరు కృ
తులు గానుచు ఆబాలము గూర అమ్మ కొండ్ర వద్దకి వచ్చి వానిని వెలపటనిలిపి తాను
వకరాడే షష్ఠషోడశ పాణి అయి మాధవశర్మ అన్నెబ్రాంబ్యాల ఇంటికి వచ్చి వారి
పాదములకు తన శిరమును అయుండె మ కుటుంబము వారయమ్మొ కిర అతని భార్యకున్ను
తన తల్లిరియుంటియనశరియాం లదేవం వృష్ణకున్ను శ్రద్ధగా మ్రొక్కె అప్పుడు వారు సుతుని
జ్ఞి కౌగిలించి చూచి కాని చెక్కిలి నాకిచుబుకంబు పుణికి మిక్కిలి ప్రేమగా మనల్ల
నిమిరి చక్కని శిరమును మునుకుర్లు మోపివఖనిమిషంబు నిన్ను బాయక కండ్లు
తో వెంబడి అయ్యె నీవు నీ పురాత్రి యొక్కడయుంటివి. నీ వృత్తాంతంబులన్ని చెప్పు
మని అడిగిన తల్లికిన్ని, మాధవశర్మ దంపతులకున్ను, తాను పోయిన పనిన్ని, సాంక
ల్యంగా పద్మాక్షి వరలబ్ధప్రాప్త మగా మొలిచె ప్పినంత్ర వారు పరాశ్చర్యంబు పొందిరి.
అప్పుడు ఆ బాలుండు ఈ సామ్రాజ్యంబులన్ని ఇయ్య మీకే యని చెప్పితే అందుకు
మాధవశర్మ యిట్లనియె. మేము వృద్ధులమున్ను, మా నేత్రంబులు దినదినాలకూ
పూతకుర వ అవుతున్నది. వణుకున్ను కరచరణంబులు వణుకుతున్నది. కంఠం
బునందు శబ్దంబు నిండ్లుత్తి పాసాలున్ను, సూక్ష్మంబు అయిన వేదపాఠంబునకు శక్తి
చాలదు. మాకు రాజ్యభోగంబు పనిలేదు. నీకు రాజ్యంబు తగునని, నీవే మాకు భాగ్యం
బని, నిన్ను మేము బుద్ధి వచ్చేదాకా పోషిస్తిమి, ఇకమమ్ము నీవు పోషించవలసినది,
అని పలికిన వృద్ధ విప్ర దంపతులజూచి ఆ చిన్నవాడు పద్మాక్షిదేవి వద్దకుంబో
యి అమ్మవారి సన్నిధిని నిల్చి అమ్మవారికి మ్రొక్కి. ఓ పరమేశ్వరీ, ఓ పుణ్యసా
ధ్వీ, ఓ పరమానందీ, ఓ తల్లీ, వినుము మాధవశర్మకు సామ్రాజ్యంబు ప్రసాదిం
చవలసినది. ఆ విప్రదంపతులకు బాల్యత్వం కల్గవలసినది అదేగా షష్ఠషో

నీవే దాల్ప వలెనని. అని మ్రొక్కి విన్నవింపను అమ్మవారు నిత నిసాహసంబులకు
న్ను, నిష్ఠా కార్యంబులకు, వైరాగ్యంబులకున్ను సంతోషించి మెచ్చి వరంబిస్తిని. అదియు
ట్టిది నిన పితా తఅయిన విప్రవరుని కిప్రాయంబు నీవెంత కాలంబు రాజ్యంబేలుదు
న్నావో అంత్ర కాలం ఆ విప్రదంపతులకు ప్రాయంబుగాని వురాజ్యంబేలుగలందుని
బు అరువైయేండ్లు భూమిమీద నీవు అమరత్వాన్ని పొందెదవు అనిన్ని. అంత్య పర్యంతం
ఆ విప్రదంపతులు యవ్వనప్రాయులై సుఖాన యుండెదరని వరంబున్ను, ఇద్దశేటుకం
బులున్ను యిచ్చెను. నప్పుడు నబ్బాలుండు సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కివేచి వాకు యిష్టసిద్ధి
గలిగెనని సంతోషిల్లి అక్కడనుంచి మాధవశర్మనియింటికరాగా ఆ వృద్ధదంపతులు
నవయవ్వనాంగులై వాప్పియున్న వారలం జూచి మ్రొక్కి సాధుభావంగా యుండెను. నం
తోటలు అనుమకొండ యేవేయరుకరాజులు ఆసేనలు, కరులు, బేరులు, వాణిజ్యములు,
భటాదివరులు, సంతోంయు బూంచి వారు ... అనేక బలంబులు వచ్చినది. మేముమి
మి కొంత వేవెను, మాకు తేమి శక్తియు నివారించి యెదురకపోన్నుబందుకు శక్తి బా
లదు. పోరాడవేము. మేము పైరంబు మానిదూరంబు బోవలయు. మే మయుంఖను
సంసారంబులు లేనియుండుతగము. ఇన్నిదినములు యీ అనుమకొండలో యుంటి
మి. శివేశ్వరుని మీద దూరగా అంత్రాల వాక విప్రుండు రాజును గురించి చెప్పుచు
న్నాడు. ఈ బాలకుండు పరాక్రమంబు చేసి నత దృత్తాంతంబ్బులతె లియజేయగా మాధ
వశర్మ యొరుక దేవరాజు వచ్చిక వచ్చియున్నని పలికె. మీరు క్రమవంతులు, భూదేవవరు
లను పోషిస్తిరి. విష్ణు - తత్వముల మొదలబాదుగా జరిగించి తరిఇంది వరకు విూరాజ్యంబు
బాగుగా చెల్లెటప్పుడు మీరు ఆ మరసాలెమల ఆవేష్టవయనకు పోయిరి కడరా
జ్యంబు సుఖంగా చేయవలెనది. అని విస్పష్టైన మాధవశర్మ ఆజ్ఞ చేయగా

రుకదేవరాజు తెలిశిన ప్రాజ్ఞుడు గనుక మాధవవర్మని ఆజ్ఞానుసారం అక్కడికొచ్చే
రి ఆ రాజ్యం పాలిస్తూ మాధవవర్మరాజు గారి ఆజ్ఞ పాలిస్తూ వుండెను. అంతట మా
ధవవర్మ అనే బాలకుండు పద్మావతి వరప్రసాదలబ్ధమైన ధనాలు ఆ నగరా
నికు తెచ్చి అందరిని వుంచి వారలు బాగా చక్కగా విస్తూ నాకము వయాత్రము న మాధవ
వర్మ సకలబ్రాహ్మణులకు సత్క్రతి అయ్యేలాగున దేవభూదేవ ప్రపంచ జనులు బాగు
గా శాసించి భావశుద్ధిగాను నడుచుకునె గనుక వారియొక్క ఆశీర్వచనంబులకు పా
త్రుండై శాలివాహనశక వర్షంబులు ౧౩౦ యిన్నూటలో మొదటి తారణ సంవత్సర మార్గ
శిర శుద్ధ ౧౧ గురువారం శ్రవణా నక్షత్రలగ్నమున సింహాసనారూఢుండాయెను. రా
~~జు అయిన మాధవవర్మ ఈశ~~ కానకు విభవ సంవత్సరమవుతున్నది. ఆ రాజు
అయిన మాధవవర్మ సకల జనంబులను పిలిపించి సకల వస్తువులిచ్చి ప్రేమతో
డి తమ తండ్రి అయిన సోమదేవరాజుకు శత్రుడు అయిన కటకవల్లభుని త
లచి తమ గోవుల తలచి కండ్లారంబుల తమ తండ్రి దగ్గర వుండిన ఆప్త వర్గములున్ను
మంత్రి సామాదికులున్ను రమ్మని వేళలు సంతోషంబుగా వ్రాయించి పంపించినంత
ట అక్కడ వున్న వారలు వజీర్లు, మంత్రులు, సరదార్లు, వర మంత్రివరులున్ను, రాజు ప్రా
శిన వేళ చూచుకొని బహు సంతోషయుక్తులై మూలబలంబులతో కూడా తమకు
రాజు గతించెనని వైభవంబున వచ్చినంతట మాధవవర్మయు వారిని మన్నించి వైభ
వముతో మా పూర్వ శత్రువు వాడు గనుక మాకు నిద్ర యెలాగున వచ్చునో, మన గో
ధనంబులు వాకున్న మనస్సు యేమాటు సమాధానమై వుండదు. అని బాలుల పిలిచి
కరి, హయ, కదంబం బెల్ల త్వరగా సమకూర్చుమని ఆజ్ఞాపించినంతలో వారు
సేనల్లో వచ్చి రాజు యొక్క ఆజ్ఞ బాగ చేయుచున్నారు. పే. పే. చమూనాథ. పా

౨౨ వజీలాన్ ఖాను, కటకంబు మీద దాడియెక్కి బారా పోబల ప్రౌఢిమ పరిఢవింప-
వలెనని, ఆని రాజు ఆజ్ఞ అయినది, ముందుగా పోవలెనని అని పంపించిరి.
అప్పుడు మన్నెలు, సర్దార్లు ధారలు కదలి చతురంగబలంబులతో కూడా వెళ్ళువ
దగాను వాడు ఉత్సాహముతో వరవాహనములు ఎక్కి వచ్చిరి. అంత్తలు నప్పుడు
ఆ రాజు చింత్త చందంబైన వివిధ వీరములు నన్న, రత్న భూషణములు నన్న, ధరియి-
యించి. శరధనుర్బాణములు, పద్మావతి ప్రసాదించిన ఖడ్గ ఖేటకములు నన్ను ధరి-
యించి తమ తంత్ర సామంతుల బలంబులతో కూడి సముద్రం ఎక్కెరు ఘోషవలె సే-
యా సైన్యం కదలినప్పుడు ధ్వని పుట్టినది. అప్పుడు భేరి వేయించి శంఖములు పూరించి
దిశనిండ్ల ప్రళయభైరవమూర్తి గౌరి తాను తన తల్లి అయిన శిరియాలదేవి తల్లి పా-
దములకు దండప్రణామంబు చేసి విప్రదంపతులకు నన్నమ్మె ఎక్కి చతురంగబలంబు
ల సంఖ్యంబులుగా ఉప పాంతులు, మంత్రులు, తన ఉభయ పార్శ్వములనడువ, సతి
పుణ్యస్త్రీలు దీపాలు నివాళింప్ప భోగాల వాండ్లు నృత్యం చేసిరి. ఆ కటకము నుంచి కదలి
కటకంబునకు రెండు ఘట్టు కొబ్బు ద్రవ్యత పాలుములు విడిచి, జనపదంబులయందు చోరజ-
నములను మూల్చి, గోవుల మరలిచి, వీరరసమున నిలిచి, మదకరుల మాయించి, మల్లి-
తి కటక భూవరుని పోనియ్యక హోరి. ఒక మాసంబు పోట్లాడగా బల్లహుని బలంబు-
లున్న, బిల్లచదర్చై పారిరి. కటక వల్లభుని తలద్రుంచి, పట్టం దోచి కొల్లకొనగ మూ-
డు కోట్ల ధనంబులు అప్పనంబులుగాని తమ గోవుల విడిపించుక వల్లభుని సుతుని
కి అక్కడ పట్టంబు కట్టి అతణ్ణి తన సంస్థానములో చేసి వుంచుమనుచు చెప్పి మాధవవ-
ర్మ తన సైన్యంతో మల్లి కరవాలభైరవ బిరుదు చెల్లించి అనుమకొండకు చేరి బహుసం-
భ్రమమున వుండె. తన పంతంబుని తెలిపెను, గోవుల మళ్ళించి, గోధనంబులను-

ఆవల యీవల కృష్ణానది వుభయతీరమున నున్నశైలప్రాంతంబుల మందు చేరువనుం
దిలను వేయించి అధికారుల గోపాలుల నేర్పరచి మెరుక దేవరాజు నందుకవి
23- చారితార్యం నిర్ణయించెను॥ తర్వాతను తామది కుర్రలు సాధించే కొరకు సైన్యంవారి
ని సిద్ధంకావలెనని సాటించి మంత్రి, రాజులు, మన్నీలు, ధారలు, మంత్రులు, పురోహితులు, పు
రోహితులు, మొదలైనవారు వాహనారూఢులై కొందరు పదాతివర్గంబులున్ను, దివ్యవ
స్త్రాలంకార భూషణులై వచ్చిరి। అప్పుడు రాజు వద్ద భేరులు బాగుడుతూవుండెను। అప్పు
డు మాధవవర్మ దిగ్విజయంబుకై వెలంగి సుగంధ మణి వస్త్రభూషణములు, దాల్చి
ఖడ్గఖేటకావళులు ధరియించి, శరచాప దండ చక్రాయుధములు ధరియించి తన తల్లి
అయిన శిరియాలదేవికిన్ని మాధవవర్మ విప్రదంపతులకున్ను, సాష్టాంగ దండప్రణా
మంబులు సమర్పించి వంత్రట వారు వేద మంత్రనంబులు నిత్యన్య మది నుత్సహించి
ఆశీర్వదించిరి। నారాజసుతుడు భూసిల్లి భూసుర ప్రకర సుందరులు శేసలు, ముత్యా
లశేసలు, చల్ల భూసురంబగు పైడి పల్లకి యెక్కి మాధవవర్మ బహువైభవముతో
వెడలె। అప్పుడు భేరులు ధారలు పెద్దనభేరుల్ వాద్యంబులు కాంగా పశ్చిమోత్తరయా
మ్యభాగముల వారు ఆశ్చర్యస్వై రాజులందరు వచ్చి, కరులు, రత్నంబులు, కనకాంబ
రములు, వర వస్తు నిచయంబులు, వాహనంబులను అర్పనంబులు తెచ్చియిచ్చిరి
రాజు యొక్క అనుమతి ప్రకారం వారు తమదేశాలకు పోయిరి। కొందరు రాజు
లు త్రోచ్చి వారి వారి బలములతో వచ్చి యుద్ధం చేసి నిల్వలేక పోయిరి। వారిచేతను
న్ను అర్పనంబులు గొనుచు నాల్గు దిక్కుల నుగెలచి అతి మోదంబుతో అను
వంకొండ జేరి విజయ సామ్రాజ్యలక్ష్మితో మహా వైభవంబున సింహాసనాసీ
నుండయ్యె। — ఈ మాధవవర్మని మహాను మాధవునివలె రాజ్యం [illegible]

చుండెను. — ఆసమయంబున ఆపట్టణంబున వున్న ఆభూసురులందరు
పొడగనవచ్చిరి. ఆశీర్వదించిన వారిఅందరిని జూచి వారలప్రేమజేసి కూర్చుం
చుండనియమించి వారలువచ్చినప్రయోజనంబులేమి అని అడిగిన
నయంబున, స్వామి, తామునేర్చి శివప్రయోజనంబులేమి మాకు విన్నవింపవ
లసినది అనగా ఆభూసురులందరు ఏకముఖముగా వినుము రాజేంద్ర, విభవ
దేవేంద్ర, మీతల్లిగారి యూరిలది విభూతి వికసమానంబయినషువంటది. గ్రామ
౨౪ ప్రాణములుకాపాడేనిమిత్తం పటుక వల్లభుని బాధచేత మీతల్లిచేత భుజి
యించితిమి, కలియుగమున క్షత్రియులచేత భుజియింపగాదని శాస్త్రంవున్నది.
అయితే ఆపదవేళలో నున్న(శ్రీ)చరఅయినప్పుడు శివప్రసాదంబనిసేవించ
గలిగెను గనుక యిప్పుడు మేము సప్త గోదావరీతీరమున అనుష్టానం చేసుకొని వుంటా
ము. అని రాజుతో చెప్పినంత్రటు మాధవవర్మ ఆభూసురావళికి ౧౦౦౦ వెయ్యి గ్రామం
బులు అగ్రహారంబుగాయిచ్చె. మరికొన్ని సంవత్సరములు జరిగిన పిమ్మట సంతానం
కొరకు చింతలోయుండి పద్మాక్షి వరప్రసాదంబున సుతుడు గలిగెను గనుక-
పద్మాక్షిదేవియొక్క వరప్రసాదలబ్ధుడైనందున అతనికి పద్మనేమండని నామంగావించె
ను. మాధవవర్మ అధిక విఖ్యాతి భూధరణీచక్రంబునేలె. మాధవవర్మయు పద్మాక్షి
పూజకు సకలపద్మయుక్తమైన పూలతోటలు పెట్టించి బహుజాగ్రత్తగా కాపాడు
తూవుండె. ఆసామీప్యమున వొక్కు కొండ బిలమునుంచి కన్యకలు పుష్పాలుతీసుకొనిపో
తూవుండిరి. వాళ్ళతోటకావలికాచేవాడు చూచి బిలములోనుంచి కన్యకలువచ్చిపు
ష్పాలుతీసుకొనిబిలంప్రవేశిస్తారు. అని మాధవవర్మతో మనవిచేసినంత్రటు మాధ
వవర్మయు యిది పద్మాక్షిదేవియొక్క మహిమ అనిభావించి తనకావల[illegible]

పద్మశేఖరునికి రాజ్యానికి పట్టంగట్టి ఆరాత్రి ఆబిలమార్గమున వచ్చేకన్యకలతోకలసి అమరత్వాన్ని పొందెను. మాధవవర్మ దేవతామహిమచేత నూరుపదియేండ్లు రాజ్యం ౧౧౦ చేసె. ఇదివరకు శాలివాహన శకవర్షంబులు ౩౯౦ సంవత్సరాలుండెను. — — — —

ఇతనికొమారుండు పద్మశేఖరుండు తనతండ్రి అయిన మాధవవర్మకన్యకలు గూడి ఆబిలమార్గమున అమరత్వంబొందెనని, అమరత్వంబొందిన తర్వాత తాము రాజ్యమేలుచుండి వైరిజాలంబులాంచి తనకు సంతానంబేదని చింతిస్తూవుండి బ్రాహ్మణాజ్ఞచేత సిద్ధేశ్వరునికి కూష్మాండ ఫలములతో పూజచేసి సిద్ధేశ్వరుని వరప్రసాదంవల్లసుతుడు గలిగెను. అతనికి వెన్నమరాజు అని నామకరణంచేసెను. కరుకవల్ల భుజబలిమిగా వుంటె తారగపతినందున అతనితోయుద్ధంచేసి జయించి రెండ్లు కోట్లద్రవ్యంబు అప్పనంబులుగాని తనకొమారుండైన వెన్నమరాజుకు పట్టంబుగ
25 ట్టి తాను ౭౮ దైనాళ్లు యేండ్లు రాజ్యంబు పాలించి శివసాయుజ్యంబు పొందినాడెను.
ఇదివరకు శాలివాహన శకవర్షంబులు ౪౭౪ సంవత్సరాలు అయ్యెనాళ్లు అవుతూ
(౯) వున్నది. — ఇతనికొమారుండు వెన్నమరాజు రాజ్యంపాలిస్తూవుండి వష్టు పుత్రుడుగలిగెను. పురంకరవెన్నడనే నామంచేయించి తాను నక్షత్రరాజులమజ్జయించి వృద్ధాప్యముచేత రంగాధర్మమున దీపి తనకొమారుండైన పురంకరవెన్ననికి రాజ్యంబుపట్టంబుగట్టి తాను ౭౨ డబ్బైయేండ్లు రాజ్యంబుజేసి శివలోకాన్ని పొందెను. ఇదివరకు శాలివాహన శకవర్షంబులు ౫౩౭ అయిదునూర్ల ముప్పైయేడు
(౧౦) డు - వుతున్నది. —.

తదనంతరం పురంకరవెన్నుండనే రాజు కొన్నికాలం రాజ్యంచేసి సంతానంకొరకు సిద్ధేశ్వరుని మండపాన మణులు రత్నంబులు మాణిక్యములు, నానావిధ ముత్యాల ముగ్గుపెట్టి బహువుత్సవంబులు చేయించి సంతుష్టుడు —.

శ్రీకృష్ణుని అనుగ్రహంవల్ల వక్షు సుతుడు గలిగెను. అందరు శుభసంతోషయు
క్తులై పెండ్లిగుండమహారాజు అని నామం నిర్ణయించి పోరంకి వెంకన్న మహారాజు పట్టా
భిషిక్తుడై రాజ్యం చేయుచుండగా కటక వల్లభుడు మల్లుబడితే అతడ్ని జయించి అ
తని కొమారుడ్ని కటకంబునకు పట్టంబు గట్టిన తనిచేత సువర్ణంబు అప్పనంబు
లు గొని వాహనకర్తల దిగ్విజయంబులు గైకొని అందరి నిరాజులజయించి అనుమకొండ
పురంబునకు మగుడి వచ్చి ఇబ్బది తొంబది మూడు సంవత్సరములు భూమి పాలించి
తన కొమారుండైన పెండ్లిగుండమరాజుకు రాజ్యంబు గట్టి తాను శివలోకవాసికైను.
శాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౧౦ ఇరుమూటాం పది అవుతున్నది॥ — — —

ఇతని కొమారుండు పెండ్లిగుండమరాజు తండ్రిని మీరి చండవిక్ర
మకళా మండ్లమండగుచు రాజ్యంబు చేయుచు పూజ్యుడై పైకుల రాజ్యంబు
లు గెలిచియు వారలచే నప్పనంబులు కాని భూమి పాలించి దేవబ్రాహ్మణులకు దంపతి
పూజలు చేసి దేవతావరప్రసాదంబుచేత వక్షు సుతుడు గలిగెను. వతనికి మొరుకదే
వరాజు అని నామంబు గావించి తనయాజ్ఞలోన [struck-through word] పాశ్చదేశములకు వెళ్లియు
ష్పనాథమూలల తురుష్కబలములు అవలీలగా బట్టి వధియించి వానిచేత ౦౦౦౦౦
ఎనబది లక్షల మాడలు అప్పనంబులుకొని మగుడి రాగా కటక వల్లభుడు తన కటకంబు
లో మల్లుబడె నగనుక నల్లరుద్రదేవు అనే వాడ్ని కటకంబు మీదికి బంపినంత్రంటుచ
తురంగబలసమేతుండై అతడు కటకంబునకు చుట్టుముట్టడంబు వేసి యుద్ధంబు చేసి
మూడు నెలలు ప్రాసముకే పోరిన కటక వల్లభుడు చెడి ౧౧౦౦౦౦౦ యాబది లక్షల
యాభై వేల మాడలు అప్పనంబులు ఇయ్యగాను. నల్లరుద్రదేవు ఆద్రవ్యంబు గైకొని
ఓరుగాల అనుమకొండకు వచ్చి తన ప్రభువు అయిన పెండ్లిగుండ మహారాజుతో

న విశేయగా అతడు కోపించి నీవు యిప్పటి వేవేనే అప్పనంబు యీవేక స్వల్పంబులుగా తె
చ్చితివి అని కోపించి తానే పయనమై కదలి చతురంగబల సమేతంబైన సేనలతోను వె
త్తి పోయి కటకంబుపై నెరెండు నెలలు యుద్ధంబుజేశి నంత్రలో కటకపు వారు కుండు నిర్వ
హించ లేకయిప్పటి అప్పనంబులు యిచ్చిన అవి కైకొని తన బలంబులకున్ను కొంత్త
బ్రాహ్మణులకున్ను పంచి పెట్టి అష్టదిక్కులలోని జయస్తంభంబులు నెత్తించి
యితని కొమారుండైన యెరుకదేవరాజు బాలుండై యుండగా తానుబల దక్షతైయేనిమి
దియేండ్లు రాజ్యంబు పాలించి శివలోకాన్ని పొందెను. శాలివాహనశక వర్షంబులు
౧౧౮౮ ఆరునూట యెనభైయేనిమిది అవుతున్నది।।

౨౬. ఇతని కొమారుండైన యెరుకదేవరాజు బాలుండై యుండగా యితని మేన
త్త కుంతలదేవి అనే ఆమె రాజ్యానికి దక్షతలయి మంత్రులు మొదలుగా రాజ్యం వహిం
చి గుజరాష్ట్ర, మహారాష్ట్ర, ఘూర్జర, యవన, రాజులపై దండువెడలి వారిని వారి
27 చే తగు ధనములు అప్పనంబులుం గాని అచ్చట జయస్తంభంబులు వేయించి
అనుమకొండకు మగుడి వచ్చి రాజ్యంబు లేలుచూ వుండగా అప్పుడు కటకవల్ల
భుడు మల్లక బడితే తాను కతివాం యుత్తున మైన భటుల ఘనంబులు కూడా కాని
రాజ సంగ్రామ అనే వాళ్ళ రాయవకు దళవాయును గా వించి పంపించి నంత్రల్లో అ
తడు పోయి కటకవల్లభునిలో ఆరు నెలలు యుద్ధంబుజేశి అతన్ని ద్రుంచి అతని పు
త్రునికి పట్టంబుగట్టి యెప్పటి వేవేనే అప్పనంబులూ గాని పుచ్చుకొని తెచ్చి కుంత్తలదేవి
కి యిచ్చి గాల్లమె మెచ్చెను. తదనంతరం గ్రపండా మ్మిది యేండ్లు కుంత్తలదేవి రా
జ్యంబు పాలించి యెరుకదేవరాజుకు పట్టంబుగట్టి తాను శివలోక ప్రాప్తినొందెను గా
లి వాహన శకం ౧౧౦. యేడు నూర్ల వేడు అవుతున్నది।

31) తదనంతరం మొరుక దేవరాజు నవయవ్వనారూఢుండై అనేక దేవతావ
ఘటితన్నగాలు వగైరా. అంగ, వంగ, కళింగ, నేపాళ, చోళ, బంగాళ, నేపా
ళ, పాండ్య, పుళింద, మొదలైన రాజులందరిని తాను తేజస్సాక్రాంతుండై దేవేంద్ర
సమానంబైన భోగంబు భోగిస్తూ వుండెను. అంత్యట దేవగిరి మొదలైన నదియాశా
శ్రమములో నడిచి అతడు సాధించి వానిచేత ౦౦౦౦౦౦ యెనబది లక్షల సువర్ణంబులు
గాని మరుడి విప్రజనములకు యిచ్చి వారల నెల్ల యిచ్చి భక్తి చేసి తనకు పుత్రుండు
లనవ వైనస్థాపించి పుత్రుడు గలిగితే పౌత్రుడు గలుగు, గోత్రం పవిత్రంబవును
అని పుత్రుడు గలిగే సాధనం తెలుపుమని బ్రాహ్మణులకున్ను, మంత్రి సామంతుల
కున్ను తెలియజేసి నంతట వారు అనిన దివిను, మొరుక దేవరాజు పుత్రకామేష్టి
అనేటిది కే వశం పుణ్యఫలత్వం అది శ్రోత్రియులచేత చేయిస్తే గోత్రం వృద్ధి అవు
ను, మహాప్రతాపం గల్గిన పుత్రుడు గలుగును. అతడు కేవలం శౌర్యవంతుడు అవు
ను. అని ద్విజులు చెప్పినంత్యట మొరుక దేవరాజు అనుమతించి అక్రతువు మ
హావైభవంబులో సాంగంబుగా చేసినంత్యల్లో పుత్రుడు గల్గెను. ఆ పుత్రుండు స
త్యసంధుండు, గనుక భువనైకమల్లుండని నామంబు గావించెను. అంత్యట మొరుకదే
వరాజు విజయనగరంబుపై విఖ్యాతంబుగా గజబృందములున్ను చేరికల ధారల
లో గుండె విజయనగరంబుపై దండు వెడలి అచ్చట విజయనృసింహ విజయశా
యలనిచ్చి వారి వద్ద వెల్ల కాల్చి నతని చేత అప్పనంబులు గాని నతని తనయాజ్ఞకులో
నుగా జేసి మరుడి అనుమకొండకు మంత్రులుండాను విజయలక్ష్మి తోడవచ్చి తా
ను [illegible] దక్షిణాభిముఖ యెండ్లు రాజ్యంబు చేసి తనకు మారుడైన భువనైకమల్లుకు
రాజ్యంబు గట్టి తాను శివలోకంబునకేగె. శాలివాహన శకవర్షంబులు [illegible]

యేడుమూర్లయెనుచ్చై ఆరు అవుతూ వున్నది॥ — — — —

ఇతనికి మారుండు భువనేకమల్లుండు పట్టాభిషిక్తుండై రాజ్యంబుపా
లిస్తూ భువనేకమల్లుండనేకలీల చెల్లించి అంన్నిరాజులనెలిచి కటకంబురాజు మన్నబదివుం
డినందున తనబలంబులుం కటకంబుమీదికి వెడలించి ముట్టడివేశ్శవాన్నిద్రుంచిపా
నిసుతునికి అచ్చట పట్టంబుగట్టి వానిబిరుదంబైన వరాహచిం హ్నాలుగాని విజ
యంబునైకాని వేశవేమ మగుడి విజయనగరంబుపై దండుపెడలి గజబజి గాజేశి
విజయంబునైకొనెను। అప్పుడు విజయనగరం స్థానం వారాయలు భువనేకమల్లునక
ప్పుడు, మణులు, హారములు, కాణాకెలుంన్ను చెల్లించి మరియును పరివారములుంన్నుయిచ్చి
మరింయు విలాసవతియు, కాంత్తవతి, గుణావతి, రూపవతి, సర్వసౌభాగ్యవతి—అనే
లక్షణములు వాప్పుచున్న పంచకన్యలను భువనేకమల్లునకుయిచ్చికె వళంప్రతితో
సుముహూర్తమున అందరిని పిలిచి గుణావతి అనేతనసహోదరిని పిలిచి శ్రీరం
గదేవి నిచేరం గబిలిచి హారంన్న సకలభూషణములతో భువనేకమల్లునకుయిచ్చి
అనేకగ్రామంబులు కాంచీపురంబు ఆదిగా చోళదేశంబు నరటన్ని శ్రీరంగదేవికి పసు
పుకుంకుమకుంయిచ్చి యిప్పుడు బంధుత్వంగా నడువవలెనని। అనింన్ని వుంద్దర
ముంన్నుయిదే ప్రకారం బంధుత్వం యెప్పటికిన్ని బాయక వుండవలెననింన్ని సత్యంబు
గావుండ గలందులకు అగ్నిసాక్షిగా ప్రమాణముల్ చేశి స్వనస్థపటుముల మిరదప్రాయిం
29 చి భువనేకమల్లుండు నచటనాల్లి నెలలువశించి అక్కడనుంచి తనపురంబునకు
వచ్చినపుడు వారువరవస్తువాహనములుంయిచ్చి శ్రీరంగదేవుని వెంట తేసుకొనిరాం
గ అనుముకొండకు వైకుత్తిరి [illegible] యుపై యొకటయొజనం దూరమున నచటను
ములు భువనేకమల్లుని జూచి ఇది పుణ్యక్షేత్రంబు, రంగద్వారము, ఇచట వటస్థితి

ప్పు వున్నది. ఆచాటదేవాలయస్థలము ఆవిణా భువనేకమల్లుండు అది జూచి సంతోషచిత్తు
డై మారాజు వింత్త వింతలు గుడులు త్వరగా కట్టించి మున్ను ప్రత్యక్షమైన విరూపాక్షలింగం వెలు
కే దారవ్రుత్ర సాహస్రింపులు శ్రీ వీరభద్ర కాళ్య వారిని ప్రతిష్ఠచేసి తనభార్యలతోకూడా పరిశో
ధించినమలు అక్కడ నివిచారులు పురుషంబు మూడు వఘుకొలిపి వర్షంబులు దానంబు చేసి శ్రీరం
గదేవి తనకు శ్రేష్ఠ సర్వగుణసంపన్నుండైన పుత్రుండు గలుగవలెనని వాసుదేవమూర్తిని పొంచా
ళరాయని ఆరాధిస్తూ వుండెనను కా చాటముందుగా వాసుదేవమూర్తిని చూపి అక్కడ నుం
చి అనుమకొండకు వచ్చి పొంచాళరాయనికి ప్రాకారంబున దేవాలయంబు కట్టించి
ఆ దేవునికి నిత్యోత్సవంబునకు కాంచీదేశంబున ౧౧ పదకొండు గ్రామంబులు గ్రామంబు
న ఇచ్చి రాజ్యంబు చేయుచుండగా శ్రీరంగదేవి గర్భమున భువనేకమల్లునకు వఘుపుత్రుం
డు భూరి సద్గుణ గాత్రుండు వర్ధన గోత్రుండు సుజనస్తోత్రుండు పాత్రుండు, సుచ
రిత్రుండు అఖిలమిత్రుండు త్రిభువనేకమల్లుడని నొక పుత్రుండున్ను, నొక పుత్రి
జనియించె. ఆమెకు పొంచాళరాయని అని పేరు పెట్టి నిత్యోత్సవములు చేస్తూ రా
జ్యంపరిపాలన చేస్తూ వున్న సమయంబున, అక్కడ నలశింహారాయలకు వెంకటనా
థుడనే పుత్రుండు జనియించె. ఆ వెంకటనాథుడు కొంత నాడు తల్లా వుల్లాసమున సకలసే
నలు దాను సంభ్రమంబునను పురము వెలువడి వచ్చి నిలిచి ఆ ప్రజలు చూచి రాజు నడవ
క్కన్ను చూచి తన తండ్రి తోనిట్లనియె. మన వృత్తర గవుని మార్గంబు మొదలు పనుగా
నవై పరశ్రమము దాటిన నిన నాకా మారునికి తండ్రి యిట్లనియె. భువనేకమల్లుడు కదండె
త్తి వచ్చినప్పుడు ఆ తండ్రు రాజ్యంబు కట్టుకోవలెనని వుండగా అతడు ప్రబలుడున్న అపా
రమైన సేన కలిగినవారు గనుక చెల్లెలు అయిన శ్రీరంగదేవిని భువనేకమల్లునకు ఇచ్చి
యుద్ధంబు మానితిమి గనుక మా వుత్తర భూములకు అతిశంచడం అక్కరలేదనియుత్తరా

చెప్పినాను. వెంకటనాథుండు తంత్రిపలుకులు విని తలవ్రాత తప్పదని తానున్న సంధ్విరాజు
అనే వక రాజుకా మారుడున్న సేనలో కూడా అమమకొండకు ఘనసాదంబులతో ధైర్య
వేశ శౌర్యంబులతో ముప్పదారైనట్టి పెయిగాయి దళము లక్షసంఖ్యలతోను అమమకొండ
కువెడలెను. నంత్ర భువనేకమల్లుండు చారులచే నెరింగి తాను సేనలతోనడచ వుద్దేశించిన
పుడు శ్రీరంగదేవి కన్నీరు నించిన భువనేకమల్లుండు నెరింగి నిట్లనియెను. నీ వొక్క క్రమములో
వున్న వెత తెల్పుమనిన శ్రీరంగదేవియు పతితో నిట్లనియె. నరశింహరాయలు నన్నిచ్చిన
పుడు నరమరెవేకుండా యగ్నిసాక్షిగా స్వరూపటంబులమీద ప్రాశ యిచ్చియుపుడు మీరువ్వ
పేక్షేప్రేం ధర్మంబు కాదని వెంకటనాథునికి ప్రాణావాసిన్ని మీకున్న అధర్మమని కన్నీ
రు నించెనంత్రట భువనేకమల్లుండు శ్రీరంగదేవి ఆడిన వాక్యములు విని మనమున సంభ్ర
మలతో తనకుల కాంత్ర కన్నీరుడుడిచి నీ వురతెము కారణంబంతిస్తావు అనినేను అధము
డాయనని మగుడి తాను సింహాసనాసీనుండై ప్రశించి కార్యంబు జగడంబు మాని బుధవ
రులరావించి మంచి కార్యము అవునట్టి నీతి విచారించవలశినది. వారికి మాకు హెతి వెంత
గ్రామములు నిర్ణయించవలెనని చెప్పినంత్రట ఆ విప్రవరులు వారికి మనము హెతి మేరను
అగ్రహారంబులు ముందుగా విప్రవరులకు యియ్యవలెశి ఆ విప్రవరులు నెల్లారి వద్దనుంచిరా
కుండా మర్లనెల్లి చేయు విప్రవరులు వెంకటనాథునికి మాయ గ్రహారములు మీదమీర
కురాతగునే. బ్రాహ్మణుల భూమి లోకేటుండుకు భూపతులకుదగునే, బ్రహ్మదేవ త్రీత్తు
లు చెరచిన లోకట్న పాతకంబు అనినంత్రట వెంకటనాథుండు ఉచాటునెచ్చెను. అంతశ్రీ
రంగదేవి గొప్పమునవీవుం యుద్ధంగాయతగవు, అనారిశి ప్రాశపంపించనంత్రట వెంకటనా
థుండు ఆ రెషి జూచి సంతోషంబు బొంది ఆ విప్రులకున్న రెషి తెచ్చినవారికన్ని బవు
31 మానములు చేశి వైరవము మానెను. శ్రీరంగదేవిని జూడబోవ వలెనుగనుక నాకు మార్గంబు

జూంపమని ఆ విప్రవరులకు తొమ్మిది లక్షల సువర్ణంబులు యిచ్చి తాను నూతన సైన్యంబు లో కూడ అనుమకొండకు రాంతెను తెంచెను. అంత త్రిభువనైక మల్లుండు అనుమకొం 'డం చిర తొమ్మిది యోజనంబులు తొయుదుగా వచ్చి వేంకటనాథుని లోకలసి అతనిచేతను ని అనుమకొండకు రాంగ మార్గములున్ను అనుమకొండ పురము శృంగారింపజేసి తత్ప్ర తిజేసి వరవస్త్రభూషణాదులున్ను యిచ్చి తనకొమార్తె అయిన పాంచాలీదేవిని సువ ర్ణాభరణాంబరాలు వెంకటనాథునికి యిచ్చి వివాహంబుజేసి అనేకరత్నయుక్తమైన దివ్యా భరణాదులున్ను, కొండవీడు, కొండపల్లి, ఆదిగా రాజ్యం విదర్భదేశంబు యిచ్చె. వెం కటనాథుండు మూడు నెలలు అనుమకొండలో వేడుకలో నిశ్చింతుడై వుండి పిమ్మట అల్లుండ్లున్ను, ఆదిబిడ్డను వారి స్థలమునకు పంపించెను. అంత భువనైకమల్లుండు భూమిదానము ఏలి ఆ భువనంబులందు బాగడకెక్కెను. తనకొమారుండైన త్రిభు వనమల్లునకు పట్టంబుగట్టి తాను యెనభై ఆరు యేండ్లు రాజ్యంబుజేసి శివలో కంబునకేగెను. శాలివాహన శక వర్షంబులు ౮౭౨ యెనిమిది నూర్ల డెబ్బైరెండు. —

ఇందులో విజయనగరం శ్రీకృష్ణదేవరాయల మీద భువనైకమల్లుండు ద ళంబు తెత్తిపోయి యుద్ధంబుజేసి కృష్ణదేవరాయలవారి సప్తాంగంబులు పోరాటమొద లైనవి యిచ్చి తనపొందరుని త్రిభువనైకమల్లునికి యిచ్చి వివాహంజేసెను. ఆ విద్యానగ రమది. అప్పుడు విద్యారణ్యులవల్ల విజయనగరం అనే పట్టణం నిర్మాణమై వుండలేదు గనుక వి జయనగరం అనేది పేరే వుండదెను. — ఇతని కొమారుండైన త్రిభువనమల్లుం డు ప్రసిద్ధుండై త్రిభువనంబులయందున్ను కీర్తి దీపితమైనది. కాకతి మహాదేవి అనే శక్తిని కాకతి ఆదేవి వరప్రసాదంబుచేత వకసుతుడు గలిగెను. గనుక ఆ దేవి నామంబు
32 గా కాకతి ప్రోలరాజు అని నామంబుగా నుంచె. కేవలం ధర్మమార్గంబులు నడిపించి ప్ర

త్త కటకవల్లభుడు అరుగబడితె, అతనిపై దండుతో వెడలి కటకంబు చుట్టుము
ట్టడి వేసి అతని భండారంబు దోచి అతన్ని ద్రుంచి అతని సుతునికి పట్టంబుగట్టి
మళ్లీ వచ్చి గంగాపురంలోని వాలయములు గట్టించి తనకొమారుండైన కాకతి ప్రోల
రాజుకు పట్టంబుగట్టి తాను మెనుబది ఏండ్లు (౮౦) రాజ్యంబు చేసి శివలోకంబునకేగెను.
శాలివాహన శక వర్షంబులు ౯౫౦ లగాయతు మిగిలి నాల్గు యారంభమైన మిదిలి వుతున్నది.

16. ఈతని కొమారుండైన కాకతి ప్రోలరాజు చిన్నవాడై వుండగా కొందరు
వేరివారు కృతఘ్నులు మల్లిబడి వుండిరి. ఈ మాటలు బల్లవయిందు బారులచే వారివా
వారలు యెరింగి కాకతి ప్రోలరాజుగారి మీద ముట్టడంబు వేసెటందుకు విశ్వనాథదేవ
అనేవారిద్దరు దళవాయిం జేసి ఉత్తమాశ్వములు అనేక సేనలతో అనుమకొండ
మీద విడిసియుండగా పంత్రెండు సంవత్సరములు ముట్టడి జేసి వుండిరి. అకరిశకం
స్నదస ముద్రమని తోలాకంబు కట్టించి అందుకు కంన్నదస ముద్రమనే నామంబును
నర్యించిరి. అంత్తట కాకతి ప్రోలరాజు తనసామంతులతో విచారించి అష్టవర్గంబులు అనే
అనుమకొండలో వుంచి గుప్తంగా - శ్లాలో నుంచి వెలపటికి వచ్చి తనకు విముఖులైన వారి
ని వీరపుంగవులను సుముఖంగా జేసి అక్కడి నుంచి కటకంబు పైబోయి కటకవల్ల
భుని. వల్లభుని కటకంబు సాధించి, అతన్ని ద్రుంచి అతని సుతుని కటకంబున ని
ల్పి కొంత కోట్లద్రవ్యంబు అప్పనంబులు గాని మరలి అనుమకొండకు వచ్చి అనుమకొం
33 డ పోల్లాడు దళవాయికి పోనికదరి మితనపట్టుంబు జొచ్చి విదళితనవస్తుభూషాం
బ్బరకలితలగుచు పృథ్వి పాలిస్తూ పూర్వపురాజుల కథలెల్లా విచారిస్తూ రాజ్యంబు
పాలిస్తూ వుండి గంగాపురంబని గ్రామంబున గుళ్లుకట్టగా కుండా పూర్తిగా రక్షించివ
ఖమవాసన్నత మగు వాసుదేవమూర్తికిన్ని చంన్నరాయనికిన్ని, దేవాలయంబులు

దేవస్థానంబు ప్రతిష్ఠజేశి తత్సమీపంబున నీశాన్యభాగంబున వుత్సవంబునకు వచ్చువా
సేరునట్టించి వుంచిరి యంత్రలు వచ్చినారు దంతి శాఖలును, త్రిదండు వేంచేశి వారల భూచియ్యం
లో వేడుకలో సంతసంబునను వారలకు సత్కారంబులు జేశి అక్కడనుంచి మందడి వి
డింబాత్రువ వలెనొక్కమ విమయుంత్యాగా నేరింగి, అదటనున్న తాన్నిదేవాలయంబు
లుకట్టించి, అపారమైన రాజ్యంబు వైభవంబునయెవి. వచ్చినాటిస మయంబున అమరు
కొండలలో వుండి ప్రజలుగ్రా సాధ్యమైన శకటంబుల మీద ధాన్యంబు లు దెచ్చుచూ వచ్చినాటం
కాత్రి మాన్యాలు, న్యగ్న[illegible] మరిబ వరుజనులు అనుమకొండకు రాజాన చటికి ఆగ్నేయంబునను
క్రోశద్వయమున నివశించి మిత్తమనే శకటంబు విరచబడిన వారు త్రిశకటంబు రాజాలకిచ
కడశేయజాలక వుండిరి. అప్పుడు శకటం యొక్క అచ్చుకంబ్బియుక నకము అయినది. ఆ
క నకమైన అచ్చు అక్కడి వారు అపహరించడానకు యుక్తంగాక కాకతీ ప్రోలురాజు తోం
మనవిశేయగా సేనల సమేతంగా రాజు అక్కడికి వచ్చి ఆ వారబడిన శకటంబును[illegible]
కడ అచ్చుకంబ్బి కనకమైనది చూచి ఆశ్చర్యంబున పొంది ఆ నందమున అనుమకొండలో
యున్న విప్రపుంగవులున్ను, బంధుజనులను, పురోహితులు, మాన్యులు, మొదలైన వారు
జూచి ఇది యేమి చోద్యమని యుదపరిశోధించిచూడ వేనని భూమి త్రవ్వించి చూడగాను
అచటదే దేవస్థానము మొగను ఒక లింగము అగబడినందున, ఆ లింగము అనుమకొండకు
తీసుకొనపోవలెనని ప్రయత్నంజేశినంత్తటి ఆ లింగము ~~[illegible]~~ అక్కడి నుంచి కదలకనుం
న్న మరితప్పిపోతే జనులు [illegible] మువున్న యినందుచేత ప్రోలరాజుగారు కాకతీశ్వరు
34 నివాసమైన రామారంబ్బులు వేగమే రావించి వారికి యీ మహామహిమంబు అంత్తయు జెప్పి
వారి అనుమతి కోరను ఆ లింగమునకు గుళ్లున్ను, మండపంబులున్ను కట్టించి, అక్కడనే
[illegible] భమునాను చుట్టుగాను యోజన పరిమితంగాను పురము గట్టించి వర్ధ్నమా

గల్లు బద్దిబోటను ఓరుగల్లు అనే పేరున నామంబు దాల్చి కోటలకు ముగు -- శాలివాహన
శక వరుషంబులు తుదకు లో దాటలాంబ నూరెట -- ౧౦౪౬ ంక భక్త్రతు నామసం
వత్సరంబున కార్తీక శుద్ధ గోపాంశి నక్షత్రం శుభలగ్నమందు వర్ధిల్లిన పృథు గట్టించె.

ఇందులో శాలివాహనశక వరుషంబులు ౧౦౪౬ అని వ్రాసి యున్నది గనుక ఈ
శకంలో యీ రాజు ప్రభుత్వం లేదు. అయితే స్వల్పంలో నడ వ్రాసిన ప్రతిలో వ్రాసిన
వారు వాస్తవార్షం వ్రాసియుందురు గనుక యీ ప్రకారం శకం వ్రాసి యున్నది. ఇందు
కుపతి రోధి సిద్దాంతం ద్రోప్రతిలో శాలివాహనశక వరుషంబులు అని వ్రాసి గన్నది గాని
శక సంఖ్య వ్రాయలేదు. — ఓరుగంటి పురములో పల పడమట వేదిదేవునికి ప
రశ్చిమ దిశంబున గుడి యుని నామమై. ఇందుకు ఆగ్నేయం సామీప్యమందు వస్తున్న
త కొంచపాటి శిలమం దీనందున ఏక శిలానగరమని ఓరుగల్లు బూచనందున వార
గంటి అని నామము వున్నది కలదు. కాకతీ వోల్లాజుల అపట్నానిక అభేద్యంగారా
మార్గాన్ని (శ్రీ) పాలు అప్పుడు శ్రీ విద్యాచక్రంబు యంత్రధారణ గారి మహిమాంబ ఆ మొకట్టయు
త్రిలోక ప్రకారంగా కోటలచో అందులో పేరున విగ్రహంబులు బెట్టి ప్రతిష్టాపించు గా జేసి
న ఆ మొకటి దేవతల గానంబ్బులు వివరం॥ — — — —.

౧ ముక్తేశ్వరుండు, ౧ విశ్వనాథుండు - ౧ స్వయంభూ విరూపాక్షుండు॥ —.

౧, మల్లికార్జునుడు - ౧- రామేశ్వరుండు - ౧ నీలకంఠుడు -. ఇటువంటి పె

35. కుల ఆలయములు కట్టించిన శివాలయాలు ౫౦౦ అయిదు నూర్లు దేవి భువనంబు గంపదిన
లాపతుల గుళ్లు గంపడి. వాసుదేవుల ఆలయాలు ౩౦౦ ముంచ్చారు. వీరభద్రులు గంపడి
ఇవి యీ మొదలైన గలది వాలయాలు గట్టించి అన్నిటికి వుత్సవంబులు సాగించి రామార
ఇగ్రహాదుల అనుజ్ఞచేత లోపాములు భారువులు దెబ్బ పడమట వేదితం గంబున --

చేశిన మంత్రాన సుకనకమైనది. ఆకనకంబుచేత దేవతలకు వుపకరణాలు మొదలైనపా
త్రలు చేయించి బహుసంతోషంబుతో రామశాస్త్రి పాదుల పాదములకు కొరగి మ్రొక్కి
సువర్ణంబు పంచిపెట్టించె. భారువ రెమ్మొకట సంఖ్యయేర్పరించమనిన రామశాస్త్రి పా
దులు భారువ సంఖ్యయేర్పాటుగా చెప్పబడెను. నూటయిరువది తుంజ వక్కతులములు ఇ
ట్టి తులంబులు నూటయిరువది గూడ నొక్క వీశ యనబడు. అట్టివీశెలు నూటయిరు
వై అయితే వక్క భారువ అనిచెప్పిరా రామశాస్త్రి పాదులు కాళ్ళ స్వరవృపకూడెను. కాకతి
ప్రోలరాజు నిత్యంబులో వాభారంబులు తెచ్చి లోహోపకరణములు చేయించి పరిశవేది
లింగమునకు స్పర్శచేశిన మాత్రాన సువర్ణంబై ఆసువర్ణంబు దేవబ్రాహ్మణులకు పం
చి పెట్టుతూ వచ్చెను. తదనంతరం వక్కసుతుండుదయించెను. అయితే వృషభ జంతు
డు అయితే పూత నక్షత్రంబున జననమైనాడు గనుక తంత్రికి పూత అవునని యిత
ని చేత తంత్రికి హాని పోతున్నదని విప్రులు మొదలైనవారు చెప్పినారు. గనుక కాకతి
ప్రోలరాజున్ను అతని భార్యను బహు చింతపడి ఆ శిశువును గొప్పంగా పరిశవేది సంబు
ని గుడి వద్ద వుంచి తమనివాసమునకుం జేరిరి. మరనాడు కావలి కాచేవారు ఆ శిశు
వును జూచి ఇదియేమో విస్మయంబని రాజుతో పోయిచెప్పిరి. అప్పుడు రాజున్ను
నగరంబులో వుండే జనులు తరువారున్ను ఆ శిశువును జూచి సంతోషించి ఆదేవాల
యం పూజచేశే పెద్దపూజారికియిచ్చి ఇతడు కేవలం గుణవంతుడున్ను అసమా
నుండని ఇతనికి రుద్రుండని నామంబు భద్రంగా గావించి, నీవు చక్కగా పెంచుకొమ్మని
36 రాజు శలవు అయినంత్తట ఆపెద్ద పూజారియు ఆశిశువును పోషించగా ఆశిశు
వు దినదిన ప్రవర్ధమానుండై వుండగా పెద్ద పూజారి రాజువద్దకి పోయి చిన్నవాని
కి వుపనయనం కావలెనని మనవి చేస్తే అతనికి కావలశిన వస్తువులు యి

చిన్న వానికి వుపనయనంచేశేటందుకు సకలవిద్యలున్ను, శాస్త్రాపద్ధతులున్ను, చెప్పిరాజు
నీతియున్ను జెప్పి వుపనయనంచేశినంతట్లనవంతున్ను సాగుచుండి వుండగా కాకతీ ప్రోలా
జు ఆచిన్నవాన్ని జూపి ఆ బిడ్డ ఇన్నాలు అరుదై వుంది మంచిదేవతాని బాలుకు నా
యకత్వంబులు చెప్పాక్షేశి ఆపతినేవేదిలింగంబు భద్రంబుగా కాపాడుమని, చారు
లుదాంక్ష లించుకొని పోకుండా జాగ్రత్తగా వుండుమని నియమించెను. గనుక యీరుద్రుడు
పతిశేవేదిశంబు లింగనికట్టుతికిన్ని, గర్భగుడిన్ని కాపాడుతూ వుండెను. మరియు ప్రో
లా రాజుగారికి మహాదేవరాజు అనేకామూరుండు గలిగెను. అతనికి శ్వేత రోగం ప్రాప్తించి యి
వందున అందుకు దానంబు శేయక గాని శాంత్తి కాదని విప్రవరులను ప్రోలా రాజు అడగగా ఆ
విప్ర వరులు విచారించి తిలపర్వతం ౧౫ అయిదుపుట్లు తూకపుగా పోయించి, దానిమీదను
వర్ణంబు గా పించి కుందనము తో దర్పణ జ్యోతి వజ్ర(ప్ర)తిమను శేయించి పంత్రెండు వ-
జ్రాలుసు వర్ణంబు పెట్టజేశి అష్టభుజాశక్తిని అందున నిలిపి, పృథ్వీదక్షిణాకు ౧౫ లక్షల
మాడలు యిచ్చేలాగున నిమించ్చి పైతిలో కూడిన బంగారు ప్రతిమె దానంబు పట్టడానకు
తగిన బ్రాహ్మణుడున్ను లోపడదానంబు పట్టిని వాడై వుండవలదు. ఆ లాగంటి బ్రాహ్మ
ణుకావలెనని [illegible] అందరు రాజు చేత దానం పట్టిన వారే అయిరి. మరియు వెదక
గా దారకక దానంపట్టి బ్రాహ్మడు అయాచితుడై శ్రీ.వేదశాఖకుడు, వినయవిధేయుడు
న్ను, పెద్ద కుటుంబం గల్గినవాడున్ను, పుత్రవంతుడున్ను, శాంతుడై, శ్రోత్రియుండు
భువనలోకతికి నిత్య నైష్టిదే వుండుగనుక యీలాగంటి బ్రాహ్మడు వేయలాగున దారు
కు ననిరాజువిచారిస్తూ దేశదేశానికి లపంపించినంతల్లో అనుమకొండలో పైనవ్రాశే
37 నగుణములయుక్తమయిన వాడున్ను, అతడురాజు చేతయన్నడు దానంప్రతిగ్రహా
చేశినవాడు కాడున్ను, పరధనం పరస్త్రీలయందు మాతృభావంగల్గినవాడున్ను, అతిలిప్రు

పూజచేసేదిన్నియిటువంటి గుణయుక్తుండైన యాదికేశవుండను బ్రాంహ్మణుండు పాత్రుం
డు, దానసత్పాత్రుండు, విమలగాత్రుండు, షట్కర్మకలితవర్తనుండు అతడువైష్ణవ
వంచెయున పురుబలి పారగాంతేయువేళలా జూచ్చి, రాజుపత్నిన్నిహోయి అతనిపాద
ములకొరగి పుత్రభిక్షంబుయిమ్మావెనని బలిమాలి వేడితే గాని అతడుదానంబు
పట్టడు అని చెప్పినంత్తేలు కాకతి ప్రోలరాజు తన సతితో కూడ ఆ బ్రాంహ్మణ వద్దకి-
అరిగి సుచి భూర్తులై పోయిన మహారంబు చేసి పుత్రభిక్షంబని అడిగినను, అప్పుడు
ఆబ్రాంహ్మడు అర్థితుల జూచి ప్రార్థితుడై అంగీకరించి దానంబు పట్టెను. అప్పుడు కాక
తి ప్రోలరాజుకు మారునికి కష్ట్రేతరోగంపరిహారంబాయెను. ఆ బ్రాంహ్మడు దానం పట్టి
నతర్వాత బ్రంహ్మరాక్షస జన్మంబునొందెను. ఇది ప్రోలరాజు తెలిసిన ఆ బ్రాంహ్మణ
కొమారునికి కొంత్తద్రవ్యంబు ఇచ్చి అతనిసహాయముగా 3000 మూడువేల మంది
పుంశవులయిన విప్రులకు వెంట్టయిచ్చి అతనికి ప్రాయశ్చిత్తంకొరకు 3000000 ముప్పై
లక్షలు సువర్ణంబులు ఇచ్చి పారశాలకి పంపించినంత్తట పారుపారశాలకిపోయి అచ
ట అనేకధర్మములు చేసి యాదికేశవుండు దుష్టదానం ప్రతిగ్రహించిన పాతకము
లు వెడలి ముక్తుండాయెను. కాకతి ప్రోలరాజు ఘనవైభవంబున సామ్రాజ్యంబున అ
వని భోగించి యొకనాడు అపరిశేవేది లింగంబున షట్పరార్థాది పుంబా వరుడగు నా
నాటిరాత్రి శివదర్శనార్థమై పతి శితపరిజనుల - దేవద్వారముదాక వచ్చి నానాటి
రాత్రి వారిని వెలపట నిల్పి తాను నాకొండ గర్భగృహముకు రాంగ ఆ గర్భద్వారము
న తనకు మారుండైన ఆరుద్రుండు నిద్రిస్తూ వుండగా అతని శిరచ్ఛేదంచేయక తాను
మాట్లాడలోనికి ప్రవేశించె అప్పుడు రాజు యొక్క బొట్నవ్రేలు రుద్రునికి తగిలి అత
డు పులికి పడిలేచి చేతనున్న కత్తిలో రాజును పొడిచెను. పిం మ్మట రాజు అ...

౩౮ నెను గనుక బాలా విచారిస్తూ అప్పుడు జంత్వులకు తెలిసి అప్పుడు రాజు వెంబడి వచ్చిన పరివార జనంబులకు తెలిసి యీరుద్రాక్షి పట్టబంధించక పోతే కాకతి ప్రోలా రాజుకు తన కొమారుండని తెలిసి వుండెను. అతని చేత తనకు మృత్యువున్నదని తప్పదని తెలిసి ఆరు ద్రుణ్ణియుదనుంచుకొని ఆకరారి యెుదనే చెప్పుంచి హితులు, బంధువులు, మంత్రులు, పరి రివారములు సుప్రసిద్ధార్థ సాయుతైన బ్రాంహ్మణులు గారాపించి వారలకు చెప్పించి సుతుడు కావించినట్టి తన కారణంబంతయు తన పూర్వమంతయు దాచక చెప్పి వినయంబులో రుద్ర విభుడా దినిచి రుద్రదేవునికి రాజ్యంబు భద్రపీఠంబున నిలిపి మంత్రికయిచ్చి పట్టభద్రుణ్ణి గా జేసి 3 మూండు దినములు గ్రుడిలోనే వేడుకలో వుండి శివలోక వాసుడాయెను, కాకతి ప్రోలా రాజు 23 దబ్బై మూండు సంవత్సరములు రాజ్యంబు చేసెను. శాలివాహన శక వర్షంబులు ౧౦౩౧ వెయ్యిన్ని ముప్పైవకటి. ఈ కాకతి ప్రోలా రాజుగారు అనుమకొండలో వేయించిన శిలా శాసనములు సారాంశం. — . —

(౧) అనుమకొండ గ్రామానికి వృత్తరం సామీప్యం వాసుదేవర దేవాలయానకు పడమరగుంటకి శాసనం సారాంశం. శాలివాహన శక వర్షంబులు ౧౦౦౧ సిద్ధార్థి సంవత్సర కాకతి ప్రోలా రాజుగారు ప్రోవేశ్వరుడు యీ కాకతి ప్రోలా రాజుగారికి కాకతి భైరవడని పేరు గనుక భట్టేశ్వరుదేవునికిన్ని నిత్యం ౧౨ పన్నెండు మానవేల నెయ్యిదీపారాధనకున్ను మొత్తం భూమిన్ని యిచ్చెను. — — —

(౨) అనుమకొండ గ్రామమందు శిలాబుజా వనియింట్లో దిగువ రాతికి సంస్కృతం కన్నడ శాసనం సారాంశం. త్రిభువనమల్ల రాజు గారి కొమారుండైన కాకతి ప్రోలా రాజుగారు కొంకణ దేశం సాధించి కారపత్తి మన్నెలం జేయించి గొన్న రాజులను జయప్రదం చేసి చాళుక్య మొళవ రాజుల జయించి అనుమకొండలో రాజ్యం చేయుచుండెను.

39 నికి కాకతీ భర్ బురసలు నిర్మించిరి. ఈ పోల్రాజు గారు అనుమకొండ నైరుతి భాగాన తన
పేర శివాలయం కట్టించి, ఆ దేవునికి అంగరంగభోగ ఖండస్ఫుటిత జీర్ణోద్ధారసువ
ర్ణ వమయంచే శాలివాహన శక వర్షంబులు ౧౦౧౧ అగు సౌమ్య ప్రమోదూత సంవత్సర
కార్తీక బహుళ ౫ గురువారమున సూర్యగ్రహణమున ఆతపోధనులకున్ను అతిథి అభ్యా
గతులకున్ను శ్రీ పర్వత మల్లికార్జున శిలా మఠాచార్యుల పాదప్రక్షాళన చేసి దేవు
నికి కొంత భూమి యిచ్చెను. త్రిభువన మల్లరాజు గారి ప్రధాని అయిన దుర్గరసు అనే
వాడు చాళుక్య విక్రమ కాలం ౧౩ బహుధాన్య సంవత్సర ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి నా
డు దేవుని నందాదీపానికి నిత్యం ౧ వకమానికె నూనె యిచ్చెను. ఈ చాళుక్య విక్రమ సం
వత్సరం ౧౩కి శాలివాహన శకం ౧౦౧౦ అవుతున్నది।।

(౩) అనుమకొండకు నైరుతి పశ్చిమంగా వుండే కొండపైన అంమ్మవారు గుడి పద్మ
కొండమ వుండే గుండుకి పైన ప్రతిమెలు విస్తారంగా వున్నవి. ఇది శాక పద్మాక్షి దేవాలయం
లోను న్ను జైన సంబంధమయిన ప్రతిమెలు వున్నది. అంమ్మవారు మొదట్లో జైన ప్రతి
ప్రతిష్ఠించినప్పుడు ఆ పద్మాక్షికి న్ని జైన సంబంధమైన పూజలు కొనుచువుండెను.
పిమ్మట జైనులు పోయిన తర్వాత అంమ్మవారికి బ్రాహ్మణుల పూజకు లోనైంది. ఇప్పు
డు జైన జాతివారు యెవరు అనుమకొండ గ్రామలో లేరు. ఈ అంమ్మవారి దేవాలయం
యెదుట వల్లనిలువ రాతిశాసనం, సంస్కృతం, కన్నడం, మిశ్రితంగా వున్నయీ శాసనం
పైన వాల్గ్యై పునము జైన ప్రతిమెలున్ను, ప్రశస్త మంజీ వేంద్రుని స్తుతి వ్రాసి వున్నది.
దానిసారాంశం త్రిభువన మల్లరాజు గారు కొమారుడు కాకతీ పోల్రాజు గారున్ను
భార్యలు జేసి జయించి గ్రామం దేవాలయాలు కట్టించెను. ఇతని భార్య మైలమదేవి, అం
మ్మవారికి సువర్ణములతో కలశాలు పెట్టి వైభవము చేయించెను. చాళుక్య విక్రమ వ...

40. లంత్రిహేవళంబిసంవత్సర జ్యేష్ఠశుద్ధ ౧౭ సోమవారం, ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి
నాడు తనపేర వేయించిన చెరువుకింద కొంత భూమి యిచ్చెను। ఇందుకు శాలివాహ
న శకం ౧౦౩౮ వేయించిన్ని ముష్టె లూ మ్నురి అవుతున్నది॥ -

17. ఇతనికి కొమారుండు రుద్రదేవుడు రూఢికెక్కు మహావైభవంబున భద్రంబు
గా రాజ్యంబు పరిపాలనసేయుచుండి శివమహోత్సవములు సేయించి వోరుగంటికి ప
శ్చిమాన ౬ కోశమున అయిన పాలంపేట గ్రామానకు పడమర శ్రీ లంకేశ్వరదేవరకు వేయి
లాంఛనము చేయించి గుళ్లు కట్టి అందులో చతుర్ద్వారములయందున్ను గాలిద్వారశాఖలు-
చిత్రవిచిత్రములు గాజేయించి మరిన్ని అనుమకొండకు పడమర ౧ కోశ దూరము
బున వాడ్డేపల్లిన గుడికట్టించి బుద్ధనగాపతిని ల్పిమొదలి చల్లేను నాకవుతోన
క్కొని నిలిపి గుడికట్టించి పూజా వుత్సవములు బాగుగా నడిపి తానురాజరాజులయి
రాజులగెలిచి ఓరుగంటి పట్టణంబు యేలుతూవుండి తనకు మల్లెబడినకటకవల్ల
భుని మీద యెత్తిపోయి ఆపట్టణముకొల్లి అతని తలద్రుంచి అతనియ్యవతున్నకట
కంబునకు నిల్పి వారిచేత యిప్పలి ధనం అప్పనములుగాని మరలి వోరుగంటిచేరి
రాజ్యంసేయుచుండగాను విజయుడై మొకుదేవన మల్లెబడితే వానిమీద దండు
యెత్తుక పోయి వాన్ని సాధించి వానిచే కాన్ని అప్పనంబులుకానిలో కరుడమంచివెల
నాటికిపోయి గా ప్పృథ్విష్టుల మెప్పించి వారిచే నప్పనంబులుం గాని వారిచేగం
గభైరవలాంఛనంబులం గాని మ్లేచ్ఛులగెలిచి తనపురమునకు యేతెంచి తనతం
(డ్రి)ని లానపు.. విపాతకంబు తనమనవువతలచి మెండు దాహంబునకు వోర్వ
41 డనైతినని విద్వాంసులను రావించి నాకుసంభవించిన పిత్రద్రోహపం పోరంబు గాగలం
దులకు మీరుయూచించి చెప్పవలెనని ప్రశ్నసేయగా, ఆ పండితులు కను గొనికమిత

అనుభవించితే గాని తెగదు, కర్మమునకు కారణంబు అయితే యింక మరి తెగ
టానకు. కాక ఉపాయంబు కలదు, కర్మ సంహారుండు అధికతర శివుండని విస్తారము
గా నిక మర్మార్గములు చెప్పగా రాజులందరూ ని మరలం గాయేశ్వరుని చెప్పుమన గాను
ఆ విప్రులు యిట్లనిరి. వినుము రుద్రదేవ కర... దంబుగాను తలాగల ముక్కాంత్రి
గాను దివ్యదేశంబులును, దివ్యలింగములు, దివ్యనదులయందు దివ్యతీర్థములు తెచ్చి
శంభునికి పంచామృతంబుల అభిషేకంబు చేసినను పాపపరిహారం అవునని విన్నవింపగా
ను. రుద్రదేవుండు అత్యంత భక్తితో ఆ విప్రావళికి త్రిలోకి మంగి సూర్యులు బ్రాహ్మణులు వేరే
వేరే బలి చాసర్చగా భాగ్యంబులు యిచ్చి కాశికి పంపించి కాశీ విశ్వేశ్వరునికి అభిషేకం
చేయించి ఆ కూడ అనేక ధర్మములు చేసి నిత్యం పిత్రీతర్పణములు గావించి విప్రులు చేసిరి.
మరియు శ్రీశైల మల్లికార్జునికి దర్శించి అకరాద తులాపురుషంబు దూరాని మసుది
దాషవి ముక్తి కొరకు బహు బ్రాహ్మణులకు భూములు యిచ్చి మరియు పాపని
వారణార్థమై ఏకశిలా నగరంబున 130,00000 రూ. ఇమిది కోట్ల ముప్పై ...
లక్షల ధనంబు వెచ్చించి వోరుగల్లు నడుమ మహేశ్వరుని దేవళము నిర్మించి చత్వది
కులయందున్న చిత్ర విచిత్రములైన ఆ ద్వార శాఖలున్న సాలుగంభాల
మంటపము నిర్మించి ఆ రాతి ద్వార శాఖలలో వ్రాసిన ఉండెడు శాసనం॥ - - -

(౧) తూర్పు ద్వార శాఖ మీదను తెలుగు అక్షరాలు సంస్కృతం॥
ఆ స్వస్తి ప్రసభాస్కంభో పృథివ్యన్న వారణ్యాకేశ పురవి। అవిక్రమ భూభుజాం పిళ్ళన
సుప్రతల్పోతి రూపకేసం నరసింహా। మలయవతి నామ్నా గద్దా కోణ్రే॥ -

(౨) దక్షిణ ద్వార శాఖ మీద వుండె నాగరం అక్షరాలు - -
ढ़मा रगा त मिनस ता याख्व पातिपिसे य लेग वि... तानसे

42 క్రౌంచమార్గః॥— ఉత్తరంద్వారశాఖమీద అరవంత్రంబాక్షరములతోగా
శివున్నది. అదిశాసనం వహింలోన్వ్రాశినాను॥

ఇదిగాక గణపతేశ్వరునికి శివాలయమున్ను కట్టించి అనుమకొండకు వుత్త
రం త్రికూటంగా యదేశ్వరను తనపేరను గుడికట్టించి తోరయన్నత్రవృక్షంవి అందుకు
ప్రాకారమున్ను, ద్వారకాస్తంభాలున్ను యెత్తించి ఆదిదేవునికి అతిభక్తితో దేవతలైనవ
దిక్పాలగ్రామములు నిత్యోత్సవానికిన్ని యిచ్చి సకలదేశంబులందున్ను అవిర్భూతకలు మువ్వ
కతలా నగరపట్టణమునకు కోటలు గట్టించి మేడలున్ను కట్టించి రత్నసింహాసనాసీ
నుండై వుండెను. ఇతనితమ్ముడు మహాదేవరాజువొక్క మంత్రములున్ను వానివద్దవల్ల
వానితంత్రములు వరుసగా యెరిగి మంత్రులందరినిబిలిచి ఆతనితంత్రములు
చూడుమని ఆజ్ఞనిచ్చక వుండెను. అంత్యకు తనకు పుత్రులు లేదని చింతతో మంథిశ్రీ
శైలానకు పోయి అక్కడ మఠములవారి జేరి తనయొక్క చింతతెలియజేయ
గా వారు సంతోషించి వారిచే ఉపదేశములుగాని స్వామి వారిదర్శనంచేసుకొని కృతార్థు
నంబు చేసి ౧౦౦౦౦ పదివేల మఠములు అక్కడవుండేవారు అందరు మన్నించినవారికి
తొమ్మిక్కవారి ప్రసాదంబుచేత సుతుడు గలిగెను. గణపతిప్రసాదవల్ల పుత్రుడు గలిగెనుగ
నుక గణపతి రాజని నామంబాయెను॥ తూర్పుదేశానికి పోయి తూర్పురాజును సాధించి
పాండ్యదేశాధీశ్వరుల సాధించి పాండ్యరాజకుమారునికి అక్కడ పట్టంబుగట్టి వారిచేనజ్రా
నంబులుగాని అక్కడనుంచి రామేశ్వరానకుయేగి ధనుష్కోటిలో స్నానంబు చేసి అ
చటరమైన మిదితులా పురుషంబులున్ను దానిమ గుడి జయలక్ష్మిని కొని అనుమకొం
43 డ రాజ్యమునకు జేరి అక్కడ రాజ్యంచేయుచుండెను. రుద్రమహారాజువొక్కశాసనం
త్రిండి వున్నది॥ —— — అనుమకొండలో రుద్రేశ్వర

ణయంలో నల్లనిలువరాతిశాసనం సంస్కృతంపోలి సారాంశం। శ్రీమన్మహామండలేశ్వర
కాకతీయరుద్రదేవరాజులు గారు విజయరాజ్యం వృత్తరో(త్త)త్తరాభివృద్ధిప్రవ
ర్ధమానమాచంద్రార్కతారకముగా అనుమకొండపట్టణముయందు సుఖసంకథా
వినోదించ్చి రాజ్యంచేయుచుండగా నుశాలివాహన శకవర్షంబులు ౧౦౮౪ అగునేటి
చిత్రభాను సంవత్సర మాఘ శుద్ధ ౧౩ ఆదివారము నాడు తన పేర రుద్రేశ్వరమును
శ్రీవాసుదేవరాయని(శ్రీ)సూర్యదేవరాసు ప్రతిష్ఠచేసి దేవునికి అంగరంగభోగానకు మరి
చెర్వులు నేర్పా మంయిచ్చెను। ఈశాసనంలో వ్రాసి వుండే వంశావళి కాకతి(త్రి)భువనమ
ల్లరాజు యితనికొమారుడు కాకతిప్రోలరాజు యితనితనయుండు కాకతీయ
రుద్రరాజులు, ఇతడు జయప్రదంచేసిన సారాంశం (శ్రీ)మత్తైలన్నపతిని పట్టుకొని
గోవిందరాజును పట్టుకోవచ్చు ఇరుగా అతని రాజ్యం అతనికియిచ్చు మం(త్రి)
కూటానికిప్రధానామైన మంథనలో వుండే గుండన్నితలగొట్టి అతనికొమా
రుండు ఏడదుపారితనవూరికి పోతే అతన్ని పిలిపించి యుద్ధముజేసెను, మైళగిదే
వులతో యుద్ధంచేసి అతడు యేతె పోలవాసదేశము కట్టుకొనెను. బొళరాజునుం
న్ను జయప్రదంచేసెను. ఇతనికి వృత్తిదేశం సరిహద్దు శ్లోకం॥—.
శ్లో॥ రాజ్యంప్రాజ్యం లవణజలధేస్తీర పర్యంతమస్య, శ్రీశైలాంత్యాప్రచలతిసదా
దక్షిణా శాంపమస్త్రం, ప్రాతీచాంత్యాకటకనికటాస్థాయిసీరాజ్యలక్ష్మీః। కౌబేర్యానా
44 తటవిలసితే మాల్యవంతప్రదేశే॥ ఈరుద్రమహారాజు అనేకవైభవంతోరాజ్యం
యేలుచుండగా యితనితమ్ముడైన మహాదేవరాజు కొంతసైన్యంబు కూర్చి రుద్రదేవ
రాజును చంపి తానుప్రభుత్వానకు మొక్కువెవేవని వుండెను. రుద్రరాజు బిడ్డె బదియోని
మిదిలేనెందున్ను రాజ్యంబుచేసె. ఇదివరకు శకం ౧౧౦౮॥ ఈరుద్రరాజు ప్రతాపరు

ద్రుండు కాదు-కాకతి గణపతిరాజు గారి తండ్రి రుద్రరాజు.- - — — —.

౧౮. కాకతి మహాదేవరాజు అన్న అయిన రుద్రరాజును చంపి తాను రాజ్యము తేలవ
లెనని తలచినంతట రుద్రరాజు గారి వద్ద వున్న మంత్రిసామంతులందరు కాకతి మహాదేవ
రాజు తెలుకొనక నదతలచెరిగి స్వామిద్రోహంబు చేసినాడు. ఇతడు రాజ్యానికి అర్హు
డు కాడు. ఇతడు రాజ్యంబు చేయంగ [illegible] యితనికి మనకు సరిపోదు. పట్టణంబు పాడుచేసేను
నే నాళ్లమని చాలా నిష్ఠురపడుచూ కావం భ్రేష్ఠములు వరాని నిగ్గబడి వుండెను. సామం
తులయితడు సామాన్యుడు కాడు. అన్యాయంబు చేసినాడు భ్రాతృద్రోహి అని పట్టించం
పినాము యిటువంటివాడని అందరు యోచించి అందరు యేకస్తులై రుద్రరాజు కొమారుడైన
గణపతిరాజుకు రాజ్యంబు యిచ్చి యువరాజ్యంబు పట్టంబు నాకు యియ్యండని చెప్పినంత
టు సామంతులందరు సంతోషించి గణపతి రాయలకు పట్టంబు గట్టిరి. మహాదేవరా
జు ౩ మూడు సంవత్సరములు రాజ్యంబు చేసెను. ఈ మహాదేవరాజు గణపతిరాజును
మతితో దేవగిరికి దండు నెత్తిపోయి మూడు మాసములు అచట యుద్ధం చేసి విజయు
ద్ధములో మహాదేవరాజు దేహము విడిచెను. ఇదివరకు శాలివాహన శకవర్షం
బులు ౧౧౧౨ లు. మహాదేవరాజు హోరుగంటిలో పరిశవేది శంభు లింగ గుడిలో వా
శివల్లరాతిని నిల్పి శాసనం సంస్కృతంలో వేయించినది. అక్షరాలు శిథిలమైనవి. అం
దులో కాకతి పోల్రాజు కొమారుడు కాకతి మహాదేవరాజు అనివున్నది. - - -.

౪౫. కాకతి రుద్రరాజు కొమారుండైన గణపతి రాజు తన పినతండ్రి అయిన మహాదేవ
రాజు దేవగిరి యుద్ధములో చనిపోయినాడని అతిక్రోధమానసుడై దండు నెత్తిపోయి
దేవగిరి రాజుతో యుద్ధంబు చేయగా అతడు నిల్వలేక అతని బలంబు విరిగి పారగా
దేవగిరి రాజుని భ్రమయించలేక కట్టలంబు వాప్పుకొని కొన్ని పర్గణాలంబులున్ను నాకి

ముత్యాల వెలవారము లియ్యబడె దేవగిరిరాజుకా మాంతితల్లియైన రుద్రదేవి అనేక
వస్తువు గణపతిరాజుకు యిచ్చి వివాహంబుచేసి యిచ్చెను. గణపతిరాజు అక్కడినుం
చి ఏకశిలానగరంబునకు వచ్చి పట్టబంధుడై వుండగా శ్రీశైలప్రాంతంబునుండి నిలువుతె
ప్పించి వారిగాదంటి కోటకున్నకోట ఆలంగరంవరకున్ను, కొత్తళంబులకున్ను రాతితో
పెట్టించి శివమందిరంబులవేలాలు ప్రతిష్ఠించి కట్టించి యతివేనిధమైన ముసాగించి దేవ
బ్రాహ్మణులకు నతిపించి భూపతులు వెల్లసాగె సాగెకు సంతృప్తిచేస్తూ వుండిరి. ఆ సాగెపైనే
తర్కసంబోధముతో విస్తారమై వుండినవాడు. తదనంతరం వాకనాడు తిక్కనసోమయా
జివారు గణపతికి వచ్చెను. ఆ పట్టణంబులో వున్న పండితులు అతనికి మంనసన్మా
నములుచేసి తాంబూలంబులు సంగి దిక్కుదిక్కులందలి విద్వాంసులు కావ్యనాటకా
ర్థములవినుపింప తాను వినుచు మంత్రాంశమైన అందలంబు యెక్కి రాగాయిసోమ
యాజు రాకడ పనివారలు గణపతిరాజుకు ముందర పగణపతి మహారాజుగా
రు యెదురుకొని నేటపుడు పలు వసంబ్రుద్ధ మాని పలు వారి కాపాళులు వరుసలో వాద్య
వి రాజ్యంబులు లయ. భారతశాస్త్ర ప్రవచాన్యనన్య!, నారదవేదశాస్త్ర భాష్యప విదుడు బా
ల విద్యజాలంబుల పొలుపేరు రెమ్మపడ వాంసుడున్నట్లు మహాత్ముండైన తిక్కనసోమ
యాజిని రాజు యెదురుగాని నేర్పుతో అష్టోపాధ్యాయ నియంబులు లాసంగ్రి
వున్న తానే మంజేశి వాం యొక్క ప్రభావమునకు రాజు మెచ్చిన పువంటివాడై పొంచైన
6 తాంబూలాదులున్ను, నవ్యసుగంధ మాల్యాను యుక్తిని, దివ్యవస్త్రాభరణబహ్వాసాజై
శి పూర్వోక్తముగా పూజించి వారిచే కొన్ని శాస్త్రములు వినుచు, కొన్నిదినములు వసియు
న్నవిలో వుండెను. తిక్కనసోమయాజులు నాకొక్క అర్థములు ద్వైతమార్గమున్ను
న్ను, అద్వైతమార్గమున్ను, విశిష్టాద్వైతమార్గమున్ను, మరిన్ని కొన్ని ధర్మ [illegible]

ర్గ ములమహారాజవోలియు అటుపూర్వాతనము ను భారతాభ్యాసమందు శ్రీ వీరవరులయినపాం
డవులు జేశిన యుద్ధములున్ను, అష్టాదశపర్వములసారమర్మములున్ను, వినియు
సంతోషించి మరిన్ని రాజ్యమహిమ చెప్పుమని న్ని, అనుమకొండలో జైనబౌద్ధులును
తంవారు వుండుంగా వారిలో వివాదం కావలశినది. వారి మంత్రశాస్త్ర విద్యమున్ను, వారికే వలెంపా
పస వృద్ధులు వేదవిదులున్ను వారస వృద్ధులున్ను పిలిచి వారిని శాస్త్రములవాదించి సిద్ధాం
తం చేశి జైనముల్ని ఆరుజయిని బస్తీలు పూజవేకుండజేశి వారిని కొందరిని నరికించి
చకాలశించి కొందరిని వూరువెళ్లదోలు వవెదాలి చిందరవందర చేశి లోకులసోమయాజు
లు అనేకబిరుదులు సంపాదించి లోకులసోమయాజులకు గణపతిరాజుగారు చిత్రవ
స్త్రములు వివిధభూషణములు అత్యంత ప్రీతితో యిచ్చెను. లోకులసోమయాజి సం
తోషములో రాజుకు నిట్లనియె. రాజా వినవే కథ ర్మకార్యము గలదు. సూర్యవంశం
బున జనియించె నెల్లూరు రేలు తూర్పుండే సిద్ధిరాజును అక్కడ అక్కనబయ్యన అనే
వారు అధికబలిష్ఠులై మనుమసిద్ధిరాజును బారతోలి తామరాజ్యం యేలుతూవు
న్నారు. అతడు వబ్బకాసైన యున్నాడు. అతణ్ని దండించి సిద్ధిరాజును నెల్లూరు
లో స్థాపన చేయవలశినది. అని చెప్పినందుకు గణపతిరాజుగారు లోకులసోమయా
జుల వారి ఆజ్ఞను అంగీకరించి ఉత్తమమైన వస్త్రాలున్ను, పచ్చలక్షని పుచ్ఛవ్వములు
ఆ సోమయాజులకుండు యజ్ఞకుండములకు గానయిచ్చినవారు. కుండలములు ధరియించి
మహాప్రకాశమానమైన్న ఆ గణపతి మహారాజుచే అజ్ఞవడసి నేత్రుంగా పోవుచు ఆ సమ
47 యంబున వేదవేదాంగపారగుడున్ను, పరమార్థజ్ఞుండున్ను భవ్యప్రాప్తిబడిన షవంటిన్ని
బ్రిజ్ఞానుడున్ను సర్వస ద్వివేకలక్షణుడున్ను, విజితన్త్రైవాంగమ విద్యాగరిష్ఠుండును
అతులిత సభామంత్రివరుండగును శివదేవయ్య అనే బ్రాహ్మణుడు పండితుడున్ను ఇత

డు మంత్రిత్వం చేస్తూ వున్నవాణ్ని చూపి యితడు గాంతో శిష్యుడనిన్ని, పండిత యశుడనిన్ని
వంటి మాటలు చెప్పి ఇతడు మనకు యెంచి చూడ మనుష్యమాత్రుండు కాడు ననుచు తరువాత
ఆ రాజు లోగడ సకల రాజ్యభారంబు యితని భారం చేయవలె నని చెప్పి ఆ కన్న సోమ
యాజులు కదలి తమ స్వస్థలానకు విజయం చేశిరి. నంత్రట తరువాత ఆ రాజు శివదేవ
య్యకు మొక్కి తాము అతని యనుమతిని దిక్కున వుండే భూపతులు బ్రాంతు పైబ
యి మంది చెదిరేటట్లు మహా వుల్లాసము లో భేరి వేయించి ప్రకాశమానమైనటువంటి
వాడై క్రింత్త చతురంగ సేనలు మహోత్సవములో వింత్త వింత్తలుగా వెంట నడువ.. గజ
ల మహా వున్నాంగ నలు అయినస్త్రీలు మంగళ హారతులు నివాళింప మహా వైభవంబు
లో వెడలె. తరువాత ఆ రాజుకు విజయము గా నలందులకు కుదియడల సేనలుతో
లుస్తూ రాగా వెలనాటికి చేరి అచ్చట వేడిల్ల కాల్పు వెల్నాటి రాజును తెల్పు వారిచే
తల అప్పనంబులుం గాని అకడనుంచి తాను వెళ్ళారుక రమ్మ తెంచి అకన బయ్యను సాధిం
చి వాని బిరుదులం ల్నిన్ని, తనకు యెు స్వతకాదని తేశాల రుద్రదేవునికి యిచ్చిన
ల్లా రిదేశంలో వున్న ప్రజలకు మహా సంతోషించి మనుమ సిద్ధిరాజుకు నెల్లూరి పట్టణంబు
న స్థాపన చేశి ఆరు యిరువై నాల్గు దుర్గాలు న్ను ఓర అరువై తొమి మిది పట్టణాలున్ను సాధిం
చి ఆ అనుమసిద్ధిరాజుకు యిచ్చినటువంటి వాడై తనయొక్క కీర్తి దిక్కాంతంబుగా జేసెంయ
శస్సాము మైదై నెల్లూరి వద్ద ఘనమైన తటాకం వేయించి నెల్లూరిలో కొన్ని నెలలు నివాసం చేశి
నటువంటి వాడై ఆ మనుమసిద్ధిరాజు రాగ మహాముంబులుం తెల్పు అకడనుంచి గంగా
48 పురంబున కుంజని అకడ పెక్కు శివాలయములు గోపుర ప్రాకారంబు కట్టించి అక్క
డల కడెనిమిది తులాపురుషంబులు దూంగి. అకడికి తూర్పు దిక్కున పోగా తరువాత
మహేంద్రాచలం కట్టి అకడ మహా వైభవంబు చేశినటువంటి వాడై అచ్చట మహాచూ...

మయిన పువంటి చెరువు కట్టించి ఆకరూడ కొన్నిదినములు వుండి ఆకరూడనుంచి వొరుగం
టికి వచ్చినవాడై మహోద్భూతమయిన పువంటి తననగరికి వచ్చి ఆనగరిలో ఘనమైన
మేడలున్ను కట్టించి, ఘనమైన బంగారులోని మార్ణమైన సౌధములున్ను కట్టించినవా
డై తత్ప్రాకారంబునకు యిటికె కోటసుందరంబుగా కట్టించి, అందులో కావుగారాజ
వీధులున్ను రమేర్పరచి అందులో వీధులను అశ్వరథగజపదాతి వర్గంబులుండేటట్టు చే
యించి అందుకు అలంకారంబులను పెట్టి రాత్రి పగలు తిరిగేలట్టుగాను, భటులు
అశ్వములుతో తిరిగేలాగునచేశి ఆప్తో వారి బలం పట్టే అంత్తా తక్కంచేశియుండ్రనితో
సమానమైన మహావైభవంబు జనులు గణుతింప అశక్యమైనది వోరుగంటి పట్టణంబున
అవిచ్ఛిన్న సామ్రాజ్యుడై రమేలుచునుండి వాద్ది పాండ్యరాజులగెల్చి వారిచే కప్పనంబులుగాని
వారిని తనయాజ్ఞలోచేశి ఆకరూడనుంచి శ్రీశైలానకు పోయి శ్రీమల్లికార్జునస్వామికి మ్రొ
క్కునిచటుసువర్ణ కుసుమంబులుంచేయించి మనస్సుయందు చలనంలేని పువంటివారై౨౦౦౦
పన్నెండువేల కుసుమంబులతో విధ్యుక్తం ప్రకారంబుగా నాటింగంబునకు పూజచేశి
ఆదినమే పంచలింగాలకు తానుతనభార్యలున్నుయిష్టార్థంగా శైవపూజించి షోడశ
మహాదానంబులుంజేశి ఆకరూడ స్నానాలున్ను చేశివస్త్రావుండగా దడపకొండను
అనేవాడు ధర్మములనడిపెయడలను స్థతగా విచారించి వందునలెంత శుద్ధధర్మ
మార్గంబున యదార్థ విధిగా జరిగించేలాగున నిర్ణయించి ఘనమైన తటాకమున్నుసం
49 తసంబునగాపించి శ్రేష్ఠమైనవారికి యిష్టార్థములొసంగి నాల్గు చెరువులున్ను వేయిం
చి నాల్గు శివాలయములున్ను దివ్యముగా కట్టించి, ఘనమైన విష్ణుదేవాలయములున్ను
కట్టించి అందుకు చుట్టుప్రవారి పెట్టించి పెక్కుధర్మంబులు చేశి మల్లికార్జునపాదా
ద్బుల వద్దను దీక్షవహించి మల్లికార్జునస్వామి అంగరంగభోగ సపర్యయంబులకును

పూజా విధి నియమంబులకున్ను అత్యంత భక్తితోగూడ పదకొండు గ్రామంబులు యిచ్చి త
న యొక్క రాజ్యంబులోని యుత్సవంబు అయ్యేటట్లు శివాలయములకున్ను, విష్ణు ఆలయ
ములకున్ను యెన్నిక తోకూడా భవనంబులు కట్టించినవాడై అందుకు నిత్య నైవేద్యంబులు
నిరంతర వైభవంబులు అత్యంత ప్రీతితో నడుపుచున్న యేకశిలా నగరమునకు నైఋత్య
యోజనత్రయంబున నొకట తటాకంబును, తన పేర నగరపురం అనే పురంబును కట్టించి
అన్నదానంబులు నడిపినట్టి వోరుగంటికి పశ్చిమంబున యోజన పంచకంబున తన పేర
నగరపుర మనే గ్రామమున్ను. పెద్ద చెరువున్ను వేయించి మరిన్ని కొన్ని సామంతచెర్వులు ౧౦౦
నూరున్ను వేయించి నగరపుర మనే గ్రామంబులు ౧౦౦ నూరు కట్టించి నూరు రాయలలో రూఢి
గా నంద పెండేరములు అనేకంబు రుదుగా గట్టి అంతటికి టెక్క వల్లభుని బలము భంగంబుగా
జేసి పట్టి యెప్పటివలె నేక ప్పదంబులుం గా నివేశమే సంభ్రమముతో మల్లి గోదావరీ తీరం
బు జేరి అచట కొన్ని యిష్టార్థముకొరకై కొన్ని క్రతువులు జేసి బహువేడుకతో రాజ్యం
బు పాలిస్తూ వుండె సమయంబున ॥ నా నాకటిశ్యుండు రాజును జూచి యిట్లనియె-
ఓ మహారాజా వినుము, పరాత్పర నగ్ని అనుమకొండ మహోత్సవముచే
వైరి వినుము, ఇది పట్టాభిషేకము ... ఈ ధాత్రియందు కొన్ని సంవత్సరములు యిం
శిథిలమైన అనుమకొండ పర్వతబలమున చేరి వుండి కొన్ని దినములకు బలము వె
దలి భుజబల సంచారం చేసే అబ్జ లాంఛన కల్గి దేవర్థిక వచ్చితిని దేవ నిరంతరం మహాసిద్ధ
౯౦ వంతున్ని దేవ యోగసిద్ధుడను గనుక యోగ వాగములు యొక్క మర్మాదులు చక్క
గా యెరుగుదును, ఆ యొక్క ప్రభావంబువల్ల సకలదేశములున్ను సంచరించితి, అని ఇ
ప్పుడు అనుమకొండకు వచ్చితిని, ఆ యొక్క యోగ వాగాల తాపంబులు పొచ్చువున్నద
యూరి నగరప అమ మహారాజా, నాకు వృత్తమైన గోవులు యిప్పించవలసినది॥

శాంతమైన గోపుష్కరంబులు తెప్పించి యిస్తేనైనా నిపాతాపంబులు అణగదు. గనుక నా తాపం
బుపశమింపచేసి నా ప్రాణము గావు. నీవంటి పుణ్యాత్ములు భూమియందు పుట్టవలెనని ప్రా
ర్థిస్తూవుందుము. అనినంతట రాజుయొక్క సిద్ధవరుని యందు మహాభక్తియుక్తుండై సాష్టాం
ష్టాంబులకు గం౦ నూరుధేనువుల బితికించి వక బొట్టు బొందకుండ సిద్ధవరునకు యిప్పిం
చినవాడాయెను. తదనంతరం ఆ సిద్ధుండు ఆ పాలు త్రాగినవాడై గజ్జని తేపీ మహాసంతో
షంబున రాజుతో యిట్లనియెను. గణపతిరాజేంద్ర, కరుణాకరేంద్ర. నీవు అధికమయి
నషువంటి ఉపకారము చేసినందున నేను సంతోషించుచున్నాను. తిని. అనినంత్తటసి
ద్ధునకు రాజుయిట్లనియె, ఇతడు సిద్ధుండు, ఇతడే దైవంబు, యితనికి నాయొక్క తాపంబు
✓ పోయెను. తన వద్దను న్న చంద్రకళారసంబును యిది పూని వస్తువని సంతోషించుచుండెను యిచ్చె
దానిక్రమ మయిన్ను చెప్పెను. ఆ సిద్ధుడు రాజుయొక్క భక్తికి మెచ్చినవాడై ఆ వధూంతు రాయ
బిరుదు తన మనఃపూర్వకంగా యిచ్చినవాడై అనుమకొండకు రాజును పిలుచుక వచ్చి ఆప
ర్వతముయందు వుండిన బిలమహాత్మ్యంబును చెప్పి ఆ పర్వతానకు తూర్పుగా ఒక గుడవఖ
బిలము వుండగా ఆ బిలము వాకిటు వున్న రాయి జూపి నరికించి ఆ బిలము జూపి లోన
వఖ దేవి వుండెడిదిన్ని. ఆ దేవినీ కేదారతీర్థం దినిమహిమ చెప్పకూడా చెప్పుటందుకు దే
వతులకు వశము కాదు. యీ మహత్పర్వతమున వుత్పత్తి అయిన గంగతో సమానం. ఇందు
స్నానంబు చేసిన వారలకు సర్వపాపహరంమైన యిటువంటిదిన్ని ఒకటి వుండెను లింగము కేదార
లింగము అనిన్ని. ఇందుకు నిరంతరం పూజలు పెమరగా [illegible]నాయమని చెప్పి ఆ సిద్ధుడు యో
గములచే నిమగ్నుడై ఆ బిలము వాకిట పెట్టించుకొని కళవళంబేక తావరాంకుండ వుండె
51 ను. గణపతిరాజు గారు ఆ తీర్థంబున సచేల స్నానం జేసి తత్తీర్థ.. న సాం[illegible]బుగా
చేసినవాడై ప్రార్థించి కేదారమూర్తి యిది వలన శ్రేష్ఠమైన తీర్థమనుచు [illegible]

ట్టించి తీర్థములు సాగించితే కాశీతీర్థమునకే కాశీలింగమని ప్రసిద్ధిని పొందిచే దేవస్థానం
గా గుడికట్టించి తత్సామీప్యమున సోమనాథుని గుడికట్టించి ఆగణపతి మహారాజు
తనకోరికెలు యీడేరేటట్లు అనేక శివాలయములు విస్తారంగా దినదినకట్టించి అందు
కుని ఉత్సవములు వేడుకగా సాగించి ఏకశిలానగరమందు వుండే పరిశేవేదిశంబు
లింగాన్ని పూజిస్తూ వోరుగంటి పట్టణంబున ప్రవేశించి ధర్మములు సాగిస్తూవుండె
అంత్రసంతానవంతుడు కావలెనని అనుమకొండ పద్మాక్షిదేవి నిక్కముగాని కొంచెమ్మో
కుల చుమ్మెడిదే పూజా మండపములు సువర్ణముచేస్తూవుండి ఒకనాడు మహాదివ్యతేజస్వి
అయిన దివ్యమోహిని సమానమైన కన్యక లగలదినం ఆమె మహాసౌందర్యవిభ్రమగాం
న్ని. మహాకళాకౌశల్యత్వగాంభీర్యము ప్రకారంగుణములు వస్తున్నవంటివి. ఆయ
మకు వున్మకల అనే నామము గాంచి దినదిన ప్రవర్థమానరాలై యీయౌవనారం
వైవుండగా యీయమకు యోగ్యమైన పురుషుడు యెట్లుకల్గునో అని తనయొక్క పట్ట
లో వుండే తనవార్ని బంధువులను వొంతంగా తనకు సమాహితమైనస్థలములు చూపిస్తూవుం
డి. చాళుక్యవంశమందు జనించిన చంద్రునితో పోలిన సమానమైన వీరభద్రరాజును పిలి
పించియతనికి విస్తారమైన ద్రవ్యమున్నియిచ్చి, తనకన్యకామణి అయిన వుమ్మకలమమ
హావైభవములో పెండ్లిచేసి యిచ్చి తనయొక్క పట్టణంలో వుండే తనవారి సామం
త బ్రాహ్మణ క్షత్రియులాదిగాగల నందరిని పిలిచి నిట్లనియె. అగ్రశ్రేష్ఠమైన బ్రాహ్మ
ణులారా, మీ అందరికి నాయకత్వం యిస్తాను అనుభవించవలసినది అని. మీరా
యకత్వం మాని మా రియా నాయకత్వం బులు అంగీకరించవలసినది. మీకున్న మీ బంధువుల
కున్న జీతాలు నిర్ణయం చేసి నిరంతరం జీవితంబుగా నే విస్తానని అదివిని బ్రాం
హ్మణులు అబ్రక్షత్రియులు వైశ్యులు --- దు ఆమహారాజుతో నిట్లనిరి. —

52. వేమబ్రాంహ్మలు, క్షాత్రంబు జేసే టి సామర్థ్యంబు వేదు। అని వప్పక వుండగా ఆ సభయం
దు మంత్రిన వానావనాల వారిని పిలిపించి అందులో బుద్ధిమంతులకు నాయకత్వంబులు
జీవితంబులు అప్పేటట్లుగా జీతములు నిర్ణయించి యిచ్చినప్పుడంట వారందరు మనగా
నావర్మండలీక కరగండడని బిరుదులు వప్పుచితివవారిద్దె ఉత్తర అరుహైయమె నిమిదియేండ్లు
మహావైభవముతో రాజ్యంచేసినవారిత్రికుటన సోమయాజి చెప్పిన మర్యాదప్రకారం ఈ
ప్పుడు ఏకచ్ఛత్రముగా తన మంత్రులయిన శివదేశవయ్యగారిని రాజ్యం వప్పగించితా
ను శివలోకానికేగెను। ఇదివరకు గాంతివాహనశకం ౧౧౦౦ లో గణపతి
మహారాజు నాడు వేయించిన శిలాశాసములయొక్క సారాంశములు॥— — — — —

స్వస్తి సమధిగత పంచమహాశబ్ద మహామండలేశ్వర పరమమహేశ్వర అను
మకొండపుర వరాధీశ్వర పరనారీసహోదర, లాతచోడక టక చూరకార మంన్నరుబం
టు కరవిభవ దేవేంద్ర, సత్యహరిశ్చంద్ర, స్వయంభూదేవ దివ్యశ్రీపద్మారాధక పరబల
కళావ్యాసిత చిత్తహారణా తాంప్రతీశక గరనరణాగత వజ్రపంజర పరబల సాధకరేపమం
న్నప్ర ముఖ భక్తజనానంతృకకరి వైరి సంహారణ చతుస్సముద్ర దీక్షీదిత కీర్తి స
ప్తమ చక్రవర్తి ఆది రాజ చారుచరిత్ర స్వస్తి సమస్త ప్రశస్త సహితశ్రీ మన్మహా
మండలేశ్వర కాకతీయ్యగణపతిదేవ మహారాజు సుఖసంకథావినోదంబున పృథ్వీ
రాజ్యంబుసేయుచుండగాను సర్వజిత్ సంవత్సర పాల్గుణ శుద్ధ ౧౦ గురువారం నాడు
ముట్టి వాడి సాలెజనులు అందరు పంపున నిజరంగాల మంన్నిశెట్టి కొమారుడు వెం
న్నిశెట్టి సావేశ్వర దేవరాను గణపతి దేవ మహారాయ పేర గణపతీశ్వరుండున్ను సకల
భక్తుల పే [illegible] రపకవేశ్వరం అనే యీశ్వరుల్ని ప్రతిష్ఠజేసి దేవునికి మగ్గానికియిం
త్తా అని వర్తన నిర్ణయించేసి యిచ్చి, ఇదిగాక పెద్దచెరువుకింద కొంత [illegible]

53. ప్రసారం. — ఇందుకు శాలి వాహన శక వర్షంబులు ౧౧౭౦ అవుతున్నది. ——

లోగడ వ్రాసుకుంటిరాతి కోటలో దేవాలయసంబంధమైన శాసన
ము రాతి కోటకు పశ్చిమం దర్వాజాకు వెలుపట ఉప్పుట్ల కోటకు వెలుపట ఉనమ
కొండకు హనుమకొండకు దక్షిణంగా నుసాహేబు అనే తురక కట్టించిన బావివ
ద్దతెల్ల నిలువరాయి శాసనంయొక్క సారాంశము. — — స్వస్తిశ్రీమన్మ
హామండలేశ్వర పరమ మహేశ్వర శ్రీ స్వయంభుదేవ శ్రీపాదపద్మారాధక ప్రబ
లసాధక ప్రతాపప్రముఖ అరగణావతార చోడలాడ కటక చూరకార మన్నెబిం
ట్టుకారక దళప్రచండ చలమర్తిగండ వైభవ దేవేంద్ర, సత్యహరిశ్చంద్ర, చతుస్స
ముద్ర వలయ దిక్ప్రాంత కీర్తి సప్తమ చక్రవర్తి వుపమస్త ప్రముఖాది సకల
జనానంద కారణా భైరిసంహారణ ఆది రాజ చారు చారిత్ర సుజనైక మిత్ర సుస్థిర నిజ
రాజ్యాశ్వయ నామాదిసమ ---. స్త్రంపతితం శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కాకతీయ్యస్వ
రవతాధీశ్వర గణపతిదేవ మహారాజులు సుఖసంకథావినోదంబున పృథ్వీరాజ్యంబు
శేయుచుండగాను వీరభద్రదేవునికి సర్వధారి సంవత్సర శ్రావణ శుద్ధ ౧౨ గురువారమునాడు స్వ
స్థళం పరస్థళం దానాదేశం వారు నానాదిమస్సులు అంమ్మైవర్తకులు దిమస్సుకు యింత్తం
అనివర్తనంగా యించి యిచ్చినారు. ఇందుకు శాలివాహన శకవర్షంబులు
౧౧౭౦ అవుతున్నది. — . "ఉనమకొండకు దక్షిణం నాల్గుకోసులు వోరుగంటి
కి పశ్చిమం మూండుకోసులు కొండపర్తి అనే గ్రామాన వున్న కోటకు వెలుపట ఉమ
రదిక్కున సురాభాండేశ్వరుని దేవాలయం యిప్పుడు శిలమైవున్నది. దాని వద్దనల్ల
54 నిలువరాతి శాసనము సంస్కృతంలో వ్రాశివున్నది. అందులోని సారాంశము —
శకసౌమ్యశాకాబ్దే తత్ప్రయద్రి — మితిమతి రుద్ధిరాధ్యాని సంవత్సరస

శా॥ శు॥ ధ॥, గ॥ లు కాకతీయ్య గణపతి రాజు గారి సేనాధిపతి అయిన భాండదేవసేనా
ధిపతి అనే అయిన యీ కొండపల్లి గ్రామానికి భాండసముద్రము నామం విధియించి
బ్రాహ్మలుకు అగ్రామం అగ్రహారంగా యిచ్చి భాండ్రసముద్రమనే తటాకంబు వేయించి భాండే
శ్వరం అనే యీశ్వరుని ప్రతిష్ఠ చేసి అందుకు వున్నతంగా దేవాలయం ప్రాకారము వున్నక
ట్టించి సువర్ణకలశాలున్ను పెట్టించి ఆ దేవుని అంగరంగ వైభవ[illegible] ఆ వుకూతాల
నేత్రా వుం యిచ్చెను. ఈ శాసనంలో వ్రాసి వుండే వంశావళి - - - - -.

శ్రీమద్దుర్జయ వంశం భాండేశ్వర వంశ సంభూతుడు, మల్లానాధుడు, ఇతడు
దండసేనాధినాథుడు, పెదముట్టుగండ దేవ వానికిన్ని అతని బంధువర్గములోకూడ
సుఖలోకాన్ని పంపించెను. అనగా వారినందరిని చంపెను. మల్లానాథుని కొమారుడు
పబ్బసేనాధినాథుడు యితడున్ను రాజులని తోలెను. ఇతని భార్య అచ్చమ్మ యీమె గర్భము
యందు నాటంయ్య అనే వాడు కలిగెను. ఇతని నిజస్థానం నిమ్మల. ఇతడు మగ[illegible]జయిం
చి కాకతీయ్య రుద్రరాజు వద్ద సేనాధిపతి అయివుండెను. ఈ నాటంయ్య భార్య అయిన
బొల్లమాంబ యందు కలిగిన కొమాళ్లు, పోతడుగ, భాండసేనాధిపతి గ ఈ యిద్దరు యిం
దులో భాండసేనాధిపతి అనే వాడు భాండసేనను జయించెను. గనుక భాండసేనాధిపతి
నే నామాన్ని పొందెను. ఇతడు కాకతి గణపతి రాజు వద్ద సైన్యాధిపతి అయివుండి యి
తడే కొండపల్లి అనే గ్రామాన భాండేశ్వరుని దేవాలయం కట్టించి బ్రాహ్మలుకు అగ్ర
55 హారంబు యిచ్చి శాసనం వేయించినాడు॥ —. ఈ కొండపల్లి గ్రామాన కొటలో త్రి
కూటేశ్వరుని దేవాలయం వద్ద నల్లని బండ రాతి శాసనం దినువ భూమిలో పాతి వున్నది.
ఆ శాసనంలో ముందువైపు వున్న అక్షరాలు శిధిలమైనా యింకో వైపున కొన్ని అక్షరాలు
వున్నవి. అది సంస్కృతం. వాటి సారాంశం॥—. కాకతీయ్య గణపతి రాజులవారి సేనాధి

పతి అయిన కాటచమూపతి అనేవాడు శాలివాహనశక వర్షంబులు ౧౧౭౨ శార్వరి
సంవత్సర ఫాల్గుణ శుద్ధ ౧౧ శనివారమయినాడు కొండపర్తి గ్రామమందు ప్రోలేశ్వరుడు, రుద్రే
శ్వరుడు, విష్ణు, ఈ మూడు దేవరాను వక్క దేవాలయంలో ప్రతిష్ఠ చేయించి దేవాలయం
కట్టించి ఆ దేవరులకు చెల్ల మాదెర్వు అనే చెరువు యిచ్చెను. — —

౨౦ తదనంతరం కాకతి గణపతి రాజుగారి భార్య అయిన రుద్రమదేవి తన
పెనిమిటి కాలం చేసిన పిమ్మట తాను పెనిమిటితో కూడ వుద్యోగించవలెనని తనకు
మాంత్రి అయిన వుమ్మక్కను చూచి ఆ చిన్నది భయం పొందెనని మంత్రి అయిన శివదే
వయ్యగారికి చెప్ప ఆ శివదేవయ్యయు రుద్రమదేవులకు దుఃఖోపశమనంగా పూర్వ
దేవతా కథలున్ను జ్ఞానమార్గంబులున్ను, వైరాగ్యాచారమున్ను నీవు తెలిసినదానవు
దుఃఖపడవలదు. జీవుడు శివునాజ్ఞ జనియించు జీవుడు శివుని యందే జేరు
నగనుక నిత్యస్వతంత్రం గల శివునికానభోంయిన జీవికానకతా.. నని అనేకవిధ
ములచే జ్ఞానోపదేశం చేసి అజ్ఞానమైన అంధకారంబు జ్ఞానములో పోగొట్టు
నిన్ని మరిన్ని రాజ్యం అరాజకం అవుతున్నది. ఈప్రకారం అనేక విధములచే బోధించి
నంత్రట రుద్రమదేవి మహాజ్ఞానవంతురాలై తన పెనిమిటి అయిన గణపతిరాజు
వారికి ఉత్తరక్రియలు స్వంతంగా చేశినపువంటిది అయి పద్మాక్షిలో గడప్రసాదిం
చిన ఖడ్గఖేటకములు రాజు యొక్క ముద్రికె నుంజిల్లు సింహాసనమందు వుంచి మం
త్రి అయిన శివదేవయ్యను మతిలో రాజ్యభారము చేయుచుండి (వోరుగంటి) చుట్టు ప్రజల సం
రక్షణార్థం కలకోట గట్టించి అందులో తట్టుగా జనులు వుండడానకు భూమి
లో కోట పెట్టి అందులోను వున్నత విస్తారమైన భూమి కోట మహావైభవముగా గట్టిం
చి తాను ఉన్న దిడ్డి న్నుదిచోయీ కోటలుకు అవత్తన్నుదిచోవ ఖాకకోటకున

రుదారి అందుకు తగు బలంబులున్ను, ద్వార పాలకులు రేయింబగలు వుండేటట్లుగాను అం
దుకు అధికారులైన వారిన్ని నియమించి భూమికోటకు గోనులు యెనిమిది, దిడ్డీపద
హారున్నుగాన్ను, ఆ ఖుచిలు మొత్తం బ తురంగంబులున్ను తగినట్లు వుంచెను. పు-- కోటకు గోనులు
౪ సాల్లు, దిడ్డి ౪ గని ని మిది, రాతికోటకు గోనులు ౪, దిడ్డిత యెనిమిది, ఈ మొదటా
ఆ కోటకు లోతట్టుగా తంత్రములు అనగా రాతి సోపానములు పెట్టించి అలంగం మీద
తన బంధువర్గములు జాగ్రత్తగా వుండేలాగున మునిచి నదయిత నమ్మక
బంధువర్గముల లో కూడా రా ఆ కోటకు లోతట్టు యిటుకె కోటలో వుంచ నియమిం
చి అందుకు రెండు సాలలు, రెండు గోనులు, ఆగోనులలో రేయింబగలు యదుబాయక వుం
డేటట్లుగా బలంబునే మించి యీ కోటలను గోనులను దిడ్డిను బలంబులు నియమించి
న వివరం॥—. ౨ కాంమ్మకు యిద్దరు -- ౭౦ కోటబురుజులకు జనం యాభై-
౭౦౦ ఫిరంగికి యేనూరు కాల్బలము - ౧౦౦ దిడ్డికి నూరుగురు॥ - =

ఇందుకు మహాప్రతాపం గలిగిన రణరంగమందు శౌర్యం గలిగిన వీరనా
యుడు యప్పుడు నగరి కాచి రాచకార్యములో సిద్ధంగా వుండే వారు గాజేయించి కోట
చుట్టును అనేక విధముల వృక్షాలు ఫల వృక్షారణ్యములైన నిర్మించి కోటకు మరి
51 యేమి వుపద్రవంబు సంభవించక తనపేరి మీటి అయిన నగరపాలి రాజా గాగారు చేసినయు
క్తి ఉగ్రపాలించి నదయి రుద్రమదేవి యీ ప్రకారం నడిపించి రాజ్యభారం చేస్తూ అ
నేక వనాంతరాలున్ను బహు మందికి విహారంబులున్ను, తటాకములున్ను వేయించి
అధిక వైభవములో ఘనత గాచేయించి తన పుత్రి అయిన వుంమ్మక్క కోసం తా
నం అవునట్లు గాను, దాసరి మెట్లనే మి అనే నోముకు నుప్రారంభం చేయించి అం
దుకు పైతిలో పలుపుపగ్గాలు, స్వర్ణంలో కూడ మునగాలు ఉన్నుచేయించి, నాక్క

కర్ర యెద్దుకు దక్షిణా వెయ్యి మాడలు బ్రాహ్మలకు యిచ్చినంతలో బ్రాహ్మలు బహు
ప్రకారంగా ఆశీర్వాదములు చేశినవారై మరిం న్నితమయి పెళ్ళి అయిన కాకతీదేవివ
ర్ధ జేరిప్పునప్పటింబులున్ను అయిదు లక్షల మాడలున్ను చుక జేశి జాతరా సజ్జేశి వర్ధప
న్నైనమః బాడ్డు గణపతికి ఖజంబులున్ను, పానకమున్ను, నెయ్యిన్ని, మోదకములు
న్ను, నూరు బండ్ల మీఁద తేసుకొని పోయి నైవేద్యంబు చేశినవారై ఆకర్రిని నుంచి రుద్ర
మదేవి వుంమ్మకర్రలో కూడ మొగలి చలికుపచ్చి ఆకర్రడ వీరశక్తిని పూజచేస్తూ
అయిదుదినములు వుండి నంత్తటపుననైన వారి వారి దేవున్ను మూరాని మరలబతి
తేసామమున వారి తనలో చేశితాను వోరగంటి కోటలో ప్రవేశించి తనకు వనవ
తోగా వుండే తమవారి అంపించి వారి వారి దేవున్ను మూరాని నింన్ని వారి పుత్రమిత్ర
బంధువులలో కూడ జపించి వారియిండ్లు దోచితెచ్చి అకర్రనుంచి అనుమకొండకున్ను
యేతెంచి సిద్ధేశ్వరునికి సువర్ణ పుష్పాలు చేయించి పూజించి వఖరేయుబగలు పద్మము
లో సమానమైన పుష్పవంటి పైడి పద్మంబులు సహస్రదళపరిమితముగా వెయ్యి ప
ద్మంబులు అనుదినం పూజించి బహు బుద్ధిమంత్తు ధర్మశాలిగా నున్నయుధర్మం
గమందు మహాప్రతాపం గలిగిన వారు గానున్ను, ఆతనయొక్క కుమారితె అయిన
వుమ్మక్కగర్భమందు వుదయించవలెనని ప[illegible]క్షీదేవి యొక్కనగరికి దినందినం
పద్మములలో పూజ చేస్తూని ఉత్సవములకున్ను, జాతరకున్ను అత్యంతప్రీతి
58 లో రెండు వేల మాడలలో జాతర చేయుచుండి కొన్ని దినములు విప్రభోజనంబులు
న్ను ప్రతాలున్ను చేయగా దేవగిరి రాజులు యుద్ధికులు గాక - - - వచ్చి వోరగంటి కేవు
ట్టిర వేశినవారై ఆ అందుకు రుద్రమదేవమ్మగారు చెలియింపక శస్త్రపుప చికి దళాయి
తేసుకోవచ్చినారు. అయితే చిత్తము. సకలాంతర్యామి అయిన సిద్ధేశ్వరుని

తోపకల కార్యంబులు జయంబైయని అని రుద్రమదేవులు మహారౌద్రతతో అప్పుడుగ్ర
ద్రేభ వములు అయిన దళములను బారదోలి పదివేలను దినములు భటులతో వీరోంధి
మూడులక్షల పదాతి వర్గంబులున్ను, పదిలక్ష గుఱ్ఱంబులున్ను గూల్చిన వార్తై. అప్పుడు
దేవగిరి రాజు కాలువూనలేక వుండిన వారికి రుద్రమదేవి హోనియ్యక వెంబడి అయిపో
రాదిదేవగిరి పరియంతం తరిమి శంఖములూదించి సంగ్రామములోన పుడువారి
హోనియ్య అస్త్ర శస్త్రాలతో యుద్ధంబుజేనే వరకు వారు మహాభయాన్ని పొందినవారై
ఆ రుద్రమదేవికి పాదాక్రాంతులయి కోటిద్రవ్యంబు యిచ్చి తమరాజ్యానికి పోయిరి।
రుద్రమదేవులు తనకున్ను, వారికున్ను పొలిమేరను స్తంభములు పాతించి వాటి
✓ కి నాపసనేశాలున్ను వ్రాయించి తనదళాలలో చనిన చతురంగబలములు యూ ౧౦౦౦౦౦
యంబై లక్షల పెన్నులు యియ్యుమని యొకట సామంతభటులకు వొప్పగించి అనుమ
కొండకు ప్రవేశించి శివీధ్వేశ్వరునికి అనేక వుత్సవాలు చేయించి. అక్కడనుంచి మహోత్స
వములతో వారు గంటికివచ్చి సామంతభటులకు మహోదరణంబు జేసెను। ఈమె యొక్క
పేరిట తమకొమారులకు బెట్టుకొనుమని అన్నివారున్ను. మేనలున్ను ఆ చందభరితులై
వుండి రుద్రమదేవమ్మను అంబా ... అని పేరుతో పిలుస్తూ వుండిరి గనుక యంబాలపు
రంబులున్ను. యనిన్ని, రుద్రవరంబులనేటిన్ని గ్రామంబులున్ను తన పేర గట్టించి వో
రుగంటికి అష్టదిక్కులయందున్ను జయస్తంభములు వేయించి రాజ్యంబు చేస్తూ
49 వున్నసమయంబున తనకా మంత్రి అయిన వుంమ్మకలకు గర్భచిహ్నము కనుపించ్చి
నది యేలాగునంటే. శత్రువైన వారికి మహాభయంకరపిడుగువలెనున్ను, కేవలం శివ
తత్పుర జ్ఞాన గుణగరిష్ఠవలెనే గర్భచిహ్నముకనుపించగా, తన మంత్రి అయిన శివదేవ
య్యను పిలుపించి యింద్రవైభవంబైన గణపతిదేవ మహారాజు గారి భార్య అయిన...

రుద్రమదేవి మహాబుద్ధిమంతులైన, పుత్రవంతులైన స్త్రీలను పిలిపించి మనోవుల్లాసమై
న మాటలు పలికినది. నాయొక్క కౌమారాత్తె యొక్క ముఖారవిందము కుసుమవాడి [illegible]
గా వాడినది. అనిన్ని మరి గర్భచిహ్నలు అనిన్ని చెప్పగా ఆ స్త్రీలున్ను అనాగతంజ్ఞాను
తెలిసిన మంత్రి శివదేవయ్యగారు ఆ వృత్తాంతమును [illegible] విన్నవించి, ఈ కామెవాయొక్క గర్భ
మునందు ఈశ్వర అంశ సంభూతుడుగాను, ఇంద్రవైభవమున్ను, అధికప్రతాపశా
లిగాను, అతిజ్ఞానవంతుడుగా పుత్రుండు గల్గునని చెప్పెను. ఇందుకు మరియేమిసంశ
యంబు వేదు. పుత్రుండు గలిగి సింహాసనారూఢుండగును. అని సామంత భృత్యమాత్య
ులున్ను తెలియజేసెను. రుద్రమదేవులు ఆ మంత్రి అయిన శివదేవయ్యగారికి యొక్క
తాంబూలమున్ను గంధకస్తూరి పరిమళలేపనమున్ను, వస్త్రాలున్ను యిప్పించిన తరువాత
శివదేవయ్య ఆ దేవి చేతుల వృత్తాంతము కొని యింటికి వచ్చెను. అప్పుడు రుద్రమదేవి శివదే
వయ్యయొక్క గుణంబులు స్తోత్రంబు చేసి సామంతభటులతోను రాజ్యానకు మీకూరా
జూకలగుతున్నారు. అతడు సకలవైభవముతో రాజ్యంబు పాలించునని చెప్పినప్పుడు
ఏకశిలానగర పట్టణం శృంగారించి అచ్చట విప్రులకు అత్యంతప్రీతిగా ౧౦౦౦౦౦౦ యూ
బైలక్షల మాడలు బ్రాహ్మణులకు దానంబుజేసి తనయొక్క రాణులకు మంచి పాదిలో
తికె అయినదినాం వన్నని అయిచ్చి. షణవ. మద్దళ, శంఖ, పటహ, కాహళ, దుందుభి, వా
60 ద్యంబులు మ్రోయించి అప్సరస సమానమైన వారాంగనలు గంధర్వ సమానంగా గాయ
నం చేస్తూ నృత్యం చేస్తూ యీ ప్రకారం అపారమైన వుత్సవంబు.--ఈ ప్రకారం కొన్ని
మాసములు కాగా గర్భదానాది విహితక్రమము జేసి దశమాస పూర్ణమైన శాలివా
హన శకవర్షంబులు ౧౧౬౬ అగునేటి నందన సంవత్సర చైత్ర శు ౫ గురువారంబు
న రోహిణి నక్షత్రంబున బ్రాహ్మముహూర్తమున సూర్య అంశాలకు [illegible]

డెచ్చ స్థానంబున నేనేశ్వరుండు నిజస్థానంబున వుండునట్లుగా వుమ్మక్కదేవికిసుతుండు
దయించిన రుద్రమదేవులు యేతెంచియబ్బాలున్నసి ఖోదకంబున నగరంబునకు తీసికొలువు
కూటంబున నానతెచ్చిసింహాసనంబున పొత్తులబరిచియబ్బాలుని-చి ఏకశిలానగరం
బున నుండ్న ప్రజలను బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యశూద్రాదులను ప్రధానులు సామంతు
లున్న మన్నెల దొరలు భగవగ్గంబు నుదిచి ఏకశిలానగరంబున నున్నప్రజల ఆదిగల్లు
డబదిబంచి యోగంబుకు వారి నిరావించియబ్బాలుంజూపి మీకు రాజు గతిగెల్లరి
గోయనియబ్బాలు నిజూపిసంతోషంబున ఆనందభరితులై వారలు ఆదింయబ్బాలున్నిదీ
వించ్చిరి। ఇందులో ప్రతాపరుద్రుని జనన శాలివాహన శక వరుషంబులు ౧౧-- అని వ్రా
శివున్నది। అయితే గణపతిరాజు శాలివాహనశక వరుషంబులు - - - కాలంచేసెను. తరు
వాత గణపతిరాజు గారి భార్య రుద్రమదేవులు ౨౨ యిరువైరెండు సంవత్సరములు రాజ్యం
చేశిన పిమ్మట రుద్రమదేవులుంగారు మాతృ అయిన వుమ్మకదేవి గర్భమునందు ప్రతాపరు
ద్రుండు జనియించెను గనుక పైన వ్రాశిన శాలివాహనశక వరుషంబులు అని వ్రాశి వున్నది
గాని ౧౧౬౮ లో ప్రతాపరుద్రుని జననం అని వ్రాశి వున్నది। అది వ్యత్యాసంగావున్నది. మరిన
ఖ్రులిలో ప్రతాపరుద్రుని జననం శాలివాహనశక వరుషంబులు వ్రాశి వున్నదిగాని నిశ్చ
యం వ్రాశి వుండలేదు। గణపతిరాజు చనిన తర్వాత రుద్రమదేవులు ౨౨ యిరువైరెండు యేండ్లు
రాజ్యంచేశిన తదనంతరం ప్రతాపరుద్రుని జననం గనుక ఇందుకు శాలివాహనశకవ
రుషంబులు ౧౨౦౨ అవుతున్నది। - పూర్వకథాప్రసంగం రుద్రమదేవులు మంత్రి అయిన
61 శివదేవయ్యగారియబ్బాలునికి యీభూమి ధరియింపజేశి వారు ఓంటి పురంబున వారు వా
రు అనేకము ఆబాలగోపాలంబుల అందరికి అయిదుకోట్ల వరహాలు పంచిపెట్టించి చీని
చీనాంబరములు నానాసువర్ణ విప్రులకున్ను అనేక ద్రవ్యంబులు నానాసంగ్రపురంబులు [illegible]

సమస్త దేవతా వైభవములు సాగించి పుత్రోత్సవంబును చేయుటయు ఆ రుద్రమదేవులు సకల జనంబులకు సంతోషంబున యబ్బాలునకు నాకదిష్టమందిరంబున నవరత్నఖచితంబైన బంగారు కట్టెల ఊయలలో నునిచి పెంచుచుండె. యబ్బాలునకు సూతికా గృహంబుచుట్టు నప్త ఆప్తుల బంధువర్గంబులను కొందరు బిడ్డలగన్న వృద్ధాంగనలను నిత్యంబును బాలుని జూచుటకు నలుబందోబస్తుమందునట్టుగా నియమించి విధ్యుక్తంబుగా పుణ్యాహంబు చేయించి అపారద్రవ్యంబు భూసురులకు నొసంగి మంత్రి అయిన శివదేవయ్యగారిని జూచి యబ్బాలునకు నామకరణము చేయుమనుటయు ఆ శివదేవయ్య యిట్లనియె. — — — —

ఈ యూబాలునకు నే పేరు నోచుకొని వుండునట్లుగా నీ యిల్లు ధరాచక్రంబు మహా మహిమతో పాలించునని ప్రతాప వీరరుద్రుడని నామకరణంబు చేయుటయు యబ్బాలుండు దినదిన ప్రవర్ధమానుండై శుక్లపక్ష సుధాకరుండునుం బోలి పెరుగుచున్నయది యా ప్రతాపరుద్రునకు పదాపరివారార్థంబుగా నిత్యంబు మూడువేల వరహాలు పంచిపెట్టుయు అబ్బాలుండు అయిదు వరుషంబులు రుద్రమదేవులు తన అంకపీఠంబున కూర్చుండ చేయుటయు యా ప్రతాపరుద్రుండు తన్ను నాశ్రయించు జనులకు యుక్తాయుక్తంబులు దలంచక యేమియు నొసంగిన నదియు సత్యమని చెల్లించె. నతండు యావయరుం గరక పంచిపెట్టిన గ్రామం... వెయ్యిన్ని నూరు నా మూడుకోట్ల సువర్ణంబులు.

అటు తరువాత పుష్యక గర్భమున మరి వఖసుతుండుద్భవించిన నతనికి అన్నమదేవుండను నామకరణంబు చేయుటయు. అంత్త ప్రతాపరుద్రునకు నష్టవర్షంబున వుపనయనంబు చేయించి అక్షరాభ్యాసంబును వేదాధ్యయనంబును చెప్పించి పదియవ రుషంబున పదక్రమంబును, పదనాకంఠవమేట ధనురాది సాధనంబులను పన్నెండవ యేట కావ్య నాటకాలంకార శబ్ద శాస్త్రంబులు యభ్యసింపించి, పదుమూడవ వర్షంబున

62 నీతి ప్రకారంబున, ధర్మాధర్మంబు నుబాగ్గింపంజేశి పదారవయేట నుశిశాలాక్షి మొదలైన
రాజకన్యలను పదారుగురను పెండ్లిజేశి తదనంతరంబున శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రున్ని సింహాస
నాసీనుంజేయవలయునని రుద్రమదేవులు శివదేవయ్యకు చెప్పనజేశి ఆ రుద్రమదేవి వితరము
హైరమెని మిదియేండ్లు రాజ్యంబు పాలించి శివలోకంబునకు యేగెను. ఇది వరకు శాలివా
౨ హాన శక వరుషంబులు ౧౧౧౯ ౹౹ —. తదనంతరంబా శ్రీ ప్రతాపరుద్రమహారాజు పట్టా
భిషిక్తుండై త్రిలోకేశ్వర నివాసమైన కామారణ్య శ్రీపాదులున్న, మహేంద్ర శ్రీపాదులున్న
మొదలైన అనేక మునులు యేతెంచిన వారికి సాష్టాంగదండప్రణామంబులుజేశి వారలబూ
జించి వారలచే దీవనలున్నై కాని వారి అభీష్టంబేమియని అడిగిన వారు తమకు పంచవేది
లింగంబు సేవించుటయే మాకు అభీష్టంబు. అనగా కాని మునిఆ మునుల దౌరాత్నిసంభు
తింపుని నగరికింజని హోవను దర్శించిన బహుజనుల గూర్చి కాని యూరదేవుని కావలివార
లు నగరు జూచ్చు సమయంబున శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రుండు విశ్వేదేవిదత్తంబైన ఖడ్గఖేటకంబుల
యుడగిలంబూని తనసామీప్యంబున వున్నవారల గూడి ఆపందిహోటన దుష్టనాయకుల
దును ముట్టంచు మరియొక్కనాడు ఆవూరి దుష్టనాయకులు కొందరు గూడి బ్రాహ్మణులచంద్ర
య్యనియింకా వక్షబ్రాహ్మణులవద్ద వున్న సకలధనంబులు అపహరించి ఆ విప్రుని హోడిచిపో
యిన యబ్రాహ్మణుండు మూర్ఛాగతుండై యున్నయావార్తయా భూపాలుండు విని యా
దేవుండు బ్రాహ్మణ హత్య గలుగునని మహాభయంబు హొందిచింతింపుచున్న యదయావి
ప్రుని పత్నికాంత్రప తిపత్రతగాయున్న లక్ష్మీదేవి శ్రీ వరప్రసాదంబున జేశి తన పెనిమిటి
కి హాని గాకుండునట్లు గా బ్రతికించుకొనుటయు యావార్తయా భూపాలుండు విని
ని ఆ విప్రదంపతుల రావించి పూజించి చీనిచీనాంబరములున్ను, వస్త్రదానంబుయి
చ్చి అనుపుటయు, వారు యేగ్రామంబున లక్ష్మీదేవిని ప్రతిష్ఠించిన ఆపురంబును ఈశ్వరం

నిశ్చయంబు పేరుపెట్టి కానుకలియ్య ప్రతాపరుద్రుండు సంతోష చిత్తుండై కాలువకూరం
63 బున సింహాసనాసీనుండై తన బంధువరుల రావించి పోతదేవరాజు సాహసుండితడు వంశపారం
పర్యముగా యున్న ధారలను పరదాల్ వున్నియుల పెద్దల మరియు పురంబునందలి వే
దవేదాంత పారగులగు విప్రులకున్ను, బుధజనులకున్ను, చతురులగు వారలు మొదలగా గ
ల సకల నియోగంబుల వారి రావించి వివాహాసనంబుల గూర్చుండ నియమించి గంధకస్తూ
రి పరిమళ తాంబూలంబులు నొసంగి శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రుండు వారలతో నిట్లనియె:—
వింటిరే వెనుకటి పరిశ్రమంబు దేవునిపై బంది పోటుబడిరి రాజ్యంబు దీ నాయకం
బై యున్నది, ఇందులకు కార్యంబు తెరంగెరింప వలయునన, ననుటయు వారలందరు నేకగ్రీవం
బుగా నిట్లనిరి, దేవ సాక్షాత్తు రుద్రుండవు గాని మర్త్యమాత్రుండవే దేవుండు మరలిందే
సిన అదియు మాకు సమ్మతంబని యంతరా జాపతి నిర్వహ రాజు నాసావనేంబుల వారి
కి నాయకత్వంబులు యిచ్చుటం జేసి బహు నాయకం వెలమబై యున్నది. గనుక మె
కల మాయను వెలమ జాతులు గాని యితర జాతి నాయకత్వంబులకర్హులు గారని
రాజు యిట్లనియె. మానధనులు, విశ్వాసపరులు, గాంభీర్యసముద్రులను, వివేకదక్షులను
పాపభీతులను, స్వామి హితోపకారులున్ను, నగరబ్బ-- న్ను, పద్మనాయకులు.
వారలు కూడుదురని సభాసదులు శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రుండు ఆమె రుంగనబలటన వినిస
భాసదులు ఆ రాజు వివేకంబులకు నెంత్త మాకు సమ్మతంబు సేయుమనుటయు.
ఆ ప్రతాపరుద్రుండు పద్మనాయకులం బిలిపించి సన్మానించి నాయకత్వంబులకు
నాని రేమేర్పరచె. ఏకాలక కొత్తడంబునకు నాకాలకరిని సర్వలక్షణసంపన్నని గాయే
చి వారలకు ధనకనక వస్తువాహనాంబరంబులున్ను చేనేచీనాంబరములున్ను నాసం
ని మరియు ఛత్ర చామరంబులును ఆళవట్టంబులున్ను, సాహసకృత్యంబులగు బిరుదు

టలాసంగి దబిడిమేళ్లకు నాయకత్వంబులకు దబిడిమేళ్లను యిట్లు బహుమానం
బు జేసి వారలను ఏకశిలానగరంబునకు శిలాప్రాకారంబున దబిడివా రు పద్మనా
యకుల వుంచం జేసి వారిబంధువుల వుపనాయకులంజేసి వుట్టుకోట కొత్తరంబుల వ్రా
యునట్లుగా జేసి మరియు దబిడిమేళ్లరు నాయకులకు తనరాజ్యంబులోను నాల్గుభా
గంబు పంచిపెట్టి వకభాగంబు తనబంధువులకున్ను, వకభాగంబు తన మూలబలంబు
లకు నొసంగి వకట భాగంబు విప్రుల కొసంగి తన వశంబైనరాజ్యంబు తన భాండారంబున
కు జెల్లంజేసి రాజ్యంబున చోర బాధాధికంబులు లేకుండునట్లుగా మహామహిమతి రాజ్యం
64 బు పాలింపుచుండ పుత్రసంతానంబులు ధరించి హేమాద్రికల్పోక్త ప్రకారంబుగా సకలదా
నంబులు జేసి ప్రతివర్షంబున పంత్రెండు తులాపురుషంబులు దూగి కోటిసువర్ణంబులు
దానంబులు జేయుచు దిగ్విజయంబు చేయుటకు నై సకలసేనల రావించి ప్రయాణభేరి వేయిం
చి కటకబిల్లవానిపై నడచి వాని సాధించి వాని సుతునికి పట్టంబుగట్టి యిప్పటి యట్లు
వానిచేత మాడుకోట్లసువర్ణ పటంబులు అప్పనంబులు కొన్ని స్థానాలయుక్తంబు
గా తనవెంట రానియమించి అచట పాండ్యదేశాధీశ్వరుని సాధించి వాని పుత్రుని పట్టంబు గట్టి
వాన్ని తనవెంట రానియమించి యిప్పటి యట్ల అప్పనంబులు గొని దక్షిణాబ్ధి ముఖంబై సము
ద్రతీరంబునకు జని గోదావరుల యుత్తరించి రామేశ్వరంబు పర్యంతరంబు నలపురంబులు
తనవశంబు చేసుకొని రెండువేల వాడ రావించి, అందుకు తగినవర్తకుల నియమించినా
నాదేశంబులకున్ను వ్యవహారంబులు జేయించి అందుల ద్రవ్యంబు తన భాండారంబునకు
రా జేసి రామేశ్వరుని సేవించి అచట పెక్కుదానంబులు చేసి నాల్గుతులాభారంబులు దూగి
తాంబ్రపర్ణితీరంబున సన్నసమయంబున విజయనగరంబున నుండి నృసింహరాయలు
అమూల్యాభరణ చీనిచీనాంబరంబులు కానికె తెచ్చి సమర్పించిన సంతోషించి యతన్ని

గౌరవించి నయాన తిమ్మరాయలు తనమేనల్లుడగు నృసింహదేవున్ని దళవాయుంజేసిప
న్నెండు లక్షల పదాతి వర్గంబులు కానుకగా బట్టిన సంతోషించి రాయలు విజయనగరం
బునకు మర్లి బయలు అచట ప్రతాపరుద్రుండు ఆరు మండలంబులు ముకుందదేవి సాధించి
యున్నట్టి నాల్గువేల సువర్ణకమణింబులు అప్పనంబులు గానిదాన్ని తనవెంట రానియుం
చి కొంకణ, కేటుంకణ, మలయాళ, బాంక్లీక, దేశంబులు గెలిచి వారిచే పదివేలల
క్షలు అప్పనంబులు పుచ్చుకొని, వారు మూడు లక్షల గుర్రంబులు తన్నుగా బవనియ
మించి గుజరాష్ట్రదేశాధీశ్వరుల సాధించి వారిచేత అప్పనంబులు గాని మరియు తక్కు
65 నరాజులను గెలుచుకొని తన ఆజ్ఞకు లోనుచేసి వారిచే అప్పనంబులు పుచ్చుకొని వారి
సేనాయుక్తంబుగా తనవెంట రమ్మనుచు అంత్రట పూర్వదక్షిణ పశ్చిమ భూములత
న ఆజ్ఞకు లోనుజేసుకొని శ్రీశైలేశ్వరుని తన కైదరు గాబంపిన కానుకలున్నై కొనిసం
తోషించి భాగీరథీ చేరి గంగాయమునా సరస్వతీ నిక్కత స్నానంబులు పైకుండా దానంబులొసే
సి యొనిమిది తులాపురుషంబులు దూగి ప్రయాగకేతెంచి ఆ పట్టణంబు తన వశంబు చేసు
కొని మాపురంబునం గల మాధవదేవున్ని సేవించి ఆ పురంబున ప్రవేశించి మణిక
ర్ణికయందు మునింగి విశ్వనాథున్ని సేవించి, కాశీనగరంబు విశ్వనాథున కొసంగి అగ్రహా
రప్పై తులాపురుషంబులు దూగి కోటి సువర్ణంబులు దానంబులు చేసి వృత్రాంత నిజభుజ
పాలితంబైన దుర్గంబుల కాలదివెంబడి గాచేదాశరం అటు తాళపత్రచక్రకోటె ధీ
శ్వరబిరుదున్ను, నృసింహాద్రీశ్వర బిరుదున్ను బాటించి, మరి గంధకుంజనియానుత్తా
నింజూచి అచ్చట ఆ ప్రజనంబులచేత మాతామహులకున్ను, పితామహులకున్ను
విహితకృత్యంబులు నెరవేర్చి మంత్రకూటంబునకు ప్రవేశించి యచట విధ్యుక్త ప్రకారం
బుగా పంత్రెండు క్రతువులు నెరవేర్చి కాళేశ్వరంబునకేతెంచి అక్కడ మంన్ను

తులాపురుషంబులు దూగి కోటిసువర్ణంబులు దానంబులు చేసి రెండువేల విప్రులకు పెం
డ్లిండ్లు చేసి సకలదానంబులు గావి - వేయు ఆలయంబు ప్రతిష్ఠలు చేయించి యేకశి
లానగరంబునకు శాన్యభాగంబున ప్రతాపగిరియనుదుర్గంబు కట్టించి రామేశ్వరు వైభ
వంబున కాపంగి యెని మిది తులాపురుషంబులు దూగి షోడశమహాదానంబులు చేసి
తనతమ్ముండైన అన్నమదేవుండు రాజ్యభారంబు పన్నెండు వరుషంబులు పాలించి ప్రతా
పరుద్రునకు యోజనపంచకంబులు రెండు కొని ముకుళితహస్తుండై యున్నతమ్ము
నింజూచి కౌగలించుకొని కుశలంబడిగి వ-- బుల గౌరవించి సంతోషచిత్తుండ
66 వై ఏకశిలానగరంబునకు ---- వంతరంబున సింహాసనాసీనుండు కూరుచుండి తనవెంట
వచ్చిన నానాదేశంబుల వార్కి నిజనివాసంబులకుంబనిచి కాకతి మహాదేవికి సాష్టాంగ
దండప్రణామంబులు చేసి ఆయంమ్మచేత దీవెనలుగై కొని భోజనశాలకేతెంచి మజ్జనభో
జనంబులు చేసి విశాలాంక్షలు లాంక్షయందు విరూపాక్షుండును వీరభద్రుండును నిద్దరి
తనయులు గాంచుటయు మహావైభవంబున ఏకశిలానగరంబు అలకాపురి సింహాస
నాసీనంబై యుండు యీదుర్గంబునంగల నానావర్ణంబుల సంఖ్య చెప్పెద॥ ---.

౧౮౦౦౦ వేదవేదాంగపారంగుల గు విప్రగృహంబులు పదునెనిమిది వేలు--.

౨౦౦౦ రాజద్వారంబులు దీయని గాకెలుయుండ్లు రెండువేలు----.

౨౦౦౦ దనరంగ్గచతురులైన క్షత్రియనికేతనంబులు రెండువేలు॥ ----.

౩౦౦౦౦ - సకలసామగ్రులయిన వైశ్య గృహంబులు ముప్పైవేలు ఇందుప్రసిద్ధు
లుకోటికి పతిగె మొత్తి నవైశ్యులు యున్నారు యిరువై యిండ్లవారు॥ - - -.

౨౭. నాల్గవజాతి అయిన విలసిల్లుపద్మనాయకులు దశదిశల దుర్గరు। —.

౧౫౦౦౦౦ - మరియు కొనవర్ణంబుల వారల గృహంబులు పంచలక్షప్రముఖులైన

వారల యిండ్లు లక్షా యాభై వేలు॥ — —

౮౦౦౦ - అనవరతంబు కానసంపూర్ణంబైన గొల్లయిండ్లు యెనిమిది వేలు॥ — —

౪౦౦౦ - కాపుల యిండ్లు నాలుగు వేలు॥ —.

కాండ్ల తెలకల యిండ్లు॥ ఇకనుది అక్షరాలు పోయినది గనుక సంఖ్య తెలియలేదు

3౫౦౦ - కంసాల వారి యిండ్లు మూడు వేల యేనూరు॥ —

౧౫౦౦ — చిత్రకార ప్రాకారే యిండ్లు వెయ్యిన్ని యేనూరు॥— —

67. ౧౫౫౦౦ — ఉప్పర యిండ్లు పదిహేను వేల యేనూరు॥ — - . . .

౧౫౦౦౦ చిప్పివారి యిండ్లు పదిహేను వేలు---

౬౦౦౦ ---- మేదర యిండ్లు ఆరు వేలు.----------

౧౫౧౦౦ - - - రుద్రాక్ష యజ్ఞోపవీత ధారులైన తంమ్మళ్లు శైవబ్రాహ్మణాల యిండ్లు పదిహేన వేల నూరు॥

౧౬౦౦౦ - - - - - బెస్త యిండ్లు పదారు వేలు - - - - - - - - - - - - —

౭౪౦౦ - - - -. తెలుగు యిండ్లు ఆరు వేల నన్నూరు॥ - - - - - - - - -

౪౦౦౦ - - - - - చాకలివారి యిండ్లు నాలుగు వేలు- - - - - - - -

౬3౦౦ - - - - బుకాల యిండ్లు ఆరు వేల మున్నూరు॥ - - - - - - -

౮౫౦౦ - - - పెరికె కరణాల యిండ్లు యెనిమిది వేల యేనూరు- - - - - - -

౧3౦౦౦ - - - - - ముచ్చ యిండ్లు పదమూడు వేలు- - - - - -

౫౦౦౦౦ - - - - - క్షవరకుల యిండ్లు యాభై వేలు- - - - - - - -

౬౦౦౦ అగణ్య వస్తు వాహన శోభితంబైన వేశ్యా గృహంబులు ఆరు వేలు- - —

౫౦౦౦. పరవాసులైన వారికి వంటి పెట్టే అలకల్లి యిండ్లు ఐదు వేలు- - —

౪౦౦౦ - బలిజ సదనంబులు నాల్గు వేలు మరియు ఇతర పరివారం కాగా ప్రసం..

లి వెచ్చుకు యన్న గాలది కాదు॥— దేవతా ఆలయంబులు— — —.

౫౫౦౦— శివాలయంబులు అయిదువేల యేనూరు.....

౧౫౦౦..... విష్ణుస్థానంబులు వెయ్యిన్ని యేనూరు.......

౪౫౦౦— శైలారుదుర్గభైరవులాదిగా గణపతి వీరభద్ర నివాసంబులు నాల్గువేల యేనూరు

~~౧౧౫౦౦~~ — పదకొండువేల అయిదునూర్లు —

68 ఇందుకు ప్రసిద్ధ స్థానాల వాద్యములు.. — — —

౫౫౦ — — — భేరీలు యేనూర్ల యాబది — — — — —

౨౫౦౦ — — — నిత్యాన్నదానంబులు —

౩౦౫౦ — ఈప్రకారం పంచమహాశబ్దవులు ఘోరంగా గుళ్ళమీదిపదిరండలు ౫౫౦౦ అయిదువేలయేనూరు దేవతాస్థానాలకును దినంబును కొలపాత్రగా ఇరువై అయిదు పుట్లు— నగరిదీపాలకున్ను, నిత్యబ్రాహ్మణసంతర్పణకున్ను ఘనసారచందన పరిమళద్రవ్యాలకు నిత్యంబును ౧౦౦౦౦ పదివేలవరహాలు, నగరిలో భాగీరథీజలంబులు గౌతమీజలంబులచేతను నన్ని పూజసేయురు. యోజన విస్తారంబైన పురంబునకు నానా వస్తుశోభితంబైన.. — — — —.

౩౦౦ — — — అంగళ్ళు మున్నూరు.. — — — —

౩౩౦౦ — — — పిన్న అంగళ్లు మూడువేల మున్నూరు.......

౩ ౬౦౦ ~~[illegible]~~ — పురంబునకు చుట్టున్ను వీరభద్రు నివాసంబులు — — —.

౩౦౦ — — — వీరభద్రు నివాసంబులు — — — —

౨౫౦౦ — — కూపంబులు తటాకాలు పేటలు రెండువేల యేనూరు.......

౨౮౦౦ — — — ఇట్లు ఇంద్రపుర సమానంబైన ఏకశిలానగరంబునకు

కాకతరుద్రున్నికాలంచియున్న నానాదేశాధిపతులు అనుసరింతురు.. - - - -

౨౨ - - - - పద్మనాయంకులు డబదియేడ్గురు.. - - - - - - -

69. ౧౩౧౦ - మల్లికార్జునభట్లు మొదలైన బ్రాహ్మణవిద్వాంసులు బంగారుపల్ల

కీలు యెక్కి చనుదెంచువారు మూటయేబదియెడుగురు.. - - -

౮౦. సమస్తకళాప్రవీణులయిన పరివారసక.. వరదారామనాథులు లోకా

భావయ్య మొదలైన వారలు నలుబంద్రను. - - - - - -

౩౦౦ శంకరరాజు కేదారరాజు మొదలైన సాహసవిక్రమాకోలు వృత్తమక్షత్రియులు

౧౦౦ - - దివ్యకాంతలభోగ.. వరత్నఖచితంబైన పల్లకీలు యెక్కిచనుదెంచు

వారాంగనలు కొలువునకు జనుదెంచువారు. శిరిగిరిమల్లి, కామేశ్వరప్ప గంగు-

కమలా(త్రి). చిత్రారువాని(ప). మొ. వీరు మొదలైన దివ్యస్త్రీలు యియున్నారు.. - - -

౮౦౦ - - ఆడెబిరుదు పాత్రులు భరతకథల అంబాదేవి. సర్వమంగలచక్రవర్తి. చి

లుకుపలుకల త్రిపురారి. వీరు మొదలైన బిరుదుపాత్రులు యెనభై మూరు.. - - - - -

౨౦౦ - - - భాస్కరు మొదలు నాగలకవీశ్వరులు యియున్నారు- - - -

౧౦౦ - గుండ్లం భట్లు ప్రతాపభట్లు మొదలైన వేదవేదాంతపారగులు పురోహితులు (మూరు)

౨౦౦ - - వందిమాగధస్తోత్రపాఠకులు యియున్నారు.. - - - - - -

౨౩౨౧. మరియు నానావర్ణములైన నానాదేశాధిపతులు పద్మనాయంకులు మ

దగజంబుపై నెక్కి శ్వేతచ్ఛత్రచామరంబులు విలసిల్లుచు బిరుదుటెక్కెంబులు

70 న్ను. ఆలవట్టంబులున్ను, బిరుదుకాహళంబులున్ను, వీరభటభయంకరాభటులు

లున్ను వరభూపతులకు భయంకరంబుగనట్లుగా సకలసేనాసమేతులైనవారు(కొ)

రంగమాదేవుండ్లనుంచియున్నదే వుండును - నకూంచి యున్నదే వుండును, నిదే..

చండాదేవుండును, ఇందలూరి అమ్మనదేవుండును వీరు మొదలుగాగల డెబ్బైయేడుగురు పద్మనాయంకారులున్ను వీరలు పెద్దరికాన ప్రతాపరుద్రరాజు తమ్ముడు అన్నమదేవుండును॥ ఇందులో పెద్దనాయంకారులు చెప్పితే॥ విశ్వనాథుని రామవెంకట, జెట్టివారి రామవెంకట, గోవుల మల్లవెంకట, కోడూరి యాలవెంకట, వీరు మొదలైన వెంకట్లుం మూడులక్షల పదాతివర్గంబులు పురంబులు గ్రామంబులు గా చూచుండెటి పెద్ద తలారియగు నిశ్శంకమల్లభుండును, మరియు నానాదేశాధిపతులున్ను, నాయబారులను, గజంబులకు పెద్దఅయిన మహాకాలికియును, ధారయును, అశ్వంబులకు పెద్దఅయిన సాహిణీ మారయయును, నవలక్ష ధనుర్ధరులకు పెద్దఅయిన కాలిపాకశ ద్దయును, మనుభోతులకు పల్లాలుగట్టి రమ్మెక్కివచ్చేవారు మూర్ఖురను, నానావిద్యల వారు కొలువు సాయంకాలమున వెండిబెత్తంబుల బారనూకుచు, పైతికుప్పలవారు జల్లిలవారు ౫౦౦౦ అయిదువేలు గలగ్రామ నగలంబున మూచ్చుకొండి దేశాధిపతులు విన్నపంబులు అంగీకరింపుచు రాయబారులు మనువులు పాలింపుచు రాజ్యప్రతిపాలనంబు సేయుచు శివదేవయ్యయును శరభాంకుండును, మల్లికార్జునుండును, పాలకూర్తిసోమనప్ప మొదలైన ప్రధానవర్గంబులతో ముచ్చటలాడుచున్న సమయంబున

౫౦౦౦ ... ఈశ్వర స్థానంబులు అయిదువేలు...

౧౩౦౦ ... విష్ణు స్థానంబులు వెయ్యిన్ని మున్నూరు...

౪౩౦౦ - దుర్గ గణపతి క్షేత్రంబులు దేవతా స్థానంబులు నాల్గువేల మున్నూరు.

71 ౧౦౬౦౦॥ ఇవి యారిగా గలుగు దేవతాస్థానాల అధికారులు పచ్చలపల్లకీలయెక్కుచు మేదిరించి, దేవతాస్థానంబులు చెల్లినను వాక్యంబులు విని సింహాసనంబు దిగ్గి ఓరుగల్లుపురంబువరకుం జని భోజనశాలకే తెంచి మంత్రులు దామును భూపతులను తనతో

మ్మునైన అన్నపూర్ణాదేవుండును దక్షిణరామేశ్వరుడు పద్మనాయంకులను వక పంక్తిగాం
చూచి నానావిధ పదార్థంబులతో వెయ్యైన బాటలతో కూడా భోజనంబులు చేసి
సుగంధజలంబుల నెంగిలి వార్చి కర్పూర వీడియంబులు సకలజనంబులకొసంగి-
వారలందరిని అనిపి వజ్రరత్న సువర్ణంబైన తూగుటుయ్యాల పై నిల్చి సేవకాజనంబు
లు పాదాలొత్తుచుండ దాపదాపజనంబులు మూడువేలయొకనూ ౩౧౦౦ గలిగి ప్రు
తాపరుద్రుండు ఇలాయవ్యాఘ్ర భల్లూక మృగజయుద్ధంబులను జెట్టి మల్లుల చెనుగు
లాటలును, సరసకావ్యనాటకాలంకారబహుశబ్దశాస్త్రాదికంబుల వారను, హాస్యవచో
విశారదులైన పరిహాసవాక్యంబులను, పుణ్యకథాశ్రవణంబులను, వారాంగనానృత్యగీతవి
నోదంబులనుం బొంది యాంధిగా చిత్రవినోదంబుల ప్రొద్దుపుచ్చుచు సాయంకాలంబగు
టయు నగరు వెళ్లివచ్చు సమయంబున కాకితరుద్రుని కొలువసరంబునకు వచ్చు కరదీ
పికెలు ౩౧౦౦ మూడువేలయొకనూరు, నలుదిక్కులగాలిచిరాని జపతిహార సమేతంబై
స్వయంభూ మూర్తిగాను, జ్యోతిమయంబగు, శంభులింగంబు నగరకుంజని
శంభుని లీలా విలాసంబులు చదువుచూ ప్రదక్షిణాత్రయంబుగావించి శంభులింగం
బునకు సాష్టాంగ దండప్రణామంబు సేయింపుచు కొనియాడుచు వాక్పూజాయామంబులో
రాధించి యచ్చటవారి నగరుకేతెంచి సకలజనంబులను చితంబులకు బ... పెద్దతలా
రియను విశంకరవల్లభుండు పరివార సమేతంబుతో శెందుళ్ళుతియాలుకొలువు
సేయ అతని వేడుకాలిపి అభ్యంతర వర్తిని అయివుండుటయు యింబంగిశాద్భోగ
72 గం అనుభవింపుచు, దేవబ్రాహ్మణ... పూజలను తటాకవన నిర్మాణంబును అగ
ణ్యపుణ్యకృత్యంబులు పలుపూని మున్నంత ప్రేమకృతాపరుద్రదేవునకు చెల్లిన భూములు గ—
ఉత్తర దేశంబులకు భాగీరథియే మేర, పూర్వపశ్చిమదక్షిణంబులు సముద్రంబే మేర

గా తన యాజ్ఞకు చెల్లింపుచుండె. యితో చక్రవర్తియున్నైపది యేండ్లో రాజ్యమ్మేలెయుంచు

తె. [illegible] దుల అప్పనంబులు యిచ్చు దేశంబులు॥ — — — — —

౨౪౦౦.౮౦౦౦౦ కటక వల్లభుండులోను గాగల చిల్లరరాజులు ప్రతివర్షంబు యిచ్చు అప్ప

నంబులు యిరువై నాలుగు కోట్లు॥ — — —

౨౦౦౦౦౦౦౦ తననిజభుజపాలితంబైన రాజ్యంబువలన వచ్చు తాళధనం యిరువై కోట్లు॥

౪౪౦౦౦౦౦౦౦ - నలభై నాలుగు కోట్లు వరహాలు॥ — —. ఇదిగాక అగ్రహారంబులు బ్రాం

హ్మలకు చెల్లుచుండె. దేవతా వైభవంబులకు ౨౦౦౦ రెండువేల గ్రామంబులు [illegible] చుండె.

ఇదిగాక తన భాండారానకు వచ్చు ౪౪౦౦౦౦౦౦ నలభై నాల్గుకోట్లకు ప్రతివర్షంబునకు వ్రయా బు.

౩౭౦౦౦౦౦౦ - తులాపురుషంబులకు మూడుకోట్ల యాభై లక్షలు — — — .

౩౬౨౦౦౦౦౦ - నిత్యవైభవంబునకు గంధకస్తూరిక పచ్చకర్పూర కాశ్మీర జవ్వాది పరిమళం

బులకు పంక్తిభోజనంబులకు నగరిదీపాల తైలంబులకున్ను నానాదేశంబులనుండి వచ్చు

విద్వాదులకున్ను పంచిపెట్టిన ప్రతివరుడంబున మూడుకోట్ల అరువై లక్షలు॥ — —.

౮౮౨౦౦౦౦ - ఏకశిలా పురంబుగాచు నిశంకమల్లభునికి జీతంబు ప్రతివరుషంబును

భటుసహితంబుగా యెనభై యెనిమిది లక్షలు ఇరువై వేలు — — — — —

౧౪౨౦౦౦౦౦ - అన్నసత్రంబులకు. వాకిలి కపాటంబునకు వెయ్యిన్ని బాప్పన నూరు

సత్రంబులకు యాటా పంత్రెండు లక్షల బ్రాహ్మలకు యాజ్ఞాదికి వక కోటి ముప్పై లక్షలు.

౧౨౦౦౦౦౦ అన్నసత్రానకు సత్రంనకు నెలనకు వెయ్యిబాప్పన సత్రంబునకు

టికి యాటాను పంత్రెండు లక్షలు॥

౪౩ ౧౩౦౦౦౦౦౦. బ్రాహ్మలకు యాజ్ఞాదికి వక కోటి ముప్పై లక్షలు॥ — —.

౧౪౨౦౦౦౦౦ వక కోటి నలుభై రెండు లక్షలు॥ — — — —

73. ౩౮౦౦౦౦౦౦ - నగరి వెలిగ పాలగాలుచున నవలక్షధనుర్ధరులకు యాదాదికి మూడుకోట్లయెన భైలక్షలు

౨౫౦౦౦౦౦౦ రాజు మాదహస్తంబులకు వృత్తమాన్యంబులకై జీతంబులవారికి రెండుకోట్లయాభైలక్షలు. —

౧౦౦౦౦౦౦౦ ఏకశిలానగరంబునందలి దేవతావైభవంబులకు వాకట కోటి - . . . .

౧౦౦౦౦౦౦౦ నగరిలో రాజన్యవాంబులు గట్టేపనులవారికి ప్రతివర్షంబున హవక కోటి —

౩౦౦౦౦౦౦౦ వారణాశి విశ్వేశ్వరునకు, శ్రీశైలమల్లికార్జునునకు, శ్రీవేంకటేశ్వరులకు శ్రీరంగనాయకులకున్ను, కాంచి వరదరాజ, ఏకాంబరేశ్వరునకు, రామేశ్వరునకు, గోకర్ణేశ్వరునకు, మొదలుగాని దివ్యదేశనివాసమూర్తులకు వర్షంబునకు మూడుకోట్లు,

౨౦౦౦౦౦౦౦ - తన భాండారంబున రెండుకోట్లు చెల్లుచుండు - .

౨౪౨౦౦౦౦ - ఇట్లు విక్రమాదిత్యచందంబున మహామహిమతో రాజ్యంబు పాలింపుచు సకలభోగంబులకు పరివారసమేతంబుగా ననుభవింపుచు రాజ్యంబేలుసమయంబున నతడుత్తమంబు వేదేశంబులకై విశేషంబులుగా ఉత్సాహంబులై ఆ...రంబుగా బట్టినది. సకలజనంబులు గాని యాడుచుండుదురు. యాచరిత్రంబులు తెల్లంటియట్లువాక్కైనా చల్లింపదులభంబుగా పునశ్రీమత్ప్రతాపరుద్రుండు సాక్షాత్కారంగా రుద్రుండు మర్త్యమాత్రుండు గాడు. యతని చరిత్రంబులు ఆదిపురాణంబులట్లు సకలానందకరంబైయుండు. అది యెట్లనిన, శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రుండు యొక్క పుణ్యప్రవాణకాలంబునందు మాఘ ల్యంబునకుంజని యాగుండంబున తీర్థంబులాడి యచట రామేశ్వరుని సేవించి, పెక్కుదానంబులు చేసి మరియు ప్రతాపరుద్రుండు పదనకొండు వేలంబది ధేనువులం జేసి వాకాటధేనువులకు లక్షలక్షసువర్ణటంకంబులు దక్షిణగా నాసంగి వేదవేదాంగపారంగులైన

74 విప్రోత్తములకు దానంబులు యిచ్చిన ఆదానంబు... అందు వేరని విప్రోత్తములు చం...

ఉలవారికిఖకుంజని యాచండాలులలోనొకడు యుక్తవాక్యంబులుపలికె నారాజుచేతతమ
కుత్రాణా వానినియని యరుంగక యాదానంబుపెట్టిన బ్రాహ్మణులెరికట్టుకొనినయాసువ
ర్ణధేనువులు సజీవమయ్యెనని తరలవారలుకొంపడని నిజీవమైనధేనువులయ్యెనని
మాసొమ్ములని బ్రాహ్మణులలోవాదించిన యావార్తప్రతాపరుద్రునకెరింగించినబహువి
ధంబుల రామేశ్వరుసారాధించిన యాశ్రీరామేశ్వరుప్రత్యక్షంబయ్యె। సువర్ణధేనువులు
రాజువెడలుకొనిసకలజనులుజూచుచుండయాధేనువులునడుచుచుండెనంత్తరా
జుచండాలులనరికించియారాజుయేక శిలానగరంబునకుప్రవేశించి మరియొక్కనాడు
ప్రతాపరుద్రుండుకాలువుచాతించిసకలజనంబులవేడుకొలిపి శ్రీవీరదేవయ్యయుతానున్న
అంత్తఃపురంబునకుంజనమెదయారాజుపట్టపుదేవియగువిశాలాక్షి శ్రీవీరదేవ
య్యగారినిచూచి పరపురుషుడు వచ్చెనని మరుగుచేసుకొనుచుండ యంత్తప్రతాపరుద్రుండు
శ్రీవీరదేవయ్యగారిని నిజమందిరంబునకనిపిరాజు మజ్జనభోజనాదులరిచేర్చి నవరత్నఖ
చితంబైనయొకపీఠంబున నుకూర్చుండ తనపట్టపుదేవియగు విశాలాక్షికిట్లనియె
శ్రీవీరదేవయ్యంజూచి పరపురుషుండని లోలంగి పోవుటయు ఆయయ్యయీశ్వరుండుగా
ని మనుజమాత్రుండు గాడు, ఆయయ్యనుబూజించి సుగతినొందుచుమని యెరుంగబలుకు
టయు యావాక్యంబు విశాలాక్షిదేవితనచిత్తంబున పాదుకొల్పి శ్రీవీరదేవయ్యనెదు
టతానిల్చినొగి పతివాక్యంబులు మనంబున నిల్పి శ్రీవీరదేవయ్యగారిరూపంబుగా వక్కసు
వర్ణప్రతిమనుగావించి వకసువర్ణవేదికపైనునిచి షోడశోపచారంబులబూజింపు
చుండె। అంత్తనొక్కనాడు మహాశివరాత్రియగుటయు యాప్రతాపరుద్రుండును శివ
శేవయ్యగారునుపవసించి స్నానాదికృత్యంబులుదీర్చి శంభులింగంబునకరిగించి
15 యీద్దేవునింజూచియుచటజాగరణంబుచేయుచున్నసమయంబున శ్రీవీరదేవయ్యగారు

గంధంబైనతేనప్పగద్రుణదెప్పినంజూచియాప్రతాపరుద్రుండుయాశ్చర్యచిత్తుండైమహాత్మ
మా యాగదనెవృపవశించితివి. నీవేనినంతయుంచె మియుగుడుచుటయువేదు. సుగంధంబై
నతేనప్పుతే స్థితివి. కారణంబేమి అనియడుగుటయును వేదవుండు ప్రతాపరుద్రునికిట్లనియె.
విశాలాక్షియుపైవేద్యంబు పెట్టినందున వశియించి ఆరాధించితిననిన ఆశ్చర్యపడి తననగరికిం జ
ని విశాలాక్షీదేవిని అడిగినతానుసువర్ణప్రతిమనుజేయించిన శివదేవయ్యయనిపైవేద్యంబు
సమర్పించననిన రాజు ఆశ్చర్యపడి శివదేవయ్యగారి మాహాత్మ్యంబుకాని యాదియింట్లు మహ
హామహిమయుక్తుడైన శివదేవయ్యయు గురుండును సబంధుడును, మంత్రియునై తనకు మహామహిమ
లోచేకూర్చుచుండె. అందొకనాడు ప్రతాపరుద్రుడు కాంపపైకూర్చుని శ్రమయుంబు సప్రసం
గోచితముననే జ్యోతిషంబు తనకొమ్మనిపంచవాదోంద్రోల రావించి యందుపరీక్షయిచ్చేదను
నిపేతుం జూకన్నంతయు నుమాడు మొకరుమాహిష్టంబున పాషాణంబుపై గాగా వాసలారంభిం
చిగమొత్తంబుటయు ప్రతాపరుద్రుండు యత్నిమెచ్చి పకగ్రామంబును సువర్ణాశనంబు
నిత్యంబును నడపంజేసి యదిగని అమమతాండ యద్రిన్వరుణ కచర కులంబైన రుద్రుజియ్యయు
నుశివబ్రాహ్మణుడుయేతెంచి రాజు సన్నిధి నిల్చియిట్లనియె. పరీక్షజూపినంతనే జ్యోతి
షంబు పంచాళంభక్తులకురావచ్చునే తమదనిగని పాత ప్రవేశంబున జల్లెడు గొమ్మని
రిచినరత్నంబు గారుట... యదిగని రాజు సంతోషించి ఏకగ్రామంబును పల్లకియుక్త
పజేసి ఇచ్చినంతయూహాతే భూసురువెరింకొకటి కటియితరజాతి ప్రజ్ఞలు మెచ్చి విప్ర
హామన్త్రవాదులు అలప విప్రజనంబుల మాహాత్మ్యంబులు యెరుగరాదన్నియు నిరా
౨౬ జూపముఖంబునేకతెంచి నిట్లనిరి. జ్యోతిషంబు వేదాంగంబగుట వేరుంగుదుర్వ,
వేదవేదాంగంబు ద్విజాతులుగాని ఇతరజాతులకు యెట్లుసిద్ధించు పరీక్షజూపనది
నిజంబు గాదు. ఆపత్తే వేళయెరింగి యారాధనవయందక్షరంబులు పిదుకు దారెనిజు

లక్షంబు వారికిం ముని నవ వఙ గొట్టుటకుం జూపుటయు అది గని మనుష్యపరీక్షణయిచ్చి
న వారలు లోలంగి పోయినం జూచి విప్రజనంబులలో వెల్లతూతి పోమయియునవా
రుగ [illegible] తెంచి అమృతవేళ యెరింగి గొట్టుటకు వృసుప తికి తెకుంచెదు పాలు గురి తెను
ఈప్రతాపరుద్రుండు లతులితప్రత్యేకుండై యా విప్రుండు కోరినయట్లు గోదావరీ తీరంబు
నకు నతపర్కాంబు సుస్థానంబు అగ్రహారంబు వాసంగుటయు, మరియొకనాడును
దర్శనమిత్రుండు గజారూఢుండై నూర్వురు విద్వాంసులు గాలువ ఏకశిలానగరంబున
కేతెంచి ప్రతాపరుద్రుని కొలువు కూటంబునయెను వాదభిక్షకు రాతెంచిన వాడననపట
కుటయు, యా విద్వాంసులు వాదముఖంబున సుదర్శనమిత్రుని వమ్మువరచినయతడుగెలు
వనేరక చిక్కుకారు మాటలపైన నెలిచి దలంచియున్న విబుక్షిష్టు చటుదర్శియుగుటు
యను సుదర్శనమిత్రుండు యిట్లనియె, రేవు అమావాస్యనష్టచంద్రుండు, ఇది నిజంబు
అందరు కాదని అనుమనుటయు నగరి విద్వాంసులు నవ్వి పోయెను. సహాప్రధారలవపు
మించేని చర్మటంజేసి సుదర్శనమిత్రుండును పేరుపెట్టు కాని, వేదశాస్త్రముఖంబుల
77 నిలువనేక పోయితివి, అట్లయినను ఆమాట ప్రతిష్టంబనిన అందయేవు నష్టచంద్రుండు
కాడు సంపూర్ణచంద్రుండు ఇదినిజంబు అని విప్రులు సభవెడలి పోవుటయు శాఖవే
త్తి మల్లికార్జున భట్టు అనుమకొండకేగి అచట స్నాన సంధ్యాదికృత్యంబులు దీర్చి భద్రకాళిగు
డిలోకి వచ్చి యాదేవిని నారాధించి పదకొండురుద్రులు ... నేయూ వారూఢుండైయున్నయెడ
విప్రత్వత్కుంబున్నే, వేవెమ్ము వత్సనివాక్యంబు జనంబులకు ప్రతిష్ఠించెదనని వరంబొసం
గుటయు, యతండు చెవరంబునకై కాని ఏకశిలానగరంబునకేతెంచి తనవారలకెరింగించిన
అమావాస్యకృత్యంబులు పగవేదిచో అంతరిస్తమయంబగుటయు తూర్పుదిక్కున చంద్రో
దయంబెత్రమంబున చంద్రుని గలిచందంబున మహోదిశికి చంద్రమండలంబు [illegible]

తంబై నిష్కళంకంబై సర్వజనంబులకున్నానందంబుగా చంద్రుండు వెన్నెలలు గాయదా
గాంచినం జూచి సుదర్శనమిత్త్రుండు ఏకశిలానగరంబుల విద్వాంసులపాదంబుల కారంగి
నాదిమా మనఃప్రజ్ఞ మీకు మాకును సమానంగాదే. నాకు పరార్థంబులు తృప్తియుం ప్పం
జని పలుకుటయు, వారలు సుదర్శనమిత్త్రుని గారవించుటయు. అంతః ప్రతాపరుద్రుడు
మల్లికార్జునభట్లు మున్ప్రాంవర్థరథం జేకొంచియూ వారు గంటి విప్రులకుం పదిలక్షల
వరహాలు సమర్పించుటయు, సుదర్శనమిత్త్రుని గారవించి లక్ష వరహాలిచ్చుపం
పుటయు. మరియొక్కనాడు సంతుష్టారసుగ్రామంబున కృష్ణమాచా... తం మున్నుండు
అనంతాచార్యులు రజకస్త్రీతో కూడంగా ఆరజకుడు యిద్దరిని వాదించి వెన్నంతం బైరి అ
ప్పుడు విప్రులు యీసంగతి ప్రశ్నించెను కూడద సమాశరిగనుకయూ విప్రులు వెలియకుండి
రి. అదివిని కృష్ణమాచార్యులు తనమదిని విచారించి వాసుదేవమూర్తిని కేతెంచి నప్ర
74 శవంబు తనంతకు తానే కాష్టంబునకు నడుచుటయు ఇది గని సకలజనంబులు వి
ప్రులు రేతెంచి కృష్ణమాచార్యులకు పాదంబులకు ప్రణమిల్లి మాయపరాధంబులు క్షమియిం
ప్పమనుటయు. ఆయయ్యనాకు గాద్వేషంబులేవు. మీరు వెరువకుమనుటయు, ఆ
వార్త ప్రతాపరుద్రుడు చారులచే వినిం కృష్ణమాచార్యుల రావించి పూజించి ఏకశిలా
నగరిపేటలో నాల్గో భాగంబున యాబది గ్రామంబులకు అధికారంబు. వాక్యంబు
అగ్రహారంబుగా నాసంగి అనపుటయు కృష్ణమాచార్యులు సంతుష్టులు ప్రవేశించి కల్లతనంబు
పుట్టుటం జేసి కల్లూరను గ్రామంబుకట్టి కోటపెట్టుటయు, మూడు వర్షంబులు అధికారంబు చే
సిన గ్రామంబుల వల్లు పదార్థంబులు వెచ్చించి తామ్రపత్రికె యుక్తియించియూ పత్రికె మీదలా
రచియించిన చాతుర్లక్ష గ్రంథంబు లిఖియించి ఆదిన కటంబు పైపుష్ప కాని స్త్రరం
గంబున కాని పోవ నుద్యోగించిన కొందరు ధూర్తులు చూచి యారాజుసమ్ముఖంబున కా

పోయి కృష్ణమాచార్యులకు మీరు అధికారంబు యిచ్చినగ్రామంబుల పదార్థంబు వెచ్చించి
తామ్రపత్రికె వ్రాసియిచ్చి శ్రీరంగంబునకుం గాని పోవుచున్నారు. అని విన్నవించిన ప్రతా
పరుద్రుడు విని యతండు మహాత్ముండు ఇతనికి యేమి యిష్టంబు నాకు అదియే యిష్టంబు
అని వూరకుండుటయు. ఆ వార్తయిష్టజనులచే కృష్ణమాచార్యులు విని వూరికె పోయిన
మూర్ఖత్వంబని రాజసన్నిధానంబునకు యేతెంచి యాగ్రామంబుల పదార్థంబుల వరుస
79 త్రయంబులకు లెక్క వినిపించి, అప్పుడు మూడు లక్షల వరహాలు ఆయన కృష్ణమాచార్యు
లు తన మనంబున వాసుదేవునారాధించి వక్రవచనంబు రచించి మెచ్చి ఏకశిలానగ
రంబునకు కనకవృష్టి కురుపులయు. ఇది గని ప్రతాపరుద్రుడును ఆ వూరిజనంబులు కృ
ష్ణమాచార్యుల బూజించినవారిచె పేరూగాని కృష్ణమాచార్యులు శ్రీరంగంబునకరుగుటయు
మరి ఒకనాడు త్రికలింగ సోమయాజుల వరప్రసాదంబుచే కుంమ్మర మల్లా రామాయణంబు వచ
నకావ్యము రచియించి ప్రతాపరుద్రునకు అంకితంబుగా నేయు సమయంబున నా రాజస
ముఖంబున నున్న విద్వాంసులు విని యిది శూద్రకవిత్వంబు ఇది నిషిద్ధంబని నిరాకరించిన
యారాజు సర్వజ్ఞుడుగావున దాన్ని మెచ్చి రాజ బ్రాహ్మణాకృతంబైన కావ్యంబు గావలెనని
యా విద్వాంసులు భాస్కరుల్ని పిలిపించిన యతండు రచియించిన రామాయణంబు విని సమ
యంబున అచటికి వచ్చి కుంమ్మరమల్లయేతెంచి రామాయణంబు మున్నుగ యించియు
న్నానని యచ్చట ఒక పద్యంబు చిత్రంబుగా చదువులయు విని యారాజు సర్వజ్ఞుడుగావు
న దాని ప్రజ్ఞకు మెచ్చి విప్రజనంబుల మనంబులు నొచ్చునోయని మల్లని పిలిచి పల్లకీయను
నగరిని భుజితంబును కట్టడజేసి తనయెదుట వుండ వొక తనదేవి అయిన విశాలాక్షి తన
ముఖంబున నుండుటం జేయుటయు. యావార్త విని శాఖపల్లి మల్లికార్జున భట్లుని
రాష్ట్ర రామాయణంబు రచించుటయు, తదనంతరంబున రంగనాథుని బలపంపం--

నతండు దక్షిణదేశంబుననుండి ఆంధ్రకంబుపైనెక్కి చనుదెంచునప్పుడు, త్రిపురాంతకవి
జయుని గోపురంబులు జూచి అదియేమియని అడిగిన అవి వరాలు త్రిపురాంతక గోపురం
బులని పలుకుటయు యాంశివ భువనంబుజూడ నొల్లక వెం నపుడె దృష్టికప్పించుకొని
యె. నప్పుడు రంగనాథుని నేత్రంబు గానరాక బాహ్యాంధుని వలెనే రంగనాథుండును గుడి
శ్రీరంగానకు పోయి యద్వైతమున్న ప్రసన్ను నిచేసుకొని నేత్రంబు పొందునని మొరయాడ
టయు, అద్వైవుండు కరుణించి త్రిపురాంతకదేవున్ని వేడుకొనుటయు, రంగనాథుండు
మళ్లి త్రిపురాంతకమునకేతెంచి యద్వైవునకు నమస్కరించి -- నయత్త్వకృతులు నమ
పించునని వ్రతంబు జేసి భక్తిమయంబగు నాకుగరగడ జెప్పిన యద్వైవుండు ప్రసన్ను
40 డై రంగనాథునకు నిల్వక న్నులొసంగుటయు, రంగనాథుండు పాలకూర్తికిం జని సోమ
నాథునిచే శివదీక్షితుడై కాని యెం. యీయయన్ను వద్ద శైవరహస్యంబులు తెలుసుగానుచు
డె. నంత్తయికా ప్రతాపరుద్రుడు రంగనాథుని ప్రభావంబువిని పోష్యభ్యంబునొందిన
తన మంత్రియగు పాలకూర్తి సూరయ్య ప్రతాపరుద్రునకట్లనియె. పాలకూర్తి సోమ
నాథుండు రచియించిన శివకథలు దేవరలెప్పు సంభునిచే వింపంబోయినప్పుడు సుస్థి
తిగూర్చుండిని నియ- .. మరునాడు ఆరాధ్యచరిత్ర వినుచుండ గాను కొందరుధూర్త
జనులు పాలకూర్తి సోమనాథుండు జెప్పినవి నూతనంబులుగాని ఆరాధ్యచరిత్రంబులు గా
వుంయని నిరాకరించినయా ప్రతాపరుద్రుడు యూరకుండి తననివాసంబునకుంజనియె. య
చటశివభక్తులు శిగ్గుబడి పాలకూర్తికిం జని సోమనాథునికి తెలిపించినయా సోమనా
థుండు శైవులు గాని వారలు జూడకుండటం జేసి యొక్క బండిపై గుడారంబు పన్నించియం
దులోదగాను గూర్చుండి పింగమున్ద్రలమొత్తు గట్టించి, ఏకామ్రగురుండును, రంగనా
థుండును, మొదలగు వారల శిష్యగణంబులుం తన్నుగొలువ ఏకశిలానగరంబునకుంజనియెం

చియాబంధిగట్టినయెడ్లఁగాని చూరకున్నవెఱింగి గౌబిపై అర్ధయామంబునం జేసినప్రతివె య
ను రెండునెను గుంటతెలిసి యాలుగుమనిపలుకు టయు ఆదితునసి యిరుగడలంబడు
టయు. అంత్త ఏక శిలానగరంబున తనశిష్యుండైన యిందుమారి అన్నమదేవుని నివాసం
బునకుం జనుటయు యాపాతరప్రతాపరుద్రుండు యెఱింగి విస్మయంబొంది కొందరుధూర్త
లుసపాపంబాలక శిలయైతెనిపడుట మంత్రవిద్యగాని వాక్యసిద్ధిగాదు. ఇతనివద్దకు బోయి
యీ గుట్టుతెలిసి యిప్పుడేవత్తునని రాజుచే ననుజ్ఞాతులై గాని యాసోమనాథునివద్దకుంజనిన
యతండుయన్నమ తప్పుల జూరకుండుటం జేసి ద్వారపాలకులచేత నివారితుండై మగుడి
పురవీథికే తెంచి గుంపులుకూడి కటకటా వేదశాస్త్రసంపన్నులం జూడరాదట చండా
లుండైన నసవైనుదగునేని మాట్లాడవచ్చునట యిట్లుకాకయని నవ్వియుత న్నివాసంబున
సి ఈప్రొద్దే పురంబువెడలనడుపవలయునని తలంచి యప్పురి లోపల గ్రామసాధుల్వై తిరు
౮౧ గుఅంగహీనులు మొంతి మొకట్లమె — కాంత్లను, అంధులను, బధిరులను, మూగలనును
దియు గోతజనుల రావించి మీరుబోయి యాసోమసాధున్నివాసంబుచేసిన బ్రతిరని
యొకరు అన్నంబు వస్త్రంబులు పంచెదమని వారందంబరిచి వారికి లింగధారణవిభూతిరు
ద్రాక్షమాలాలంకృతులం జేసి అతనివద్దకు పంపించనంతట ఒకరుడు అతని ప్రభావంబున
జేసి అంగహీనులకు అంగంబులున్ను, అంధులకు కన్నులున్ను, బధిరులకు వీనులున్ను, మూగ
లకు వాక్యంబులున్ను ప్రసాదించవప్రత్యుత సంతోషంబున వారలు ఆంమయ్యగౌ నవాస్త
రించి బహువిధంబులగా నిందాతియాసోమనాథునియనుజ్ఞాతులై పురవీథిప యేతెం
చుటయు వారలను ప్రజలు జూచి యాసోమనాథుని మహిమ గాని యాడిరి. ంగాంధురా
తుర్యులజ్జగానిరి. ఆప్రతాపరుద్రనకుసోమసాధుండు నిల్లనిరెమె. నాయొక్కవ్రతం
బుచేపట్టినదుపుమనిని ఆవ్రతంబుభంగపడకుండానదేపమనినశి వృందుప్రత్యక్షంబౌనని

యొనరించిన ఆరాజు తానొక వ్రతంబుపట్టుమని యడిగిన యారాజును జూచి శివదేవ
య్య భాగీరథీ జలంబుల అభిషేకంబు గావించి గాని కుడువరాదని వ్రతంబు యొనరించి
నయట్లు కాక [illegible] నిజనివాసంబునకు జనుదెంచి నిత్యంబు భాగీరథీ జలంబులు దెప్పునట్లు
గా నీప్రభావంబునం జేసి అత్యంత సంతోషంబున భాగీరథీ జలంబు లందెప్పించి శంభు
లింగంబునకు అభిషేకంబు సేయుచుండె. నంత్తట అత్యంత సంతోషంబున త్రయ్యు
ద్రథశకింబు జాతంగారి యేడు దినంబులు భాగీరథీ జలంబులు రాకుండా ప్రళయకా
ల మేఘంబుచందంబున వురుములు మెరుపులు మహావాయువుచే భాగీరథీ జలం
బులు దెచ్చు సమయము । దనకా పంత్లవాండ్లు రాక వానచేత శాకమూలను దినిరి
చప్రతాపరుద్రుండు జలంబు రాకుండుటంజేసి శంభులింగంబునకు పూజ సేయువచ్చు
౪౩ చుండె నంత్త మరునాడు ప్రభాత సమయంబున ప్రతాపరుద్రుండు తాను తనమంత్రు
లున్ను, పరిజనంబులతో బద్ధశిబికంబులున్ను, మైనపుబొమ్మ పెట్టించుకొని పరిజ
నంబులందున్ను గాలువవచ్చుచుండ కోటచెరువవద్దలోపల నచ్చుట మహావాయువుల
చే శిబికంబులు యెగిసిపోయిన, మేఘంబులు, నురుములు, పిడుగులును, వాయువువాన
యు నూతి యొకటి పెట్టునవచ్చిన శరువేసక చదరి పరిజనంబులు నేలపైబడిరి. యారా
జు చలింపక ధైర్యంబుతోడ వానలో స్వర్గబుద్ధిబలియింపక భక్తిమరవక వేసరక శంభు
నినగరికై పోశ్యంబుగాక పెద్దమేలు గెల్తి. శంభులింగా, మహాదేవా, నీలకంఠా, మృత్యుం
జయా, కైలాసవాసా, యని పిలుచుచుండు, యాంత్యంబున నంది వాహనారూఢుండై ప్రమ
ధగణంబులతో శివుండు ప్రత్యక్షంబాయె. అంతనిమేషంబై సూర్యమండలంబుగా
నంబడినంతు వృద్ధు ప్రతాపరుద్రుడు శంభులింగంబునకు సాష్టాంగ దండప్రణామంబులా
చరించి బహువిధంబుల స్తుతియించిన యద్దేవుండు మెచ్చి నీకు వరంబిచ్చెద అడ్గుమనుటు

యు. శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రుండు ముకుళితహస్తుండై దేవా తనకు వ్రతభంగంబు గాకుండున
ట్లు గా కృప సేయుమనుటయు. యంత్రయు వెంట్లయు వారుగంటి పురంబునకు నుత్త
ర దిగ్భాగంబున క్రోసుల పరిమితాంతరంబున భాగీరథీజలంబులు బుగ్గజతుండప మాం
నంబై యీకు గాన వచ్చు నేప్రతంబు చెల్లుచుండును. నేను గంగాభ[?]బున వెలతివ్వ
వి మహానారుంధుండై కైలాసంబునకు వచ్చెదవని వరంబొసంగి శివుండు ప్రత్యక్షుంబైన
చూచునే దేవాలయంబు గట్టించి ప్రతాపరుద్రుండు మంత్రిసమేతుండై పంచమహా
ద్యంబులు భోరుకాలగ మహావైభవంబుతో పురంబు వెలువడి యొకరవ్వప్రదేశంబు
న నిలిచియుపోషెపెట్టుచున్న సమయంబున గగనంబున చంద్రప్రకాశంబైనదం
దంబున భాగీరథీజలంబులు బుగ్గయై గని వచ్చుటయు నజ్జలంబుల ప్రతాపరుద్రుడు
౪౩ చూచి అత్యంతభక్తిసంతోషంబున సర్వజనంబులు తాను స్నానంబుజేసి ఉక్తదే
శివాలయంబు గట్టించి యొక్క తులాపురుషంబును గోటిసువర్ణంబు దానంబుజేసి
మఱియు యజ్జలంబుల హేమకుంభముల నునిచి మహావైభవముతో శంభుని నగరుకు
గొనితెంచి అభిషేకంబు గావించి నైవేద్యంబులు సమర్పించి, బంధుహిత సామంత్రు
లతో పంక్తి నారగించి భుజియించి శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రుండు రెండో దేవేంద్రుండు అయి
న సకలయిశ్వర్య సంపన్నుండై యున్న సమయంబున పాలకుఱికి సోమనాధుండు యీ
దేశంబున మాత్రు తంబు చెల్లదు. దక్షిణదేశంబునకుం బోవుదమని ప్రతాపరుద్రునితో
లి పేరమన్నాదు మంబు అగ్రహారంబుగా వ్రాసియిచ్చుటయు ఆయయ్య శివమతంబునకుం
గనాధున్నతన వద్ద వుంచుకొనుటయు యిట్లు అపారంబుగా వైదికంబుల చరిత్రంబు
చెల్లుచుండె. కతిపయంబున ప్రతాపరుద్రుండు రాజ్యంబు సేయగాను తనయాజ్ఞకుమల్
బద్ధపశ్చిమదేశాధిపతుల తురుష్కులపై దళంబులు పంపె వారి నోడించి యా[illegible]

జును ఏకశిలానగరంబున గిరువు చెట్టుటయు ఆసమయంబున దేవగిరి నున్నరామ దేవరాయలు పారశీరాజాతంమ్ముచిద..ుటయు ఏకశిలానగరంబున గిరువు వేశిన పారశీ రాజు మృతిబొందినయతని అనుజుండు జమానుమలుకా ఫకీరువేషంబున ఏకశిలా నగరంబునకుం జని తనచేత సాధ్యంబుగాకుండుటం జేసి తనఅన్న పతికసుతులకున్ను తానుమెరుకచేసుకొని వారిం ఫకీరువేషంబున పురంబు వెడలివచ్చి నాకప్రదేశంబున వాండ్లనునిచి రామదేవరాయలున్ను, తానున్ను జమానుమలుకా ఢిల్లీకింబోయి సు లతానింజూచి ఏకశిలానగరంబుననున్న బలంబు తెలుసుకొని ... చెప్పినంత్తను లతానియుల్కాన్ ఏకశిలానగరంబు సాధింపం దలంచి తృప్తి దుసులతానులతో కూడి

నరాజులు — వివరము — — — — .

౮౪ గజంబులు - తురగంబులు - పదాతివర్గంబులు - వెరశి -.

౦ ౧౦౦౦౦౦ - ౨౦౦౦౦౦ - ౩౦౦౦౦౦ - పశ్చిమదేశాధీశ్వరుండు లక్షతురగంబులు రెండు లక్షల పదాతి వర్గంబులు — ~~తురగంబులు~~ — —.

౦ ౧౦౦౦౦౦ ౩౦౦౦౦౦ ౪౦౦౦౦౦ బదరిదేశాధీశ్వరుండు లక్ష తురగంబును మూండు లక్షల పదాతివర్గంబును — — —

౦ ౧౦౦౦౦౦ - ౨౦౦౦౦౦ ౩౦౦౦౦౦ మహారాష్ట్రదేశాధీశ్వరుండు లక్ష తురగంబులు రెండు లక్ష పదాతివర్గంబులు — — — .

౫౦౦౦౦ ౦ ౮౦౦౦౦౦ ౮౫౦౦౦౦ కటకవల్లభుండు యాభై వేల గజంబులు యెనిమిది లక్షల పదాతివర్గంబులును॥ . -.

౦ ౨౦౦౦౦౦ - ౨౦౦౦౦౦ ౪౦౦౦౦౦ తెలుగునరాజులు రెండు లక్షల తురగంబులను రెండు లక్షల పదాతివర్గంబులును॥ — = -

౫౦౦౦౦ ౫౦౦౦౦౦ ౧౭౦౦౦౦౦ - ౨౨౫౦౦౦౦

ఈబూష్పున దళంబులు గూడుకొని రాచలో వద్దవిడియుటయు యిట్లు ఢిల్లీశ్వరుం
డు మలిక నైబాను న్నిదళవాయుం జేశి రెండులక్షల యాభైవేల ౨౫౦౦౦౦ గుఱ్ఱంబు
౪౫ లును, ౧౫౦౦౦౦౦ పదిహేను లక్షల పదాతివర్గంబులును వెరశి ౧౭౫౦౦౦౦ పదిహే
డు లక్షల యాభైవేలు గూడుకొని ఏకశిలానగరంబునకు వచ్చె. కటకవల్లభుడు
తన మూలబలంబుతో ఏకశిలానగరంబున ఈశాన్యభాగంబున సుమార్గల్యంబున విడి
సియుంటయు ప్రతాపరుద్రుండు బారులచే విని నరపతిరాయలకు వెంటించిన ఉత
డు ౩౨౦౦౦౦౦ ముప్పైరెండు లక్షల పదాతివర్గంబులతో దక్షిణదిగ్భాగంబున వెలువ
డి నరపతిరాయలు విడియుంటయు ఏకశిలానగరంబునం గల తన మూలబలంబును
ఒకదిక్కున యెద్దురుపద్మనాయకులును, ప్రతాపరుద్రుని తమ్ముండైన అన్నమదేవుండు
మలి―శె― బలంబు మీదికి పంపుపెట్టి పంపుటయు, కటకవల్లభుని మీదికి నరపతిరా
యలను పంపుటయును, సులతాని బలంబుల మీదికి తన మూలబలంబుతో వెడలి
యుద్ధంబు చేసే సమయంబున మలిక నైబానుడు సమస్త పాత్శాహులు ఢిల్లీ మొగలం
బు పెట్టి పారుటయు, అన్నమదేవుండు నెయుం యుద్ధంబున మలిక విరిగి పారుటయు, రామ
దేవరాయల తలదుని మిన బలంబులు పారిపోవుటయు, కటకవల్లభుని సైన్యంబులోం యు
ద్ధంబు జేశి గజంబుల ద్రెంచి ౧౦౦౦ వెయ్యి గజంబు పట్టుకొని నప్పుడు కటకవల్లభుం
డు విరిగి పారుటయు, ఇట్లు పాత్శహ మయిన వారలు ఢిల్లీకిం జనిరి. కెంతో సారి మరియు
సులతాని బలంబులం గూర్చి బసరుఖాను నిదళవాయిం జేశి పంపిన యతండు డ్రిత్త
శాన విడియుంటయు బిల్లరరాజులు యిప్పటి యట్లు బలంబులు గూడుకొని పశ్చిమం
బున విడియుంటయు, కటకవల్లభుండు బలంబు గూడుకొని మార్గల్యంబున విడియుట
యు, కటకవల్లభుని తో నరపతిరాయలు సంగరంబు జేశి నాల్గువేల గజంబులు-

ను దుని మి, మరియు యుద్ధంబు జేసి కటక వల్లభుని తలద్రుంచుటయు బా వంగా చిక్కిన
బలంబు ... లాలంగి పోవుటయు, బల్లరరాజులున్ను పారిపోవుటయు. ధుకటకంబ్బు
నకు కటక వల్లభుని సుతుండు పట్టంబు గట్టుకొని మంగాది బలంబులు గూర్చుకొని
యుప్పటి యట్ల పౌద్గల్లంబున విడియుటయు, ఈసులతాని బలంబులు ౩౦౦౦౦౦
మూడు లక్షల గుఱ్ఱంబులను ౧౦౦౦౦౦౦ పది లక్షల పదాతి వర్గంబును గూర్చుకొని
లాన నగరంబునకు త్తరపు దిక్కున విడియుటయు, కటక వల్లభుండు యిబ్లు బలం
బులు గూర్చుకొని పడమట రాచల్ కాడ విడియుటయు, యప్పటి యట్ల మూడు దిక్కుల
వారు సంగరంబు జేసి విరుగుటయును కటక వల్లభుండు ముకుంద సుందరుండును వాన్ని
పట్టంబు గట్టి, ముకుంద సుందరుండు వక నాడు ఏకశిలాపుర ... జూడవచ్చుటయు ఏక
శిలా నగరంబు జొచ్చి అన్ని వీధులు జొచ్చి, అన్ని వీధులు జూచి, రాజద్వారంబు జూ
చు సమయంబున అతన్ని యెరిగిన వారలు యితండు కటక వల్లభుండని ప్రతాపరుద్ర
నకెరిగించిన ప్రతాపరుద్రుండు యా ముకుంద సుందరున్ని పట్టించి గిరవు వేయించుటయు
అప్పుడు అప్పటి ... కోటపల్లి విశ్వనాథుండను వాడు ప్రతాపరుద్రునకు ౩౦౦౦౦౦౦
మూడు కోట్ల ద్రవ్యంబు యిచ్చి యా ముకుంద సుందరున్ని విడిపించుటయు, అంత క
టక వల్లభుండు తన వేలంబు జేరి నరపతిరాయల తో సంగరంబు చేసి విరుగుటయు, వ
ల్లిఖాను ముందును జగడంబు జేసి విరుగబారుటయు, రాజుల తో సంగరంబు జేసి వి
రిగి చనుటయు, ... తమ తమ దేశంబులకు పోయిరి. అంత కటక వల్లభుండు కటకంబు
నకు పోవుటయు కటక వల్లభుండు గుండం లో పున్న హేమ గోపురంబులు జూచెదమని గుం
డంబు కట్టు తెగి వెల్లుటయు, యా బలంబులను పాకాల చెర్వు లో గంపిన చెరువు కట్టు తె
ప్పించి యా జలంబులు బోయిన వెనుక యా గుండంలో హేమ గోపురంబులు గనుపడ...

నకటకవల్లభుండు మహాభయయుక్తుండై గదగద వణంకుచు తన పురంబునకు జని మో
త్తరి గాలంబుల గూర్చుకొని ఏకశిలానగరంబునకు యప్పటియట్ల వచ్చి కదమెరు
డు మోవ పారుయప్పటియట్ల వితియుటయు, కటక వల్లభుని నరపతి రాయలున్ను
జమామమలుకా చిల్లరరాజులున్ను విత్తరించుటయు వారికై ప్రతాపరుద్రుని తమ్ముడు
67. త్రిన్నమదేవుండున్ను, దబదియెడ్లురు పద్మనాయంకులున్ను సులతాని బలంబులకు
దళవాయి అయిన వులుఖానుని మోదికి ప్రతాపరుద్రుండున్ను తన మూలబలంబులు
న వలక్ష సమర్థులున్ను తలపడి అఘోర యుద్ధంబు జేసిన విరిగి పారుటయు. ఆ విధం
బున మరుమారు ఎన్నిమార్లు పోరి పోరి సాధింపనేరక చింతాక్రాంతుడై సులతాని బలంబులకు దళవా
యి అయిన వుల్లుఖానుండు సంధి నాయండులంచి కార్యబూనించి ఇతరజాతి నాయ
కులు తమనాయకత్వంబులు తీసుకొని యస్సగాదలంచియుండై లక్షలవరహాలు యిస్తాజే
సుకొని ఏకశిలానగరంబునకు వచ్చి ప్రతాపరుద్రుని సన్నిధికి వచ్చి స్వామి హితవరులు బా
లిరోదనంబు రణారంగంబునకుం అనుజ్ఞ యీరాదిఅయిదు లక్షలపదాతి వర్గంబులను
యన్నికయిచ్చుటయు. అంత్తట వుల్లుఖానుండు తెరాలబూచారిత్తని పిలిపించుకొని
సంధిచేసుకొని తక్షణమందే పదిలక్షలవరహాలు యిచ్చి కడు మధుర్వచనంబులున్ను
యిచ్చెదనని విహితపచుకొనెను. — అంత్త ప్రతాపరుద్రుని సముఖంబునకు పురి
శివాధి లింగంబు వంబాలుర్ వచ్చి శంభులింగంబునందు స్పర్శచేసిన లోహంబు యప్పటి
తేజంబు నిలువదయ్యెనని విన్నవించుటయు. ప్రతాపరుద్రుండు విని యుగుబతి దేవతాప్ర
సాదంబు తనకు లాలంగుటయు సంన్నధుండై అనుమకొండ శద్దేశ్వరుని నారాధించియ
టుచని పద్మాసనంబూజించి యద్దేవి పూర్ణదత్తంబై నఖధఖచేలు కంబులు పుచ్చుకొనినమ
హరించుకొనియు ఖడ్గంబున ప్రాకారంబై పదాక్షుడే వివరన శిపాలంబున [illegible] పోవుటయు,

ఖేటకంబు లింగరాగంబు చందంబునదు లిప్తమగుటయు. అవి జూచి శివదేవయ్యయు
శాఖవల్లి మల్లికార్జునుండు వెయిదలుగా గలపెద్దలు ప్రతాపరుద్రునకల్లునిరి —
పద్మావతియు ఒల్లి మాధవవర్మకు యిచ్చినప్పుడు ఆజ్ఞాపించిన వివరంబు.

సింహాసనంబున సహస్ర వరుషంబులు రాజ్యంబువుండునని మహాశక్తియానతిచ్చెను।
నేటివరకు సహస్ర వర్షంబులు జనిపోయెను। అని ఆనతిచ్చి ఇంక మానుష్యశక్యమే గాని
ఒల్లి దైవశక్యము లేదని యతింగించెన. ప్రతాపరుద్రుండు చింతాక్రాంతుండై పద్మాక్షిదే
విని బహువిధంబులను తలంచి సకలజనంబులతో నిజనివాసంబునకేతెంచి పరిశ
వేదితంబునకు సాష్టాంగదండప్రణామంబులాచరించి। తదనంతరంబా మరునాడు
కల్యాణంబునకు - యుక్తబలిని మీరపంపిన సైన్యసంఖ్యవివరం॥ - - - -

గజంబులు - గుఱ్ఱంబులు - పదాతి - వెరశి -.

౦ ౦ ౯౦౦౦౦౦ - ౯౦౦౦౦౦. కటక వల్లభుని పైనన
రపతిరాయలున్న జనానుమతికా మీద పద్మనాయకులున్నను వలక్ష్మణ సుధరులు
న్న శింధురాజును గూ ... పత్ని వంబునకు పంపెఁ ఇందులో నరపతిరాయలవారి సై
న్యసంఖ్య వ్రాయలేదు। - -

౦ ౦ ౭౦౦౦౦౦ - ౭౦౦౦౦౦ సులతానిబలంబులమీ
దికి ప్రతాపరుద్రుండు తన పద్మనాయకులున్న ఐయిదు లక్షలున్న॥ - - -

౦ - ౦ - ౩౦౦౦౦౦ - ౩౦౦౦౦౦ - బూబారెడ్డిమాదు
లక్షలున్న తక్కిన రాజులు యీబలంబులున్న॥

౮౦౦౦ ౨౦౦౦౦౦ ౦ ౨౦౮౦౦౦ కన్యాజారాజు రెండు
లక్షల గుఱ్ఱంబులున్న తామె వచ్చె నూరు లేమి సగం॥ — —

౨౦౦ ౦ ౦ ౨౦౦ తనఖా సామదతమనుకులు

౮౨౦౦ ౨౦౦౦౦౦ ౧౬౦౦౦౦ ౧౮౦౮౨౦౦ యున్నారు. — —

89 అయితే నెవ... ధనుర్ధరులని యిరువదిలక్షలసంఖ్యవేశవున్నది. ఈముదుమా ర్ష్యసులతో నియుద్ధంబుచేసినందులో కొందరు చాతుపోయివుందురు గనుక నవలక్షసం ఖ్యయిప్పుడు యుద్ధంబులు తక్కువవుంటవేనెమా నరపతి రాజుల సైన్యం పంచ్చుకొనుపుడు రాయనేదు. — ఈప్రకారం శ్రీమత్ప్రతాపరుద్ర్రన్ని గాలువ ప్రతాపరుద్రుండు వైభవ బున ఏకశిలానగరంబున నొబ్బిల్ల, యుద్ధంబునకు జను దెంచి యుద్ధంబుచేయుసమ యంబున ఇతర జాతి నాయకులు కొంత్యయుద్ధంబు జేశిపమయుటయు, తొలింజూంచి తెరాలబూ చార్తి లయుద్ధంబు చాలించి కదకుంజనియె. మరియు తక్కువ రాజులు కప్పం బు జేశి కొంత బలంబులం జంపిరి. అప్పుడు కన్నెరాజు గొన్ని గుఱ్ఱంబులం జంపి తామ న్నూప మయుటయు. వరసాంతృరాజు అఘోరయుద్ధంబుజేశి బలం... నూరిపోయి టయు, ఇట్లు సర్వసేనలున్నస మశనరుధిరోద్గారి సంవత్సర ఆశ్వీజబహుళ విదియ గురువారం నాడు మద గజారూఢుండై యున్న శ్రీమత్ప్రతాపరుద్ర్రన్ని ఆయుకంబుచేసు కొని తమ వారావటియకు తెంచి గజారూఢుండై ఛమదేర వుల్లుఖాను ఉండు దాను... శిబి రంబుప్రవేశించె. అంత ప్రతాపరుద్రుండు పట్టుబడె నని యా వార్త ఏకశిలా నగరంబు రజనులు బ... దుఃఖితులై వేగచి ప్రతాపరుద్రున్ని గలయుదమని దలంచి మదేంచిరి ప్రతాపరుద్రుడు పట్టుబడెనని తన మంత్రుండు అన్నమదేవుండు విని దుబదియోర్గురు పద్మ నాయకులు విని శోకరోషంబులు మనంబున పెనంగొన జమానమలు కాందుదురించి ఘోరంయుద్ధంబుజేశి జమానుమలుకానుతలద్రుంచిన. ఉల్లతనితమ్ముండు శిబ్బిఖానుం డు హతశేషబలంబులం గల్పుకొని వుల్లుఖాను నిగల్పుటయు, ఉల్లిఖాను ఉండు, శిబి

ఖానుండు వారు యిద్దరున్ను ప్రతాపరుద్రున్ని ఢిల్లీశ్వరుని సముఖంబునకు బంపప్రయ
త్నంబు చేయించుచున్నంత రాత్రియగుటయు ఇతర జాతి నాయకులు తమకు లక్షన
రవోలు యిమ్మని ఉల్లఖానుని అడిగినయంత ఇతర జాతి నాయకుల లోకము మ్మనుచు
చ్చినయిరువై ఐదు లక్షల.. గుడ యిమ్మనుటయు, యావార్తసర్వంబు ప్రతాపరుద్రు
డు విని తనవోపతి తా నరబాబ్రుత్నక్కై తెచ్చిన ద్రవ్యంబులోనియిరువై ఐదులక్షలవు
ల్లఖానునికయిప్పించి ఇతర జాతి నాయకులవిధిపించిన వారు సగ్గుబడి ప్రతాపరు
ద్రుని దయావితరణంబుల దలంచి తేరాలబూచారెడ్డి విచారించుకొని తమతమబలం
బులు గూర్చుకొని ప్రతాపరుద్రున్ని విడిపించుకొనుటయును, వా - - - నిశపరంబు
దెంచునప్పుడు సులతాని దళంబుల లక్ష గుఱ్ఱంబులును ౧౦౦౦౦౦ ను ౮౦౦౦౦ యెనిమి
ది లక్షల పదాతి వర్గంబును, విమకుర్ప నువేచి ఢిల్లీమార్గంబు పడి పోవుటంచు, ఇత
ర జాతి నాయకులును బూచారెడ్డి మొదలుగాని సులతాని బలంబులు బోనియ్యక,
అడ్డకట్టుకొని యుద్ధంబు సేయునప్పుడు యుద్ధంబు చేసి ౭౦౦౦౦ యేబై వేలు గుఱ్ఱంబు
లను ౩౦౦౦౦౦ మూడులక్షల పదాతివర్గంబులందునిమి ఇతర జాతి నాయకులు నిరవశే
షంగా మతిన సులతాని బలంబులు కొల్లగొనిన ఇలశి గోదావరి గర్భంబున విడియు
టయు। ఆ ప్రతాపరుద్రుండు మజ్జన భోజనాదులు చేసికూర్చుండ్నంత లాపికశిలా
నగరిప్రజలు ప్రతాపరుద్రుని సముఖంబున వచ్చినవారు॥ - - -

౧౭౦౦ - కరదీపికెలు వెయ్యెన్నె నూరు॥ - - - -

౧౭౦౦౦ ఛత్రచామరంబుల వారు వుండితెంబువారువెయ్యెన్నె నూరు॥ - -

౮ - - పరివారకులు నలుబంద్రను

౧౦౦ శాకమల్లికాజాలంబు మొదలుగాని విద్వాంసులు నూర్వురు - - -

౧౦౦ గుండం భొట్లు మొదలుకాని పురోహితులు మూర్వురును॥

౫౦౦ ఉత్తమ క్షత్రియులు॥ రాజ బంధువులు యేనూరు॥

౨౦౦ అపార ధనసమేతులైన వైశ్యులు యిన్నూరును

౮ నాటక శాలలు యెనిమిదింటియును

౯౧ ౧౦౦ జెట్టి మల్లుల నూర్వురును ౧౦౦ చికిత్సకులు నూర్వురును

౨౦ జ్యోతిష ప్రజ్ఞావంతులు యిరువై, ౧౦౦౦ రజక క్షౌరకులు వెయ్యిన్ని

౪౦౦ సకల నియోగంబుల వారు యేనూరును,

౫౦౦ రాజు యొక్క ఉత్తమాశ్వంబులు యేనూరును, ౮౦౦ గజంబులు యెనిమిదినూ(రున్ను)

౨౦౦ శ్రీ వేదవ్యాస, శరభానందుడున్ను, మల్లికార్జునుడును, రంగనాథు మొదలుగాగల
వారు యిన్నూరుగురును॥ ప్రతి మాసంబులలో తులాపురుషంబుకు మూడుకోట్ల
ద్రవ్యంబును, సకల నియోగంబుల వారును రాజ సమ్ముఖంబునకు వచ్చిన యంతరా
జు అందరిని గౌరవించి, శ్రీ వేదవ్యాసుంజూచి ఆ పెంతాజ్ఞలను తెనయితారని అడిగి
న, శ్రీ వేదవ్యాసముని పుంగవుడు యీ దేశంబునకు అత్యద్భుతం ౦ న మరలగలవారమని-
యానతిచ్చుటయు, అందుకు యొక్క విప్రుండు ప్రతాపరుద్రీయంబను కావ్యంబు
జెప్పియా రాజునకు అంకితంబుగా చేసుటయు, యా రాజు శ్లోకపరీక్షచేసిన చాటు
చదివించుటయు, సర్వజ్ఞుండు యా విప్రునకు ప్రతాపరుద్రుండు అంగుళీయకంబు
యిచ్చి అతనికి విద్యానాథుండని పేరుపెట్టి సెకల్ంచి బాలించుటయు, ఆ విద్యా
నాథుండు రాజుచే నలవంది ఏకశిలానగరంబునకు యేతెంచి ఆ పురంగరం నృప మారు
లు ముందర బెట్టి ఇందుకు తగిన ద్రవ్యంబు యిమ్మని అడిగిన ఆ పాలకులు జూచి
ఇది అమూల్యంబు, ఇందుకు తగిన ద్రవ్యంబు యియ్య (నేమ) శక్తి నిన కావిద్యానా

92 ఘనుండు వేసరి ఈ వూరు యేమి నాపంగిన అదియే మాకు పదిలక్షలు యిప్పించవయూంవి
ష్యని వాక్యంబు ప్రతిష్ఠించి యావృంతరంబునకు పదిలక్షలు వెలసంగటుయు యూంవి
ష్యం ధుసంతోషించెను. —— ఇకలాడ నరపతి రాయలు ప్రతాపరుద్రుడు పట్టుబ
డుట విని తనకు నర్ధంబైయున్న కటక వల్లభుని చంపి సులతాని బలంబుల ద్రోచి ప్ర
తాపరుద్రున్ని మగుడ దెచ్చెదనని తలంచి కటక వల్లభుని గజంబుల వెలువడక్కలంబుగా
కుండుబం చేశి అశ్వత్థామ మతంబు దలంచి బలంబుల నాయత్తపరచి రాత్రి సుషు
ప్తంలమైనను, కటక వల్లభుని ఖిలంబులపై బడి పోదుచుటయు, నరికి పెకలుచ్ఛం
గులకయ్యంబు జేశి ౪౦౦౦ నాలుగు వేల గజంబుల దునిమి ౩౦౦౦ మూడు వేల గజంబు
ల పట్టుకొని ౧౧ పన్నిదురు రాజకుమారుల ద్రోచి కటక వల్లభుని బలంబులు విరిగిపో
రుటయు. అప్పుడు నరపతి రాయలు అదియె తెలుపుచేసుకొని సులతాని బలంబులం గూడి యు
ద్ధంబుజేశి ౧౦౦౦౦ యాబ్తై వేల గుఱ్ఱంబుల లక్ష పదాతుల ద్రోచి సులతాని బలంబులం బోనియ్య
క అరికట్టుకొనుటయు, అప్పుడు వుల్లుఖ్హాను మండు మనంబున విచారించి రాజును మగుడా
వితిపించుకొని ఏకార్యవహింవమని చింతించి నిలిచి కయ్యంబుజేశితామేని ప్రాణంపోనియ
మటయు, రాజును డిల్లీపురంబునకు పంపవెనవెదలంచి వెుక్కమార్గంబున ౨౦౦౦౦
ఇరువది వేల గుఱ్ఱంబులు సాలోయ్యంబుజేశి డిల్లీపురంబునకు ప్రతాపరుద్రుని పరివా
రపవేతంబుగా పంపుటయు, ఆ సమయంబున కటక వల్లభుండు అంయిదువేల ౫౦
౦౦ గజంబుల గూడుకొని వుల్లుఖ్హాను సింగలయుటయు, మరియు ప్రతాపరుద్రుని
93. తంమ్ముడు అన్నమదేవుండు దబ్బియేడు గురుపద్మనాయకులు నరపతిరాయ
లంగలుపుకొని సులతాని బలంబుల జుట్టువేసుకొని ప్రతాపరుద్రుని ముమ్మపకొ
నిపోవుటయెరింగి నరికట్టుకొని వెుక్క రాత్రి కటక వల్లభుని దళంబులపైబడి

సర్వబలంబులం జూచి వాల్గ వేలందు నిమిషంబరంబున జొచ్చి కటకవల్లభుని తలద్రుంచుట
యు, మనుధీవరపతిరాయలున్ను, అన్నమదేవుండు విద్యానగరంబు జేరుటయు, కటకవల్లభు
ని ప్రధానులు నరపతిరాయలు అన్నమదేవుని సాహసముఖంబునకు బోయి, ఏకశిలానగరం
బున వున్న కామచంద్రదేవున్ని తమకు యిండ్లచేసుకొని కటకంబునకు పట్టంబుగట్టుకొని
ఏకశిలానగరంబునకు జేరుటయు, యాప్రతాపరుద్రుండు పట్టంబు ధరించ్చియున్న వార్త ఢి
ల్లీశ్వరుండు చారులచే నెరింగి మూడు యోజనంబుల మేరయెదురుగాబోయి మహా
వైభవంబులతోడ తన పురంబునకు దోడుకొనిపోయి బహువిధంబుల సత్కారంబుగావిం
చుటయు, సింహాసనంబున గూర్చుండజేసి తానొక్క ప్రకారపీఠంబున గూర్చుండి వుద్ఘా
టలాడుచున్న సమయంబున ప్రతాపరుద్రుని లలాటంబునందు లోచనంబుగనుపించుట
యు, సులతానియుం జూచి వెరపడి వేచి కటకటా యిట్టి అపరాధంబు జేసితినని మనం
బున జోకరిల్లి తనయొక్క బాదంబులు ప్రతాపరుద్రున్ని వుండజేసి సులతాని తమతల్లికాను
తెలిపించిన, యామె నిజప్రయాణ మాధవశేషావతారం తనయుండుజేసి తనకా మారుడై
న సులతానిని నూరడించి ప్రతాపరుద్రుండున్ను మహా నియ్యసంపత్సల సుఖసుప్తులైనయి
ద్దరి తారతమ్యంబులు నాకు నెరుంగవచ్చు నేను చూచెదనని పలికిన అల్లకాకయని
94 యారాత్రి యొకమేడపై యిద్దరు పవళించి సుఖసుప్తులైయున్నయెడ, సులతాని తల్లి
యమే తెంచి చూచునప్పుడు వారల యిద్దరియందు పారమాత్మకంబైన తేజంబుగనిపిం
చి యత్తేజంబు యిద్దరి యెడలయెడతెయకుండె అంతరిక్షంబున యెగసిపోవుటయు
యరజ్జుని చింతించి వారల బోధితులంజేసి మీరు పారమాత్మకంబైన తేజంబులుగా
లో వీరు వైరంబు చాలింపుడు. మీ యిద్దరికి తొల్లింటియట్లు మహామహిమలు
చెల్లవని బోధించి పలుకుటయు, సులతానియుమేలుకాంచి ప్రతాపరుద్రుని వెంటవచ్చిన

విప్రులకున్ను తక్కిన వారలకున్ను 3000000 మాడలు కోట్ల ద్రవ్యంబులు పంచిపెట్టించి ప్రతా
పరుద్రునకు నానావస్తువులు సమర్పించి వినయపూర్వకంబుగ నిట్లనియె. నేను నీకు అపరాధం
బుజేసితి నని దివ్యాసనంబున నుంచక ఏకశిలానగరంబు ప్రవేశించి సింహాసనంబున గూర్చుం
డిన నిను శుభముహూర్తంబున పంపవలయు. ఇది మేము నా విన్నపంబని ప్రతాపరుద్రునితోను
ట్లనియె. దబయిలుపాతశాహి ఢిల్లీ రాజ్యభోగంబున ననుభవించి తి ఇంకొన్నాళ్ళనుండుము
ఈకరణికేయుంచుల స్నానంబు సేయుచు విశ్వనాథుని నారాధించి వారణాసియందుని
చెద. రాజ్యభోగంబులు పరాత్పర మహిత భోగంబులకంటె మనికి నానందంబిచ్చు. సుల
తాని యిట్లనేక విధంబుల నమ్మబలికి ఏకశిలానగరంబునకు పోయి సింహాసనంబున
గూర్చుండి మనుడి కాకతికంజ పొదిం వ్యాయింపుచున్నావేల నట్టింబులప పోయుంబుగా నేమించి
ప్రతాపరుద్రుడ్ని గజారూఢుండై జేసి సులతాని మొక యోజనంబు ప్రతాపునితో వెంటపో
ద దారి వెళ్లి - నమోహంబడింయట్లు కాకయని సులతాని నిచ్చి కాకతీకంజని ప్రతాపరు
ద్రుండు మరాక నీరకంగ్రంకి విశ్వనాయకుల నారాధించి యచట యొనిమిది తులాపురు
95 షంబులు మూడి కోటి సువర్ణంబు దానంబు లిచ్చి, ఏకశిలానగరంబునందు జనుదెంచుచు
గోదావరి చేరి కాళేశ్వరంబున నిలిచి యచట తీర్థంబులాడి కాళేశ్వరుని, ముక్తేశ్వరుని గొలిచి
ఏకశిలానగరంబునకు పయనమైన ఆసమయంబున మంత్రి అయిన శివదేవయ్యగారు ప్రతా
పరుద్రుని మో కాలము సమీపించినది ఇంక పదినాళ్ళ దినములకున్ను శ్రీకైలాస నివాసుం
డుగా గలవు. ఇది కాకతమ్మ సంగాభ్య నచ్చినబు, ఇందుల చేవెంబుని తిచ్చివచ్చెద వాంఛితా
ర్థి కైలాస వాసంబునకు వచ్చెదవని శివుండు నీకు వరంబొసంగె. ఇచటనే యుండి ఏకశిలాన
గరంబు ప్రజలకా బమ్మ మమతయు, యట్లు కాకయని రాజు తనపట్టపు దేవుండు రాణి
వాసంబునందల కాంతలను, కుమారులను, బంధువులను, భాండారంబును, సకలద్రవ్యము

లను, ఆశా తాంబూలములిమ్మని అనిపిన అత్యూర్జితంబున ఏకశిలానగరంబునంగల కోటయందే
తలుపనిచి కొంత బలంబును, సర్వభాండారంబును మూడుదినంబులకు ప్రతాపరుద్రుని సము
ఖంబునకు అందరువచ్చుటయు, అచట నరపతిరాయలున్ను, అన్నమదేవుండు తబదిమే
గ్గురు పద్మనాయంకులున్ను సులతాని దళంబుల నిరవశేషంబుగా దునిమి జయమానుఖాదు
నిదేశంబునకే తింగియాంతని యోయుద్ధంబుజేసి కోటలు ద్రవ్యములు కోమలు పాడుజేసి, బాద
లచె ప్రతాపరుద్రుండును కోశస్వరంబునకే గుటవిని వారలందరున్ను ప్రతాపరుద్రుని సము
ఖంబునకుం దేవుగ వారల పిలిచికొనగలంచు కాని లొల్లిమా పెద్దలయట్ల పరాక్రమ
బుజేసితివి. నీకు ప్రతాపంబు చెల్లునని ప్రతాపబిరుదుమున్ను లాసంగి తనకన్నెల
యైన రుద్రమదేవులయిచ్చి ఆంయిరుకోట్ల సువర్ణంబులిచ్చి కృష్ణమారగా దక్షిణాదేశం
బు అరుణంబిచ్చి అనుపుటయు, రామదేవరాయులు - అన్నమదేవునికూతురు వులుమ్మ
దేవినియతనికి వివాహంబుజేసి మూడుకోట్ల సువర్ణంబులయిచ్చి కటకంబునకును
౯౬ పి. ప్రతాపరుద్రుండు తన తంమ్ముండైన అన్నమదేవుని బిలిచి ప్రతాపరుద్రుండిట్లనియె,
నీవుయీ రాజ్యంబునకు పట్టాభిషిక్తుండవై రాజ్యంబు పాలించుమనుటయు అన్నమదే
వుండిట్లనియె. ఈ రాజ్యంబు సకలభూపతులుగొలువ నీవు రాజ్యంబు పాలించవలెను
కను ఇట్టి ప్రతాపంబు చెల్లదనని ఆయుయ్యని మో సింహాసనంబు మీ సంతతికే వేదు అన
లుడుగు మనియూరకుంటిరి. ప్రతాపరుద్రుండు తమ్ము గొలువ.... అతనిసుతుని అత
నిదేశంబునకు పట్టంబుగట్టి రెండుకోట్ల ద్రవ్యంబును, యూబ్బైవేల గుఱ్ఱంబులయి
చ్చి అనుపుమనుటయు. గజంబులయిచ్చి కొంత ద్రవ్యంబునిచ్చి మేనత్తకూతురు
కాకతీదేవిని అతనికి ... (ఇందులో పలానావారికి యిచ్చి పెండ్లిచేసినది తెలి
యలేదు ఉకరాకములుపోయినది) అనుపుటయు. తదనంతరంబున నరపతిరాయల

బిలిచి యీసంవత్సరము నాల్గు మీరుస్వామి హితంబుగ నొసంగితిరి. మీరు మీరాజనేలుచున్న
దేశంబునకు యేని కొందరు రాయల మన్నెలయి స్వతంత్రులై యుండిరి. తనకు సాహాయ్యం
బై వచ్చిన సులతాని దళంబులకు పదివేలవరహాలు ముప్పై లక్షల ద్రవ్యంబు పంచిపెట్టెను
నప్పుడయి. తన మూలబలంబున వలక్షధనుర్ధారులు కల్యాణంబున మడిసినవారల నెన్నిక
జేసి నాళ్ళకో బ్లసునవారంబు వారికి యిచ్చి అన్నమదేవున కప్పగించి తదనంతరంబున మి
గిలిన ద్రవ్యంబు ఆ పాంతాన్ని బ్రాహ్మణులకు పంచిపెట్టె రాజ్యభారంబు అన్నమదేవుని వ
శంబు జేసి మిగిలిన ద్రవ్యంబు యిచ్చె. తాను గోదావరీతీర్థంబులాది రుకూలవ
స్త్రంబులుం దాల్చి యీబూతి రుద్రాక్షమాలికాలంకృతుండై గోదావరీగర్భంబు
న గూర్చుండి శంభులింగంబు తన హృదయంబున ధ్యానంబు జేసె దేవియగు విశాలా
క్షిం బిలిచి శివదేవయ్యనిట్లనియె. తల్లీ నేను పెద్దకాలంబు జీవించితి విసికి యిష్టం
97 బైన వరంబులొసంగ దేవేడుమనిన, ఆయమ్మ నమస్కరించి మహాత్మా తనకు పతివ్ర
తంబుగా జేయుమనిన ఆయయ్య యిట్లనినా సంతి. రుధిరోద్గారి సంవత్సర మాఘ సప్తమిని
డు ప్రతాపరుద్రుండు నిజదేహంబు విడిచె దివ్యదేహంబు దాల్చి దివ్యవిమానారూఢుండై ఆరా
జుకాంత విశాలాక్షి దేవి నిప్పతిగారనే దేహంబు విడిచి దివ్యవిమానంబెక్కి యిట్లు ఆపుణ్య
దంపతులు ఆ విమానంబు సర్వజనులు జూచుచుండ కైలాసంబునకేగిరి. రాజాతమ్ము
డైన అన్నమదేవుండు ప్రతాపరుద్రునికి విహిత కార్యంబులం దీర్చి వైరాజ్యంబు దాల్చియుండె.
ప్రతాపరుద్రుని పుత్రుండైన వీరభద్రయ్యను పట్టంబు గట్టి అన్నమదేవుండును ప్రతాపరు
ద్రుని ముత్తండు విరూపాక్షుండును శ్రీశాన్యభాగంబునకై వింధ్యదేశంబునకుం జనిరి. ప్రధాని
యైన శివదేవయ్యగారు శ్రీశైలమునకుం జనిరి. వీరప్రతాపరుద్రుండు ఇరువది యేండ్లు
రాజ్యంబు జేసె.॥ — — వీరప్రతాపరుద్రుని తురకల సులతాని యుద్ధంబు జేసి గ

ఢిల్లీకం తీసుకొని పోయిన దిన్ని అయితేగాక దక్షిణ్యజనులు ప్రసిద్ధిగా దేశములయందు వాడుకొ
వేదియుల్లనిన. ఢిల్లీసుల తాని బలంబులగూర్చుకొని ఏకశిలానగరంబునకు ముట్టడివేశి మేడు
వారాలుగ్రయుద్ధంబుజేశి ఢిల్లీసుల తాని ప్రతాపరుద్రున్ని పట్టుకొని ఢిల్లీకం తీసుకొని పోయి
అక్కడ వుంచినంత్తట ప్రతాపరుద్రుని ప్రధాని అయిన శివదేవయ్యగారు తనికేయుగంధుడనేపే
రు. ఈయుగంధుండు ఢిల్లీకం జనివెత్తివాడనిపించుకొని ఆ ఢిల్లీపట్టణంబున రాజవీ
ధులలో ఢిల్లీసుల తానిని ప్రతాపరుద్రుండు పట్టుకొని ఒరుగంటిలో బేడీలువేశి వుంచినాడని
అరుస్తూరాగా అక్కడ వుండేజనులు ఇప్పుడు ఢిల్లీసుల తాని ప్రతాపరుద్రున్ని పట్టుకొని ఢిల్లీలో
వుంచినాడు అదినివుయరుగకయీలాగున అంటూవుయని ప్రతాపరుద్రున్ని ఢిల్లీశ్వరుడు పట్టు
౧౪ కొని గిరవువుంచినాడని ఇనవనియున్ని ... లబోధించినాను అతడు వినక ఢిల్లీశ్వరున్ని ప్రతా
పరుద్రుండు పట్టుకొని ఒరుగంటిలో బేడీలువేశి చెరలో వుంచినాడని అరుస్తూరాగా ఈసమా
చారములు చారులచే ఢిల్లీశ్వరుండు తెలిశి తన్నుపిలిచి అడుగగా అతండు ఢిల్లీశ్వరుని సమ్ముఖం
బున నున్న వెత్తివానివలె తలుకగపరచి ఢిల్లీసుల తానిని ప్రతాపరుద్రుండు పట్టుకొని ఒరుగంటిలో
బేడీలువేశి చెరలో వుంచినాడని అరవగాను నిశ్చయంగా యితన్ని దండించరాదు అధర్మమని
తనికయెరుకవేకుండ కొందరుజనులను యితడు భోజనం యేవిధంగా చేశేది విన్ని యువరి యీలాగి
తం ... వారొల్లాడే విన్నికనిపెట్టుమని ఆజ్ఞాపించగాను ఆవారు కనిపెట్టి వుండగాను వచ్చినాడు ఈ
వెత్తివేషంధరించినవాడు అరుస్తూ వకజాంతం తీసుకొని పట్టణానికి వెలపటవక ప్రదేశంలో
మహోత వృతరమైన వనాంతరమువుండగా అక్కడికి బోయి జనులుసంచారం లేని చోటుగాజూ
చి అక్కడ సమీపమందు భావి వుండ అక్కడ వంట చేశే టందుకు పొయ్యిబెట్టి అన్నం సిద్ధము
వుతూవుండగా ఆవలిత్త్సుల తాని యొక్క చారులు ఇతనికయెరుకవేకుండా వచ్చి ఆ
నాక్కడ వృక్షాన్ని యెక్కియీయన చర్యలు చూస్తూ వుండగా ఇంతలో అన్నం సిద్ధమవుతూవుండ

గా ఆ వెలంత వచ్చినదాయెను అందుకు పరీక్షంబు బొందినవారై చింతచేక ఆ వెలంత ఎట్లాద
నిచతుర్దిక్కులు జూచి ఆలోచనచేస్తూవుంటగా ఢిల్లీశ్వరుని బాలుడు దాగివున్నది జూచిన
వారై ఇందువల్ల ఆ వెలంతలు వచ్చినదని తీర్మానించి అప్పు బ్రాంతం మీద వచ్చిరా తాలూపనలగా
ట్టి అందులో మూత్ర పురీషాదులు చేసి కలిపి నాలుగుది ~~[illegible]~~ క్కుల వల్ల అక్కడి నుంచి
అరుస్తూ పట్నానికి వచ్చెను. అంతట ఆ బాలుడు ఇతని రెండు కళ్లు ప్రత్యక్షంగా జూచి
నవారై వచ్చి ఢిల్లీశ్వరుని ముఖంబునకు బోయి నడచిన వృత్తాంతంబు విన్నవించినంతట
ఇతడు కేవలం వెర్రివాడని నిశ్చయించినారు. ఈప్రకారం కొన్ని దినములు జరిగిన తరువాత
ఆ వెర్రివేషములో యుండిన యుగంధరుండు ఏకశిలానగరమున వజ్రవర్తకుని నవరత్నా
99 లు అతిశ్రేష్ఠమైన నవధనం టింటి తీసుకొని వాడి సిద్ధం చేసి యమునా నదిలో నుంచి ఢిల్లీకి తెచ్చిం
చి ఢిల్లీశ్వరునికి అందులో కొన్ని రత్నాలు జూపించి నంతట ఢిల్లీశ్వరుండు తన పట్నంలో వున్న
వర్తకులను పిలిపించి ఆ రత్నాలు జూపించగా ఆ వర్తకులు జూచిన వారై ఇవి ఆ మొక్కల
ఉదేవసములలో సమానమైనది గనుక ఢిల్లీశ్వరుండు ఆ వాడి వర్తకుని పిలిపించినంతట
ఆ వర్తకుండు మేము పట్నానికి రాము. మీకు రత్నాలు కావలసి వుంటే నట్లు అయితే వాడకు వ
చ్చి వాటి వెల తేల్చుకోవలసినది అని చెప్పినంతట ఢిల్లీశ్వరుండును కొంత్ర వర్తకులున్నూ
ఆకు ఏవరుండుకు ప్రయాణమై యీ రత్నాలు పరీక్షచేయగలవారికి తెలుసును అనిఅగ్గ
గాను, ఆ వర్తకులున్ను, తనవారలున్ను, రత్నాల పరీక్ష మాకు చక్కగా తెలియదు. ప్రతాప
రుద్రునకు తెలుసును. అని చెప్పగా ఢిల్లీశ్వరుండు ప్రతాపరుద్రుని వెంట పిలుచుకొని యమునా
నదిలో నిల్చియున్న వాడకు వచ్చిరి. వెర్రివేషంలో వుండిన యుగంధరుడున్ను ఢి
ల్లీశ్వరుని ప్రతాపరుద్రుండు పట్టకపోయి ఏకశిలానగరము ముందు చెడ వేశి వుంచినాడని చెప్పి
ఆ వాడకు వచ్చిన వాడాయెను. ఢిల్లీశ్వరుండును, ప్రతాపరుద్రుండును వాడప్రవేశం అయినత

రువాత ఢిల్లీశ్వరునికి బహుసన్మానంజేసి రవలు అన్నిచూపుతూవుంటె వారన త్రిప్పించిబంద
రుదశరికి వేశ్చెరి। అక్కడికి ప్రతాపరుద్రుని దళంబులు యెదురుగావచ్చినది। శారదళంబులు
ఢిల్లీశ్వరుండు జూచి బహు పరిస్వర్ణంబై అద్వైత్యాన్ని పొందినవాడాయెను। అక్కడనుంచి
ఢిల్లీశ్వరున్ని యెవదరుండు ఏకశిలానగరమునకు ప్రతాపరుద్రుని లోకూడా తీసుకొనివచ్చి
ఢిల్లీశ్వరున్ని సింహాసనంబున కూర్చుండజేసి నవరత్నాల స్థాపితంబగు సువర్ణముచే
శివసంకల్పు తీసుకొనివచ్చి ఢిల్లీశ్వరుని ముందర నుంచి యిక్కుల్లత వాస్తుంత్రి పేమెటా
పట్టంబాయెం దు ప్రతాపరుద్రుండు ఢిల్లీశ్వరున్ని బెదిరింపక ఓరుగంటిలో వుంచినాడని
౧౦౦ చెప్పి సాటించినా బుద్ధిన్నినా రెండెకరంయుక్కి లోకముం ముల్లు తీసుకొని వచ్చినీయని
✓ విన్నవించి బహు మానసన్మానముగా అనేక ద్రవ్యంబులున్ను, వస్త్రములు, పరివారములున్ను
చ్చి ప్రతాపరుద్రున్ని అనుమతిన చతురంగ బలంబులు వెంటయిచ్చి ఢిల్లీశ్వరున్ని ఢిల్లీకిను
గుడాపంపించినవాడాయెను। ఈ విధ్ధ వమల యెందున్నట్లు జనులు బహు ప్రశంసిస్తూనారు
లు న్నారు। అయితే గ్రంథములయందు తరిగిసలతోని ఓరుగంటికి తెచ్చినట్టుగా
లిఖితంలోలేదు। శ్రీప్రతాపరుద్రునినాడు వేయించిన శిలాశాసనాలమొక్క సారాంశం।

(౧) ఓరుగంటి రాతికోటలోని యాశాసనములను వెంకటేశ్వరునిదేవాలయములో మం
టపస్తంభానికి వుండే శాసనం సారాంశం తేను।— స్వస్తిశ్రీ మన్మహామండలేశ్వరకా
కతీయ ప్రతాపరుద్రదేవమహారాజులు సుఖసంకథా వినోదంబున పృథ్వీరాజ్యంబు సేయు
యుచుండగా ప్రమాది సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ౯ నాడు బట్టాకులమాచి శెట్టి మొదలైనకా
పులు దేవాలయాన కుటుంబాలైన తమ్ములవారికిన్ని సామాసలింగ గణపతి దేవర కున్ను
జకుకాంత్రిభూమిన్ని యొటిగ ఆరుమాడలున్నూ యిచ్చిరి॥———

ఇందుకు శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౨౧౦ అవుతున్నది।———

(౨) ఓరుగంటి రాతికోటకు దక్షిణంగా మట్టికోటకున్ను వుట్టు కోటకున్ను మధ్యగా రామరా
వు చెంత్రముల వద్ద రెండు వున్నతమైన రాతిస్తంభాలు వున్నవి. అది యేమియని స్థలీకులను
అడిగితే అది వంటిస్తంభం యేడుసంబంధమైన స్తంభాలు అనివాడుతున్నారు. అందు
లో వుత్తరం వైపున వుండే స్తంభం మీద నాగరం అక్షరాలున్ను సంస్కృతం, దినుపై రెండు
పంక్తులు తెలుగున్ను. అందులో సంవతు ౧౧౬౦ సంవత్సరమందు గోదెరిరాజు పోజల
101 రాజదేవి కొడుకు లయింగదేవ ధరుండు తురుష్కుల జయించి జయస్తంభం వేయించెను.
ఇందులో సంవతు అనేది విక్రమార్కశకానికి సంజ్ఞ గనుక యిందుకు శాలివాహన శకవర్షము
లు ౧౦౨౫ అవుతున్నది.॥— ఇదిగాక దక్షిణదేశమం లయందు వున్న శిలాశాసనముల
సారాంశం॥ దక్షిణం ములికినాటి దేశంలో కొందరు వొడ్డెరాజులుండి వుండగా వారిని ప్ర
తాపరుద్రుండు జయించి తాకలియున్న ప్రతాపరుద్రమహారాజు అనుమకొండలో రాజ్యంచేయు
చుండగాను అతని నిజభృత్యుండైన గండపెండార త్రిపురారిరాజు ఆ ములికినాటి దేశం
యేలుచుండి తమకు ధర్మముగాను శిద్ధప్రసాదపురమనే గ్రామం శాలివాహనశకవర్షంబు-
౧౧౯౦ విభవ సంవత్సర పాల్గుణ శుద్ధ ౧౧ లు యిచ్చి, శిద్ధవటం తాలూకు సకలపాయికి
అట్లూరు అనే గ్రామానికి దక్షిణం చేనులో శాసనం వున్నది. ఆ శాసనంలో వుండే రాయదిస్థాప
నవైరి అని వ్రాసి వున్నది గనుక యీ ప్రతాపరుద్రరాజువల్ల వొడ్డెరాయలను జయింపబడినది.
(౩) ఈ ప్రతాపరుద్రరాజు ములికినాటి దేశమునందు ఘండికోట మన్బ్ర
హ్మరాక్షస గండ పెండార త్రిపురారి రాజు తిరగపడి వుండగా ఆతన్ని మల్లరాజుల వంశకు
లమన్న దేవరాయలు అన్ను జయించి యీ ప్రతాపరుద్రునికి కామాక్షమ్మ అనిపించుకొన్న
జుట్టయలంకగా అంకయదేవిగారనే వారికి ఇద్దరికి ములికినాటి దేశంలో ఘండికోట
కుం పట్టాభిషిక్తులుం జేసె. ఇందుకు దృష్టాంతం యేమనగా కడపకు పడమర రెండు

పర్వ్యాలు కసుబాచ నూర్ల గ్రామానకు దక్షిణాం నాగేశ్వర దేవాలయం వద్దవున్న శాసనం
తెలుగు సారాంశం. కాకతీయ ప్రతాపరుద్రదేవ మహారాజులు రాజ్యము చేయుచు
102 శకాబ్దమున వసుపుత్రుడైన జుట్లయ లంకయ గొంకెయారెడ్డిగారికి ఘంటికోటకున్నము
లకినాటి దేశములకున్న పట్టాభిషిక్తులంజేసెనగుక యీ జుట్లయలంక గొంకెయారెడ్డి
ప్రతాపరుద్రుండు రాజ్యం చేయుచుండగానె వెరుములకినాటి దేశంయేలుచుండి శాలివా
హనశక వర్షంబులు ౧౨౩౬ ప్రమాది సంవత్సర శ్రావణ శు ౧౦ బుధవారం నాడు ములకి
నాటి దేశంలోని పూర్వదత్తమైన చెరువునూరు అనే అగ్రహారం మహాజనాలకు యిచ్చెను.
ఈ శాసనంలో [illegible] బ్రాహ్మణ ప్రాచ్యరాష్ట్రుడు ఘంటికోట దుర్గవిభాళ అనిన్ని వోడ్డెరాయదిశా
పట్టసేవరాధబు విభాళ అనిన్ని మల్లదేవర తలగాండ్డు గద్ధ అనిన్ని బిరుదులు వున్నవిగనుక
ఈ ప్రతాపరుద్రరాజున్ను వీరికాపోల్లూరు జుట్లయలంక గొంకెయారెడ్డి గారిచేతనైన
ప్రాచీన రాజులను జయింపబడినది. ఇతడు ములకినాటి దేశములకు ప్రతాపరుద్రునివల
ద్దానిన్ని అనిపించుకున్నాడు. ఈ జుట్లయలంకయగారు శిధ్యవటం తాలూకు సకలపా
యికట్టు సందువాయి అనే గ్రామంలో చెల్లె. మజరా పాత నూతన ములబె-చరాకు గ్రామనె
త్తమందు వుండిన శాసన సారాంశం. శాలివాహనశక వరుషంబులు ౧౨౦౮ సిద్ధార్థి సం
వత్సర శ్రావణ శు ౧౨ బుధవారం నాడు కాకతీయ ప్రతాపరుద్ర మహారాజు గారు రాజ్యం
చేయుచుండగా వారి ప్రధాని అయిన జుట్లయ లంకయం గారు సకలభూమిన్ని ములకి
నాటి భూమిన్ని ప్రభుత్వం చేస్తూ వుండగా ఆయన తమ్ముడు రుద్రయలంకయగారు ము
కినాటి సీమలోని కదపలవుంది సోమగ్రహణ పుణ్యకాలమందు బందువాయి అనే గ్రామం
శిద్ధనాథునికి నైవేద్యాన్నం అవసరానకున్ను సమర్పించెను. ప్రతాపరుద్రుని కామాయుదు గొంకె
యారెడ్డిగారు ఘంటికోట ప్రభుత్వం చేస్తూవుండి ఘంటికోటకు వుత్తరంపినాకి [illegible]

పుట్టుబండకు వున్నశాసనం శాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౧౪౩ అగు నేటి వృషసంవత్సర భాద్రపద బ
౧౩ మంగళవారము నాడు జయింతాదేవికి పుష్పాలకు గాను కొంత భూమి యిచ్చినారు —

103 ఇది కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని వద్ద వున్న డెబదియేడ్గురు పద్మనాయకులలో వెంటి ఆయి
నరేచర్ల గోత్రోద్భవుండైన సింగమనాయని అనపోతానాయనింగారు వారు గంటికి దక్షిణాన
ఆయిదుకోసుల మీదను అయిన పెంట ఆవేపాకునికి పడమట శ్రీశైలాలదేవరకు ఆ అయిన
వారు గ్రామంబు యిచ్చేదేవాలయంలో శిలాశాసనం సంస్కృతం తెలుగు మిశ్రమంగా శాసనం
వేయించినారు వాటి సారాంశం. కాకతీయ ప్రతాపరుద్రదేవ మహారాజులుంగారు రాజ్యమునే
యుచుండగాను, స్వస్తి శ్రీమన్మహామండలేశ్వర రేచర్ల గోత్రచింతామణి గజదళ విభాళ భుజ
బలభీమ ఖడ్గనారాయణ చెవుల గండరాయ గోవాళ పాండ్యరాయ గజదళ విభాళ బలము
అరిగండ ధరణీవరాహ దుష్టరాయ గజాంకుశ ప్రతిహూలరాయ భయంకర ప్రతిగండభైరవ
రాయ మీన జాలరాయ మోసవల్లభ జానా నాయకుల గండ గురుస మర మహేశ్వర యిమ్ము
త్తు గండ గోపాల కేదాళరాయ జగనా - గండరాయ గండభేరుండ రాయ బంది విభాళ
రాయ బిరుద విభాళ శరణాగత వజ్రపంజర పల్లర గండ వివేక నారాయణ సమస్త సమర
విజయ రాయ లక్ష్మీ సమాగమ సముచిత పల్లవ తోరణావళీ ప్రకాశిత విస్తర ప్రాసాద ప్రతి
జ్ఞానామకుల పరశురామాది జగత్త్రయ సిద్ధబిరుద నామధేయ ప్రశస్తి సహితులైన శ్రీ సింగమ
నాయని అనపోతానాయనింగారు వారు గల్లు శ్రీభువనగిరి, కొండ సింగపురము మొదలయిన
తెలుగుదేశంబు ఆచంద్రతారకం పుత్ర పౌత్రాభివృద్ధిగాను ధర్మరాజ్యము నేయుచును దిగ్విజ
యయాత్రా ప్రసంగానను వారు గంటికి దక్షిణాన అయిన వారు తీర్థస్వామి ఆయి శ్రీశైలాల
104 దేవరను దర్శించి ఆ అయిన వారు ఆవేపాకు శ్రీశైలాలదేవరకు అంగరంగ భోగాదిసకల
సమారాధన సామగ్రియున్నట్లు వేళలందు పన్నసమక్కి గారు నట్టు మ్మినారు

రుషంబులు ౧౧౦౧౧ ఆ మచుపన్నసౌమ్యసంవత్సర శ్రావణ శుద్ధ ౧౧ గురువారం నాడు పవిత్రారోపణ
పున్నసమయమందు అష్టభాగసమారాధనాసమర్పించిరి. — ఈ కాపసంలో ప్రాశి వుండెరేచర్ల
గోత్రం సింగమనాయని అనపోతానాయండు వెలమకులంవారు యీవెలమకు లోనకు పద్మనాయం
కులు ఆరేసంజ్ఞ యీశింగమనాయని అనపోతానాయండు సర్వజ్ఞసింగమనాయుడు యీవంశం
వారికి కార్యపురుషులు అయినతరువాత వెలుగోటివారే యింటి పేరుగలిగి వెంకటగిరిసంస్థా
నికులై ప్రకృతం వెంకటగిరిసంస్థానం చేస్తు వున్నారు. —

ఈ వెలమకులంవారు తబది ౭౭ మొగ్గురు పద్మనాయకులు ప్రతాపరుద్రునినా
డు వారు గంటిరాతికోటకు ౭౭ తబది మొగ్గురు బురుజులకున్ను తబది మొగ్గురు పద్మనా
యంకులు నియాయమ్ము బహుపరాక్రమంబులచేత రాజు వెంట కార్యంబునకు తోడ్పడుతూ
వచ్చినారు గనుక తదారభ్య యీ వెలమకులంవారు సంస్థానికులై వారు గంటి మొదలైన పట్టాలు
ను మదేశంబులయందున్ను దక్షిణాక్రాష్ణా ఆదిగా కాళహస్తి వెంకటగిరి మొదలైన సంస్థానము
లు ప్రసిద్ధిగా శాశ్వతం తులయి అనుక్రమంగా వున్నారు. ఈ వెలమకులంవారు ప్రతాపరు
108 ద్రునినాడు సామాన్య శూద్రజాతికన్నా స్వల్పం తక్కువగా వుండగా ప్రతాపరుద్రునివద్ద రాజు
లెంక్క వాతు వుప్రకారంబున మహత్పరితి శయపరాక్రమవంతులై వుండినందున ప్రతాపరుద్రు
నిదయకు పాత్రులైరి గనుక తదాది వారి ఉత్కృష్టవిజాయులు అయిరి. అప్పుడు వారు గంటిలో
వుండే భట్టురాజులు ఆవెలమకులం పద్మనాయకులారికి వారి పౌరుషం చేత బిరుదావళులు
న్ను పొగడి వారి ఇంట భుజియించరానకు ప్రారంభించిరి. ఈ భట్టురాజులు మొదట భుజియించి
నందున ఇతరదేశమున వుండే భట్టురాజు వారి తొమ్మిద తరుచు సమీపం లేక వారికి యజ్ఞోపవీతంబు
ధరియించడం లేక చేసిరి గనుక తదారభ్య వారు గంటి సీమలో వుండే భట్టురాజులందరున్ను య
జ్ఞోపవీతం ధరించడం లేదు. కడమ దక్షిణం పశ్చిమదేశమున వుండేటి మనుకున్న భట్టురాజులు

ద్రుండయ జ్ఞాపకార్థంబుగ నిచ్చియున్నారు. — అద్ద పూర్వకథా వృత్తాంతం తదుపరి ప్రతాపరుద్రుడు
కైలాసనివాసుండైన తదనంతరం ప్రతాపరుద్రుని పట్టపు కుమారుండైన వీరభద్రరాజు పట్టా
భిషిక్తుండై రాజ్యంబు చేయు సమయంబున అకట ఢిల్లీసులతాను పుల్లాఖానుండని ఢిల్లీ
నుండి మరియొకట తమదేశంబు నాక్రమించుటకు నరపతిరాయలయిత్తు జేసేన నిర్వాహకాలుండై
ప్రయాణభేరి వేయించి 300000 మూడులక్షల గుఱ్ఱంబులను 1000000 పదిలక్షల పదాతివ
ర్గంబులం గూర్చుకొని విజయనగరంబుపై జనుదెంచినప్పుడు వీరభద్రుండు సులతాని వారి అ
నుమతంబుగా కొండంబుగా రాజ్యంబులో చేసుకొని యేలుచుండె. విజయనగరంబున వుండే
నరపతిరాయలు వచ్చు సులతాని వారి బలంబుల రాక విన్న కతన వలెక్కనిస్తమే రణారాక విన్నక గంజ్లా
చి 300000 ముప్పదిలక్షల పదాతివర్గంబుల తోసులతాని వారి బలంబులతో యుద్ధంబునే
యుచు నవములు గట్టు రాణావంబులంరాని యిప్పక యిప్పల్లె పై కుటుంబములు చేకూడియుండియు
6 పండెండు వర్షంబులుంబారి నసులతానియు వారిపే కుతియుండ నచటు బెడ్డకోటయని పురంబు
గావించుకొనియుండె. క్రమక్రమంబున కొండంబు గాయీ నరపతిరాయలతో భాగంబు
లకత నభూముల తనకు లోనుగాక మరలబడుట విని ఢిల్లీకి పోక నరపతి రాయలతో సంధి చేసు
కొని నరపతిరాయలకు అప్పనంబు నడుపుచుండెను. ఇటు యీవల ఢిల్లీసులతానియు మొక
సింహాసనంబు తన స్వాధీనంబు చేసుకొని కాకతి వీరభద్రరాజుకు కొండంబుగా రాజ్యంబు
యిచ్చి నడుపుచుండెను. — తదనంతరం రఘువంశంబున మల్లినాథదేవుండు ఆవం
శంబున కుల రఘురాము తనయుండు వీరభద్ర రఘుల దేవేంద్రుండు ఆ వేరాజు వారు గంటారా
లి కోటకు పడమటగా నిక మొదటి దరవాజా వద్దకోటగా లిఖ సాసనం సంస్కృత అక్షరాలు
శిథిలమై యున్నది. అందులో కొన్ని అక్షరములు తెలిసెను. రఘువంశంబున మల్లినాథదే
వుండు ఆవంశంబున పరశురామ తనయుండు వీరభద్ర దేవేంద్రుడు అనిన్నిశకసంవత్సర

శ్రీ విష్ణురాజ్యప్రవర్ధమాన, ఆద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్థే శ్వేతవరాహకల్పే, వైవస్వత మన్వం
తరే, అష్టావింశతితమే చతుర్యుగే కలౌ, ప్రథమపాదే ఏకషష్టపథిక పంచశతోత్తర చతుస్సహా
స్రపరిమిత అవథా ప్రమాది సంవత్సర ఉత్తరాయణ శిశిరఋతౌ మాఘమాస శుక్లపక్షే దశమ్యాం
భృగువాసరే మృగశిరా నక్షత్రే. ఇందుకు కల్యాబ్దం ౪౨౬౧ ఇందుకు శాలివాహనశకవరుషం
బులు [illegible] అవుతున్నది. ఈ శాసనంలో వ్రాసిన వీరభద్రరాజు రఘువంశ పరశురా
మరాజు కొమరుండు కాని, ప్రతాపరుద్రరాజు కొమారుండు వీరభద్రరాజు కాదు. ఈ వీరభ
ద్రరాజు అనే వాడు వేరే రాజువల్ల ఏకశిలానగరంబు తీసుకొని పాలిస్తూ ఈ శాసనం వ్రాయిం
చి వుండవచ్చును. ఇది గాక వోరుగంటి రాతికోటకు ఉత్తర ద్వారము కల్లో తట్టు దర్వాజారాళ్ల
107 రసాయనకు శాసనం ప్రమాది సంవ. మాఘ శు ౧౦ వ గజపతి కపిలేంద్ర మహారాజులతో
మారుండు బసవదేవ కొమార మహాపాత్రుడు పాలించు కోటలో [illegible] — —.

ఇందులో వ్రాసిన గజపతి కపిలేంద్ర మహారాజుల కొమారుండు బసవదేవ కొమా
రమహాపాత్రుండున్ను పైన వ్రాసిన రఘువంశ పరశురామ తనయుండు వీరభద్రరాజున్ను
వీరుభయులు ఏకశిలానగరంబుపై యుద్ధంబుజేసి కోట తీసుకొని వోరుగంటి రాతికోట
కు పూర్వపశ్చిమ ద్వారములయందున్న వక్ష సంవత్సరంలోనే శాసనం వేయించినారు గనుక
వీరి వుభయుల వల్లనే ఏకశిలానగరంబు తీసుకోబడినది. — తదనంతరం ఢిల్లీ సుల
తాను తట్టునుంచి శితాబుఖానుడనే తురకవచ్చి ఏకశిలానగరంబు మీద యుద్ధంబుజేసి
కోట కొని కాకతీయ్యవంశం వారు కోటలో వుండగా వారికి తగు మాత్రంజీవనోపాయం
గలుగజేసి తాను ప్రభుత్వంచేస్తూ వుండి శాలివాహనశకవరుషంబులు ౧౪౭౮ గురుధాతా
ద్గాతి సంవత్సర మాఘ శు ౧౦ ఆదివారం నాడు వోరుగంటి రాతికోటలో పడమటి [illegible]
[illegible] కొండుగాయత్రుని [illegible] సంస్కృతంలో వేయించినాడు.

ఇందును. న్నతా మఖ ఏకశిలానగరం కాకతీయవంశంవారి యొయుద్ధం జేసిన దిన్ని కోటల
సు కాని కాకతి వంశంవారి రక్షించువరని నిక్షిప్తాలి వున్నది. ఈ సితాబుఖానుడు అనేవా
డు వెలంధుపుల యుద్ధంలో నిండా కలిగిన వాడై ప్రతాపరుద్రుడు మొదలైన కాకతి వంశంవా
రు కట్టించిన చంద్రమౌళీశ్వరుని దేవాలయం సాలిపెంట్లు/సింహాలు కలిగిన దిన్ని ఇంకా కా
కతీయ దేవాలయాలు ప్రతాపరుద్రుని రాజగృహం వద్ద వుండిని - త్రుతరమైన కొనేరు మొద
లైన పగలగొట్టించి ప్రతాపరుద్రుండు కైలంప నివాసుండై యున్నవారగురా తికోటకట్టా
108 నకు కొంత అవశిష్టం వుండగా యీసితాబుఖానుడు వచ్చిన తరువాత చంద్రమౌళీ
శ్వరుని దేవళం కొనేరు మొదలైన విన్నము సుందర ప్రతిమలు అన్నిటిని పగలగొట్టిం
చి కోటకా మ్నలు అలంగరా లున్నకట్టించి తాను వుండేటందుకు ఖుశీమహలు అనేది
ఒకటి ఉన్నతమైనది పరిశీదేవిభవంబులిం గని గుడికి పశ్చిమంగా కొనేరుకు దక్షిణంగా కట్టించినాడు.
చంద్రమౌళీశ్వరుని గుడి ఒకటి నష్టము అయిపోగా యిప్పుడు ప్రత్యక్షంగా ద్వారశాఖలు వల్లను
లొని మార్గ దించే పిల్లల ద్వారశాఖలు మహా విచిత్రం అయినవి. పరిశీదేవి స్తంభములిం
గని గుడికి వుత్తరంగా వున్నది. కొనేరు మట్టు అం. తాఖలిక్కు సుంత్త వెపచ వులు నిల్లుతాగి
మట్టుకు వున్నది. పశ్చిమ కోణం మాత్రం కొంత రాళ్లు మాత్రం వున్నది రాళ్లరాతి మొదరా
25 యిసంత పుట్టినది సందు బాయకవున్నది.

తరువాత నరపతి కృష్ణదేవమహారాయలు విజయనగరమందు రత్నసింహాస
నాసీనుండై పృథ్వి రాజ్యంబు సేయుచుండి దిగ్విజయ కాంక్షచే తూర్పుదేశంబులకు యా
త్రవచ్చి కొండవీడు, కొండపల్లి, ఇనుగొండ, బెల్లంకొండ, నాగార్జునకొండ మొదల
యిన దుర్గములు సాధించినప్పుడు ఏకశిలానగరంబున నున్న తురుష్కుల జయించి బార
దోలి ఏకశిలానగరంబు తనయాజ్ఞలో వుంచి కాకతీయవంశంరాజులు తాబాధాత్రం

ుగా జరిగిస్తూ వచ్చెను. — తరువాత అచ్యుతరాయలు రాజ్యం చేయగాను వారి ప్రభుత్వం
ములో చెల్లుతూ వుండెను॥ తరువాత సదాశివరాయలు రాజ్యం చేయగా అళియ రామరా
యలు యువరాజత్వం చేస్తూ వుండగా బిజాపురం బిదరు వగైరా దఖని పంచ (5) బాదుషా
హాలు ఏకమై వచ్చి అళియ రామరాయలతో యుద్ధం చేసి అళియ రామరాయలను చంపి తరువా
త వోరుగల్లు అనుమకొండ తురకాణ్యం అయినది॥ — — —

1069. ఫ. తరువాత తానీషా గోలుకొండ రమేలు తూవుండగాను వారి ప్రభుత్వంలో వోరగ
ల్లు అనుమకొండ చెల్లుతూ వుండెను. తదనంతరం పాదుషా ఆసబజాహి వారి ప్రభుత్వంలో
ము వోరుగల్లు సర్కారు హైదరాబాదు చెల్లుతూ వుండెను. — తరువాత ఆసబజాహ
వారి కొమారుడు నవాబు నిజామల్లీఖాను వారి ప్రభుత్వంలో [illegible] సంవత్సరమున జఫర-
ద్దౌలా యితని [illegible] అనిన్ని పేరు. ఇతడు [illegible] జాగీదారుడై వోరుగల్లుకు వ
చ్చి యీకోట కేవలం విస్తారం అని వోరుగంటికి [illegible] దక్షిణం వెళ్ళుకొండ అనేదిలోగ
ది ఒక కొండ ప్రాచీనం దుర్గం వుంది తూర్పు పడమర రెండు కొండలు ఒకటిగా చేసి అందు
కు చుట్టూ మున్ను ప్రాకారి వేయించి కొండల పైన రాతితో దుర్గం కట్టించి అందుకు తన నామ
ము జఫరగడ అని పేరు పెట్టి చుట్టూ వుండే వర్తకులు మొదలైన వారిని [illegible] స్తుచేసి
వోరగల్లు అనుమకొండలో ప్రాచీన కాకతి వారి ప్రభుత్వంలో వేయించిన ఫిరంగులు అనిన్ని,
కొంత్ర జఫరుగడలో మున్ను వుంచి కొంత గోలుకొండకు పంపించెను. ఈ జఫరుద్దౌలా వోరగల్లు
మొదలైన దేశమున శరారతుగా వున్న జమీందారులను [illegible] శిక్ష చేసి
ధారతనం చరగా జరిగించెను. పిమ్మట నున్న వోరగల్లు అనుమకొండలో వుండిన ఫిరంగు
లు అనిన్ని గోలుకొండ తేసుకొని పోయిరి. లోగడ ప్రతాపరుద్రుని రాజగృహంలో వున్న నల్ల
రాతి అరగలు వాల్గకాళ్ళు వుండేవి తేసుకొని పోయి హైదరాబాదులో మకాం [illegible]

న వుంచినారు. అది ఇప్పుడు ఆ మకాం యశీదులో హాజరు గావున్నది. ఈ నిజాం మల్లి ఖాను
ని ప్రభుత్వం లోనే మూరన ములుకు అదే వుమరాకు వోరగల్లు సరకారు జాగీరుగా యిచ్చిరి ఇప్ప
31 ప్పుడుంన్న మూరన ములుకు జాగీరు నడుస్తూ వున్నది. - తరువాత నవాబు నిజాం మల్లి
ఖాను నికా మారుడు శికందర జాహో వారి ప్రభుత్వం లోను వోరుగంటి సరకారుమైన
110 వ్రాశిన మూరన ములుకు జాగీరు నడుస్తున్న. ఈ ప్రభుత్వమునే యవన కార్తీక మా
సం లో మరాటి పెండారీగు ట్లాలు వచ్చి అనుమకొండకు తూర్పున పర్వ మటి వా
రి దేశము వర్తకుల బలమైన వారు వుండే. దోచుకపోయినారు. శెంతా... యీ సంవత్సరము
లో పెళ్ళగా మాసమున పైన వ్రాశిన మట్టి వాడు పేటున్ను ఇంకా కొన్ని గ్రామములు దోచుక
పోయినారు. శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౭౩౮ ధాతు సంవత్సర కార్తీక మాసం వర
కు నవాబు శికందర జాహో వారి ప్రభుత్వం నడుస్తూ వున్నది. మూరన ములుకు వోరగం
టి సరకారు జాగీరుగా వున్నది. - లోగడ కాకతీయుల్ల వంశం వారికి తురక ప్రభుత్వం
కింతో సారి కాన్గానే కాకతి వంశం వారికి వోరుగంటికి వుత్తరం యింకా న్యూకలు కదేశం సరిపో
వ్వన బాపనా ఆదే గ్రామములు అందుకింద కొన్ని గ్రామాలు యిచ్చినారు. వారు అక్కడ దే వంశం
వారు వున్నారు. వారు నవాబు హైదరాబాదు వారి కింద నడుచుకుంటూ వున్నారు. నవాబు ని
జాం మల్లి ఖాను ని ప్రభుత్వం లో కాకతి వంశం వారికి పేష్కష్ పంపమని వ్రాస్తే ఆ దేశంలో
గవ్వలు బలం మణిగ నుక వారు గవ్వలు పంపిస్తే నిజాం మల్లి ఖాను ని వారు చూచి వారు పేద
వారని వారికి పేష్కష్ మాఫు చేసి వారు పంపిన గవ్వలు తిరుగా పంపించినారట. -

ఈ వంశం వారు వోరగల్లు విడిచి పోయ్యేటప్పుడు తమ యింటి వెల్పు అయిన
కాకతి దేవి ని ఆదేశమున ప్రతిష్ఠ చెయ్యండా వోరుగంటి లో పదిలే వేది సంభులింగ నిసు
॥ తికి పశమర వబఖాని గోపురా - సంచుపెకే తిగ దానకురా కుండా వున్నది

ఆ కాకతి అనే శక్తి ప్రతిమను ఆ బావిలో వేశిపోయినారట। తదారభ్య ఆ బావికి కాకతి బావి అని జనులు వాడుతున్నారు। ఇందులో సువర్ణ విగ్రహం వున్నది। అని దివాణం వాడు ఆ బావిని శ్లుచల్ల చూస్తే - తి యుక్తాలే వాద్యం అయినది అని జనులు వాడుతున్నారు॥

112. ౧౧౧ వ పుటలో ఏమియు వ్రాయలేదు॥—

113. లోగడ ఓరుగంటికి ప్రతాపరుద్రుని ప్రభుత్వం వరకు వుండిన కోటల వివరం॥— —

౧. ప్రతాపరుద్రుని రాజ ప్రాసాదం ఆవరణానకు వలయమై వుండేది కంచుకోట। —

(౨) ఇందుకు వలయమై వుండేది యిటికె కోట॥ ఇందుకు వలయం ఒక దట్టైయేడు బురుజులు యుక్తమై వుండేది రాతి కోట. ఈ రాతి కోటకు చతుర్ద్వారములు యుందున్నవి ఆ ద్వారమునకు శిలతో సిరాతి సింహద్వారములు వాటిపైన నల్లరాతితో చిన్న చిన్న సింహాసములు శాస్త్రములంతయు గజములు అందు కానివున్నది। ఈ రాతి కోటకు లో తట్టు రాతి తంతెలు అనగా రాతితో సోపానములు యీ రాతి కోటలో నే పతించే దికి అయిన సంభులింగని గుడి యీ గుడికి వుత్తరం చేరినట్టుగా నేసె చూపమందు చతుర్ముఖేశ్వరుని ఖిలమైనదేవళం యీ దేవళానకు చతుర్దిక్కుల యందున్న విచిత్రమైన నమ్మవంటి నాల్గు రాతి ద్వారశాఖలు వున్నది। ఈ రాతి కోట వలయం గా రెండు కోసులు వున్నది॥—— —— ——

(4) ఇందుకు వలయంగా సాపత్రా... అంత్తరమున పుట్టు కోట అనేది మట్టి కోట బహువున్నతమై వున్నది। ఇందుకు నాల్గు వైపున నంన్నగిలా వుతో రాతి ద్వారములు కల్గివున్నది। ఈ పుట్టుకోట

(5) ఆవరణం నాలుగు పర్వులు వున్నది॥ ఈ పుట్టు కోటకు రెండు పర్వులు అంతరమున భూమి 6 కోట అని వున్నది। అది జ్జమట్టిది॥—— ఇందుకు రెండు కోసులు కలవ కోట అనేది న్జిమట్టిది।

(7) ఇందుకు పర్వున కంప కోట అనేది జమలు దుర్భేద్యమైనది వుండునట॥——

7

ఇందులో రాతి కోట మొదలు కాని కంప కోట దాకా అయిదు కోటలున్ను

టులకు అగడ్తలు కలవు. ఈరెండు కోటల మధ్యలో గడపట్టణం. ఇందుకు వాద్యులు. తూ
ర్పు కంప తోట పోని వాద్యులు చేసుకొని. పశ్చిమం కంపకోట పోవిక్కి ౧౨ పంత్రెండు వర్ష్యల్లు
త్తర దక్షిణములున్న యిదే మరియుంద. ఈరెండు కటల మధ్య పట్నం యొక్కంప కోట వలయ
౧౨ పంత్రెండు గుట్టి మతలో నుంచు పట్నమున్న పేటలు కొన్ని స్థాపించి గ్రామాలు కలవు.—

114 ఇప్పుడు వుండే కోట స్థితి. కంచుకోట అనేది బాత్తిగా ఆనవాలు సహితపడే
దిపేదు. రాజ గృహాలున్న వేదు. — ఇందుకు వలయం యిటికె కోట ఆనవాలు భాగం
వుండే యిటికె మాత్రం అగపడుతున్నది. — ఇందుకు వర్తులంగా కోట మట్టు చాలా
వున్నది. ఇందుకు పూర్వ పశ్చిమం రెండు ద్వారాలు మాత్రం తెరిచి వున్నది. గనుక జనులు
యీ రెండు ద్వారములందున దుస్తున్నారు. కతమ ఉత్తర దక్షిణం రెండు ద్వారములు మూ
సి వున్నది. ఈ రాతి కోటలో వుండే దేవాలయాలు శిల్పి చిత్రాని చిత్రము గాదిలి వక్కి
- ప్రతిమెలు శిల్పి, భిన్నమై కొన్ని శిలాశాసనములున్ను భిన్నమై దేవ మెంగా నికరాదు
డా పోయినది. పరిశవేది శంభులింగని గర్భగుడి మాత్రం వున్నది. చతుర్మహాక్షేత్రసాని
గ ముంన్ను. సుందరతరమైన ద్వారబంధాలున్ను, భిన్నమైనది పరిశవేది శంభుని గుడి ముందరతె
చ్చి వుంచినారు. వక ప్రతిమె అయినాను భగ్నం లేకవేదు. పరిశవేది శంభులింగమునతం
మ్ములవారు వూరిలో వుండే [illegible] యొకరు ప్రతిచేస్తేనా టెదివం నైవేద్యానికే యిస్తారు గా
ని దివాణం నుంచి మరి యేమి మాన్యాలు వగైరా వేదు. ఆ తంమ్ములవారు తమకు చేసిన అ
న్నం నైవేద్యం చేస్తారు. సాయంత్రం వారికే సారాధన చేస్తారు గాని అఖండం సరావేదు. దే
వాలయాలు తురకలు చాలించేసి ఆ రాళ్లున్ను ప్రతిమెలున్ను, శాసనాలున్ను, లింగాలున్ను
పనాలున్ను, భిన్నం చేసి తమ యిండ్లకున్ను, గోరీలకున్ను మసీదులకున్ను కోట కొమ్ముల
కున్ను వేశినారు. — ఈ రాతి కోటలో బ్రాహ్మణుల యిండ్లు సుమారు ౪౦ నలుబైన్ని

కొందరు తిరునాళ్లు వేసే తురకవాండ్లు, ఉత్తరదేశాననుంచి శేతాబుఖానుని వెంబడిగా వచ్చిన వారు కొందరు, తిరునాళ్లు వేసే వారున్ను మొత్తెయింక వారున్నారు। ఇది కొంద
116 రుపేదసాదలు నానావర్ణాల వారియిండ్లు ౨౦౦ ఇన్నూరు వున్నది। నానిబలమైన సా రువేరుగనుక యీరాతికోటలో అరణ్యంబలశి వ్యాఘ్రాదులు [illegible] చిరుతగండ్లు, భల్లూకాలు, కోతులు, మొదలైన క్రూరమృగాదుల సంచారం విస్తరించి. వృశ్చికాలు నల్లపాములు పాంచిర రిషనీయమ్నవున్ను --- కలవు। పుట్టుకోటలో నున్న కొంచం అభ్యికలదు। రాతి కోటుదర వాజాగ్ర వలతూర్పు పడమరను కొన్ని కాపులున్ను, కొందరుపేదలున్ను ఇండ్లుకట్టుకొని వున్నారు। పుట్టుకోటలో కొంత సాగుభూమి అవుతున్నది। పుట్టుకోటకున్ను, భూమికోటకున్ను మధ్యే కొన్నిగ్రామాదులున్ను పేటలున్ను కలవు। కోరుగంటికి వాయవ్యమూలకెందు పర్లలలో భూమికోటకు లోతట్టు వాతీనమకొండ వున్నది। ఆ నమకొండకున్ను కోరుగంటికి మధ్యే అరణ్యంలేదు. కోరుగంటికి పడమర రెండు కోసులు అడవి లేదు. కడమ తూర్పు ఉత్తరం దక్షిణం భూమికోటలో అడవి బలమై వున్నది. ఆ యొక్క అడవిలో రెండు పర్లు బహు వ్యేటం దుస్తు కిరాతులు, బోయలు, మొదలైన వారు వచ్చి శుల్క్క [illegible] ధరించిన వారల్లి యునాయవారిని చక్కగా వితించిపెట్టేరు। కేవలం యీ యొక్క కిరాతక - త్రివల్లజనులకున్ని దాభోతాపం కలిగి బలమైన పాంసహసంచేత గమనాగమనాన్ని కారు యూవుంటారు। ఇది గాక యీకఱది జమీందాలు పాశగాండ్లు గ్రామాదులు కోచబడమున్న, రాత్రివేళ యిండ్లు దోచి జనుల కాలబడమున్ను యీలాంగంటి వుపద్రవయుక్తమైనదే. కంగనుక వప్పగ్రామమందున్ను చెరిం యోగ్రామానికి రాకపోకతబపాటు [illegible] భూమికోటకు ఆవల కలవకోట ఉందుకు ఆవల కంపకోట। ఇప్పుడు రాతికోటానను పుట్టుకోట రెండున్ను వలంయంగా ఆడుపుడుయున్నది. కడపభూమికోట కలపకోట ఇది కొన్నిస్థళములయందు గోడలు [illegible]

తున్నది. ఆగోడలకు జనులు భూమికోట కలపకోట అంటూన్నారు. కంపకోటకు ఆవల మూపూరు అనిన్నివాకుతున్నారు. భూమికోట కలవకోట కాని స్థళములయందు చెప్పులు అయినది. ఇప్పుడు వారుగంటికోటలోన నాబువారి తట్టునుంచి అబ్బాస యాంకర జంగు అనేకశ్లేదారుడు స్వల్పం వుంది జవానులు వున్నారు. గనుక వర్షవేళ రాత్రివేళపట నుంచి దొంగలు కోటలో యెక్కి వచ్చి దోచుకోపోతారు. ఇప్పుడు యీకోటలో ఫిరంగులు బొత్తిగా లేదు. లోగడ అసబజాని జా మల్లిఖానుని నాడు ధంసా ఆనే నబాబువారి షంజు దారుడు వారుగంటికోటలో అనుమకొండ వగైరా స్థళముల వుండే ఫిరంగులు అనిన్ని, కొన్ని గోలకొండకున్ను, వారుగంటికి దక్షిణాంగ పర్వ వేలు -- కొండకు ప్రతినామమైన జఫరగడు అనికట్టించి అక్కడనున్న ఫిరంగులు తేసుకొని పోయి వుంచినాడు గనుక యిప్పుడు వారుగంటికి వచ్చి ఫిరంగులు పెట్టలేదు. —

అనుమకొండ వారుగంటి సరకారు జాగీరుదారుడైన నురునమొలుకులు ఆంకాల మీరాలుక చేరి అనుమకొండలో చేస్తారు. అక్కడ కొన్ని ఫిరంగులున్ను జంబురాలు నాల్గు హైదరాబాదు నుంచి తెచ్చి వుంచినారు గాని, ప్రాచీనపు ఆ స్థళములయందు వుండే ఫిరంగులు వకటి న్నిలేదు. ఈ జాగీరుదారు అయిన నురసముఒంకు వారుగల్లునరవారు ౧౬ వద పరుపరగణాలు జాగీరువున్నదిగాని వారుగంటికోట మట్టుకు అలాయిదా నవాబువారి తర్ఫున కిల్లేదారుడు వుంటాడు. ఆకోటలో జాగీరుదారుని అమలు రాతికోట పట్టు కోటలోన తీసేది లేదు. ఆ రెండు కోటలోకి కిల్లేదారుని వాయికుంగా వుంటున్నది.

వారుగంటిలో పరిశీవేదిశం చులింగుని మాత్రం స్వల్పం పూజవున్నది. కదమడే వాలయాలు శిలలై మూర్తులు భిన్నమై వున్నది. అనుమకొండలోగడ వెంకటేశ్వరుని దేవాలయం వొను మాత్రికే వుత్తరం వైపున వుండగా అక్కడ ఆరకలు వుద్ధతంగా

లాంచేసినందున. అందుకు పుత్రసంతాన మస్తులు కొత్తగా దేవాలయంకట్టించి పుత్రవాంఛతో
యిస్తూవున్నారు। శిధిలమైనప్పటికిన్ని పద్మాక్షికి నిత్యపూజలు నడుస్తున్నది। వాటికి మాన్యము
న్ను అల్పస్వల్పం వున్నది। జైనసంబంధమైన విగ్రహాలకు బూతి పూజలు వేదురాం
డు మూడువందలేండ్లకు వచ్చిసారి ఉత్తరంపశ్చిమదేశాల నుంచి జైనులువచ్చి ఆ జైనవిగ్ర
117 హాలకున్న పద్మాక్షికి నిత్యపూజలు చేశి పోతూ వున్నారట. అనుమకొండగ్రామమధ్యే రుద్రేశ్వ
రుని దేవాలయం మంటపనితనం అయినది। అందుకులోనగుడి పూజనడిచి ౧౧ ఏండ్లై
కు యీవల పూజ నిలిచిపోయెను। ఈ దేవాలయము ముఖమంటపమందు మండిరా
లస్తంభాలకు వెళ్లుచుట్టిచూస్తే అద్దంవలెనే అనుమకొండగ్రామము మున్నుపర్వతము
న్ను అగుపడుచున్నది। లోనగుడియొక్క స్తంభములలో చూస్తే ౧౨ పర్వతాలు అగుపడేవిన్ని అ
రణ్యంలో వుండే జనుల పొదుపు చేసే దొంగలున్ను జవాలున్ను అగుపడుతూ వచ్చినారట।
అటు తరువాత ఆ దేవళంలో చాపవేసి కాలుపెట్టినందున ఆ స్తంభం మొక్క జ్యోతి తప్ప
వయియున్నది ఇప్పుడు అనుమకొండగ్రామము మున్ను పర్వతమున్ను అగుపడుతున్నవి. దే
వమున్న వెళ్లుచుట్టిచూస్తే అనుమకొండగ్రామం బాహుగా అగుపడుతున్నది॥ —

వీరి గంటికి దక్షిణం అరకోసులు అయిన పోలంలో వెలసిన మాంటకి పడమరమై
లాంత దేవళం। ఇందు మండిరాకులనే స్వామి పేరు. ఆ దేవళమున్ను చుట్టు ప్రాకారి
న్ని నాల్గు వైపుల నాల్గు చిత్రమైన ద్వారశాఖలు రాతిలో కాకతి ప్రోలరాజు కాముడుండు.
రుద్రరాజు కారయితట్టించినది। పేము ఆ స్థలమునకు పోయియున్నాము। ఆ ద్వారశాఖ
లో పడమర ద్వారశాఖ ధ్వంసమైపోయెను రక ఇందుకు దక్షిణం వెళ్లుకొండకు ప్రతి నామంజ
ఘరగడకు తీసుకొనిపోయియుంచినాడు। ఆ ద్వారశాఖ దింపడానకు రెండువెయిలు వర్తిల్లినది అం
దుకు నాల్గువేల యడ్లు యూగొట్టి ౧ పద్యులువేళ్లు కొండకు చేరడానకు రెండువెయిలు [illegible]

అని జనులు వాడుతున్నారు. ఉత్తరంగా వుండె ద్వారకా నింపబోతే ఆ దిదినువపతిరా
యిపని పోయినది.—. వారు గంటికి తూర్పున ఆగ్నేయం విదుక్కున పోకాల అవేర్గ్రా
మం వద్ద పొకాల అనే పెద్ద చెరువు వున్నది. అక్కడ ముంన్ను దేవాలయాలు స్థానాలు వు
న్నవట. ఆ మార్గాన చోర బాధ ముంన్ను కొన్నాళ్ళు వుదేశాలు వుపద్రవం చానా అయినందు
న పోవ్వేటందుకు కారేదు.—. అనుమకొండకు ఉత్తరం ఈశాన్యం విదిక్కున బయ్యేడు
ఆవుడె గుండ్లరామప్ప గుడ్లు అనేది చిత్రవిచిత్రమైనది. లొగడ వజ్రకాపు వానికి భా
న్న చేసిన వెన్నసువర్నమైతే అప్పుడు యేపరాజు హతెలిశినంతట ఆ రేసు కాపువానికి
నే అదృష్టంవల్ల ఫలించినది. నవేత్త సభ వింటే ది అ రాజు కలువయ్యెను. అప్పుడు
118 ఆ కాపువాడు సువర్నమయిన భూన్నవెన్నలు కొలశి ఆయగాండ్లకు గింజలు యిచ్చేను
ల్లాద ఆ సువర్న గింజలే యిచ్చి పడమసువర్నంబులు తామతీసుకొని అక్కడదేవా
లయం చిత్రవిచిత్రంగా కట్టించెను. పడమ ఆయగాండ్లకు వచ్చు సువర్నం వారు అందరు
వేరే వేరే చెరువులు వేయించినారని జనులు వాడుతున్నారు. అయితే నేను ఆ స్థలాన
కు పోయి చూచేటందుకు మార్గాన చోరభయము ముంన్ను కొన్నాళ్ళు వుదేశాలు వుపద్రవం
మెక్కువ యినందున పోవ్వేటందుకు కారేదు. అనుమకొండకు వుత్తరం ఈశాన్యం వి
దిక్కున ఆరు కోసులు చెంద్రగిరి అనేది వక్క దుర్గం ముంన్ను అక్కడ కొన్ని దేవాలయాలు
న్ను కలవుఅట. అక్కడ మార్గాన చోరభయాలు మెండు. అందున అది చూచేటం
దుకు కారేదు. అనుమకొండ పడమర 3 మూడు పర్యులు మిడికొండ వాడంబా
గ్రామం అక్కడ దేవాలయాలున్ను కలవు. ఈ వూరి దేశాయి వచ్చి దోచినారు గను
క ఆ వూరును చూచేటందుకు కారేదు. ఇదిగాక అక్కడక్కడ స్థానిక దేవాలయా
లు కలవు అని జనులు వాడుకున్నారు. అయితే యీ దేశంలో చోరభయం

జమీందారుల్ వ్యవస్థ వెంటనే ముగించకమున్న, మనె వెంబడి శిబ్బంది వేదుకా బట్టి పోయియా చేటుందుకు కాలేదు.— వారు గంటి ~~[illegible]~~ సరకారులో [illegible]ండే పరగణాలు.—

౧ హవేలి. ౯ కల్యాణపురం.

౨ హసనాబాదు— ౧౦ పరకాల—

౩ కొత్తగూండ్ల— ౧౧ సంవత మన్నెం కొండతల—

౪ వేల్పుకొండ (ప్రతి - నామంజపరగణ) ౧౨ మాదన్నపేట.

౫ విద్యానగరం— ౧౩ బొల్లికొండ—

౬ డప్పుల— ౧౪ వెలంగూరు—

౭ చంద్రగిరి ౧౫ పాకాల—

౮ కొత్తపల్లి— ౧౬ కురవి—

ఈ తాలూకాలలో గత ౧౧ లక్షల ఆదాయం వచ్చేది (ఇప్పుడు నాల్గు లక్షలు రాబడి) వసూలు అయ్యేది ప్రయాసం అయినది.— వారు గంటి సరకారులో [illegible] ౧ పాకాల చెరువు గొప్పది. (౧) రామప్ప కొండకు చెరువులు రెండున్నా వాటికి పడమర ౧ తూర్పు దక్షిణాన ౧ ఉంటాయి—

౩ లక్నవారం— ౯ నల్లపల్లి— ౧౭ మదతపల్లి—

౪ మోదన్నపేట— ౧౦ రాపల్లి— ౧౮ ఆత్మకూరు—

౫ పరకాల— ౧౧ వరదన్నపేట ౧౯ గణపురం ఇది పెద్ద చెరువు—

౬ నాగవరం— ౧౨ కల్యాణపురం ౨౦ వేల్పుకొండ పరగణ—

౭ ధర్మసాగరం— ౧౩ గుండ్ల రామప్ప ౨౧ ఉండవల్లి—

౮ వడ్డెపల్లి— ౧౪ కొండపల్లి— ౨౦ వెలంగూరు— ౨౧ [illegible]

ఈ చెరువుల క్రింద వరి పంట అవుతున్నది. ఇలప్పై చెర్వుల కింద సాగు లేదు. ఇది గాక ప్రతి
వూరికి చిన్న చెర్వులు కలవు గనుక వరి పంట విస్తారం అవుతున్నది. అయితే ఇలప్పై ఇలప్పై
ని చెరువు కింద పంట లేదు. నాళ్ళ దుర్గం వుంద ... గనుం స్థ్య వరి పంట అవుతున్నది.
ఈ దేశం భూమి యర్ర భూమి విస్తారం, కృష్ణ భూమి స్వల్పం యీ దేశమున పండేవి.

(౧) వర్లి ౧ జొన్నలు స్వల్పం ౧ మొక్క జొన్నలు విస్తారం. ౧ సజ్జలు స్వల్పం ౧ శనిగెలు. ౧ గోధుమలు నీరు వల్ల పండేవి. ౧. కందులు. ౧ పెసలు. ౧ ఉలవలు. ౧ ఆముదాలు. ౧ పత్తి స్వల్పం ౧. అలసందులు. ౧. మసూరిపప్పు. ౧. చిల్లర కూరగాయలు. ౧ తమలపాకుల తోటలు యీ దేశంలో విస్తారం తమలపాకుల క్ష చూడలేదు. పసపు ౧. అల్లం. ౧. జనుము విస్తారం నార అవుతున్నది. ఈ ప్రకారం అవుతున్నది వరి పంట విస్తారం. ౧ పొగాకు స్వల్పం. — ఈ దేశంలో చెర్వులు విస్తారం భూమి చిన్న బోగా షుమారు ... అయితే ది వారాం వారు కాపు ... క్షోలు చక్కగా నడుపరు. ఇది గాక యీ దేశం జమీందారు — — గ్రామం వచ్చి సాగు విస్తారం అయితే దివాం. వారు బలం అవుతారు. ఆ వి కాపులు చేరకుండా తమ భూమి సాగు చేయించి దివాం భూమి సాగు చేయక ... గనుక కాపులు విభాయించి వేచి పోతారు గనుక దేశం అబాధ గాక బీడు భూమి విస్తారం వున్నా గ్రామానిక సామీప్యం చెరువుల కింద సాగు భూమి ... అరణ్యం బలిసి వుంటున్నది. గనుక గ్రామానికి సామీప్య మై బొరబంయీలు ... కలవు. —

(౧) ఈ అరణ్యంలో వుండే ప్రసిద్ధ వృక్షాలు. — . చింత విస్తారం ఆ గ్రామం వద్ద వుంటున్న

(౧) ది. వారు గంటే రాతి తోపులు చింత ... విస్తారంగా వున్నది. — . గ్రామముల సామీప్యం మామిడి వృక్షాలు కలవు. కొన్ని స్థలములయందు కితలి ... దాళింబ కలదు. —

.. అరణ్యంలో వుండేది ౧. చింత స్వల్పం. ౧ మామిడి స్వల్పం. ౧ టేకు ౧ చెర్ర ౧ చంద్ర ౧ వేప. ౧. ఇప్ప. ౧. వారు గంటే తూర్పు అరణ్యం వెదురు బలంగా వున్నది

కు చెట్లు కలవు. అవి ఈ కొండనుంచి వర్తకులు హైదరాబాదుకు తీసుకపోతారు. తాటిచె
ట్లు విస్తారం. గ్రామం వద్ద విస్తారం అరణ్యాలలో నున్న ఇక్కడ అక్కడ కలవు. కల్లు విస్తారం దింపుతున్నారు॥
౧ మోదుగ చెట్లు విస్తారం. ౧ మద్దు. ౧ మద్ది. ౧ సీతాఫల వృక్షాలు విస్తారం. ఇవిగాక కొన్ని సాధా
రణ వృక్షాలు విస్తారం కలవు. ఓరుగంటికి తూర్పు అయిదు ఆమడ నూరుగుబ అనే గ్రామము ఇ
క్కడ కురుబ భూపతి అనే పరమన్నె దారు అతని వద్ద నున్న శిబ్బంది కలవు. ఆ ప్రాంత్యాన అ
రణ్యమున్ను, అరణ్యమున పచ్చ పచ్చయిల్లు. ఇక్కడ వుండే వాండ్లు కోయవాండ్లు పశుతీరు
12| గా నల్లగా వుంటారు. వారే భూమి సాగుచేసేది. ఇన్ని జమీందారునికి పనిపడినప్పుడు వారు తుపా
కులు కత్తులు ఆయుధాలతో తయారు అయి వచ్చి వస్తే వారికి బత్తెం యిస్తారు. వారికి కొంతకట్టు
బడి భూమి కలదు. అయితే ఆ దేశం అరణ్యమన్నెం అనిపించుకుంటున్నది. గనుక రెండో
దేశం వారు ఆ దేశానికి పోతే శరీరాలకు బాధ్యం సంభవిస్తూ వున్నది. గనుక భయం యందు గద్ద వత్తి
అవుతున్నది. గనుక యెవ్వరైనా యాచకులు మొదలైనవారు ఆ జమీందారు వద్దకి పోతే పది
పేను దినాలు వుంటారుగాని యెక్కువ దినాలు ఇక్కడ వుంటే రోగం సంభవిస్తూ వున్నది.—

ఈ ఓరుగంటి సరకారు దేశం అరణ్యములో నున్నందున ప్రకటమైన మృగాలు: ౧. పెద్దపులి. ౧. చిరతగండ్లు. ౧ వెలగొడ్లు పంది. ౧ యెలుగులు. ౧ దుప్పి. ౧ జింకలు. ఈ విస్తారం అనుమకొండ వద్ద వుండే హనుమంతుకొండలో చిరతగండ్లు విస్తారం. అస్తమానం కాగానే గ్రామంలోకి వచ్చి పశువులను చంపుతున్నది. ఆ చిరతగండ్లు మనుష్యులను చంపేది కలదు. ఓరుగంటి రాతి కోటలో నున్న చిరతగండ్లు పెద్దపులులు రావడం కలదు॥—

ఇప్పుడు ఓరుగంటి సరకారులో వుండే జమీందార్లు॥ —౧॥ సరదేశముఖ్ యిన్నా లు వారి దేశం పులు యిచ్చాయించి వారి సంతతి విస్తరించినందున వారు వారు తాలూకాలు పంచుకొని తమ మీరాశా— లు అనుభవిస్తూ వున్నారు॥—౧॥ సరదేశ పాండ్యాలు ...

గొలుకొండ వ్యాపార్లు వీరి ఇంటిపేరు వడ్లరాజువారు. వీరిసంత తిరిస్త్రరించినందున తా
లూకాలు పండు కాని మిరాసి అనుభవిస్తూ వీరిలో ముఖ్యమైనవారు సరకారులో హోజ
రుగా వుండి కచేరిలో వుంటూ వున్నారు. ఇందులో ముఖ్యుడు యిప్పుడు వుండి వెంక
టరామపంతులున్న వెంకటరామరావు॥——౧॥ అక్కన్న మాదన్న సంతతి వారు రావుహో
ద్దాలు మాయిదేశాలు అయివున్నారు॥ ౧॥ పరమన్నవార కురుబ బ్రూపతి అనే వారుయిప్పుడు
వారుగంటికి తూర్పు అయిదు ఆమడ కురుబ అగ్రహారమున వుంటారు. సరకారు వారు వీరి
122 తంగా పిల్వనంపిస్తే అనుమకొండకు వచ్చిపోతారు. ఈపైనవ్రాసిన జమీందార్ల వద్ద అల్పా
ప్పళ్ళంశి బ్బందివుండు కాని వుంటారు. ఇందులో కురుబ బ్రూపతి పరమన్నవారు వద్దశి
బందిమెండుకవ వుంటూన్నది. ఈజమీందార్లు తురకాణ్యంలో అయినవారు అయితేకు
రుబ బ్రూపతి దేశంవారు సనకప్రాచీనమై వుండవలెను॥— వారుగల్లు అనుమకొండ దేశము
న అరణ్య వస్త్రాలు వైరా॥౧॥ వారుగంటిలోనున్న వారుగంటికి అనుమకొండకు మధ్య
పర్వునము — అనేపేటలు తురకవాండ్లు లివాసలు జమఖానాలున్ను చిత్రవిచి
త్రంగా మెప్పువంటి తరహాకావలసినామున్నదేశే యిండ్లు వారుగంటి [illegible] మట్టైవారలో
నేమారు ... ఇండ్లవారు వున్నారు. ఈలివాసలు హైదరాబాదు, పునహో, నాగపు
రం మొదలైనదేశాలకు వర్తకులు తీసుకొని పోతూవున్నారు॥

౧। - [illegible] త గుపాటి విజనా నామ [illegible] పటాంబరాలు మట్టైవారలో నేస్తారు. ఈపేట
లో తెల్ల [illegible] వతులు చీరవేటచల్ల తరాతరంగా బ్లారివేలలో అవుతున్నవి. ఇదిగాక
త్రా మొత్తరాన తెల్లవస్త్రాలు లాగరుచి - వేలంబాబతు నేస్తారు. లావుకంబళ్లున్ను నేస్తా
రు. ఈదేశంలో కోమటివాండ్లు వర్తకులు కొందరు అక్కడక్కడ పల్లెలలో మున్నాధనవంతు
లు కలరు. వారు జమీందార్లకు [illegible] వుంటారు. వర్తకం చక్కగా సాగిస్తూ వున్నారు. -

కొందరు చోరులు వచ్చి వారికి దోచుక పోతారు। ఆ వేళ గ్రామానవుండేవారున్ను దోపుడు
123 పోతూవున్నారు॥ ఈ దేశంలో వుండే బ్రాంహ్మలకు మాన్యాలు పూర్వీకంతుడు వాయిద్యా
కదము వారికి లేదు। అయితే బ్రాంహ్మలు పునహా నాగపురికి పోయి సంపాదించుకొని వచ్చి
ఆ ద్రవ్యానికి ధాన్యం కొని జీవనం చేస్తూవున్నారు। నారాయణరావు గుమాస్తాయిలాకె
వాల్ కాలన్ మెకెంజీ సర్వ్యయర్ ఆర్డర్ల అనుమకాంత వారు గంటిలోదరి యాత్ర దో
పాశనదిబ తారఖున్ద్రింనవంబరు ౧౮౧౭ కాపి ముతాబకు కాలి వాహానశక వరుషంబు
లు గం ౩ల ధాతునామ సంవత్సర కార్తీక బ ౩౦ — — —

శ్రీ

శ్రీ కల్యాణపట్టణమందు ప్రభుత్వం చేస్తూవున్న జైన బిజ్జళరాయ
ని వద్ద ప్రధానత్వం చేశిన దండనాయక బసవేశ్వరుండున్ను యీతని మేనల్లుడైన చిన్న
దండనాయక చన్నబసవేశ్వరుండును ప్రధానత్వం చేశిన వివరమున్ను, వీరశైవమత స్థాపన
చేశిన వివరం కూరన పాంత్యరాయని మొదలైన కథా వృత్తాంతం వున్నదంతా వుండగా తెలుసుకోవలెను।

౧ పెద్ద దండనాయకుడైన బసవేశ్వరుడున్ను యితని మేనల్లుడైన చిన్నదండమనాయ
క చన్నబసవేశ్వరుడున్ను వీరుభయులు ప్రభుత్వం చేశిన వివరం॥

౧ అనుమింషయ్యకు వంశపృరుడు తేజోలింగం యిచ్చి నకపాళయ్య మాచయ్య [illegible] లకథ॥ (కథ ౧౧॥)

౧ పాలకూరి సోమనారాధ్యులు వైష్ణవుల వాదించిన కథ॥ — — —

1-127 శ్రీ కల్యాణపట్నంయందు జైనకులజాతుడైన బిజ్జలరా[illegible]డు రాజ్య
ము పర్వంచేస్తూవుండగా యీ బిజ్జలరాయని వద్ద ప్రధానత్వం చేశిన బసవదండనాయకు
ని జననం మొదలైన వృత్తాంతం॥ — శ్రీకర వీర సాధుసహాకార మదంచిత మ్యుక్తకంసు
పద్మాకర నిద్ధ మద్భ్రమరాళి, మంజులతాన్విత, మూర్జితమా [illegible]

రతి సంయుత పాదుదొరంచె సాత్వికాం మూర్తి, సారలూ- దగు గాత్రమ కోర్కెనొసత్వప్ర
దం॥౧॥ ౬క లంకాగమ ముద్ధుక్తను గురుచి సన్నిల్లో దండా హ్లాద శాతికళారూపం. నజ
శ్రమన్విత జడత్వా భావ నాత్మయ పాదక్రియాపాత్రత సాధుచక్రసుకవాని దుర్లంలస్థ
మహామకనాధా గురు సోమనాథ, నమగను ధృతస్సధా వాణిజ్యా॥౨॥ కయాలాపవర్ణన॥
సముద్రవర్ణన॥ వారి నంహ్యా హ్నా మకర మజ్జన సరం గోత్రా వాంఛిత చలోకరద
క్షాత నివాస మింద్విరియ జన్మస్థాన ముద్రుత్నధా కర మార్యాంగ్న్యాయ పావకం పరభర్త్సు
దుర్గ కావల పుష్కర లక్ష్మ్య ముకురంద లాష్ప, మిళాత్రిశా నగరం సాగరం॥౩॥ సుళనొ
రెబుద్బుదం శశివాసోపేనపే శేరో, కుంభిపెంపున్నై వళ మళపంకజం, పవళమానె సె
గళ్ గరియావె, పావుమీన, జలధర వేధికంజా తతి, వ పుష్పబగాళ్ల వశిం త్రమూర్ధన గ్గళ
శిరెు, తంమ్ము ఖ్యాప్తి ధుధశింధు సశింధుసుబంధు చక్ర్యయా॥౪॥ వాశింన్ని యిూప్రకారం
అదంత లో భాకళమైన రత్నాకర దమద్యం యుందు॥ ఉ॥ ఇందు విం వధి ందము సంక్కృత
విం మాంచళ వుల తి తుదుగ్ధ వార్థి పూరదో [illegible] ~~[illegible]~~ వయుళం గి మున్నెడే లక్ష్మం న్ని
నదాం తిం దిద మందరాద్రింయే లతి దుసవి కాంతిం పారద విత్పూసు వర్ణ మహా [illegible]
2) మల్లిక బెళ కాంతిం కవుష్ప గనగమెంచె నిశి దూగ దు తారు భూధరం॥౫॥ వృ॥ నశిగతి
రం బళ ఆ। నశి కాంత్రిద కాంత్రియు, నీళుదు కాందు।చె లేపసదళ వూరసారదయమైవేళ
గతెన ధింవ శిల్పారంజి సువశత ద్యుతి ప్రసరము, కవధాం దవమాణి బాంమ్మ నాల్ దెపగి
దన్నైల మెయనశి, ప్రజ్వళశిదుర్గదతార భూధరం॥౬॥ కా॥ చంద్రుని కాంతిన్ని, చంద్రకాంత
మణికాంతిన్ని, ధవళమైన శారదా కాంత్రిన్ని, క్షీరసముద్రం మొకాంతిన్ని, రూపుకారం
కాంతులకు అతిక్రమించి రజితాద్రి వుండెను॥ ౭॥ వృ॥ సురతరు వల్లభం నృతరు। వా
సుకింయుల్ల పావు, తళతసిద్ధర సవల్లదలిదో సలిలం సుమనో మణియల్లది [illegible]

రసము వల్లద న్వసము, నిర్ఝర వల్లరియల్ల దిసఁ, వల్లరి ముకుంద వృంద ముల్లదె మృగవ్రజ
ముల్లత దత్రియత్ర తోళ్ళ యారీ॥ టీకా॥ కల్పవృక్షములుంన్ను, శేషుడున్ను, సిద్ధరసమైన గంగ
యున్ను, మనోహరమైన చింతారత్నములుంన్ను, కామధేనువుంన్ను, లతాదులు అన్ని క
ల్పవృక్ష సంబంధమైన లతెలుంన్ను మునివృందసమూహములుంన్ను, యీప్రకారం వుండేషు
వంటిది॥ వృ. నదియుం, నందనదిం, లతాభవనదిం, నానామృగవ్రాతదిం, సాధ్యయుం, శిద్ధ
రసంగళ్ళం, సురభియుం, కాంతా సంతానదం, మొదలిం దాప్పవశద్ధనిం, విబిజరిం, గంధ
ర్వరిం, యక్షరిం, పదపంతాళ గణేంద్రరిం, మునిగళ్ళం, వెల్వావయుతారా వభం॥ టీకా॥
నదులుంన్ను, నందనవనములున్ను, లతాగృహములున్ను, నానామృగాలసమూహములున్ను,
అమృతమున్ను, శిద్ధరసాలున్ను, కుసుమాంగరాగాల పరిమెళములున్ను, కుసుమాలకాంతా
రసమూహములుంన్ను, శిద్ధులున్ను, విబిజలుంన్ను, గంధర్వులున్ను, యక్షులున్ను, ప్రతియుం
దువరింపెద సాధనక్షులుంన్ను, మునులున్ను, ఈప్రకారం వుండబడిన తారాచలయాత్ర
తాత్రివప్పబడెను॥ ఈప్రకారం అతిశయమయినషువంటిది. తారాచల ఉగ్రభాగం
3 B. యందు. భూమిగా మైన మనోహరంగా శోభించేది యేమంటే॥ వృత్తం॥ లోపలి దుర
ర్గముంతళమ, నళరవజ్రాలై, కేతువజ్రమంతళిగిద బంద్రకాంత మణిసాల మదర
సుపవర్గహార్మ్యము జ్వలశసువరాజవీథి, రమణీయ స్వర్ణ హావళి, రమ్యరత్నమంజుళ
రుచి గోపురం, మిసుగెతంవ్యా, ళిగి- పురం మనోహరం॥ టీకా॥ ఈప్రకారం ఆకర్మం
తొందాటిపుండే నందిధ్వజములున్ను, చంద్రకాంతమణులతో నిర్మాణమైన వీధియున్ను,
సువర్ణంతో నిర్మాణమైన హార్మ్యములున్ను, ప్రకాశమానంగా వుండే సూర్యచంద్ర రాజవీధు
లుంన్ను రమణీయమైన స్వర్ణావళిన్ని, రమ్యరత్నమంజులరుచిగోపురములున్ను, ఈప్ర
కారం వప్పబడినది గిరిపురం సాంబశివునికి మహోత్కృష్టమైన [illegible]

॥ వ్యా॥ అదనారబంట్లి పరక కోటి రుచియన్నై కాంయు సంపూర్ణ సంపద మంటాళ్ళమ మ
హాత్మ్యదె. విళాసంచెత్తును సర్వపృథ్వీగగ్గ ళశ్వంగారమనా [illegible] ళ్ళు, బంత్ని హారతేకౌలావి
దండెంబ్బాసౌఖ్యదశంగాను గాప్పువ కాలకాల పురమంకల్యాణ విస్తారమంటోకు॥ ఆపట్నంవ
నిర్ంచె ఘండుకుంయవడికి శక్యంకాదు। కోటిసూర్యుల ప్రకాశము వ్ను, సంపూర్ణమైనవి
శ్వర్ప్యముక లిగినదిన్ని. అనేక మహామహిమలతో అగ్గలుసకలభువనములకు అధికమైన
స్వంగారంకలిగినదిన్ని. మూహిం [illegible] బందుకు నష్టంగాకుండా సౌఖ్యసుఖమైనషువంటో [illegible]
కాలాంయముకి కాలాధ్వం - బాయిపడినషువంటి దిశావృరునికల్యాణం మంగళమై
నపట్నంకైలాసపట్నం చూచే వాంళ్ళకు విస్తారమైనషువంటిది॥ వ్యా॥ మిసుగువ తత్పురి
ప్రమదేంయూవౌరెదంతె, నితాంత్తకాంతి పెత్తెశ్వేచేతంగా, నంత్సంపూర దత్రుదచారుసభా
నివాసదాళకుసుమ నరారిమంజుమణివంతిత దివ్యమృగేంద్రపీఠవాళ, బిసజభవాది
గళ్పౌగళరంజిసుతి దర్నుదాత్తలీలయుం॥ టీకు. తత్కైలాసపట్నంలో ప్రకయిూన్నారు
నిశ్వహాంయూననం ముఖ్యమైంయుండెను। ఆ ముఖ్యమైన స్థానము ముందర చారుమనోహ
రమైన సభానివాసము [illegible] ందు। మన్మథునికంటె ఘుడయినసాంబమూర్తి మంజుమనో
Pa.4 హరమైన మణిరత్నలతో మండిత వప్పుబడినది వ్యదివ్యమైన మృగేంద్ర పీఠముసంవర్ణ
పీఠము యందు బ్రహ్మాదులయిన వారు అనేకవిధముల స్తోత్రంచేస్తూ వుండగా సుదాత్తవి
నోదంతో సాంబమూర్తి కూర్చోని వుండెను॥ వృత్తం॥ నెరదెళ్ తందిదుర్ బాస్థానదాళ
రారె, వసువ్రాత మింద్రాది దిక్పాలకమెుత్తం, చారుతో ఘంతురగమఖా [illegible] దివ్యం
చంసుసా శ్వేతర ముర్వుదక్షు సంఘమునివితతి మనుశ్రేణిరుద్రాళియుబ్బైదరవారం పద్మ
జాతప్రతతి. నగాకులంకేవ విఘ్నప్రతానంబటి కాని॥ ఆసాంబశివుని సభాస్థానముగు
కువచ్చినది. వసువులు, ఇంద్రాది దిక్పాలకులసమూహముటున్ను, చారుతా దేవతలున్ను [illegible]

ముఖం కల్గిన వారున్ను, సిద్ధులసమూహములున్ను, సాధ్యులసమూహములున్ను, ఋక్షుల
సమూహములున్ను, మునులసమూహములున్ను, మనువులసమూహములున్ను, రుద్రదేవత
లసమూహములున్ను, నవబ్రహ్మలసమూహములున్ను, ద్వాదశాదిత్యులున్ను, ప్రమ
థగణాలసమూహములున్ను, వేదవిద్యాప్రతానం, వేదఘోషగలిగినసమూహములున్ను
గుంపులుగూడిన ప్రస్తావుంది॥ అంత్యంటే॥ వృత్తం॥ జటిమకుటి చంద్రశేఖరే, పణిగణ్యా
కారహారాళ్ గళే సర్పకుండలం పిత్తదమిగం త్రిశూలమభయం వరమెప్పవపాణినాగ
రాళ్ వాడివే వేత్రనేత్ర జాతేవో దేదుల్లజినాంబర మిందుకోటియం॥ జటివనిజాంశ్వ
కాంతి గయదిగణ్యా స్వబదాంద్వారేసూతి యొప్పెదం॥ టీక॥ జడలమకుటమున్ను, చంద్ర
శేఖరమున్ను, త్రినేత్రమున్ను, కంఠంయందు గరళమున్ను, సర్పకుండలములున్ను, వక్ష
హస్తమున మృగాన్ని, వక్షతేత త్రిశూలమున్ను, వక్షహస్తము అభయహస్తమున్ను, వ
ఎడుహస్తము వరము యిచ్చే హస్తమున్ను, నాగరాజపోలు ఆభరణంకలిగినవాడున్ను
వామభాగంయందు అద్రిజాతి పార్వతి వుందబడినవాడున్ను పోదేదు - కట్టుకొని
నది వ్రాల్లప్రు చర్మమున్ను, కోటి సూర్యసమానమైన దేహకాంతి గలిగినవాడున్ను,
ఉరికాలుయందు నేత్రం కలిగినవాడున్ను, ఓంకారం శూలంధరియించు వుండే శూలి
B.5 యెప్పినవాడాయను॥ శ్లో॥ పరమా దమయం ప్రసన్నవదనం హారేరదింధెరహం
దురవసనం ఫణిభూషణం ప్రబలమాయాంభూషణం, భక్తసాగరసంపూర్ణ సుధా
కరం ఘనవక్రసారతుష్టకరం చంద్రశేఖరనాస్థ్యవదాకోప్పితం ప్రణమితసారత్రీకరం
శంకరం॥ టీక॥ ఆసాంబశివుడు యిటువంటి వాడైఉంటే, పరమానందమయుడవుం
డినవాడున్ను, ప్రసన్నవదనంకలిగినవాడున్ను, హారేరత్నకర్పూరమున్ను, తింధరశే
నమున్ను, కలిగినపాండురధవళవర్ణమున్ను, గరళంకలిగినవాడున్ను, పణిభూష

సర్పభూషణం గలిగినవాడున్ను. ప్రబల విస్తారమైన మాయాంధ విధ్వాంస విభీ
షణాం పరాక్రమం గలిగినవాడున్ను. భక్తులనే సాగరమునకు సంపూర్ణ సుధా
కరం - పున్నమ చంద్రుని వంటివాడున్ను. ఘన - అతిశయమైన కృపా - కరుణా. రత్నాకరం - స
ముద్రుని వంటివాడున్ను - చంద్రశేఖరం సాంబశివుడు ఆస్థానం - సభయందు వప్పబడినవా
డై ప్రమథ స్తోత్రంచేయబడినవారికెల్ల సంపత్కరం ఇవ్వబడినవాడై ఆస్థానంస
భయందు వుండెను. శ్లో|| తెగరుద్ఘంగ దాళి ట్రై మైదదపుతం క్రౌంచారియజ్ఞోపగీయంచ
నే హింగౌ ముత్తరే కాండు తంగి వేయవకా లాపమంకే ళుతం. బిగియ పుత్రోగ భాసృణం
నలవినింము ద్విత్త ముండా దుతం మృగభృన్ మౌలి గణాంగళు త్సవకడ పొంగిదర్ వాస్తే
న దాళ్|| టీకా|| తేన దుత్థంగ దాళి ద్విక్రౌంచారియం మైదదపుతం - కుమారస్వామిని
తొడ మీద కూర్చోబెట్టుక శరీరందు వ్రతూ వుంచుకున్నవాడాయెను. భృంగీశ్వరుడున్ను నృత్యం
చేస్తూ వుండగా సాంబశివుడు తనతట్టు చూచినప్పుడు నవ్వుతా. పార్వతి మొగ్గ - పాణాలా
పంవిస్తుతూంటూ. స భాష్యం - గణపతిని ఆలింగనం చేస్తూ ప్రతితూ ముద్దుపెట్టి ఆదిం
చినవాడై మృగభృన్ చంద్రుడు మృగాంకధరించినవాడుగనుక ఆ చంద్రుని శిరస్సుయందు
ధరించినవాడాయెను. ప్రమథగణాలకు సంతోషమునకు సాంబమూర్తి తాండవం ఆయత్తం
నెను. ఈ ప్రకారం అంత్యమందికి సభాస్థానంయందు సంతోషపెడుతూవుండెను. —
.. శ్లో|| పెరసార కౌర్గానవ మంక, ధీరసురప లక్ష్మనాధ నికాంగ కేయుంవేశ వేదంత్రసంత్ర
మేరగళ పదేర వాణీశబ్ధంధగ ఆ శ్వేతగై విత్తపమెల్లె దుపవ పద్మాప్త చంద్రాగ్నె
6 నింత్రేరపం మారాడె మతల్లికూండె జైదిదం మూకాల నాకాల దాళ్|| యేపుంటే. సభాస్థా
నానికి దేవతలు మొదలైనవారు వచ్చినప్పుడు జయవిజయులైన నంది మహాకాళులు ని
వారించినది. టీకా|| పెరసా కౌక్షెప మైరుత్పాధిపతి వారిదా వుండు|| టీకా

వేంద్రుడా అందరిని బాధయవద్దు, లక్ష్మీనాథ ఓయి విష్ణు నీవు నాకెంతసుకపోయి
వుంచుమూ। అంతకుద్దినంతముద్దావుంరకే వుండుమూ. వాణీశ-సరస్వతికి వల్లభుడైన
బ్రహ్మ నాల్గు ముఖములు వున్నవని పెకుట మాటలు ఆడవద్దు. ఓయి కుబేరుడా నీవు సమ
పమునకు వచ్చి వినియంటో నమస్కారం చేయుమా. ఓయి వాయుదేవుడా నీవు విధానం
గారా. ఓయి పద్మాప్తుండైన సూర్యుడా చంద్రుడు వచ్చినారు స్థలం యివ్వుమని చెప్పినం
దున సూర్యుండు చంద్రునికి స్థలం యిచ్చెను॥ ఆ- లయందు నందిమహాకాళి యీదేవ
తలకు చెప్పిరిగదా మీమీ ఆస్థానములయందు రభసం గాకుండా వారికే కూర్చోండి అ
నిచెప్పినవారైరి॥ క॥ పసరిశదు ధి ఇంద్రచాపద వృషపరియానిన మదమర మణి వకుధిర
నాంపెస వపసూర్యరలకిసువరలసద్దగరుచి నీలపాదపీఠాంబుజదాళి॥ టీకా॥ అంత
పసరిశదంద్రచాపద। యీదేవతలు వచ్చి సాంబశివునికి నమస్కారం చేసినంతరు ఆకారి
దీశముల నవరత్నాలకాంతి నీలసింహాపీఠముయందు ఇంద్రచాపంబువలె సమాన
కాంతిగలిగి నిలుచుండిరాయమను వ॥ ఇంత్యా అనంత్యానంతసంతానకే [illegible]
పొగళలసదళమాద। దివ్యసభయందు దేవదేవం నిరతిశయపరమవైభవం. మనకేశ
మంగళవారి మనస్కైత్రమనోహరము నిశిరంజితదనితరోళ్ళ [illegible] సమంపరియున్న
నిబాంత్రం పురకెళ్ళతం దాళవళయద చెంతామణిగెలపద కరువాడదాళగాన
వపాంచేరను నిజాద్ధాంగి [illegible] నెభద్రాసనమనలంకరించి మూర్తిగాండ్ల పరిమి
తాస్థానవాని పాంగళు॥ టీకా॥ యేమంటే కరోపకారం వుండే సభ అనంతానంతశేషు
లైనయీసభ పెగిడె బెండుకునస్వం గాకుండా వుండును॥ దివ్యసభయందు దేవదేవుడైన
సాంబశివుడు నిరతిశయపరమవైభవం బోచూచే వారికి కన్నులకు శోభాయమా
B.7 నమైమనోహరం అయిరంజిల్లుచువుండెను. ఆకాలంయందు సభ [illegible]

బ్రహ్మ ఇంద్రాది మొదలైన వారికి తమతమ - నివాసములకు సెలవుయిచ్చి నిజాంతః
పురాన్ని ప్రవేశించి. సుందరసంపు. చింతామణులతో నిర్మించిన మన్మథాగారమందు ప్రవ
ర్తిగదా యుక్త [illegible] సన్నుతుండై తన అర్ధాంగి అయిన పార్వతీదేవితో కూడుక భద్రసుఖా
సనం అలంకరించిన దాని మీద కూర్చొని పరివితాస్థానమందు వుండెనపుడు॥ వ్యా॥ పోల్చిన
ముత్యెందు చంద్రిక యిదెంచిన ముదిమిన్నారు. మందహాస ముజ్జ్వలిత నిజాంగ కాంతిచే
విరాజితమైన భస్మోద్ధూళనం మిళిత్సుజపాళీ దేహాంతరుచిళ్లలబడిన లోప్పైన ని
లమతి శారదం సభాబంధన పారకళా విశారదం॥ టీకా॥ నారదుండు ముయోమ్మమిచావారు
టే ముఖము చంద్రుని తో సమానమైనది. మందహాసము చిరునవ్వు యిటువంటి దంటే
ముఖ చంద్రుని కాంతివలెనే వుండెను. ముజ్జ్వలో ప్రకాశమైన నిజాంగ కాంతి భస్మోద్ధూ
ళనం చేసినట్టువలెనే విరాజప్రకాశమానమై వుండును. మిళత్సుజపాళీదేహాంతరరు
చే దివ్యన్నక్షమునకు జడలు అనేక వుండట ప్రకాశిస్తూ వుండెను. నైవనిష్పలమతియయి
న శారదుండు ఆ పారకళావిశారదుండైన శివుని సభకు వచ్చినవాడాయెను॥ వ॥ అంత్యే
శ్వరుండు। సింధుబంధుర జటాజూట సంభుపేర. నిజ నిదిలవది మంజాంకేరు. సాత్వికభక్త
వేరసుదండ ప్రణామం చైదెళ్లెందు। మున్నైమె సుతిలైద్రిదర్తం స్వభ్రుహాతితెం
భ్యబ్రహ్మ ప్రీతి యుంత్రాగదుసరసరవమం కాశెనె. తానమానం ద్వారిరానదింరాగము
బాజిశీ॥ టీకా॥ ఆ ప్రకారం నారదుడు వచ్చి. శింధుదేవగంగ. బంధుర వప్పుబడిన జ
టాజూటానకు సంస్కృపేరమునకు తలలాంటం వో కేటట్లుగా సాత్విక భక్తులాదం
డప్రణామం చేసి నిలిచి కరములు ముకుళించి నిలిచి ముందుగా స్తుతి చేసి బ్రహ్మమంతి
ప్ర [illegible] ఆ-దానంతల్లిన బ్రహ్మవ్విణెయచేత తీసుక సరసరవం లో సాధితాన మానములతో
రాగం పాడెనవృత్తము। స్తుతి చేసిన జయమంగళ మయ నిష్కల్య, జయ కుంజర

మదభంజన జయ బంధుర, విషకంధర జయ మూర్తన వృషకేతన జయ భూషాభూష
భూషణా జయ రాతిత సుర పూజిత జయ ధారణా ఖల వారణా జయ కింకర బలయశప
ర జయ దేవ శివ నమస్తే నమో నమః ॥ ౨౦ ॥ ఈ ప్రకారం [illegible]ంచేసి చేతులు జోడించి
నిలచిన ముని వరుని మనోభీష్టుడైన శివుడు బాల కారుణ్యం ప్రదేశి మరి
B.8 నారదుని గుండా మర్త్యలోక వృత్తాంతం విరాయిన్నాయింప తన నిజ మనోహరి అ
యిన పార్వతిని గుముఖం చూడగానే పార్వతి తనను నారదముని మనోభావం తెలిసి
నారదుని ముఖకమలం చూచి ॥ క ॥ ఆ పాదదేశమం పరిభావిశీలం బంది ముకుపు మనోభావ
లో పావన శివభక్తుల సద్భావాన్ని తెరుగాలని పెళ్ళి వృత్తాంతము మొక్క దర్శనం బంధుర
రద బుషి. [illegible] ములు చూచ వస్తిని. మనుజా మర్త్యలోకం యందు పావన శివభక్త
ల సద్భావాన్ని తెలుసుకొన్నా అని అడిగిన వారాయను। ఈ ప్రకారం అడిగిన వందన నారదుండు
దగర ముందే విన్నవించవలెనని వుండి నిరా. శాని పార్వతి దేవి అడిగిన వాక్యం నా
కుపవోయం ఆయను। అనిబ పలుసం లోప భక్తి తుష్టి నారదుండు సమీపము నకుపోయిమ
న్మథ ధ్వంస అయిన సాంబమూర్తికి గిరిజా పార్వతికి మరి వందనం జేసిన వారై స
ద్భుతంగా హస్తములు జోడించి నిలచి నా విజ్ఞాపన విన్నవించుటకు వలయు సభి
వతాళి అయిన సాంబమూర్తి పార్వతీ దేవి అడిగిన వివరము చెప్పుతున్నాను అన్ని
భువనములలో శివభక్తి విశేషంగా వర్తిస్తూ వున్నది. మర్త్యలోకం నరలోకం యందు
శివభక్తి ప్రకాశమానం గా పేక బహు శోభిల్లు వున్నది। ఇది గాక గ్రా[illegible]యందు పట్ట
ణముల యందు వుండే శివ ఆయుక్తులు ప్రకటించి గావే కుండా బహు గుప్తం గా వున్నారు।
పరశివుని నిష్ఠ కైన వారు అంన్యుల లో మాట్లాడకుండా గూఢ భావంలో, కొందరు
ఉదాత్త శ్రేష్ఠమైన వృత్తులు ఆచరించే వారు కొందరు, తమరు వుండే స్వరూపం య[illegible]

తెల్పకుండా వుండే వారు కొందరు, నిరంతరం పరశివుని ధ్యానంయందు బ్రహ్మానందమయం
దు పరవశత్వం అయివుండేవారు కొందరు. ఈ కలియుగ ధర్మములకు అనేక ఆశంకలు పోకుం
డా వుండే వారు కొందరు. ఈ ప్రకారంగా వుండే వారు మర్త్యలోకంయందు దృష్టప్రత్యయం
లు అందుకు దృష్టప్రత్యక్షంగా నరులకు లక్షక ధర్మముల యందు కనిపించి మహాత్మ్యంగా
ప్రదంపేదు. ఈ ప్రకారం వుండి దయువంటి వారు గనుక నరులకు నమ్మిక లేకుండా పోండి
త్వంలో అజ్ఞానానికి హేతువు అయివుంది. ఈ కారణాం నుంచి భక్తి భావకం గురుచరణా
రప్రసాదము సుజ్ఞానభావములు అవిరళము అస్పష్టము అయివుండెను. ఇవి అన్నీ ప్ర
తిష్ఠ చేసి ఆనుభక్తుల కృతార్థులచేసి కరుణించేటందుకు త్రిపురసంహార సాంబ
శివ వాలా ఈయా మర్త్యలోకమునకు మీరు అవతరించి ధరాంగనకు మీ పాదములతో
పవిత్రంచేసి, పరిశుద్ధిచేసి, భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలు ప్రకాశమానం అవ్వేటట్లుగా
విస్తరించవలెనని. ఈ ప్రకారం నారదుండు విన్నవించిన మీదట శివుడు పరమ హాసంతో
3.9 అనినది. నాకు నందీశ్వరునికి అభేదం లేదు. ఈతడు నా రూపమైన పువంటివాడు
ఈ నందీశ్వరున్ని మర్త్యలోకమునకు అంపుతాను. ఈ నందీశ్వరుని నుంచి జగమునకు ఆనందం
నిరంతరం ఆనందంగా వుండును. ఈతడే పరమశివుడు అని భక్తిజ్ఞానశివాచారము
లు లోకములో ప్రతిష్ఠ చేసును. ఈ ప్రకారం నారదునితో చెపుతూవున్నప్పుడు, అప్పు
డు గిరిజా పార్వతీదేవి అనినది. నందీశ్వరునికి నాకు అభేదం అని చెప్పితివి సదా భ
క్త వత్సలత్వం విచారించిచెప్పితివా. మీకు నందీశ్వరునికి భేదం అనేది లేదు, మీరు నందీ
శ్వరుడు వక్కటే అనే భావము నాకు నిశ్చయం తెలియచెపుమా, అని అడిగినంతటయా
శ్వరుడు చెప్పినది. భక్తదేహాములయందు పరమాత్మగా వుండేవాళ్లనేము, ఇందుకు
సంశయమాంఉయా మాటకు సమస్తదేవతులకు తెలుసును. ఇందుకు నిజభక్తు...

ప్రాణస్వరూపం అయిన వాళ్లనేను, అందుమీదనాకు అతిశయ వృత్తాంతము వినకుయింత్యా
వలెను తి...మైన కథ చెప్పుతాను వినుము. ఆ నది మహిమ ఎటువంటి దంటే. పూర్వయుగాంతర
ములయందు శిలాదరుషి అనే మునిశ్రేష్ఠుడు పరమశ్రేష్ఠమైన శ్రీగిరియందు దానవదిశా
భాగమునందు వుండి నాచరణ ధ్యానములతో కందఫలమూలవర్జితంబు అంబు మరుత్తునా
మ భాస్కరతేజోమయుడు వంటిది మెఖ్యాపింపు చుకుంటూ. తపస్సు అనేతపస్సాంతముతో
వుండి శాస్త్రప్రకారం మూడు కోట్ల వర్షములుపైగా గొట్టి యోగప్రభావంతో అనిమిషతో
తూడివసువంటివాడాయెను. ఆ మునిశ్రేష్ఠుడైన శిలాదరుషి తర్గా సర్వసంపన్నమైన
ఎటువంటి నేలం సేవించిత పంథునా అతికమైన దివ్యసాంగత కోటిసంవత్సరము
లుపైగొట్టిన వాడాయెను. ఆవేళయందు ఆ మునీశ్వరుని వృద్ధాప్యమంతో క్షీణమైన తపో
ద్ధామంతపస్సు ఒకటబలంతో నున్నపిలుచుకపోయెను. అప్పుడు వృషకరుణించి
నిజరూపంతో ప్రత్యక్షమై నీకు కావలసిన కామితార్థంబులు అడుగుమని చెప్పెను
అప్పుడు ఆ శిలాదరుషి ప్రీతితో పాదకమలముల యందు అర్ఘ్యము పడి భక్తిపరవ
శం పరమహర్షం నుంచి స్తుతి చేసి వేచి రెండుచేతులు జోడించి కరపుటం జేసి. అని
నది. దేవదేవా నిరతిశయ భవభక్తసుధారసపాత్రాశివ సమయాంగనవరత్నైవంద
10 నేదానికి కమలం ఆకైమలానికి మిత్రం సూర్యుని వంటివాడవు. మీవంటి కొమా
రుడు నాకు వుదయించవలెనని ఋష్యయించిత పస్సు చేస్తాని. మీకు సమాన
మైన తనయుని కరుణించి యియ్యవలెనని అతిగి అతి నిర్బంధించే వాడాయెను. ఆ
నుపమగుణగణ సంయుతం కల్గిన కొమారుడుగల్గినను మీయందు భక్తి వదలవేకుం
డే అటువంటి కొమారుడు నాకు చెప్పడు. ఆ ప్రకారం చేస్తే విరహితుడైన కొమారుణ్ణి
వరము చేసేది నిశ్చయం - రమ - నా సాంబమూర్తి అని చెప్పినవాడాయెను. అని...

కరంగా మీయొక్క నామోచ్చారం అయిన పదపద్మ పరాగ భృంగం అనేక మోదకరా
ములు అనేకములగు నాభృంగం తుత్తిన -- యుక్తమయుంచినట్లుగా త మోదకరా
ములయందు భక్తిగలిగిన కామారుడ్డిక్క ప్రేషయము. ఇటువంటి కామారు
క్షిందయున్నట్లు అయితే మీకు ఏ పదవులు నాకు వద్దు. అని విన్నవించిన వాడాయె
ను. ఈ ప్రకారం అడిగిన శిలాదరుషి భక్తిభావకానికి మెచ్చి మనస్సుకుతెచ్చినవా
రై సాంబమూర్తి రుషితో చెప్పినది. నందీశ్వరుడు ఎటువంటి వాడంటే ఆది
కారణం అయిన వాడు. అనాదికి సదాది అయినటువంటి వాడు. మరియు మత్కై
కాభక్తి తుత్తైనటువంటి వాడున్ను. నాయొక్క చిత్రరమధర్మం అనే ధర్మము
నకు నిజాంగం శరీరం వంటి వాడు. ఆ చతుర్యుగములనుంచి వృషభధరము ధర్మ
పాదం ధర్మపాలన చేసిన వాడు. ఆ కారుణ్యసాగరం, అపారమైన నా కృపకు పాత్రు
యమైనటువంటి వాడు. ఇది గాక శంకరుడని తలచవలసినది. అనంత
సద్గుణాలు కల్గిన వాడున్ను. ఈ ప్రకారం నాయొక్క వాహనం అయిన నందీశ్వరు
డు అని తెలిసిన వాడు అని వృషభేశ్వరుని పిలిచి అనినది. ప్రమథగణాలలోను
శ్రేష్ఠమైన వాడవు నీవే. చరాచరములకు రక్షాకారం అయిన వాడవు. అప్రమేయ
మహిమం గలిగిన వాడవున్ను. ఇది గాక నాయొక్క స్వరూపము జగ-రు
పత్వం కల్గిన వాడవున్ను గనుక నీకు అనాదియందు దృఢమైన భక్తి అనేకస్వానీ (?)
కు యిచ్చు వుంటిని గదా. నిశ్చయంగా నీవే శిలాదరుషికి కామారుడవైనందివా
మాఖ్యంతో పుట్టియుంచు మునియీశ్వరుడు వందితో చెప్పెను. ఈ ప్రకారం ఈశ్వ
రుడు చెప్పిన మాటలు విని మహాప్రసాదం అని ఆజ్ఞపుచ్చుకొని పాదపద్మము
లకు వందనం జేసి పోయి శిలాదరుషియందు అయోని సంభవత్వంగా పుట్టియు

చిన నాటి నంది నామంతో కౌమారుడైవుండెను॥ వృ॥ విశసంస్నాత మహోషదక్షి మహేశం త్ర
శ్వేపద్మక్త్రబెం స్నాళె బంధ్వళ్ నవనీత మిశ చరణ ధ్యానం శివజ్ఞాన ముజ్జ్వళ పియూషరసం। తా
దళప్పతి నిరోవాక్యం శివాచారమిం పెళ్ళి నిర్వికల్పి తెయాంగి చేళదం నందీశనామాదధ్యటక్కు
ఈప్రకారం వుండే వానికి షడక్షరి అనే దేతల్లి, మహేశం అయిన యీశ్వరుడు తండ్రి, సద్భక్తిం అ
నే దేభగిని, నవనీతం వెన్న-ఈశ్వరుని చరణాధ్యానం. శివజ్ఞానమనే ముజ్జ్వలప్రకాశమానమా
పియూషరసం, అమృతరసం, తెల-ళ్ మాజలు నిరోవాక్యములు. శివాచారమనే ఆచారముతో
ప్రతిదిన్ని మహోతిలతో అభిషేకం నందీశ్వరుడు పెరిగినవాడాయను। ఈప్రకారం కౌమారుడై శివభ
క్తి జవానికి నతులిత ముదయుక్తుడైన శిలాదరుషి జూచి సంతోషింపదుతూవుండగా స
తతగణానంది, సతతం యిల్లప్పుడు - శరానంది - ప్రమథగణాలతో ఆనంది సంతోషించేటినం
ది- నందీశ్వరుడు, తపస్సు చెయ్యవలెను అని ప్రయత్నించేసినవాడాయను। నందీశ్వరుడు వి
స్తారమైన సంతోషంతో మన్నస్సుయందు నివృత్తి ఆలింగనం జేసి తపస్సుతో నిలిచెను అ
పుడు యాత బాలుం జూచి యితర తపోరుషులు ఇతనికన్నా తపస్సుయందు అధికులయి
వ్వరు వున్నారు। అని అనిన వారైరి। ఆకాలంయందు నందీశ్వరుడు తపస్సుచేసిన రీతి వర్షాకా
లంయందు వాటవృక్షం కిందకూర్చొని, చలికాలము యందు నదులయందున్నబలమై
నగ్రీష్మవసంతఋతువు కాలముయందు పంచాగ్ని మధ్యంయందున్న, ఈప్రకారం యీర్త
ఋములయందు కూర్చొని తీక్షణమైన తపస్సు చేస్తూవుండెను। ఋషులు మొదలైనవారు జూ
చి స్తోత్రం చెయ్యసాగినది నందీశ్వరుడు నిశ్చలచిత్తంతో ఘన అధికమైన బలంతో వుగ్ర
తపస్సు। నందీశ్వరుడు చేస్తూవున్నాడు అని అనిన వారైరి। ఈప్రకారం నందీశ్వరుడు చేసే తపస్సు
నుంచి భూమి వణికసాగెను। కులపర్వతములు చాలా వణికెను. శేషుడి మెడ వంగెను. దిక్పా
లకులు చెదరినవారైరి। సూర్యచంద్రాదుల ప్రకాశం వేకపోయెను। బ్రహ్మాండమునమస్తు [illegible]

యను. విష్ణుకంఠిన వాడా యను, దేవతులకు విప్రుములై చెయురుతావుంటిరి. ఈప్రకారం చేశే
నందీశ్వరుణి తపోవేదిమి మూడులోకములయందు నిండివదాయను. ఈప్రకారం నిరవధికమ
హైయొంత్రుతపం ప్రభావం చేశే నందీశ్వరుల్లిజూచి, ముకుందా, విష్ణు, నతానందబ్రహ్మ వ్యాసం
క్రందన దేవేంద్రుడుమొదలైనదేవతులుతమతమ పదవులకు యకరాడయిచ్ఛయిస్తాడోయని త
మమనస్సుయందు ఆలోచన చేస్తూ వారున్ని శీఘ్రంగా వచ్చిసంమ్ముఖమందుభ్యత్న- వకంగా
12 దండప్రణామంబు చేశి స్తోత్రం చేశినది॥ మంగళ సుతాకర. కురువడ శేఖర- భుజంగప
తి భూషణా. సుభ్రాంగ- విజలోకా పాంగబ్ధ్యుత లోకకర విజాంగభవ భీకర। పతంగద
తకోటిరుచిరపం.   తర్, లింగ్యవక వేదవర్ణ మతంగజమవరోసురవిభంగనిఖిలా
క్షువ్యాదయుంగమ చంద్రోత్తుంగ మునిపూజిత, తరంగతటిరాజిత, సుగాంగజలజూట
శివలింగజయదేవ॥ ఈప్రకారం స్తోత్రం చేశి చాలుగాని చిచిచేదేవతులపరిమ్లాన వదనము
లుజూచి నందీశ్వరకవిమైన వాక్యములు నాచెవృలపడక మునుపే యీదేవతులకరుణాంతునుకొ
ని ఆంటినదానికి శ్రేష్ఠమైన నంది నాథుని తపస్సునుంచి. మీరు భయపడబోదురు. అభయము
డువంది. ఆముని మీభోగములు మనస్సుయందు యిచ్ఛయించేవాడు కాడు. శ్రేష్ఠమైనమ
హామహలశివవాడున్ను, అస్థిరమైన భోగములకు మనస్సు యిచ్ఛయించేవాడు కాడు. వాయు
డు భక్తితోకూడిన వాడు, అతడు నాయొక్క ప్రాణస్వరూపుడు. మీచేతు విధ ఫలభో
గములు యిచ్ఛయించేవాడు కాడు. కాబట్టి మీ చింతవిడువండి. ఓయీ నిర్జరులారా -
సుఖంగా వుండండి, అని అప్పుడు అభయహస్తం యిచ్చెను. ఈప్రకారం అభయం యిచ్చిన
దేవతులకు మనస్సుయందుసంశయం విడువక వుండెను. ఆప్రకారం వున్నదేవతులు చూ
డుక ఆనందీశ్వరుడుతపస్సు చేసే స్థలమునకు వచ్చి, నందీశ్వరునికి ప్రత్యక్షమైనిలిచినంతట
ఆప్పుడు దేవదుందుభి ధ్వనులున్ను కల్పవృక్షముల కుసుమాల వర్షమున్ను. ఈప్రకా

రం ధర్మములు కర్మములయందు సమ్యక్కరణంచేసినట్లుగా వినినవాడై, అప్పుడు నందీశ్వరుడు-

నయనకమలములు వికసించి చూచినప్పుడు తనహృదయమందు ధ్యానంచేసే సాంబమూర్తి నీవే

నేను ప్రత్యక్షముగా వుంటివి. అప్పుడు నాసమీపమునకు సాత్వికభక్తితో దండప్రణామం

చేసినవాడాయెను. అప్పుడు భక్తిపూరితంతో చేసినవాడై, చేతులు జోడించి నిలిచి-

యిట్లు స్తోత్రం చేసెను. శ్లో॥ అంబుజాంబకాంబరాంబుజాంకపాదపద్మలోలంబనీలసుధాం

ధకంధరాకారసుందరాంబరం భూతాంతసుంభదంబరాంబరాంత వంశశైలంబసాంబకుంభ

శైలనందినీసహితాసంకరాఖ్య ప్రకారం స్తోత్రం చేసి పరమానందం అనేకసముద్రముయం

దు మునిగిన నందీశ్వరున్ని ఆనందంతో ఈశ్వరుడు చూచినవాడై అప్పుడు వారికామా

13. యుండిన నందికేశ్వర నీ అన్నలకైన తపస్సుకు మెచ్చితిని నీకేమి వాంఛితం కావలసినది

అడుగుమని అని చెప్పితిని. అప్పుడు నందీశ్వరుడు పరమవైరాగ్యంతో వ్యక్తమైన

నైనవారు ప్రసన్నపడుతూ వుండగా, ముఖమందు చిరునవ్వు నవ్వుతూ సదాశివుని

తో అనినది యేమంటే, స్వామి భక్తి అయిన తువంటి ఈశ్వరపదములయందు లీనించేరాజవాం

పలుకుపల్లోదకముల అపేక్షయువుండునా శ్రేష్టమైన అభ్యాసం చేసినవానికి

కలిమాది ఆశ వుండునా? నిరంతరం తమయొక్క పాదపద్మముల భజన వున్నతమైన

భావంతో సేవించేటి వానికి ప్రసిద్ధంగాయితరం అక్కరలేనియి యేమి

వున్నది. సాంబమూర్తి, పరమకృపాకర, దేవయొక్క చరణారవిందముల భక్తిభావ్యభాగమంయ

న్నటికి స్థిరంగా వుండేటట్లుగా కావలసినది గాని మిక్కిలి ఇతరమైన పదవులయందును

భ్రమయించనవాణ్ణి కాను. అని వందనం చేసినవాడాయెను. అప్పుడు వారి విరించి మొద

లైనవారికి సంశయం బాపెను. అప్పుడు నందీశ్వరుడు సాంబమూర్తికి తిరిగి దండప్రణామము

చేసెను. అప్పుడు నందీశ్వరుణ్ణి ఆనందంతో కౌగలించుక ముద్దుపెట్టి దేవతలు కొలువు

వుండగా ప్రమోదంతో (ప్రమథేంద్ర) ప్రీతితో సర్వజ్ఞత్వమున్ను, విశ్వలభ్యత్వము
న్ను యిచ్చి మన్నించి, ఘన అధికమైన బలసామర్థ్యం కలిగిన వాడవున్ను, విమలగుణ
పావన చరిత్రుడవు - ఈ ప్రకారం వుండేది. వంటి వాడవుగా మనస్సుకు తోచా
యమానంగా వుండేది - వారిని అంగన్నుండు అని చెప్పిన మాటలతో నందీశ్వ
రుణ్ని పిలుచుకొని రజతాద్రి పర్వతానకు వచ్చిరి. ఈ నందీశ్వరుడు తపస్సు చేసిన స్థలం అయి
టువంటిది అంటే, ఆ కాలం నుంచి యీ కాలం వరకు శ్రీశైల మల్లికార్జున గిరి సమీ
పము యందు నందీశ్వరుడు తపస్సు చేసిన స్థలం, ఆ స్థలం నంది మండలం అనే పే
రా నంకల్గి వుండెను. అందువల్ల ఆ శ్రీశైలకు ముక్తి క్షేత్రం అయి వుండెను. ఈ ప్రకారం
చెప్పిన పూర్వకథా వృత్తాంతం నారదుండు ఆకర్ణించి ప్రీతితో స్తోత్రం చేస్తూ వుండెను. ఈ
ప్రకారం చెప్పిన కథ విని పార్వతీదేవి వర్ణనం అనే సముద్రంలో మునిగి సంతోషమైనదై
బమూర్తి ... పాదం అనే తెప్ప పట్టుకొని బహు సంభ్రమములతో కూడిన ఆనంద
ములో ముందర నిలిచి వుండిన నందీశ్వరున్ని చూచి, పార్వతీదేవి అనినది, చంద్రధ
రుడైన పరశివమూర్తి వంటి వాడు అభేదం నంది అయినా - నిగర్వ లోకముల సత్యం
4 లేకుండా పోతే యీ నందీశ్వరునికి యీ రూపు, ఈ భక్తి యత్నకరం, ఈ వైభవం యీ పవి
త్రమైన శరీరమున్ను, యీ పేరు ధర్మమున్ను, ఈ సౌందర్యము, ఈ సుగుణాలంకారం, ఈ మహా
త్మ్యం కల్గిన యీ పుణ్యం యితరులకు సాధ్యం అవునా అని పార్వతీదేవి చెప్పిన దాయను. ఈ
ప్రకారం చెప్పిన మాటలు యీశ్వరుండు తన చెవులకు అమృతోపమానంబైన స్తవనముల
కులకు సంతోషపడిన వాడై శివుడు తాను నిరూపించిన నిజకథాకై ... నందీశ్వరుడు
విని భయభక్తితో అంతకంతకు కంపితుడై రోమపులకాంకితములతో సాష్టాంగదండప్రణా
మంబు జేసి కరములు జోడించుక పరవోక్తులతోను ... యించె. ~~నందీ~~ నందీశ్వరుడు

ఈశ్వరుడు కైలాస లోకనం నుంచి చూచి కోపించి నిజ ప్రసాదం ఇచ్చి మన్నించు లో భువన పావన నిత్యం అయిన భక్తి తీర్థంబు గా అయ్యె మనుజ లోకములో బహు వాసం లో వృద్ధి చెంది భక్తి సుజ్ఞాన సద్ధర్మములు ప్రకాశింపజేసి భవద్భక్తుని ఈ మెసవస్త భువనములకు పరిశుద్ధకరం చేసి. నా యొక్క మతవాంఛ పరిపూర్ణం ప్రకాశమానం అంత్యదిచేయ్యమని నిరూపించిన, అప్పుడు వృషభేశ్వరుడు ఆశ్చర్యచకితుడై పుణ్యకమల ప్రసాదం ఇచ్చి శివ పాదపీఠంలో ఉన్నాడు. అన్ని లోకములకు తిరుగు వస్తువ పతి [illegible] సాయం నాయొక్క అంతరాత్మ ఉండు వుండు మది చే [illegible] కం [illegible] అనే ఈ వాక్యమునకు తే ప్రకారం అందువల్ల భవ సాంబమూర్తి భగవత్పాద పద్మముల సద్భావం నాకు లాభం. మర్త్యలోక ము యందు మీ యొక్క అనుగ్రహం తప్పక పడకుండా ప్రయత్నం చేసే తీరు ఇదే తెలియు కదా! ఈ ప్రకార ప్రసంగించిన వృషభేశ్వరుని వాక్యములు విని చంద్రధరుడు అనెను, "ఘన గురుశ్రేష్ఠమైన గురువు అంతే జ్ఞాన పరిపాలన మున్ను ఉన్నాను. ఆ నామము అంతయు పవిత్రమైన శరీరం యందు షడింద్రియాల ముఖ్య స్థాన భూతమై నిలిచి భావించు తాను. ఇది సాక్షాత్తు చేయబడిన వంటి వరలింగ జంగమ ఆచార్యాదిపంటి సుప్రసాదం ఇచ్చుచున్నాను. ఇది గాక నీవు నన్ను ప్రార్థించిన వరములను పంపిస్తాను. అయితే నా యొక్క భూలోక బడిన నీకు తెలియనిది ఏదీ లేదు. మర్త్యలోకం మందు అందుచేతనే మదన

15 వారుడైన శివుని అంఘ్రి పాదములకు దండ ప్రణామంబు చేసి సంతోషముతో శివ నగాస వాతం పంపించుకొని, మర్త్యలోకానికి ..... పార్వతీ సాంబ పుర నిజ ప్రసాదం యందు ధ్యానం చేసుకుంటాను, సువివేకంబులో వృషభ [illegible]

వాక్యముల అర్థమున్ను, తాను మనస్సునందు భావించుకుంటూ వస్తూ వుండగా మా
ర్గం యందు దేవతలు మొదలైన వారు కానికెలు యిచ్చినవి తీసుకొంటూ వారిచేత పూజ
లు తీసుకొంటూ అప్పుడు అవని భాగములకు వచ్చేటటువంటి యత్నంతో ఆనందంతో వృ
షభేంద్రుడు శోభించిన వాత్తి మార్గం యందు వస్తూ వుండగా యిక్కడ మర్త్యలోకయం
దు మనోహరమైన జంబూద్వీపము యందు।। మాలి క్షేత్రం।। కదలిక విపిన వర్షంద్రా
జి సంచరం తరంగాము ఐతని శిఖర శిఖరం త్రిగుణ మకేసాభిరామం, పటుమతి విభవేంద్రస్తు
త్యపాద ప్రసిద్ధం నిటలనయన నంది పూర్వదిక్ శ్రీగిరీంద్రం॥ ఆశ్రీశైల పర్వతం యెటువం
టిదంటే సాక్షాత్తు సాంబమూర్తి వేవేనె వుంటినదాయను, యేప్రకారం అంటే, కదళిక
విపిన వర్షేంద్రాజితం। ఆశ్రీశైల పర్వతం యందు గజాసురునితో సమానమైన గ
జముల చేపర్రం కప్పిన వాడున్ను, ఆ పర్వతం యందు చంద్రుడు సంచరించే వాడు గనుకటువం
టి చంద్రున్ని పర్వత మస్తకం యందు వుంచిన వాడాయను। పర్వత శిఖరం యందు వు
డే గంగ, దేవగంగను శిరస్సున ధరియించినట్టుగా వుండెను। ~~[illegible]~~ వప్పబడిన ప
ర్వతం యందు వుండే శిలలు శిరస్సు వేవేనె వుండి ఆకాశమే కపాలుగా వప్పబడి వుండెను।
ఈ పర్వతం సాంబశివుని వేవేనె ప్రకాశమానంగా వుంది అస్థలం యందు పెద్దలైన
ఋష్యాదులు మొదలైన వారు శివుని పాదధ్యాన ప్రసిద్ధంగా కన్నులకు వేడుకగా
వుంటి ఆశ్రీశైల పర్వతం వుండినదాయను। ఇంకాయీ పర్వతం యెటువంటిదంటే, శ్రీ
యిదం చక్రికి। విష్ణువుకు లక్ష్మికి। బ్రహ్మకు సరస్వతి ఈ మొలతమైన కామ్యార్థమో
క్షములు అనే సంపత్తు శ్రీలు దేవాదులకు యీప్రకారంగా వరమును అని శ్రీగిరి యందు
తపస్సు చేసి సంధునయి స్తోత్రములు యిచ్చినందు చేత శ్రీ సంపత్తుతో కూడినది
గనుక శ్రీశైల పర్వతం అని అభిధానం వచ్చినది। ఇటువంటి శ్రీశైల పర్వతం మహిమది

నాభాగమునందు॥ వృత్తం॥ పొళ్ళయిండ్లం పరికాంశల్లఖండ్ల, కళవత్సత్రంగ్షఖండ్ల
నావళియిందైక్షవవాటియిం, ప్రవిళసత్పానియ్యనాలాళియంచేళాయిం, తలతోపి
లంగ్గఖంక పుళకల్హారాంకురహాసారవిం, విళసప్రృమణివాలయప్రకరిధించల్వాయి
తుతసార్వటకం॥ టీకా॥ ఆ కర్నాటక దేశం యెటువంటిదంటే, నదులతో నున్న, చెరి
యించే కాల్వలున్న, విశేషమైన వడ్లుపండే స్థలమున్ను, నందనవనములున్న, చెరు
16 కులోటలున్న, మిక్కిలి విశేషమైన నెళ్ళచలివెంద్రలున్న, పైరుపంటవుండేపొలా
లున్న, కముదకమలాలతోనయంత్రవాష్ప్యతూవున్నసరోవరాలున్న, వప్పుబడిన ఱువం
టన్ని మాదులయిందు శిలాలయములున్న, ఈప్రకారం కర్నాటకం శోభిస్తూవుండెను॥
॥ వచనం॥ ఆ కర్నాటక(శ)యుసౌభాగ్యసార — — సాగర — — । ఈప్రకారం కర్నాటకము
నేత్రీసంపత్తుయుత్తమైన సౌభాగ్యానికి యింతళ సురనాగనాతిఉవేగ్రామంబాపరస
గ్గ్రహమయ్యవుండెను॥ మల్లికా మాలావృత్తం॥ — తుంగశాలవిశాలవీధిసనాథము
న్నతకేతనాలింగితోజ్జ్వల హర్మ్యమాంబరచుంబి గోపుర మండితం, మంగళాకరలింగ
మందైన్యమం మంజుళంకర మొప్పెదత్, త్రాంగళేశ్వర బాణవాటియనేవుణాంబు మహోపురం॥
॥టీక॥ ఉన్నతమైన కోటలున్న, విశాలమైన వీధులున్న, ఉన్నతమైన టువంటిధ్వజ
ములున్న, ఆకాశసమానమైన వుప్పరిగెలున్న, ఆదేప్రకారం అలంకరింపబడినపుర
ద్వారములున్న, మంగళాకరమైన శివాలయములున్న, ఈప్రకారం వుండబడిన యింగ్ల
ళేశ్వరభాగవాటి అనేపట్నం చూచేవారికి మనోహరంగావుప్పబడినది॥ వృత్తం॥ ప
రమపవిత్ర, వంశ వభవాం(ల్ఫు) సరోయహాసారభ్యంగ, ఈశ్వరభజకప్రవేందకరను
జ్వలకీర్తియుతంత్రైవిధాంవరనేనిశిపనాపుర హెళాగమవేది వయోన్వితంగుణా
కరనేనిశిదో మండిద మాదళపంపరున్నై వభూసురంటీకు పరమపవిత్రమైనవంశము

న్ను, నిరంతరమున్ను, ఈశ్వరుని పాదకమలములకు భ్రమరమైనటువంటి వాడున్ను, నిరంత
రం ఈశ్వరుని భక్తులయందు అత్యంత ప్రేమ కల్గినవాడున్ను, ప్రకాశమైనకీర్తితో
వర్ధిల్లినవాడున్ను, వేదశాస్త్రములకన్నా పెచ్చు అనిపించుకొన్నవాడున్ను, సమస్తజీవముల
యందు తెలివి వుండేటటువంటివాడున్ను, మహావినయం కల్గినవాడున్ను, సద్గుణముల
కు ఆశ్రయుడైనవాడున్ను, శివసంబంధమైన క్షేత్రానికి పుణ్యప్రదమైనటువంటి వుంతిగాయి
వరాదరప వ్యూరు అనే శివబ్రాహ్మణుడు ఉజ్జయిని నగరానికి పురంయందు వుండి
నవాడాయెను॥ శ్లో॥ ఆతని ధర్మపత్ని పతిభక్తిని రాజత్వే సావనాయి. సుశ్రీ
త సామ్రాజ్యపత్నీపద్మ జనప్రియమె సౌమ్యగుణాభిరామే। విఖ్యాత మృదుస్మిత దృష్టి
సుధారస వచో విస్తృతి మొదలైనచేయం బోతర ఇచ్చిరంజా పలలంషిన రూపతి
శాపదేశిగాయం॥ ఈయన యొక్క ధర్మపత్ని పతిభక్తియందు ప్రకాశమానంగావుం
డేదిన్ని, పవిత్రమైన శరీరం కల్గినదిన్ని, శివుని అంఘ్రి పాదముల యందు నిరంత
రం భజన కల్గినదిన్ని, సౌమ్యగుణాలు కల్గినదిన్ని, ప్రసిద్ధంగా కోమలమైన చిరు
17 నవ్వు అనేకాంతిరె యొక్క సుధామృతంతో తడిపిన వాక్యములు కల్గినదిన్ని, మొద
లాంటికే చనే తరలక్ష్మీరూపరేఖా వైభవంతో వర్ధిల్లినటువంటిదాయెను॥ శ్లో॥ పా
ర పూజన్యై రయుతం శంకరాశరణారవిందయం స మర్చిసు వశ్రాద భావర చేరితం గళ
సత్యాధర దింధాకరణి సుకృతే మవరేఖ్యాదిర॥ టీకా॥ వారి పూజ చేస్తూన్న శంకరభ
క్తుల యందు ప్రీతితో అర్చిస్తూ పార్వతికి పతి అయిన సదాశివుని కథలు ఆత్మాదరంతో
ఆకర్ణిస్తూ వారు వుండినవారైతి. ఆప్రకారం వుండి ఒకదినం॥ వచనం॥ అంత్య రుత్యావు
చెందు దివసం. మొదలాంబికే వ్యనందు శిలాదాది చరితం గళ్యం పాకరిసు త్యంత
నశేల నయ రిల్లి ప్పదిరం మతి నమనం కుంది బసను యిదు మనోరమణానాద

త్రింద్శ్లో॥ టీక॥ ఈప్రకారం వుండే వక దినం మొదలంబికె మృగంతు శిలాదిరుపు
లక్షితి తములు నాక లోసృత్త తనకు కా మాళ్లవేరని సంత్రాపించి మనంకుంని నిట్లు
పృక్కల తో మనోరమగుని తోడ నేను॥ కు॥ వళ్ళదంబెళ్ళయదపో ళ్ళయ ళ్ళగ ళ్ళబెళ్ళ
యదచూంతల లకికె బాలమరాళం, బళ్ళయద సరసిసుగభూం బళ్ళయదబాలకి
యపోడి నిరర్థకవృత్తం॥ టీక॥ కమలములువేనినదులున్న, బాలుకలువేనిచూతవనా
తరములున్న, హంసవేని సరోవరములున్న, కామాళ్లవేనషువంటుసుగభూవమున్న,
యీప్రకారం నిరర్థకవేము॥ క॥ మణియుల్లదమే బవేదినమణియుల్లర గగనమంచ్చె
యుల్లదవుళ్ళదం గుణమల్లదశరి మొలవింస్యు నివర్భక మిల్లిదం గరాం వుంజుళ్ళమే॥
॥ టీక॥ మణులువేనివద్దానాము నున్న, సూర్యుడువేనిగగనమున్న, నదులవరు
డుగు లయందు హంసవేనదిన్న, ఆట్లాడే చిన్నవాడువేని ఇల్లాలున్న ఇటు
వంటివి నిరర్థకములు వృత్తం॥ సరసిజ వల్లీరు దళయుత్తేంజి నుంగి సరో
జకోరకం। బిరివపులూ మెమెల్లగియమెయ్యాది సూంచిమరాళశ్రాబదంత్రా
సొబగాంత్రుదద్వితియని ద్విళ గంన్నడ వనియుంత్రే నుణాచరదతెలూదళతు
ద్కైర్ల మడిదాడవకందదె వెంధ్రుకాళ్ళనో॥ టీక॥ కమలము లో చికిలన ఆవృక్షద్వ
నిలో లోటెక్కాట్లలో వుండే చిన్నవాడు భృంగవవేము, నున్న, కమలము వికసించినట్లు
గా వుండేదె వృగలినకామారుతున్న, సరోవరములయందు వుండేరాజహంసలు
-- ల్లలు నడిచినట్లుగా నడుపులు కల్గనకామారుడున్న, చిలుకపలుకులతో
సమానంకల్గన పలుకులు కలిగినదాయను॥ వ్యా॥ పలవాలాపుదేశె సూచిల్లన
దునన్, వట్టిళ్ళ రించితీపెంప్పుల ర్పస్సంబింయప్పుదిదీవళ్ళలో ళ్ళలాంబం జడు
ల్ళనోడదిపట్ల లర్గగా తాంబవేగం సురాగరస దాళ్ళపంబీ- తం జూడుళం స...

పాడద బెంగాళీ బాయిబిలద బాయి తానే దేవదేం పాలదే ॥ టీకా॥ కల్యాణగాత్రలా
పించినందున షలమేమి॥ అత్యంత ప్రీతితో బాలుర్ని ఎత్తుకొని సంతోషంగా ఆ
లింగనం చేస్తూ ముద్దాడని శరీరం అదివర్ణ్యా శరీరములున్ను, కన్నులలో ఆటు
వంటి బాలుని చూడని కన్నులు, అన్యథా కన్నులున్ను, సుస్వరములతో పల్లాసముగా
జోలపాడని దిన్ను, ఈ ప్రకారం కల్గినదాని నోరు అదే అరణ్యం యందువుండే బి
లము నోరు అని యుంచవలెననది॥ వచనం॥ ఇయందు ఆత్మానుభవలాభలోభ భద్రం
మతిదని జరమణి ఇయ దేవానవ మంకరాంత్య మాదరసంస్థాన ముఖ్యనాయకం-
ద్వంద్వం॥ టీకా॥ ఈ ప్రకారం తమాభవని లాభలోభములు అనిన తమ భార్య/
దీనాలాపములు చూచి మాదర సంరక్షణ ముఖంలో అనేమా॥ న్యత్వం॥ పద
యదెబకుకూమె సువన వస్త్రాము నేక్షపలప్లైత్తైవనం పిలిచిన మతాంగదిం॥ వనమ
వళకగు ళ్లాప్నవన్నెతిం యుక్తిబైదుడు వేవిళ్లాసదించు బుకము పిలిదెల్లకడం
ని ముట్టిస్తుతుడి గతియిం తన్నదళ్ల మతియ వాళంప శాస్త్ర పుస రారు వారక్షతో॥ టీకా॥
కొమారుని ముఖము చూచేదిన్ని, అత్యంత సంతోషంతో నగించేదిన్ని ప్రీతితో
శోభించే టట్టుగా బాలుణ్ణి నిరంతరం ఎత్తుకొని శిరస్సు మీద పెట్టుకుంటారు. విలాసంతో
పట్టుక ముద్దు పెట్టుకుంటున్ను, బాలభాషలు వినేటందుకున్ను, ఈ ప్రకారం
పుత్రుడు కావలెనని పసరారు వారక్షతో చేవితా అనుగ్రహం ముంచాకా వలెనదికా
ని అన్యథా ఈ ప్రకారం అయిన అని వవా తాంయమం॥ కు॥ యాంశరి యాదరుజ
న్మనయాం శుభతతో వేవిళ్లాస మాంసకళకళాంభ్లాసం సుతనం సదయదదూంప
రిని నితం నిరర్థమత్రం మృగాన్న॥ టీకా॥ ఈ నిరియాలున్ను, యిాంయున్మనమున్ను
ఈ శుభమున్ను, ఈ వినోదమున్ను, ఈ సకలవిద్యలున్ను, ఈ ప్రకారం అన్నిటైనా

లోగా వృక్షమి. ఇందుకు కొమాళ్ళ వేరు అని నిరంతరం జనులు దూషిణా నుంచి ఓ మృగాక్షి
మనశరీరములు నిరర్థకములు అని చెప్పవలశినది. అని అనేక చింతాక్రాంతురాలై వుండి
నందున అనేక వ్రతములు చేశి అందునుంచి యేమీ ఫలముగాక పోయెను. మాకు
సంతతి లేక పోయెను గదా అని బహు చింతించి పెద్దలైన వారి దగ్గర స్త్రీ పురుషులు
యిద్దరు శకునములు మొదలైన పుస్తకములు తోయించి చూస్తూ యేదేవుణ్ణి కొలి
చితే మాకు ఫలము అవునో అని విచారించినందున బాహువాత యందు బస
19 వన్న గుడి వుండగా ఆ బసవేశ్వరునికి మీరు పూజచేశి కామితార్థంబులు అడగ
మని చెప్పినందున ఆ దే ప్రకారం బసవన్న వ్రతం చేశి టెందుకు నిశ్చయించి దినది
నం బసవేశ్వరుని గుడికి వచ్చి ఆ ప్రతిమ మనస్సుయందు బసవేశ్వరుణ్ణి చూచి దండ
ప్రణామం అష్టాంగములు భూమికి తగిలేటట్లు సర్వజ్ఞుడు ప్రమథగణాలు త్రేష్టమై
న వారు నందినాథునకు అని మిహదృష్టి నుంచి. సుప్రసన్నాయ నాదు భయ యిద్దరం ప్రు
మొక్కులను నిచ్చికొంటి సూత్రం యీ ప్రకారం అంచితమై తాంబూరములు చేశి జామవా
రం ఆరంభం చేసుక లోమిన్నది దినముల పర్యంతరం దృఢ మానసంతో నోమిన
షువంటిది అయి వేది లోగా తృప్తకవృత్తాం నందినాథునికి మూండు దినములు వ్రతం చేశి
అటు తర్వాత ఆ దినం నందినాథునికి నిర్మలమైన వుదకమునుంచి అభిషేకం చేశి - దీప్తమై
న మృదు చందనం కుసుమాలు నవమాలికలు వుంచి చుట్టి దివ్యాంబరమైన పీతాంబ
రము చుట్టి పెత్తమాంభరణములు లోదిగించి మట్టిలున్ను, అందెలున్ను, గజ్జెలున్ను ఇం
కా నాసలయందు భాషికమున్ను, కదలకుండా వుంచి సువర్ణమున్ను నవరత్నాలతో
ని మార్గమైన తిలకం పెట్టి శిరస్సుయందు యీ ప్రకారం అలంకారం చేశి ఆ బసవేశ్వరు
నికి అక్షతాంచనం ధూపదీపాదులున్ను, గొబ్బెంచేటట్లు గాజే శి నవపంచ భక్ష్యాలు

నైవేద్యం అర్పించి కావలసినంత్త. కొంత వుంచిన పులగము న్ను, దుక్కముస్ను, తగిన
మజ్జిగకు ఘృతము న్ను కలిపి భోజనం చేయించి ఆ పరమ మాహేశ్వరుల ఆరాధన
యందు వలచిన హృదైశుడు అయిన సంవత్సర, పారభరణ, నవనందినాథ, అనాథబంధు, దేవ
తంత్రి శ్రీవృషభేశ్వరుని యందు చిక్కులేలోకొ మారుతునిని పించుకున్నది. గారి నీవంటి కొ
మారుడు నాకు ఇచ్చినట్టి అయితే ప్రభుతో నీ మొక్క నామం పెట్టుతా మనిశ్రీ నను
ఈ ప్రకారం అనిన మాదలాంబిక నీ భక్తికి మెచ్చి శ్రీ వాలవరము ఆమె సర్వ మున్నయం
దు అభయం ఇచ్చి నాదాయని. అప్పుడు ఆ పూలసరం చేతికి తీసుక వక్షస్థలము
యందు ముఖముయందు నేత్రములందు శిరస్సుయందు కొప్పున వుంచుకొన్నదాయె
ను. అప్పుడు పుణ్య పురుషులు ఇద్దరు నందికి ప్రదక్షిణా ముఖేన వందనం చేసి స్తోత్రం
చేస్తే, శుభాన్ని ఇచ్చెదు కోని యథా ప్రకారంగా తమ గృహానికి సంతోషంగా వచ్చిరి
అప్పుడు యథాప్రకారంగా మిక్కిలి సంతోషయుక్తంగా సతీపతులు ఉండిరి. ఆ
20 లాగ సంతసుఖములో వర్తిస్తూ వుండిరి. లోకములో మర్త్యలోకమునకు చంద్రధరు
డైన ఈశ్వరుని ఒక్క ఆ మన్ననలో వచ్చినేను వంటి నందీశ్వరుడు తన పాదయుగం
దు బాలుడై లోకములో తా మక మారుదుకావె అనిన భూలోకశ్రేష్ఠుడు ఇం
చుక అనేక కృత్తములు చేసిన మాదరస మాదలాంబిక సుకృతంచేత మునిని చెప్పుదు
ను, తలచిన కార్యం తనకు సిద్ధి అయినది అని మాని అయిన మాదలాంబిక గర్భ
ము అయి గర్భచిహ్నలు పొడిత పాయను. అప్పుడు అమృతంతో సమానం దేహాంకస్థిన
ఉబాలుండైన నందీశ్వరుడు గర్భంయందు వుంటగానూ మానినికి అలవేకుండా
అయెను. ఈ మాదలాంబికకు ఉత్తమ భక్త్యుల చిన్ను, శ్రీ బాలుడు గర్భంయం
దు వుంటగానూ మెకురుచి అరుచి అయ్యెను. నిర్మలమైన దేహాంకర్ణినయిం వంచి

శ్వరుడు ఈమె యొక్క హృదయమందు వుండగా తనువు అనే లతాంతికి విశేషంగా
వర్ధనమాయను. ఈ ప్రకారంగా వుండిన మాదలాంబికయు భక్తిశీలయుక్తంగా
వుండిన కుక్షి నుంచి ఇతరమైన పాకములకు ఇచ్ఛవేకుండా నైకలు. చినవాయను
ఇవియెటు వంటివి అంటే పుత్రుని చింత్రాంత్యు తియట్టు తియకు నోరుతెరచి అది
గినట్లుగా లోచనదాయను. పరమేశ్వరుని లోన మానంకల్గిన నందీశ్వరుడు యీమె
గర్భమునందు అవతరించినందున యీమె యొక్క నిద్ర యెమోగనిద్రయని అనిపిం
చెను. కాలకంఠుడైన సదాశివుని రూపమైనే హృదయమందు వుండినందున ఈ
శ్వరునికి కంఠమునందు నలుపు వుంటే యీమెకు స్తనాగ్రములు నల్లనైయుండి
నవాయను. ఘనమైన వృషభవంటి నందీశ్వరుడు ఉదరంయందు యుండినందున
మానిని యొక్క నడుము విస్తారమై వుండెను. యోగీంద్ర పొంపఅయిన నందీశ్వ
రుడు హృదయమందు వుండినందున యీకోమలినడుపు మందంగా నడవసాగెను.
ఈలతాంగికుక్షి దినదినప్రవర్ధమానం గనవమాస పూర్ణమయ్యె. ఈమె హృదయ
మందు శివుసుప్రభావంగా ప్రకాశమానమై తల్లియొక్క గర్భం అనేది తనకు
సుఖసమాధియనేది ఆధారంగా వుండెను. ఆ గర్భంయందు శుద్ధపద్మాసనంతో
వుండే తి శుద్ధతనువు తానై భూతసమృద్ధిసుద్ధికిగాను తానులోనాయుం
డి ఆశుద్ధ- - - లుపరి హారిస్తా వుంటినందున వుదరాగ్నిమందమై వుండెను.
21 అప్పుడు తాను నందీశ్వరుడు అగ్నివేనిదే కాంచినట్లుగా యీయనయొక్క దే
హం చిదభస్మితే పనంచేసినట్లుగా వుండే శరీరం కల్గినవాడాయను. అప్పుడు
గర్భమునందు చిత్ జ్యోతిరూపుడై వుండినందున అజ్ఞానమనేది పోగొట్టి జ్ఞా
నమనే దీప్తి చేసినవాడాయను. ఆ ప్రకారంగా వుండి తల్లికి ఉపద్రవం కాకుండా త

నకు ఉపద్రవం కాకుండా గర్భము యందు వుంటి అపుడు సూర్యుని లోపల మానవమైన
జ్ఞానంలో కుక్షిలో వుండే మలం మొదలైనవి పరిహరిస్తూ ధాత్రిలో ఇష్టమంటి
కామారుడు వుండగా, తల్లి గర్భము యందు వుండిన యీశ్వర పరతంత్రమైన
శత్రుమిత్రులు వాము తమ తమ నివాసముల యందు వుండే టందుకు భయపడి స్వ
తంత్రం లేక పారిపోతూ వుంటిరి। లోకత్రయమైన నంది మూర్తులతోను హృదయ
మందు వుంటి ధ్యానసమాధి అష్టాంగయోగములచేత కూడిన ఇటువంటి వాడై సతతంబు
మకరంలో సమానంగా కాంతా గర్భము యందు వుండిన వాడాయను। ఇంకా దేని
ప్రకారంగా వుండెనంటే. అప్రతిసమానమైన జ్యోతిప్రకాశంలో ధవళ గౌరి అయిన కాం
తా గర్భము యందు అతులితమైన ప్రభలో నిరంతరం యీశ్వర ధ్యానంలో తల్లికి
కామారుడు అనుపించక తల్లి గర్భము యందు మూడు సంవత్సరములు వుంటి అటు తరు
వాత అంగసూర్యులలో తల్లి హృదయమందు కాళ్లు చేతులు తన్నుతూ వుండినందున అది
యే ప్రకారంగా వుండెనంటే. శూలి భక్తుండు గనుక అందుకు కదుపులు కనుపిం
చెను। అపుడు తల్లి అయిన మాదలాంబికే తాళలేక శివ శివా యనుచు। తిరిగి నంది
నాథుని గురించి కి హోయి ఓయి స్వామి నేను అనేక దైవములను గొలిచి అనేక వ్రతములచే
గి అందు ఫలం కానందున అపుడు తిరిగి నీ యొక్క పూజ చేసి నన్ను ధ్యానంచేసిన
దున నవే పమున్నులకు తెలిసేటట్లు అభయమునుయిస్తివి। ఆ దేవ కారం। గర్భం ధరియించి వుం
టిని। లోకము యందు నవమాసంబు నిండిన తర్వాత ప్రసూతి అవ్వెడిదవ్వ. నాకు మూడు సంవ
త్సరములనుంచి గర్భంలో వుండి ఇప్పుడు మహా ఉపద్రవం అయినది। అని యీ రీతి కూడా ఉ
పద్రవం ఎంత నిజె ప్పుడును. అని విన్నవించి యీ యొక్క ఆకారంలో ఆకరాడ కరాడికూ
చుండూ గర్భవేదనలో ఇటువంటిది ఎన్నడుం యెరగను। అని బహు చింతించి తల్లడ

పడుతాయింటికి వచ్చి అప్పుడు పరుపు మీద పవళించి అప్పుడు కర్పూరం మొదలైనవి యీ
యొకరు తాంబూలానికి తాలివేక అలంకరించి అప్పుడు వేదిక అయిన దేవ్యాసములు విడుచుకుం
B 22 టూ పడుకున్నందున అప్పుడు నిద్రపట్టినదాయెను. ఆకాలంయందు స్వప్నంపడినందికి సాధు
శైవయీశ్వరుడు ప్రత్యక్షముగా జంగమమూర్తి అయి చెప్పెనుగదా. నీయొక్క వ్రాదయతా
పము నీయొక్క చింతామున్ను ఇంకా పరిహరించేటందుకు వచ్చినాను. కమలదళ నయనా, నీ
యొక్క గర్భమందు పుట్టినకొమారుడు అబలసావనసత్తె వుండును. జగన్మోహన
మూర్తి సాని సామాన్యుడు కాదు. అదినాది అయిన నందీశ్వరుడు నీలాదరుషికొమా
రుడై యీశ్వరునికి అనుగ్రహమైన విమలభక్తితో వర్ధమత్తినవాడు మేదినియందు పు
ట్టుతారు. కాబట్టి నీకు సంమోదంతో చెప్పుతాను. ఇది మహాసుకృతం అయినవారి
ఇది నిశ్చయం యింకరా చింత చెయ్యవద్దు. నీతాపంత్ర పరిహారమయింది. ఇంకవా
దట ఉత్తమమైన కొమారుడు పుట్టును. అతనికి బసవేశ్వరుడని నామం పెట్టుమ
ని యీశ్వరుడు స్వప్నంయందున చెప్పినందుచేత ఇంతలోగా నిద్ర మేలుకని-
వేచసాళ్లు దికుల జూచి అకరడయవ్వరం వేసందున అప్పుడు బసవేశ్వరుని అను
గ్రహం మంచిస్వప్నం అయినది అని అప్పుడు మనస్సు దృఢం చేసుకస త్యమని నేమదే
శిన సుకృతం ఫలంస మకూడెనని నా జన్మం సుఫలం ఆయెను. అని ఇంక మీదటనే
నంబ్రులతికి లతనని మాని నిసంతోషంతో వుండగా అప్పుడు తమ బంధుజనం మొ
దలైనవారు వచ్చి హెచ్చరపడి యిది యేమిస్వప్నం యేలాగున ఆయెను అని అడిగి
నందున అప్పుడు తమకు స్వప్నం అయినది వృత్తాంతం వారికి తెలియ చెప్పుతావుం
డినందున ఆకాలంయందు శ్రీ మాదలాంబికె గర్భంయందు నందీశ్వరుడు యొక
నిద్రలో జ్యోతిరూపుడై వుండగా యీశ్వరుడు ఆస్థలమునకు పోయినప్పుడు వచ్చిన

కార్యం తెలుసు అని సదాశివుడు చెప్పినందున తెలంగనిద్ర విడిచి అప్పుడు యీశ్వరుని
కి భక్తితో ఆమోకారిన వారాయను. అప్పుడు మహాప్రీతితో చేతులు ముకుళించి అ
ప్పుడు మెల్లగా తల్లిగర్భమునందు ఉదయించెను. యేకాలమందు అంటే. ద్వాప
రయకాలానికి అర్థసూర్యుడుగా అర్థసూర్యుడుగా బైటవుండి వుండిన కాలమునందు
నందీశ్వర మూర్తి జనియించెను. ఆ కాలమందు ఈ నందీశ్వరుని వర్ణనమందు వుండే
సాంబమూర్తి జంగమవేషంగా గురురూపు అయ్యిన ఖ్యాలింగం మీద లింగసంగమం
జేసెను. అప్పుడు ఆ పురజనం ఆశ్చర్యముతో అని నదిని తాప పోత్తముడు యు
కారిడి నుంచి వచ్చెను. ఏ రాజ్యం వాడు. ఏ మార్గం నుంచి వచ్చెను. ఏ విచిత్రం
అని ఆదిదరు అనిన వార్తతో. ఆ సమయమందు చంద్రశేఖరుడు జడలు ముడివేసు
క వక్షస్థలమందు లింగమున్ను, ధవళపీతాంబరమున్ను, వప్పుబడిన రత్నకం
బళి, రాగ్రము కండమాలలున్ను, రుద్రాక్షలున్ను, శ్వేతఛత్రమున్ను, చేతదండమున్ను, భ
స్మలేపనమున్ను, నాదుముద్ర పుండ్రరేఖలున్ను, తెల్లని దంతములున్ను, చిరునవ్వున్ను,
ప్రసన్నమైన వదనమున్ను, భైరిగద్దెమున్ను, ఈ ప్రకారం వొప్పుబడి శోభిస్తూ వుండగా
జగత్త్రయం పాలించేటువంటి మునివల్లభుడు, కరుణాకరుడైన సాంబమూర్తి
తాపపోత్తముని వేషం వేసుక మహాసంతోషంతో వచ్చు పరమ పున్నాతుడైనా
న మాదలంబికతో అప్పుడు అనినదియేమంటే, కప్పుడి అనేత్రామం సంగమేశ్వ
రుడైనాను, ఆకలిడినే నువ్వుంటూ నుతల్లిని నా యొక్క కొమారుడు లోకహితా
ర్థం నిమిత్తం నీయందు జనియించెను. ఇందు నిమిత్తం చిన్నవాణ్ణి చూడవ
చ్చాను. సంతోషంగా ఉపదేశం చేసేటువంటి గురువును నేను. జను
ల లోకి కడు త్తమోత్తముందు నకొమారునికి శపార్పితం అయిన ప్రసాదం

కొట్టు చెవుకాని ఇతరమైనది పెట్టవద్దు. అని ఈమాట తప్పకుండ చేయకుమని ఆనతిచ్చె
ను. అని ఈప్రకారం చెప్పి సాంబమూర్తి అదృశ్యమైనవాడాయెను. అపుడు ఆబాలుడై
న బసవేశ్వరుని యొక్క కాంతి బాలకోటిప్రభతో శోభనమైన తేజము అయిన ముఖ
ము చూచేటటువంటి వారికి యేప్రకారం వుండెను అంటే, సమస్తజనులకు అజ్ఞానం
అనేటి అంధకారాన్ని పోగొట్టేటటువంటి దివ్యమైన కాంతితో జ్ఞానమనే ప్రకాశమునకు అధి
పుడై వుండినటువంటి వరానుభావుడైన బసవేశ్వరుణ్ణి మాతాపితరాదులు చూచినవా
రై పరమసంతోషపూరితులై అపుడు శివభక్తులం పిలిపించి తాంబూలంబు
యిచ్చి, అప్పుడు శివభక్తుల పాదోదకంనుంచి ఆబాలునికి మజ్జనంచేయించి అ
ప్పుడు నొసట విభూతి రేఖలు పెట్టి సర్వాంగం భస్మలేపనం చేసిరి. అప్పుడు ది
క్కు దిక్కులను అనేక వాద్యఘోషంబులు భోరున పలికినవి ఆయెను. అపుడు ఆసమా
నమహిమ అగణ్యపుణ్యోదయుడైన ఆబాలునికి బసవేశ్వరుడని పేరుపెట్టినవారైరి.
24 ఆయొక్క నామకరణంకాలమందు అడిగినవారికి కావలసినట్టు యిరుదంపతులు
ఇద్దరు యిచ్చినటువంటి వారైరి. ఈప్రకారం బాలుండు దినదినప్రవర్ధమానుడా
యెను. అప్పుడు బాలుడై తొట్లయందు పవళించి వుండి దీపాన్ని చూస్తూవుండగా
యేప్రకారం కనుపించినదంటే, నా కాంతి ముందర నీకాంతి యేప్రకారం వున్నది అని
చూచేవారికి వెక్కిరించేసినట్టుగా వుండెను. ఇదిగాక గురువుయొక్క తీర్థప్రసాదము
లతో ఆనందలోలుడైన బాలునికి స్తన్యపానం చేయించితే తాగినట్టుగా వూరక
వుండెను. ఈప్రకారం వుండే బాలుండు అనేక వినోదములతో ఆడుతావుండగా అనే
కవిధములైన ఆభరణములతో పెట్టినవారైరి. బాలుండు అయి వుండగా దిన
దినము విద్యాభ్యాసం చేస్తూ వుండినవాడై అపుడు యీప్రకారం బాలుండైన

వతీలలతో లింగార్చన చేసేటందుకు ఏదున్యక్తుడైనవాడాయను। ఈ ప్రకారంగా
న్నిదినములు జరిపి జంగమమూర్తులను చూచినట్లు అయితే పరమేశ్వరుల ధ్యా
నసంభావించుతా వుంటిని। అపుడు ఈ బసవేశ్వరుడు చెవుపుష్టి విద్యలు తమ హృ
దయమందు ధ్యానం చేసినందున అన్ని విద్యలు వచ్చిన వాడాయను। ఏమంటే సర్వజ్ఞుడైన ఈశ్వ
రుని అనుగ్రహం వల్ల పుట్టినవాడు గనుక కళ్యాణ పట్టణమందు గర్భాష్టకంలో నా ఈ ప్ర
కారం గాంభీర్యం చినవాడాయను। ఈ ప్రకారం వుండి బాలునికి గర్భాష్టకం యందు ఉపన
యన ప్రయత్నం చేయ్యదేనను అని శుభముహూర్తం నిశ్చయించినవాడాయను। ఈ
బసవేశ్వరుని భక్తి తెలియక వుండిన జనకుని చూచి నవ్వి అనేను గదా, ఓం శివ తంత్రపు
యొకగ్రాహ్ణానికి నే నుంతేమందును। పుట్టినప్పుడే శైవదీక్ష అయినవానికి ముంజికట్టిన
వేమని విప్రయత్నం చేస్తావు అంటే మీయొక్క వివేకం ఏమని చెప్పుదును, జనసంఘ
ముననపుడు సంగమేశ్వరుడు వచ్చి బోధించి విశాంతమైన శివాచార సంపత్తుకల్గ చేశి
నాడు। ఇంక మీదట నవ్వు ముంజి అనేది నాముందర చెప్పవద్దు, విశాంతశివాచారసంపన్ను
లైన శంకర భక్తులు వనిపించుక నవ్వుమరుపై పోయినావు। పరమగురువు అనుగ్రహంవల్ల
తిరిగి నరక ప్రాప్తం అయ్యేటువంటి కర్మములు చేతురా। పూర్వ ప్రపంచ సాగర శాంతుల
కు శ్రేష్టమైన బ్రాహ్మణులకు ఆపార-- తి తంత్రమందు సదమలాచార భక్తుల కన్నా
B.25 బమూర్తి అనుగ్రహం వల్ల పుట్టిన వారు, ధారుణియందు బ్రాహ్మణ్యానికి కర్మములు కా
రకర్మములు చేస్తూ భవవర్ధక్తి అయినవాడు అగ్నియందు ఆహుతులు మొదలైనవి గల
పద్ధతి నిమిదిధా న్నములు చేస్తూ వుంటే అది దోషం కాదా అనేక పాపములు పొందించేటు
వంటి శివుని యొక్క మంత్రం వుండగా అన్యమంత్రములు ఉచ్చరించేది పాపం కాదా, సదాజంగ
క్తులకు విశాంత మా, షోడశ కర్మలు అన్ని నరక ప్రాప్తి ముంచునన్ని, ఆ యొక్క [illegible]

క్షుత్తైన వారికి ఇతరకర్మములు కూడునా అని ఈప్రకారం చెప్పిన పుత్రుణ్ణి చూచి తండ్రి అయి
న మాదరసయ్య అనినది ఏమనంటే. విశేషం మాటలు నుంచి నీకు యెందుకు మేము చెప్పి
న మాటలు కార్యం అంగీకారం చెయ్యనిది కావూరు ఉవునా. జాతియందు ఉత్తమకులస్థు
డవై, పవిత్రుడవై, సమస్తమైన కులములయందు ఉత్తమకులస్థుడవై శ్రుపవిత్రుడవై-
సమస్తమైన కులముల యందు అగ్రకులం అని పించుక వుండగా ఇటువంటి బుద్ధు
లు మేము యెరగము. నీయందు వుండేటువంటి శివభక్తి వూరుడు లోకములయందు లే
దు. నీవు పుట్టి మమ్ములకృతార్థులచేశేవు అని మాకులకోటి అన్ని ఉద్ధరించేవు అనివ్వం
టిమి. సుపుత్రుడు కుమారుడైతే కులము ఉద్ధరించును, కులహీనుడు పుట్టినట్టు అయి
తే కులము చరిపేని కాబట్టి కులము అనే మెరుకు నీవు శుద్ధశివంటి వాడవు. అలష్యమైన ద్విజు
ఇవింటే నిమ్ము కులముయందు వేరుగా వుంచేరు. అనేకదినములకు తలవుగా కావూరుడు
పుట్టినందుకు మాకు సంతోషం పెట్టితే పుత్రుడు. లేకపోతే హీనుడు పుత్రుడు కాడు. కటకటాని
నుంచి సద్గతి పొందేము అని నిండా నమ్మకలో వుంటిమి. కులానికి తగినట్టు ఆచారము వుండవ
లెను. ఆచారానికి తగినట్టు ఈశ్వరుని యొక్క భక్తి వుండవలెను. అందునుంచి ఇహపరలోక
ము సాధకం. ఇందునుంచి సంసారదుఃఖ నివారణం. ఉభయధర్మాచారములనుంచి దే
వతలున్ను, పితురుదేవతలున్ను తృప్తి పొందురు. ఇటువంటి మర్యాదలున్ను సంగ్రహ
ముగా నీకు తెలియ చెప్పినాము. ఈయొక్క నీకుపక్రకం రాకపోతే భక్తియు నీకు తెలిసిన
ట్టుగా నడువు. భక్తికి మేము అడ్డముపడే వాండ్లము కాము. నీ మనస్సు వచ్చినట్టు చె
B26 య్యిమని కఠిన వాక్యములలో అనేకదుఃఖం వచ్చిన వాడై విరక్తుడైన బసవేశ్వరుడు తోడి తం
(డ్రి) అయిన మాదరసయ్య అనిన వాడాయెను. అప్పుడు బసవేశ్వరుడు అనినది. బ్రాహ్మ
ణత్వము వేరే, ఈశ్వరభక్తియు వేరే అని చెప్పితిరి గదా, వేరే దైవం, వేరే మంత్రం, వేరే …

వు, వేశోవేషమున్ను, వేశేష్యానమున్ను, బాహ్యాగ్మే న్వక్రియలు, ఆచారమున్ను ఈప్రకా
రం వేసి విచారించితిరి. నరకప్రాప్తి, అత్నాటులువంటి కర్మములు మీరు వారానిస్తారు. మే
ము లింగమే దైవం జంగమే గురువు ఈప్రకారం వుండే చారము. అనిచెప్పి నిరంతరమున్ను
శ్రేష్ఠమైన శివభక్తులయందు సుఖపడుతా వుండి వారికి పరమపోష్యులు నాకు గతి ఇది ని
శ్చయం. మీ మాటలు నాకు పనికిరావు. మీరాఆచారంయందు మీరు వుంటుంటే నా ఆచారంయం
దు నేను వుంటాను. మీరు ఎంతవారు, నేనెంతవారు, ఈప్రకారం బసవేశ్వరుడు అనినవాడై నిజ
సహోదరి అయిన నాగాంబిక వద్దకి వస్తా వుండి సమయమందు, బాగవాడయందు వుండే భ
క్తులైన వారు ఈ బసవేశ్వరునికి ఎందుకుగాను గ్రామంలోకి పిలుచుకపోయి మహా
ఆదరణం చేసి మాకు వరపుత్రులు అని వారిని వుంచుకున్నవారైరి. ఇక్కడ ఉపనయనానికి వచ్చిన
బంధువులు అనిరిగదా. ఉపనయనం బాగా అయినను, ఇలువంటి స్థలమునకు రారాదు. అ
ని మనస్సులోయందు అనుకొనిక పిలుంపుంచక తమతమ స్థలములకు పోయినవారైరి.
పురజనులైనవారు అనిరి గదా ఈ బసవేశ్వరుని మహాత్మ్యమేమని చెప్పెను అని పురజను
లు స్తోత్రం చేస్తా వుంటిరి. ఆసమయమందు బసవేశ్వరుని ఉపనయనానికని వచ్చిన మా
దలాంబికె సహోదరుడున్ను, శివపాదపంకజ భక్తియుతుండును, మేదినీశ్వరుడైన
బిజ్జలరాయనికి మంత్రి అయిన బలదేవుడు, ఆదిశివభక్తుడైన బసవేశ్వరుని మహా
త్మ్యం వినినవాడై ఈయనకు కామాత్రినుయిచ్చి వివాహం చేతును. ఇది కాకపోతే
నికి ఇతరులకు ఇచ్చి వివాహం చేసేదిలేదు. అని పలికినవాడై అపుడు అతిశయమైన
సంతోషంతో బసవేశ్వరుడు వుండిన స్థలమునకును మాత్రినుపిలుచుకపో
27 య్యి అప్పుడు సంధిపూర్వకంగా తెలియజేసేటందుకు వారిని అంగీకారం చేసి సదు
వినయంతో కామాత్రి అయిన గంగాంబికను తీసుకపోయి ఒంద సంబంధం కొ

తేనను ఇచ్చిన షణ్వంతు వార్తై అప్పుడుకా మాత్రేను స్వీకరించవలసినది అందునుంచి నన్నుపెద్దతిం
పవలసినది। అని విశ్వజనస్తుత సజ్జనభక్త చారిత్ర) వారియొక్క భక్తి ప్రార్థనలు మన్నించుము
ని స్తోత్రం చేసిన వారై అక్కడనుంచి బసవేశ్వరుని అనుమతంగా నివాహము గాత్రంచేసే
టందుకు భక్తజనం అయిన వారితో చెప్పి, మకరతోరణములున్ను, రత్నతోరణములు
న్ను, మకరతోరణములున్ను, ఈప్రకారంగాను వారియందు సాలుసాలుగాను వర్ణంగా
రంగా వీధి వీధియందు యీప్రకారం కట్టించిన వారై. విస్తారంగా తడిపిన కస్తూరితో గ్ర
హము వీధులు అలంకరించిన వారై అందు మీంద ముత్యాలయొక రంగవల్లిపెట్టినవారై
అప్పుడు మహోత్తములైన పెద్దలను పిలుచుకరమ్మని చెప్పినందున వచ్చిన లింగాయుక్తులకు
శరణు అనిభక్తులకు పీఠములు వుంచి కూర్చుండబెట్టిన వారైరి। అప్పుడున్ను కొంత మిక్కిలి అయిన
వారిని పిలువమని నియమించి కూర్చున్న వారిని చక్కగా సాలుగా కూర్చుండ నియమించి అప్పు
డు విభూతి తాంబూలములు తెచ్చి వుంచిన వారై ఈశ్వరుని యొక్క భక్తులు పృథివియందువుం
డేటువంటి జంగమమూర్తులకు విభూతి వీళ్లియం ఇచ్చి పిలుచుకరమ్మని ప్రణాళా
రులను పంపించిన వారాయెను। అంతట జంగమమూర్తులు వచ్చే సముదాయ
ములను పురజనములతో కూడి వారి ఎదురుగాను నిలుంటికి పిలుపించుక వచ్చి రత్న
పీఠంబులు వుంచి కూర్చొబెట్టి, ఆయొక్క ఈశ్వర భక్తులైన జంగమమూర్తుల పాదము
లకు శిరి ప్రపుడు పరిమళ నవ్యపుష్పాంజలులు పెట్టి సుధూప దీపములు నివాళించుచూ
సాష్టాంగదండప్రణామంబు జేసి శివగణ సముదాయమైన జంగమ మూర్తులకు విభూ
తి తాంబూలంబులు తెచ్చి సమర్పించితే మలోతా ముఖ్యుండే సమయమందు, ఈప్ర
కారం వుండే సమస్తమైన భక్తుల ఆస్థానంయందు కేళికెలు అయ్యవుండే వర్ణాలున్ను. నాట
క వారాంగనలున్ను, పెరణిలో వుండే జోళ్ళున్ను, ఈప్రకారంగా శోభస్కరమాయెను। వే

వాద్యముల ఘోషము మొరయుచూ వుండగా అష్టదిక్కులున్ను అదురుతూ వుండెను, బాంసు
రీ ల్లు అనే శబ్దములతో యీ ప్రకారం ఆనంద సంకీర్తనా గీతములతో ఖ్యాతిగా రుద్ర
మంత్రములు పాడుతూ వుండేవారు కొందరు, గీతం పాడే జతల మ్రోళ్ళములు కొందరు, కొంద
రు చప్పట్లతో నృత్యంచేసేవారు కొందరు, పురాతనమైన ప్రమథగణాలయొక్క తత్వార్థ
ములు వినిపిస్తూ వుండేవారు కొందరు, శివభక్తి అనే మధువుతో ఆడేవారు కొందరు, శివపర
P. 28 మోత్సవంతో తమలో తాము మరచిపోయి శివయోగం నిద్రపోతున్నవారు కొందరు,
కొందరు శివరహస్య తత్వార్థములు ఆగమ నిగమముల అనుభవంతో వినోదించేవారు కొంద
రు, ఈ ప్రకారం వుండేసమయమందు శివగణాధీశ్వరులు శివగోష్ఠియందు వుండిరి, ఆ కాలంయం
దు బసవేశ్వరుడు యీశ్వరభక్తుల పాదోదకంనుంచి మజ్జనంచేసి నిర్మలమైన నవ్యవస్త్రాం
బరం కట్టి, లలాటంయందు ప్రకాశమానం అయ్యేటట్లుగా త్రిపుండ్రరేఖలు దీర్చి సర్వాం
గములు భసితలేపనం చేసి శిరస్సుయందు శివార్పితం చేసిన అయిన కుసుమములు ధరించి, రు
ద్రాక్షాభరణ భూషితుడై విలాసమంతుడై అసమానమైన అంగపసాయత అనే పేరు గల్గిన
కటాంచనదిమయందు కట్టినవాడై శివానంద మనే సంతోషంతో కన్నులయందు ఆనందబా
ష్పంబులు కురుస్తూ వుండగా, రోమపులకాంకురములతో అడుగడుగుకు యీ వొక్క అను
గ్రహం యీ శివభక్తులైన గణాధీశ్వరుల పాదముల అనుగ్రహంనుంచి ఆయన అని మన
స్సుయందు అనుకుంటూ, అడుగడుగుకు దండప్రణామంబులు చేస్తూ సభయందు వచ్చి
తమ పాదములు జంగమమూర్తులకు చూపెట్టుదుకు భయపడితాను పాదములు వెను
కకు వుంచుకొనుచుండెను, లోపల ఆ మీద మోచేతులు వుంచుకుంటూ, చేతులు ముకుళిం
చుకుంటూ, నడుము వంచుక మహా వినయంతో లోగడ సంతోషంతో అనిమిషపెట్టియం
దు శివగణాధీశ్వరులను చూచి సంతోషపరవశుండై బసవేశ్వరున్ని దండనాయకులకు

శ్రేష్ఠమైన బలదేవ మంత్రి సజ్జన పారిజాతముండ్లైనే ముద్దారగణియందు ధన్యురాలు అయితే నిర
నితమకౌ మాతేర్ అయిన గంగాదేవి భావరూప విలాస గుణా శోభాయమానములు నానా
విధములుగా చూచి సంతోషపడుతూ వుండగా శివభక్తులు అనేకులు వస్తూ వుండిరి. ఆకాలం
యందు దేవబ్రాహ్మణ్యులు ఆశీర్వాదం చేస్తూ వుండిరి ఆ బలదేవ మంత్రి మందిరమువుండినప్పు
డ్డు విప్రకాంతలు వసించసాగిరి. అది యెటువంటిదంటే, ధైర్యమందు భూదేవి గెలిచి
వుండెను, శిరియందు లక్ష్మి గెలిచి వుండెను, కాంతియందు రోహిణి గెలిచి వుండెను, దీ
పికత్వం ప్రౌఢత్వమందు భారతి గెలిచి వుండెను, సౌందర్యమందు రతీదేవి గెలిచియుండె
ను, శ్రేష్ఠత్వమందు దేవేంద్రుని భార్య అయిన శచీదేవి గెలిచి వుండెను, పాతివ్రత్యం-
యందు అరుంధతి గెలిచి వుండెను, ఆచరణయందు సీతాదేవి గెలిచియుండెను, సత
తం పవిత్రంయందు జాహ్నవీదేవి గెలిచి వుండెను, తేజముయందు రవి సతి అ
యిన ఛాయాదేవి గెలిచి వుండెను, ఈప్రకారం వుండేవారికి మూరంతలు పొచ్చుగానే
B.29 కసౌందర్య గుణాలతో యౌవనం గాంచికె వుండిన దాయను, ఇటువంటి కాంతారత్నాన్ని పెద్ద
లైన ముదితలు యీమె యొక్క గుణాతిశయములు వర్ణిస్తూ వుండేటువంటిది బలదేవ మం
త్రి వినినవాడై సంతోషంతో వచ్చినటువంటి వాడై, యీమె యొక్క కీర్తితో వప్పుబడిన తన
కొమారైన మిన్నంగారించమని చెప్పినంతట ఈయొక్క స్త్రీలు అనుకొనిరి గదా ఈబాలికె
కు ఆభరణములయందు ఆభరణములను ధిక్కరించే సౌందర్యము కల్గినది అయితే వివాహో
త్సవ కాలంయందు శుభాభరణములు పెట్టవలెను అని మాత్రం భగమనలోయిన గంగాంబి
కె శుభపరిమళమైన తైలాభ్యంగనం చేయించి పన్నీటి జలక మార్చి కుంకుమవర్ణపు
దుకూలమైన వస్త్రం కట్టించినవారై, కోమలమైన నెత్తి వెంట్రుకలు చక్కగా దువ్వి కొప్పు
పెట్టి అందుమీద టవనపు కుసుమంబులు దురిమి అగరు సాధు జవ్వాజి చందన కస్తూరి-

గంధం, ఘనసారం మొదలైనవి గంధాదులు తోపన్నీట తో కలిపి మహా మృదుతరమైన తనువుకు అలంకరించి, నొసట కుంకుమ తిలకం పెట్టి, చరణములకు ఆభరణములు అందెలు మొదలైనవి పెట్టి, నవరత్న స్థాపితమైన వడ్డాణము పెట్టి, భుజకీర్తులున్ను, కడియాలున్ను, కంకణములున్ను, చూడెలున్ను, ఉంగరములున్ను, ముద్రికెయుంగరమున్ను, హస్తాంగుళములయందు అలంకరించి, ముత్యాల హారములున్ను, మణిపతాక హారమున్ను, పుష్పాలహారాలున్ను, శృంగారంగా ధరియింపజేసి, శ్రీకారంతో సమానమైన కర్ణములకు నవరత్న స్థాపితంబైన కర్ణపత్రములు ధరియించి, ఆ కర్ణములయందు పొన్న పువ్వులు ధరియింపజేసి, ఇదిగాక ముత్యాలతో శిఖరములు నిర్మాణించేసిన ఆభరణములు కొన్ని కర్ణములకు పెట్టినవారైరి. అప్పుడు చంద్రవంకలతో సమానమైన బంగారు పోగు అందుకు నక్షత్రాలతో సమానమైన ముత్యాలున్ను, ఈ ప్రకారం కల్గిన నత్తును నాసికె ముక్కుకు పెట్టినవారైరి. అప్పుడు లలాటంయందు ముత్యాల సెల్లి పెట్టి బంగారుతో కల్గిన భాషికెంబు కట్టినవారై పాపిటయందు సింధూరం రేఖ గీచి ముత్యాల మొకరసూసుకం మస్తకం అలంకరించి, నవ్యమైన మాణిక్యం పాపిట ముందట పెట్టి వుండగా మహాప్రకాశమానంగా వెలుగుతూ వుండెను. ఈ ప్రకారం ఆభరణములు సర్వాంగములందు అలంకరించినవారై గంగాంబికెను ఆ సమయమందు ముత్తైదులు పిలుచుక వచ్చి తంత్రి అయిన బలదేవ మంత్రికి చూపించినవారైరి. అప్పుడు తామా తేర్ని చూచి లాలించుతా కన్నియ, హావభావ గుణసంపన్నురాలున్ను, గురులింగభజ

B.౩౦ నయున్ను, శృంగారరసంతో వుండెటువంటి తనకొమార్తెను మూడులోకములయందు అసమాన శృంగారం కల్గిన విభ్రమోన్నతురాలైన గంగాంబికెను పిలుచుక వచ్చి సమస్తమైన భక్తులకు వదంబరచి దండమును చేయించి, శుభచిహ్నాలుగా ముత్తైదుల

దరు.. సలుపెట్టినవారైరి. అప్పుడు శివబలం అనే మహాలోకం యందు శివసద్భక్తి తోయు
క్తమైన యాగం గాంబికెను బసవేశ్వరునికి యిచ్చి వివాహం చేసెను. ఆ కాలం యందు నవగ్రహ
ల యొక్క రాశిన సుఖాన్ని చూస్తూ వుండెను. అటువంటి -- యందు బసవేశ్వరుడు ఉత్సాహ
మనే వార్ధియందు వోలలాడుతూ వుండెను. ఆ కాలం యందు మంచిదినము వారం శుభము
హూర్తం విచారించక వివాహం చేసియిచ్చెను. అది యెటువంటిదంటే ఈశ్వరభక్తులయొక్క
క్తసావలోకనమైన దినమే లగ్నం, శంకరభక్తులయందు విశ్వాసంతో వుండేదే ముహూర్తం భ
క్తులయొక్క ఆశీర్వాదమే గ్రహాలబలం గనుక అటువంటి బసవేశ్వరుని యందు భక్తులయొ
క్క అనుగ్రహం నిండాకద్ద గనుక ఈప్రకారం వివాహం ధరయందు యీ మహోత్సవం
త్రిలోకములయందు కీర్తించసాగిరి. ఆ కాలమునందు బసవేశ్వరుడు పరిపరి విధములుగా
అఖిల మహేశ్వరులైన యీశభక్తులకు ఇష్టార్థములు ఆదరణతో యిచ్చి, తాను పరిచారకంగా
అంత్యమందికి తృప్తి చేసి ఆ మహేశ్వరులకు అప్పటప్పటికి సాష్టాంగ దండప్రణామం చేస్తూ
కరయుగములు ముకుళించి విన్నపం చేసినది యేమంటే, ముందుగా వుండిన ప్రతిది సంగ
మేశ్వరుడు ప్రసన్నస్థలమైన నా గురువు వున్నాడు, కాకా నేను పోయి వారి పాదములు చూచి
అక్కడ భక్తితో లోలగకుండా పూజచేసి మీ యొక్క అనుగ్రహం వల్ల భక్తిచేస్తాను. అని
మహోత్సవమైన గణాధీశ్వరుల యొక్క అనుజ్ఞ తీసుకొని జనిశ్రేష్ఠుడైన బసవేశ్వరు
డున్ను, భార్య అయిన గంగాంబికెయున్ను, అగ్రజురాలైన నాగలాంబికెయున్ను, వరుము
గ్గరున్ను, మామ అయిన బలదేవుని అనుమతంగా పంపించుకొని సద్గురు ధ్యానం అనే యో
గంతో తత్పురం వెడలి కప్పడి సంగమం అభిముఖుడై నడుస్తూ వస్తూ వుండగా తమ సద్గు
రువయిన కూడల్లి సంగమం తమ దృష్టికి అగోచరంగా కానబడినదాయనుండు తృ
ష్టి భక్తితో అక్కడక్కడ నిలిచి వస్తూ బసవేశ్వరుడు గురువును స్తోత్రం చేస్తూ

ఇష్ట మంత్రంతో యీ ప్రకారం యోజన మాత్రం వెళ్ళి వచ్చెను। అప్పుడు జనివర్గ వింగదామె
దలు గురువు యొక్క అనుగ్రహంతో భక్తి వచ్చేదికద్దు। ఇప్పుడు యీ బసవేశ్వరు స్వామితో
31 భక్తి కుదురుతున్నది। అని అనేక విధములు గా కీర్తిస్తూ వుంది. ఆ కాలం యందు బసవేశ్వరు
డు అత్యంత భక్తి సంతోషంతో గురువు వుండే కూడ్లి సంగమం ప్రవేశించెను। ఇతని మహా
త్యం నిత్యం చేసేటందుకు శేషునికైనా వశము కాదు। ఆ యొక్క గురువు వుండే పురము యొక్క ప్ర
కారం వుందంటే, నదులు పుణ్యతీర్థ సమూహములున్న, దేవాలయములు వారని వాసము
లున్న, గిరులు కాంచనాద్రితో సమానమైనవిన్ని, తరువులున్న, రుద్రాక్ష తరువులున్న, పవిత్ర
తమైన వనాంతరముల నవకుసుమముల గుచ్ఛముల విభూతి యొక్క ----- వ
వెసే శోభిస్తూ వుండెను। ఆ పురంప శువులు కామధేనువులతో సమానమైనవిన్ని, ఆ పురం
వెయింరలు నంది రూపుతో వుండబడిన. ఆ గ్రామంలో వుండే బావులు సరస్సులతో సమా
నమైనవిన్ని, ఆ పురం నరులు ఈశ్వరాంశకులున్న. ఆ గ్రామం యందు వుండే వారంతా సంత
తి వసు సంతతికి కారణం అయి వుండేవారున్న, వారి స్త్రీలు అంతమంది పతివ్రతా వి
శేషంబు కల్గి వుండేవారున్న, ... అన్ని తత్వ విచారమైన భాషలున్న, ఒకరికొకరు
చినా మృదంగం మొదలైన వాద్యముల ఘోషములున్న, వీధులు రంగవాలకెలోమ నోహ
రమైన అంగళములున్న, ఈ ప్రకారం వుండే కూడ్లి సంగమం విరాజిల్లే యడల కైలాసంతో
సమానంగా వుండబడినదాయను। ఈ పురము యందు దుంతేజములున్న, అధములున్న దు
ర్జనమున్న, నిష్ఠురమున్న, ఉదాసీనం, వికల్పం, అస్థిర వచనం, ఆచార దూరం, పాతకం,
భిన్న పాపం, విరసం, అజ్ఞానం, నిందకం, నిక్కరులు. ఈ ప్రకారం వుండబడిన వారు కైలాసాధా
నికి బ్రతికినా కానివేరు కాబట్టి ఆ పురం మహాకీర్తిని వహించి వుండెను। ఈ ధరణి యందు కూ
డలి సంగమేశ్వరుడని మహా విఖ్యాతిగా వుండెను। ఈ ప్రకారంగా ప్రసిద్ధిగా వుండే...

సంగమేశ్వరుని దేవాలయమునకు బసవేశ్వరుడు పోగా సమస్తమైన భక్తులు ఎదురుకొని
పిలుచుకపోయినంతట మహాద్వారం వద్దనే బసవేశ్వరుడు సాష్టాంగ దండప్రణా
మంబు చేసి ఆగమ పురాణార్థములతో వినూత విభాగ సూక్తములతో మనోహరమైన
వచనములతో అనురాగంగా స్తోత్రం చేస్తూ వుండెను. ఆటువంటి కాలమందులో
గడజనమైనప్పుడు లింగ ధారణం చేసి పోయిన వేషం వెలిసి సాంబశివుడు వేషం వేసు
B.O.2 కొని గుడి ద్వారం ముందర కానపడిన వాడాయెను. ఈ ప్రకారం కన్పించిన సద్గురుమూర్తి
యీ బసవేశ్వరుడు మనసు యందు దిగులుపడి సంభ్రమించుచు మహా భయమున్ను, ప్రీతి
యున్ను, భక్తియున్ను, చిత్తం యందు వుండబడిన వాడై హర్షంబుతో తానున్ను ఆలోచనచే
స్తోత్రించి సాష్టాంగ నమస్కారం చేసి ఆనంద బాష్పంబులతో పాదకమలములు కడిగి పూ
జచేసినవాడై --- శరీరం అర్పించవలెనని వుండే కాలమందు సాంబమూర్తి అతిదయా
మృతరసంతో నిండిన చూపులతో --- దినములకు కలిగిన కామారుద్రుడైన బసవే
శ్వరుని మీదికి ఎత్తి విడువకుండా ఆలింగనం చేసుకపోతూ వుండగా బసవేశ్వరుడు విడి
పించుకలేక నివేదనం చేస్తూ వుండి ఆ పుష్కరములు ముకుళించి శివుని పాదకమలంబు
దు దృష్టిపెట్టి ఆనంద బాష్పంబులు కురుస్తూ వుండగా ఇటువంటి బసవేశ్వరుని మహాభ
క్తికి మెచ్చి తన యొక్క ప్రసాదం యిచ్చి ఆ బసవేశ్వరునితో సద్గురు అయిన సంగమేశ్వ
రుడు అనినది. వచ్చేవి తప్పువారి ఎరుంగని మహాత్మా వినినావు. నీ యొక్క ఆచారమున్నూ నీ
సద్గుణ సమూహమున్ను, వినినందున సంతోషమాయెను. లోకం కాలం ప్రవర్తనందే
సినట్టుగా సజ్జనుల భక్తితో దీని కూడిన వాడవై నిష్కళ భావంతో ఆచరిస్తూ వుండు బ
సవేశ్వరా అని శివలాంఛనమైన భక్తుల సముదాయం యందు యీశ్వరుణ్ణి చూచినట్టు
గా చూడు. నీవు వారి అవగుణంబులు చూడవద్దు. అయితే అది మంచిది అని తెలిసి

రాదు, అట్టివారికొట్టి నా మనస్సుయందు అస్పృహా విచారించవద్దు, వారి పాదములకు శరణు
అనివుండు. బసవేశ్వరా ఇంకా కులవిజాతులు అయ్యి వుండి లింగధరియించి వుండేటటువం
వంటి వారిని విజాతుల భావకంగా చూడవద్దని. ధృఢమైన నియమం పట్టిన అధిక్య
త్రింకం వచ్చినప్పటికి అయినా విడువవద్దు. అని నవ్వే హర్షంలో భక్తుల కుల గుణయందు అ
స్పృహా విచారించక వుండు. ఇటువంటి గుణములు కల్గి వుండినట్లు అయితే అది మోక్ష
పొందువరిస్తి. పరస్త్రీ పరధనం ఇటువంటి వాటియందు మనస్సు వుంచవద్దు. అని శి
వభక్తులైన జంగములు చూచితే నన్ను చూచినట్లుగా చూచి సాష్టాంగంగా వారి
యొక్క పాదరేణువులు ప్రసాదంలో పరిగ్రహించుము. అని ఈ ప్రకారం మృదుమ
ధురంగా చిలుకలతో బోధించి సత్కరించినప్పుడు తాను బాలుడైన బసవేశ్వరుని
B.33 లో వందనం చేయించుక మహాత్ముడైన శివుడు ఆక్షణం యందు ఇయ్యవలెనని.
- - - - దేవాలయంలోకి పోయి వుండిన వార్తైతి. ఈ యొక్క మహోత్సవమునకు పురజను
లుత్తమలో హర్షపడిన వారై ఉండిరి గదా. ఈ బసవేశ్వరుడు మహాదునిలోన మ
నమైన వాడు గాని మనుజుడు గాడు. ఈ దేవాలయంలో వుండే ముక్కేశ్వరుని లో
గడయవ్వరు అయినా చూచిన వారున్నారా. ఈ నీలకంఠేశ్వరునికి బసవన్నయం
త్త వినయ భక్తతో సంగమేశ్వరుడు తాను వచ్చి తాపస రూపు ధరియించి మహా
ప్రీతిలో నశరంధడవి అబ్బుకొని తన ప్రసాదం యిచ్చి సంతోషంలో సంగమేశ్వ
రుడు దేవాలయం చూచ్చి అంతర్ధానమాయెను. ఇటువంటి బోధ్య లోకమయ్యం
దు అని అందునుంచి మేము వారి దర్శనం బసవేశ్వరుని నుంచి కృతకృత్యులైతిమి మీరును
అయించి బావురే బసవన్న, సత్పాత్రాలంప భావురే, భక్తి వర్ధనం బావురే, జయస్వా
మీ. లోకం యం ... అంధకారం పోగొట్టెటందుకు దీపం వంటి వాడవు బావురే స్వపృశి

వని కాపాడుడవు కావా, పాప నాశనంబు సవస్తువు కావా, లోకేశ్వరు నిత్యం తన్ కరుణా కల్గినవాడ
వు కావా, ధరణీయందున్నది వయించి నందుకు ఫలం యీ ప్రకారం వుండ వేసెను మేము జ
న్మించి నది ఎందుకు పనికి వచ్చును ఈ ప్రకారం స్తోత్రం చేసిరి। తదనంతరం శివభ
క్తులతో కూడి పరమోత్సవం తో కూడ సంగమేశ్వరుని అనుభవ మంటపం యందున
వారసభ చేసుకయుం బసవేశ్వరుడు వుండిన వారై త్రికాలములయందు గురువు అయిన
కూడలి సంగమేశ్వరుణ్ణి పూజచేస్తా గురువును స్తోత్రం చేస్తా సుఖముగా అక్కడవుండినవాడా
యను। అక్కడ కల్యాణపట్నంయందు ఉత్తమాచారమున కుశ్రేష్ఠుడైన భండారి బలదేవమం
త్రి బసవేశ్వరునికు మాతేను యిచ్చి వివాహం చేసినందున కైలాసముయందు ప్రమథగణాలని
నవారై ఇటువంటి పుణ్యాత్ముణ్ణి చూడవేసెను అని పిలుపించినందున బలదేవమంత్రి కైలా
స నివాసుడాయెను। అటు తరువాత బలదేవుని బంధువులు బలగం ఆ ప్రజనములను రాజారి
యిన బిజ్జలరాయుడు పిలుపించి లోనువారి లో ఆ నేను గదా బలదేవునికి యవ్వరు అయి
న పుత్రులు అల్లుండ్లు పాతవల్ల బుద్ధిమంతులైనవారు వుండి బలదేవుని వలెనే యీ ఎక్కువిని
B.34 గామోగములున్న రాజ్యం పరిపాలన చేసేవారు యవ్వరు అయినవున్నారా అని రాజు అని
నందున ఇతర ప్రధానులు అని గదా, ఒంటిమ వారా బెంగ్రా. ఉన్నారు బలదేవునికాం మాతేను
యిచ్చిన అల్లుడు ఉన్నాడు, ఆయన యటువంటి వాడు అంటే మహా వినయ విధేయుడు, మా
ఎక్కు రాజ్యం పరిపాలన చేసి ఉద్ధరించే సామర్థ్యం కల్గిన వాడున్ను, దోషరహితుడైనవా
డున్ను, మహాబలవంతుడున్ను, నిర్మలమైన సంగమేశ్వరుణ్ణి ప్రత్యక్షముగా చేసుకున్నవాడా
యను। అతని ఎక్కు మహోత్సవం అన్ని లోకములకు తెలుసును కాబట్టి అటువంటి వాడు
యితే నే ఎక్కు మంత్రితనానికి చక్కగా వుండును। అని యీ ప్రకారంగా చెప్పిన పిరాజుని
ని అయితే అటువంటి సుగుణాలు కల్గిన అల్లుడు వున్నాడా! అని అప్పుడు పట్నం

న్ని చక్కగా శాస్త్రం చారించి మిక్కిలి ప్రధానులను, కొంత సైన్యమున్ను. ఈప్రకారం యిచ్చి బస
వేశ్వరున్ని పిలుచుకరమ్మని పంపించెను. వారు అపుడు సంగమదేవుని వద్దికి పోయి మహా
భక్తి తరంగంలో వుండే బసవేశ్వరుణ్ణి చూచి నమస్కరించి విన్నవించిరి కదా. స్వర్గ మర్త్య
పాతాళలోకముల యందు ... తాపనాదులు యిచ్చే సామర్థ్యం కల్గినవాడవు. ఎక్కువ
యి మన్నించవలసినది. నిరంతరం శివభక్తి అనే అమృతం పానం చేసినవారికి ఇతర అపేక్షవుం
డునా? కాబట్టి లోక హితార్థం నిమిత్తం మా ప్రార్థనలు అవధరించి రాజుగారి ఒక్క అంతః
కరణాన్ని తృప్తిపించేటందుకు మీరు సాధ్యులు. అయితే పృథ్విని వక్రంగా పాలిస్తూ వున్నారు కా
బట్టి ధారుణికి అగ్రపట్టు మున్ను, అపారమైన భాండారానికి, బహుపరివారానికి న్ని, ఆప్తజ
నులకున్ను, విశ్వాసమునకున్ను, బిజ్జలరాయుని భూరి సామ్రాజ్యానికన్ని, సకల
భారం వహించేటందుకున్ను. ఈప్రకారం విచారించేటందుకు మిమ్మల్ని విన్నవించి
తరం యవ్వరు వున్నారు. రాజు తన వట్టుకు భోజనం చేసుక వుండేవారు. కొడువ ధరి
త్రిభారమునకు ఆధారమునకు నీవు విచారించి యవ్వరు వున్నారు బసవమంత్రి అని. కా
గా కల్యాణ పురమునకు విజయం చేసి మమ్ముల ఉద్ధరించవలసినది అని ఆ ప్రధాను
B.35 లయొక్క విన్నపం అవధరించి భక్త హితార్థంబు చెయ్యవలసినది మనస్సు యందు తె
లుసుక అప్పుడు వారి మాటలకు అంగీకరించి ప్రయాణమైనంతలు భక్తజనులు తమ
చుట్టు చుట్టుగా వారికి నమస్కరించే శిఖరుణగర సంతోషాలలాంటి వారి అనుజ్ఞ తీసు
క వస్తూ వుండగా ఫణివారలు ముందర పోయి రాజుతో చెప్పినందున అపుడు పట్టణం శృంగా
రించినది సాలుసాలు మార్గంబులును, బాజారులున్ను, విపణి మార్గంబులున్ను, గృహము
లకు నానా విధాల తోరణములున్ను కట్టి మణి మయ తోరణంబులు అక్కడక్కడ కట్టి
తా మార్గంబులలో బాజారులందు అద్దంబులు పెట్టించి ఈ ప్రకారం అపారమైనలో

రణంబులు ఆన్నిద్వారములయందు కట్టించి ౧౨ పన్నెండు ఆమతవృద్ధమైన కల్యాణపుర
ము అనేకశృంగారం అష్టశోభనములతో అలంకరించినవారైరి. అప్పుడు రాజు అయిన బిజ్జలుడు
వీరశైవులును నూతనమైనపీతాంబరం కట్టి నవరత్నాలతోని మాణిక్యమైన ఆభరణా
ములు అలంకరించుక బసవేశ్వరుని వైభవం చూతవచ్చెను అని కాంక్షతో దండనాథులున్ను
అమాత్యవేశ్యలుల సమూహమున్ను, సామంతులున్ను, గుర్రములున్ను, ఏనుగులున్ను, ర
థంబులున్ను, పరివారసహితంబుగా మనస్సుయందు అత్యంతసంతోషంబుతో చండతే
జంబుతో నడుస్తా వుండగా, ఉద్దండమైనసేనయొక్క పదఘాతకి ధరణి చలించెను. అష్ట
దిక్కు(లు)న్ను, భేరిదుందుభి మొదలైనవాద్యఘోషంబులకు చెవుడుపడెను. ధారుణీపతి
అయినరాజు యీప్రకారం నడిచి కొంతదూరమున అసమానపరాక్రమవంతున్ను, నిష్క
ళంకసారము అత్యుదారమున్ను, సూర్యజనమందారుణ్ణి, భవదూరుణ్ణిన్ని, కరుణారసామృత
పూరితుడైనలోక [illegible] వమయ్యైన బసవేశ్వరుని ఆకారం ఆలోకిస్తూ రాజు గజము దిగి
కాలునడకతో యెదురువచ్చి సమీపమునకు పోయి ప్రాకటప్రియవినయపూర్వకంబుగా
స్వీకరణాసతోరసంతోషమ్ము చేసి రాజు బసవేశ్వరుణ్ణితో అనినదియేమంటే. ౨౦౦ పట్టమదా
ధముగైన గజములున్ను, శోభిస్తూ వుండే ఉత్తమ అశ్వములు ౯౦౦౦ తొమ్మిది వేలున్ను, మూలబ
లం ౧౯౯౦౦౦ లక్ష తొంబయి తొమ్మిది వేలున్ను, ఈసేనయందు శ్రేష్ఠమైన ప్రధానులు
౧౨ పండెండుమందిన్ని ఈప్రకారం వుండేటువంటి వాటికి అన్నిటికి శ్రేష్ఠతంగా ప్రధానత్వం
5.36 చేసి రాజ్యం ఉద్ధరించి పాలించమని రాజు బసవేశ్వరునితో చెప్పినవాడాయెను. అప్పు
డు రాజ్యాధిపతి అయిన బిజ్జలరాయుడున్ను, బుద్ధిశ్రేష్ఠుడైన బసవేశ్వరుడున్ను, ఉభ
యత్ర మహోత్సవంతో సమస్త వినోదంగ పూసన కొలుస్తూ వుండగా వస్తావుం
డేసమయమందు పురముయందు వీధివీధియందు స్త్రీలు అనేకశృంగారములతో వచ్చి

చిన వార్తైరి. అప్పుడు అనేక రాజ సంఘమున్ను, వేద పాఠకులున్ను, పుణ్యాంగనలైన స్త్రీలున్ను, వో
రయులు ఇస్తా వుండగా అనేక వాద్యఘోషంబులు తోచ చతురంగ బలము కొలుస్తూ వుండగా
విపణి మార్గములందు అక్కడక్కడ పురమహాద్వారంబులు దాటి వచ్చి రాజు మెంకటవగరు
తువచ్చి సభాస్థానము యందు అన్ని వినియోగముల వారితోను సభ చేసుక కూర్చుండి పరస
సల్లాపముల తోను వుండే సమయమందు వారుణి లిఖితం వప్పబడిన లిపి వచ్చి అంబరం
యందునుంచి ఆకస్మికంగా భూవరుడైన రాజు మొకటన సన్నిధియందు పడెను. అప్పుడు
ఆదివ్య రాజు చేతి తీసుక చూచి తెలియనందున నానా లిపి. గ్రంధంలో వార్య
గన్నడ లిపి, ద్రావిడ లిపి, పారసీ లిపి, తాళ లిపి, మొదలైన లిపులు, తెలిసిన కరణాలను
పెద్దలైనవారిని పిలుపించి బిజ్జలమహాపతి తానుపట్టిన పత్రికె వారి చేతికియిచ్చి
యీ పత్రికార్థము మీరు ఎంతమంది తెలుసుక చెప్పుమని ఆజ్ఞాపించెను. అప్పుడు
ఆ పత్రికె చేతికి తీసుక చూచి శివ లిఖితంగనుక తమకు తెలియక పోయెను. అప్పు
డు తమలో తాము వెరగుపడి కరణీకులు పత్రం రాజు ముందర బెట్టి విన్నపంజేసి
నది కాలిపి తెలియదు ఆలోచన చేసి చెప్పవలెను. అది యసువంటిదంటే కుమా
రస్వామికిన్ని గణపతికిన్ని, బ్రహ్మకున్ను, నారాయణునకు, ఇటువంటి మను
ష్యులకు తెలుసును గాని మాకు తెలియదు అని చెప్పినవార్తైరి. అప్పుడు రాజు వినినవాడై
అనినది. ఇది యెవ్వరు అయిన దీని అర్థం తెలిసి చెప్పినవారికి విశేషం మెచ్చైనవిధి
చైరెండువిని యోగముల వప్పగిస్తాను. అని చెప్పిన పాఠాంతము. అప్పుడు రాజు చేత
వుండిన లిఖితం బసవన్న చేతికి ప్రీతితో తీసుక గురుధ్యానం చేసినవాడై తెలిసి అనేకజ
నులు సంతోషపడి హాగుడుతా వుండగా అప్పుడు గడబిడ చదివినవాడై ఇందులో విశ్వ
యంగా వుండిన అర్థం యధార్థంగా చెప్పుతాను. ఓయి రాజా యనిచె — — ప్పుడా

B.37. ప్పిన నారాయణుడు, చాళుక్యవంశం వారులో గడవచ్చినయెను క్షేమమే నిమిది కోట్లద్ర
వ్యము సింహాసనం కింద వున్నది, ఇంక సంశయయుండుకు తవ్వించవుని ఏకన్ను
లకు నే మనస్సుకు సరిపడేటట్లుగా నేను వుండ చూపుతాను, అని చెప్పినందున సరాబువ
హాసం లోపపడిన వార్తై ఆత్మారామందే కామాటోలు పిలుపించబైన వుండేరాయితోయు
చితవ్వించిన నారాయణుడు, అప్పుడుధనం తొమ్మిదికోట్ల సతప్రభయుంత్తని చప్పవలశనది-
సూర్యుడు వచ్చి అకటా పుట్టినట్లుగా నున్ను, కుబేరుడు దాపెట్టిన నవనిధుల వెలెనున్ను, మెరుప
శ్రుతం పుట్టుతున్నదో అని ఈప్రకారం మహాప్రకాశమానమైవుండెను, అప్పుడు రాజు ఆద్ర
వ్యం చూచి ఆర్చర్యమైన ఆనంతర్యకరమైవ్వుండగా సభయందు అంతమంది చేతులు జోడిం
చుకొని ద్రవ్యం చూస్తా ఇది మహాచోద్యము అని పరశప్పుడు మధురోక్తులతో బసవే
శ్వరుణ్ణి నుతియిస్తా వుంటిరి, అప్పుడు బసవేశ్వరుడు చిరునవ్వు నవ్వుతా వుండిన నారా
యణు ఆ సమయమందు సింహాసనంయందు వుండిన ద్రవ్యం తీసియిచ్చెసమయమందు
బసవేశ్వరుని కరస్పర్శన మాత్రం నుంచి దేవతలిపిలో వ్రాశిన ద్రవ్యానికి నూరంతలుగా ద్ర
వ్యం అధికమయినది ఆయను, లక్షసంఖ్యలతో అధికంగా పొంగిన ద్రవ్యాన్ని బిజ్జలరా
యుడు చూచి చోద్యపడి శిరస్సు అల్లాడిస్తా ప్రతిలో వేచిని ంచి మంత్రిసమూ
యంలో వుండే బసవేశ్వరుణ్ణి ఆలింగనం జేశి శిరం మూర్ధ్న చేశి స్తోత్రం చేశితో
చేతులు జోడించుకొని పురుషుడు మర్త్యలోక మనుష్యుడు కాడు, యుగాంతర
ములయందు వుండేవారికి మొదలు పురుషుడున్ను, ఇటువంటి మహానుభావుడుగను
క మమ్ము ఉద్ధరించేటందుకు వచ్చినాడు, అని ఈతని భావంలో సమస్తజనములు వు
ట్టును, ఈతని దృష్టి నుంచి పాపాభువనములు ప్రకాశమౌను, ఈతని హస్తస్పర్శ
నం నుంచి సంపత్తున్ను వర్ధనం అవును, ఈతని వాచస్ఫూర్తిన్నీనమునుంచి

నమస్త్రేణి అవును. 2.3. రెండు, మూడు, 3.4, మూడు నాల్గుతర్వాత, 4.5, నాల్గు
అయిదు, 5.6 అయిదు ఆరు, వెరశి ఈప్రకారం చితరణాద్వైర్ణవిద్యా/దైవంబు
లలో సురవమహాజ, వజాజ్ఞా, రుద్రులచరితంబులకు ద్వితీయంతంబుగా సత్ప్రు
B.38 షరూపంబుగా ఇక్కడికి రక్షించేటందుకు బసవేశ్వరుడు వచ్చినాడు. అప్పుడు ధ
రణీపతి అయిన బిజ్జలరాయుడు, సమస్త వినియోగాలవారూన్ను, పురజనంబు
లున్ను. అంతమంది కీర్తిప్రస్తుతించి బొబ్బ్రమని రాజులు అప్పుడు బసవమంత్రిని పిలిచి
మన్నించుతూ 1 పండెండుమంది మహామాత్యులైన ప్రధానులలో ఉత్కృష్టుడని వి
శిష్టు అయిన గద్దె మీద కూర్చోపెట్టి, సుకుచరాంబరమున్ను, నానారత్నాభరణములు
న్ను, ఆదరణలో ధరియింపజేసి సత్కరించి అప్పుడు బసవేశ్వరునితో రాజు అనినది ఏమి
మంటే, ఈధరణికిన్ని, ఈ ఆబాల సామ్రాజ్యవిభవమున్ను మునకు, రాజువు నీవే. అది
కాక నా ప్రాణమునకుకు తోడు నీవే, కాబట్టి యీనన్ను ఉద్ధరించమని ఆయి బసవ
రాజా అన్ని కార్యములకు నిన్ను నమ్మినాను, అని చెప్పిన రాజు మాటలకు బసవరాజు
అనినది. 18 పద్ధాలు వనములు సంరక్షణ చేసే సాంబశివునికి నన్ను రక్షించే
దియంతటిపని. అయితే చెప్తానువిను. శివభక్తులయందు భయంలో నేవుండిన
ట్టు అయితే నే ధారుణి పాలించేదియంతటిపని. చతుస్సముద్రాలు కొత్తంటైన భూమి
ని పాలించే భారం నన్ను కూడినది. అన్ని, ఈ ఒప్పు భారంబుగా రాజుతో చెప్పినందు
న రాజు అనినది. తరులయందు కల్పవృక్షమున్ను, గిరులయందు కనకాద్రియు
న్ను, రత్నాలయందు చింతామణిన్ని, ధేనువులలో కామధేనువున్ను, వరి అముఖా
బలదేవతలలో శంకరుడు వుండినట్టుగా బసవేశ్వరుడు ఈ మంత్రుల మధ్యన
యందు తేజస్వి అవై వుండుమని స్తోత్రంచేశితిరి అనేకమైన మణిభూ

యిచ్చి. నిరంతరం ఆనందం లోకూడిన మనస్సులో బసవేశ్వరుణ్ణి స్వామి కి పంపించెను
అప్పుడు బసవేశ్వరుడు ఇక్కడ శివగారి సాంతంగా సంతోషం తో తాను వచ్చిన మా
మ అయిన బలదేవ మూర్తమని విస్తారమైన స్వగ్రహంబు ప్రవేశించి. అక్కడ తాను రాజధా
నిఅయి వుండి సమస్త విని యోగములు వారి లోన శివకేళి వినోదానంద సుఖములో వర్ధ
B.39 మానవ ఆయిశ్వరుడై బిజ్జలరాయణి ఆ బలరాజ్యంబు ఆనందంలో పరిపాలిస్తా అపా
రమైన కీర్తిలో సంతోషంబులో ముందర తాను నటింపచే ప్రతిజ్ఞ చేశినది ఇది యెట్టు
వంటిది అంటే వ్రాస్తా. నిరంతరము న్ను శివరాత్రి వేవేనే ఉత్సవం చేసేది భాషతప్పు
టుంటే. అంగం మీద లింగం ధరించి భక్తుల చూచి తే శివునివలె చూచేది భాష త
ప్పుటుం౩. శివ ఆయుక్తుల ఎల్లలు తప్పులుపట్టక వుండేది భాష వప్పుటుం౪. భక్తుల
లోకులాలు యేమి అయినాంటుంచకయుక్కువ తక్కువయనక వుండే భాష వప్పుటుం౫.
నాదగ్గర యేమి వుండె నా భక్తులకు వంచనచెయ్యక యిచ్చేది భాష వప్పుటుం౬. నేను భ
క్తిచేస్తా నయియున్నమని శివున్ని అయినా అదితెదివేదు అనే భాష వప్పుటుం౭. భక్తులయె
పదార్థం అది గిచావేదు అనేది నాస్తివచనం వేనిది భాష వప్పుటుం౮. ఇస్తాను అనియు
య్యనక పోనిది భాష వప్పుటుం౯. నిరంతరం జ్ఞాపకశక్తిలో మరుపులేక ఆప మాన
మైన మాటలలో అందరితో మాట్లాడేది భాష వప్పుటుం౧౦. అనిన మాట ప్రకారం
నటింపచేది భాష వప్పుటుం౧౧. పట్టిన వ్రతం వం టికార్యం విడువక వుండేది భాష వ
ప్పుటుం౧౨. భక్తుల మనస్సు ప్రకారం నటించే భాష వప్పుటుం౧౩. అచలితంగా భక్తు
ల దాసోహం నిరంతరం నటించేది భాష వప్పుటుం౧౪. సంతోషంలో స్వప్నంయందు
అయినా శివుణి కిభక్తియందు వోడేది వేదు భాష వప్పుటుం౧౫. భక్తులైన వారు యేమిచేసి
నవారిదే జయము చేసినవారికి శరణు అనేది భాష వప్పుటుం౧౬. పరస

పరసంహారం చేసేది భాష వట్టుటయు ॥౭॥ కాపట్యం లేని మత్సరం లేని వున్న వుండే
పరవాదుల యన్నటికి లాయిన అపజయము చేసేది భాషవట్టుటయు ॥౮॥ సాంబశివు
ని నిందించే వారిని నలచి విడిచే భాష వట్టుటయు ॥౯॥ వారి భక్తుల డెదాశసందేశ
అనిన పలుకులు నాచె వులందు వినని భాష వట్టుటయు ॥౧౦॥ శివభక్తులయందు
కూడా నే కలశియుండేది భాష వట్టుటయు ॥౧౧॥ నిరంతరం శివగణాధీశ్వరుల యొక్క
ప్రసాదం భుజియించడమే కాని ఇతరమైనది భుజియించడం లేదు అనే భాష వట్టుటయు
॥౧౨॥ భక్తులైన వారు నన్నేమేమి అని నానా విధ రుద్రైత్వరం యిన్నదుక వుండేది భాష
వట్టుటయు ॥౧౩॥ జంగం మూర్తుల చూచితే సాక్షాత్ లింగ మని తెలుసుకొని వుండేది భాష
B 40 వట్టుటయు ॥౧౪॥ నరులను యేమి అడగనిది భాష వట్టుటయు ॥౧౫॥ భక్తులకు శరణు చేసి ఇ
తరులకు యీరాచేతి లోన శరణు యియ్యనిదే భాష వట్టుటయు ॥౧౬॥ భవౌషుములకు
కలక యుండేది భాష వట్టుటయు ॥౧౭॥ షడింద్రియములకు లోబకడక జయించి వుండేది భా
ష వట్టుటయు ॥౧౮॥ అవిచారమైన కరుణాది గుణములు యిచ్ఛయించిన దానికి అంగీకా
రం కాక వుండే భాష వట్టుటయు ॥౧౯॥ శివుని యందు దృఢభక్తి విస్తారం చేసే భాష వట్టుటయు ॥౨౦॥
ఈశ్వరాచారమైన మతములు వర్ధమానం అయ్యేటట్టు చేసేది భాషవట్టుటయు ॥౨౧॥ తలద్రో
చినప్పటికి మెండె మంశివ భక్తులకు శరణు అనే భాష వట్టుటయు ॥౨౨॥ ద్వంచిన తల్లి వట్టూ
టు పెట్టినప్పటికి న్నిశివున్ని స్తోత్రం చేస్తూ వుండేది భాష వట్టుటయు ॥౨౩॥ తాను వట్టిరి నిచెడి
కేది లేదు యెవరు అయిన చెణికి యేమి అయినా ప్రసంగించితే జయింపు చేసుక పొయ్యే
ది భాష వట్టుటయు ॥౨౪॥ ఈ ప్రకారం ప్రతిజ్ఞ చేసినది--- ముట్టించేది భాషవట్టుటయు ॥౨౫॥
ఈ ప్రకారం చేసిన భాషల మహాత్మ్యం బసవేశ్వరునికి తెలుసును కాని ఇతరమైన వారికి యే
మి తెలుసును ఇది వాఙ్మనస గోచరం అసమానమైన వర్ణత్వం పెంపు, హైర్యం

పెంపు వివేకమైన విగణుతింపయు వృరికి అసాధ్యం యని యీభూమియందు సార్వత్రాజ్ఞ
భక్తుండని అంతమంది స్తోత్రం చేస్తా వుంది. ఈప్రకారం దినదినానికి నియమాచారము
లు వర్ధమానం అవుతా వచ్చెను. ఈవర్తమానం అన్నిరాజ్యాలవారు భూరుచ వినినవా
రై బసవేశ్వరుణ్ని దర్శనం చేతాము అని ప్రయాణమై వస్తావుంది. ఆ దినది. వీరశైవమతము
లకే నియమాచారములు నడుపుతారంటే అని వచ్చేవారు కొందరు. కేవలంబు ప్రకాశ
మానం అయిన దైవీక భక్తులతో పూజిస్తారు అని కొందరున్ను, కర్తృత్వ భవ్యత్వాచారం దురు
శ్వర వర్తితు బసవేశ్వరుడు మనుజ మాత్రుడు కాడు. అని యీప్రకారం అనుకొని వారి
నుంచి సంపూర్తిగా పూజ చేయించుకుందాము అని అనేకమందిన్ని, బసవేశ్వరుణ్ని చూ
చితే చాలు పునీత గుణములు మాకు వచ్చేని ప్రేని ఆతురత్వంతో గమనం చాయము వస్తావుంది
రి. కొంత మంది బసవేశ్వరుడు అనే తీర్థయాత్రకు తల్లి తీర్థ వచ్చినట్టు గాభూమియూ నినట్టు
B.41 వేవేదివస్తావుండే వారు కొందరు. ఈప్రకారం వస్తావుంది గజముల మీద నున్ను, తురంగ
ముల మీద నున్ను, ఆందోళికంబల మీద నున్ను, రథారూఢులై కొందరు. ఈప్రకారం
విస్తారంగా వచ్చే వారు కొందరు ప్రకటమైన రుద్రాక్షలక్షణమైన గురుపూజకులు వర్ధనులు కొం
దరు. మంగళతరమైన భస్మాంగ లేపనులు కొందరు. వస్త్రావేష్టిత జటాధారులు కొంద
రున్ను, ఉత్తమాంగంయందున్ను, కక్షయందున్ను, కలస్థలముయందున్ను, గ్రీవంయందు
న్ను, ఉరస్థలంయందున్ను, ఇటువంటి స్థలములయందున్ను, లింగధారులై వచ్చే వారు కొం
దరున్ను, ఉత్తమోత్తమమైన యతీశ్వరులు కొందరున్ను, విశేషమైన చిత్రవస్త్రాలతో వృంద వచ్చే
వారు కొందరున్ను, సుసీలో పాత్ర చరిత్రలు కొందరున్ను, అనంతమైన ఇతర పాకావర్జితులు
కొందరున్ను. పరమలింగాంగ - సులలాంన్ను, శివలయ్యుక్తులున్ను, భవిజనంతో సమాచార
సంభాషణ సదా సంపన్నమైన వారి లోకూతక వుండే వారు కొందరున్ను, నిరవధిక...

గనిష్ఠాసురుచి కేంద్రియులు కొందరున్ను, అమల చిదానంద మూర్తులు కొందరున్ను, ప్ర
చ్ఛన్న లాంఛనులు కొందరున్ను, సలాంఛనులు కొందరున్ను, మానవమంత్రులున్ను, మాను
లున్ను, స్వచ్ఛమైన వాను భావం మనస్సుకు యిచ్చియుండే వారు కొందరున్ను, దానవంతు
లున్ను, గాయకులున్ను, నటులున్ను, నవరసాలంకారం తెలిసినవారున్ను, వేదతపం
లో దిట్టమైనవారు కొందరున్ను, వేదభాష్యాలున్ను, ప్రమాణ తత్వజ్ఞులున్ను, సకలవి
ద్యానిపుణులున్ను, కవులున్ను, చదివే వారున్ను, తర్కవాదులున్ను, వాక్పటుత్వంవారు
న్ను, అంగ, మాళవ, సింధు, సింహళ, గౌళ, గూర్జర, సౌవీర, మగధ, పాంచాల, మత్స్య
కురంగ, వంగ, కళింగ, గాంధార, ఆంధ్ర, తురుష్క, కురు, నేపాళ, కుంతల, కకుశ
బర్బర, చోళ, పాండ్య, కుళువ, మలయ, మళయాళ, కర్ణాట, చేర, కొంకణ, పల్లవ, సం
మోర, బాళింద్ర, ద్రావిళ, కాశ్మీర, బాహ్లీక, భోట, భూరకాంభోజ, కంభోజ, సూరసే
నయన, వరాళ, కర్పర, పారశీక, కేరళ, మొదలైన ఛప్పన్నరాజ్యాలు జంగమమూర్తు
B.42 లు అనేక భక్తులు యెక్కడ చూచినా నగ్గరలో తండోపతండంబులుగా భూమి అంతా వ
ట్టుతట్టుచేసినట్టు గాసంభ్రమములో వస్తా వుండి యీ వర్తమానం బసవేశ్వరుడు చెవిన
పాటి, పట్నం యందు అన్ని బాజారులకున్ను సూత్రిలో అలంకించి, ముత్యాల తోరణం వేలవే
యించి, చూతపల్లవ మకర తోరణాంబులున్ను, మకర తోరణంబులున్ను, ముత్యాల తో
రణంబులున్ను, జాతమణుల తోరణంబులున్ను కట్టించి ప్రకాశమానంగా నంది ధ్వజ
ములున్ను, పతాకసముదాయం యందు వృషభం లో జెండాలున్ను, శ్రీప్రకారం మొత్తానికేతనా
లసముదాయమునకు ఇంబరం కప్పిన దండలున్ను, గొడుగులకున్ను, ఛత్రాలకున్ను, ధవ
ళాతపత్రంబులున్ను, చామరంబులున్ను, శ్రీప్రకారం నిండి అనేక వాద్యంబులున్ను, న
ట విటగాయకులకే ఖరలున్ను నవ్వుబడి వుండేటుటువంటి వాద్యంబులధ్వ

ఘూర్ణిల్లుతూ వుండెను, ఆకాలంయందు సజ్జనభక్తియొక్క ప్రచారకుడైన బసవేశ్వరుం
డు చమత్కారంగా తానుపోయి భక్తులకోటికి తానుయెదురుకొని మంగళతరమైనయి
భక్తులచూచి మనస్సుసంతుష్టుడై తాపహంతో హంగిహంగి సవినయ జయభక్తితోలింగ
భక్తాంగుల పాదములకు సాష్టాంగదండప్రణామంబుజేసి జంగములయొక్క పాద
ములపరాగంయందు తానుపొర్లిపొర్లి వంత్తెటు అప్పుడుఆభక్తులకరుణారసం అనే
వర్షంయిలాబసవేశ్వరుని విలాదమురిసెను. అప్పుడుముద్దగాతడిసినవాడైశివగణా
శ్వరులపాదోదకంనుంచి వారలాదిత్రి ప్రభక్తుడైన బసవేశ్వరుడు మహోత్సాహం తోఁ
తోనగణాశ్వరులశివంయందు వుంచినవాడై వీరభక్తితో వారి పూజచేసి వారిప్రసాద
సేవనకు యిచ్చయించి వచనాల్లయందు అనేకస్తోత్రంచేసి గాంధర్వస్వరంతో పాడి
పాడి దరహాసితముఖంతో చూచిప్రీతితో వుండబడిన అత్యంతపరవశుడైవచ్చిన
భక్తులు అందరిని పిలుచుక తమగ్రహానికివచ్చిన వారు వారు అడిగినయిష్టార్థంబులు
43. యిచ్చితృప్తిజేసి వారికిదండప్రణామంబుచేసి అప్పుడు శివతత్వార్థప్రసంగముల
తో వుండి అపరిమిత మరసంతో తృప్తులయికావలసినవారికి హేమాదిరత్నంబుల
తో సంతోషభరితుల చేసి కామినీ అపేక్షవుండేవారికి స్త్రీలను యిచ్చి అమలబు
ద్ధితో వారిపూజచేసి రాజోపచారం కావలసినవారికి యిచ్చి భక్తితో వందనం
కావలసినవారికి వందనపూర్వకంగా తృప్తిచేసి సేలవంత్తులైనవారికి సేలముప్రకారం
ముగించిపిస్తూ బసవేశ్వరుడు లోలచిత్తంతో భక్తితో రాజ్యంబుపాలిస్తూ జంగమ
మహాత్ములు వుండినస్థళమునకు అనేకవిధములతో అన్నములున్ను షడ్రసోపేతంగా
కూరకాయలున్ను, పచ్చళ్లున్ను, అప్పంపండులున్ను, కావళ్లకుపెట్టి అవి మోయి
చి వారు వుండిన స్థళమునకు పంపిస్తూ వుండెను. పరిపరి విధములుగా

ములయందు శారాంగనలలో భోగిస్తా వుండే పన్నెండు వేల మంది జంగ
మమూర్తులకు కావలసిన పదార్థంబులు యిచ్చి తృప్తుల చేస్తా వుండెను. ఈప్రకారం
జంగమమూర్తుల గణన పెట్టేటందుకు శివునికైన అసాధ్యం. అటువంటి భక్తులు యీబ
సవేశ్వరుని చేత పూజ చేయించుకుంటూ సుఖోపజీవులై వుండె నదినే మాలవారు గో
వృషారోష్టములలో వుండే వారు ౧౨౦౦౦, శాల మింగటలో వుండే వారు జరమూర్తులు
౧౨౦౦౦ ఘట్టి పాలలో వుండే వారు ౧౨౦౦౦, పంచామృతం వారు నిక అభిషేక దివ్యరసితా
మత్రశించే వారు పన్నెండు వేలు ౧౨౦౦౦। ఘట్టి పెరుగు భుజియించే వారు ౧౨౦౦౦। పెరు
గు మీగడ భుజియించి వుండే వారు ౧౨౦౦౦। ఘట్టి దివ్యామృతం భుజియించే వారు ౧౨౦౦౦। స
ద్యోఘృతం పలుచశాకాచన ద్రవించే వారు ౧౨౦౦౦। పదులచెలిమెల ఉదకంలో వుం
డే వారు ౧౨౦౦౦। బూటి ములపరమాన్నం అప్పంపములలో వుండే వారు ౧౨౦౦౦। కట్టు
మండిగలలో వుండే వారు ౧౨౦౦౦। రమ్మోద్ది గెలలో అనితని లుపడు గారలలో ని
మం వుండే వారు ౧౨౦౦౦। పొలుండ్లు, లడ్డువులలో వుండే వారు పన్నెండువేలు ౧౨౦౦౦।
44 కల్లి సకురిలో వుండే నియమధారులు ౧౨౦౦౦। షడ్రసద్రవ్యములు భుజియించే వారు
౧౨౦౦౦। ద్రాక్ష ఖర్జూర అమృత ఫలదాడింబ ఫలములు ఇక్షుకదళి మొదలైన ఫల
ములు పుచ్చుక వుండే మోక్షార్థులు పన్నెండువేలు। దుప్పు వేవిడిచప్పిడి భోజనంవారు
౧౨౦౦౦। సకల ద్రవ్యములు విడిచిపెట్టి భిక్షుకు వచ్చే వారు ౧౨౦౦౦। ఈప్రకారం అంత్య ౨౧౬౦౦౦
రెండు లక్షల పదారువేలు. ఇదిగాక అమల జంగమమూర్తులు భూరిభోజనం వారు
లక్షా తొంబై ఆరువేలు ౧౯౬౦౦౦। ఇదిగాక బసవేశ్వరుని పంక్తిభోజనం వారు వీరమహే
శ్వరులు ౩౬౦౦౦ ముప్పై ఆరువేలు. ఇదిగాక శారాంగన స్త్రీవాములయందు రతియిచ్చి
యించి వుండే వారికి కావలసిన పదార్థంబులు నడిపిస్తా వుండె

౯౬౦౦౦। ఇందుకు వెరశి ౪౬౦౦౦౦ నాల్గులక్షల అరువైవేల జంగమమూర్తులకు ప్రతిదినం
ఈప్రకారం నడుపుతూ నిరంతరం నియమములు చెల్లిస్తూ వుండెను। ఇదిగాక ప్రతిది
నం అనేక జంగమ మూర్తులు వచ్చిపొయ్యేవారున్ను, వారికి కావలసిన యిష్టార్థా
ంబులు తీరనకు అసాధ్యమైన్ని యిస్తూ వుండెను। ఈప్రకారం నిరవధిక మహోత్సవాల్తో ఆర్భా
టాలై స్వర్ణభూమి దాన సాభరణాదైన వస్త్రము పేరుస్వరులకు ఇష్టార్థంబులు యిస్తూ
విజ్జలరాయణి వద్ద యీబసవేశ్వరుడు దండనాయకత్వం అనిపించుక రాజ్యం
బు పాలిస్తూ సుఖంగా వుండెను। శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ జయము॥— — — —

— ॥శ్రీ బసవేశ్వరునికి అక్కనాగలాంబికె కొమారుడైనచన్న-

— ॥బసవేశ్వరచన్నదండనాయకుని జననకథా వృత్తాంతము॥ —

కల్యాణం యందు డోహరకక్కయ్య అనే భక్తుడున్నాడు తోళ్ల తిత్తులు కూర్చేవాడు
డోహరకులం యందు పుట్టియుంచి తన పూర్వకర్మం ఖండించి విడిచి వీరశైవదీ
క్షయుండు పడి, లింగ జంగమ భక్తియుంచేస్తూ నిరంతరంభావమూర్తి అయినా
B.46 ర భక్తుల చూచిన చోట దూరంనుంచి చేతులు జోడించుక నిలిచి వెంకలి వెంకలి
బందినేను। బసవేశ్వరుని చూచిన చోట చేతులు జోడించుతా వుండగా నేను హీన
కులం డోహరవాణ్ణి అని వారగా పోతూ వుండగా, బసవేశ్వరుడు అనెను, డోహ
రవాణ్ణి అనక కక్కయ్య అనెను. అంతే జాతి అయిన చెన్నయ్యను న్ను, రజక జాతి
యైన మడివాళయ్య మాచయ్యగారున్ను, సెట్టి అయిన సకలాల సెట్టిన్ని, ఇటువం
టి వారి కులం యందు కూడా నా నన్ను ఉత్తమకులం యందు ఉద్ధరించినవాడవని
ఇటువంటి కష్టపు పలుకులు అనిరి. కూడల సంగమదేవాయని ధ్యానవచనం బసవ
న్న చాటిన వాడైన కక్కయ్యగారి ప్రసాదం నాకుయున్నటికి సాధ్యం అవునోయని చూస్తూ

ట్టుక వుండగా వకానొక దినముయందుకకలయ్యగారి శ్రీపాలంలోనుంచి పిపీలికంప్ర
సాద సంబంధమైన వక్క మెతుకు తీసుక బయటికి రాగా అది బసవన్నగారు చూచి ఆపి
పీలికానికి చాకెలార వేశి ఆ మెతుకు విడిపించుక తన ముఖంటి చెరుగున కట్టుక ఆపి
పీలికానికి రుద్రత్వం యిప్పించి ఆ కలయ్యగారి ప్రసాదం తీసుక పొయ్యి ఆ కలనాగలాం
బికెకు యిచ్చినందున ఆ షుణమై ప్రసాదం నాగలాంబికె శేవించెను. ఆ ప్రసాదప్రభా
వంనుంచి ఆ కలనాగలాంబికెకు గర్భం బయిలుదేంన్న బసవన్న అనే గురుమూర్తి ఆ
యీ ఆకలనాగలాంబికెగర్భంయందు ఉదయించి బసవన్నగారి లోకప్రదేశం అప్పూరి
కలదండనాయకులు అని పేరుకల్గి, భక్తులకు మహానుభావం అయిన మహోత్సాహం
శ్రేష్ఠులయినట్టు వుండెను. ఇట్లాడక కలయ్య అనే భక్తుడు యీ బసవన్నకు పైపట్టి మాళ
వదేశంరాజు దగ్గర సంబళానికి చాకిరీ వుంట వచ్చిన నాయకంతో జంగములచా
సోహం చేస్తా శివనింద వినరాదు అనే భావములో వుండగా వకానొకదినముయం
దు ప్రతాపరాయణి గుడియందు వైష్ణవాచార్యులు విష్ణుపురాణం చెప్పుతా వుండగా
వారి అయిన విష్ణువు కూర్మావతారంతోను సముద్రంయందు హొలాడినందుచేత సప్తస
ముద్రములు యేకమాయెను అని చెప్పిరి. అందుకు కల్లయ్య అనినది, అటువంటికూ
ర్మావతారాన్ని శివుడు సంహరించి ఆ శిరస్సు - తన మాలికంయందు ధరియించి
B.46 నటువాడు అని చెప్పరాదా అనెను. విష్ణువు నరశింహావతారుడై హిరణ్యకశి
పు అనే రాక్షసున్ని వధచేసి ~~...~~ రక్తపానంచేశెను అని వైష్ణవులు చెప్పిరి గనుక అం
దుకు కల్లయ్య అనినది. వీరభద్రేశ్వరుడు నారశింహున్ని సంహారంజేశి ఆతనిచ
ర్మంకప్పన వాడై ఆతని ముఖం కేశిఖి ముఖం అని ధరియించిన వాడు అని చెప్పరాదా
అనెను. హరియు దశావతారంయందు పుట్టినవాడు అని విశేషంగా వైష్ణవులు చెప్ప

న వారైరి. అందుకు కక్కయ్య అనినది. ఆప మాన్షద్దైన ఈశ్వరుండు వారి దశావతార ములు వధచేశి ఆ అవతారములు కుర్కులు ధరియించినారు అని చెప్పరాదా, ఈశ్వరుణ్ణి గూర్చి విష్ణువు ఇరువైఇయిదు ప్రకారములు భజియించినట్లుగా చెప్పరాదా. ఆ పక్షపాతం బ్రాంహ్మలు యీ మాటలు వినరాదు. ఇలువంటి పుస్తకములు కాల్చరాదా అని ఆగమంతా లిని దోపోర కక్కయ్యగారు ఆ బ్రాంహ్మళ్ళను ఈ లెటూ హోడిచెను. అప్పుడు యీ వార్త బిజ్జలరాయుడు విని కక్కయ్యను పిలుపించి యీ ప్రకారం విప్రుళ్ళను అన్యాయంగా హొడవ వచ్చునా అనెను. అందుకు కక్కయ్య అనినది శివదూషకుల హొడువ వచ్చును అనెను. రాజు అనినది తప్పు లేనిదే వారిని హొడువ వచ్చునా అనెను. శివదూషకత్వం చేశిన దినిశ్చయం అయితే అతనిదేహంయందు పురుగులు పడినదే సాక్షి. లేక పోతే ఆ శవం పుణ్యవంతంగా వుండేదే గురుక్కు అనెను. వారి వారులు యిద్దరు వట్టూటే అంటే వారిని హొడువవచ్చును. వాండ్ల నోట పురుగులు పడవా. ఈ ప్రకారం గురువు వచనం వున్నది అని కక్కయ్య చెప్పినందున అప్పుడు బిజ్జలరాయుడు బసవన్నను పిలుపించుక కక్కయ్యను శాంతంగా వచ్చి ఆ శవాన్ని చూచేవరకు అతని దేహం అంతా యీక పురుగులు అయి వుండెను. ఆ బిజ్జలరాయుడు చూచి ఆ విచిత్రమునకు కక్కయ్యనుకోలించి నమస్కారం చేశి అర్చింపించెను. బసవన్న మొదలయిన ప్రమథగణాలు తమభక్తం గ్రహమునకు పోయిచున్నంగా వుండిరి. ఇకుడ కక్కయ్య సంబంధించి కోటికట్టె లో చాకిరి చేసెనా ఆ భీమమల్లికార్జునం అనే తమయిష్టలింగయందు భక్తసంపత్తిం సత్రియయందు విప్రమయి నిజసుఖంయందు వుంటూ వుండెను. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ. జేయును ॥

హూనపాండెరాయుని కథ॥

B.47 చోళ దేశంయందు కురువూరు అనే పట్టణం రాజు రాజేంద్రచోళుని కొమార్తె మం
గాయకరశియు, మధురయు రాజు కూన పాండ్య- జయమునకు వివాహం అయ్యెను
వుదో శైవం శివభక్తురాలు బాంధవులని, శివభక్తి ఆచరిస్తా మంగాయకరశి యొప్ప
కారం వుండగా తనపతి యయిన కూన పాండ్యరాయుడు జైనమత్తైదైవంశ్రవ
ణులే తన గురువులని జైన సమయస్తం మత్తైవదుస్తూ వుండగా మంగాయ
కరశియు గారి గురువు అయిన పిళ్ళైనారు చోళ మండలమునకు వచ్చినా
రు అని విని పాండ్య మండలానికి కులస్వరుడైన తన మంత్రిని పంపించి, తిరు
జ్ఞాన సంబంధుడైన పిళ్ళైనారును సంతోషంబుతో పిలుపించగ వృత్త
సంది అనే (శ్ర)వణ ముఖ్యులు చేసి వప్రతిజ్ఞలు చేయించి మధురకు వచ్చి జైన్న
వాదం గెలచెను అదియెటువంటిది అంటే కూన పాండ్యుని భార్య అయిన
మంగాయకరశి నిరంతరం జంగములకే వజ్జో సేదికూన పాండుని గురువు జైనశ్ర
వణులు విని తమ పెద్దని మిది వేలు ౧౮౦౦౦ జత గూడి వచ్చినా వుంచైటవచ్చిరి
గి వుండగా అపుడు రాజు అయిన కూన పాండ్యరాయుడు విని వారి దర్శనానికి పో
యి దండప్రణామం చేసి విన్నవించ నంతట అప్పుడు శ్రవణులు చెనది, దంపతి
సహితంగా నమస్కారం చెయ్యవలసినది. భార్య వుండగా వొవ్వరుడే దండం పెట్టినదియు
క్త్రము కాదు గసంమతం కాదు, నీ భార్యతో కూడి నమస్కారం చెయ్యుమని చెప్పిరి. అప్పుడు రా
జు ~~అయిన~~ తన భార్య అయిన మంగాయక్కరశిని గారిని పిలపించినంతట యీ కౌతుకం
తెలిసి బదులు ఉత్తరం యిచ్చినది యేమంటే, శిరస్సు వుండగా నడుముకు పాద
ములకు పట్టం వున్నదా. రాజు వుండగ తర్వాత మేము రావచ్చునా రాదు.
B.48 కాబట్టి మీరు మా వద్దని చెప్పినంతట్ర వారు వచ్చి చెప్పిరి. అప్పుడు ఆ జైన

తెలిసి చూస్తిరా అని తమలో తాము విచారించేసిరి రాజు విన్నపంలో స్వహస్తికాకారా
స్థానములో వుండేసవ వస్తువులు గురువులు వచ్చినారు అనిన నమస్కరించేశిరి. అప్పుడు మం
గాయకర్తెశిరాక వుండినది చూచి తమ మనస్సులో యెందుకు క్లేశం చేసుకరా రాజులో చెప్పిరి.
నీపతి అయిన మంగాయకర్త జంగములకు సేవ చేస్తూ వున్నది. అని వింటిమి ఇది నిశ్చయమా
అని అడిగిరి. అప్పుడు రాజు బహు కోపం చేసుక త్రివిజ్ఞాని సంబంధులైన పిల్లనయినా
రు పిలిపించి వచ్చి గుడిలో తన భార్య వుంచి వుండగా ఆ గుడి లింగాలయము నకు కాష్టం
పేర్చి చిచ్చుపెట్టించెను. ఆ గుడిలో చిచ్చు దహించి గుడి వున్నవారు మన్నుయ పుట వేవేవ్వం
తిరి. అప్పుడు త్రివిజ్ఞాని సంబంధులు యీ చిచ్చుకు చెప్పిరి గదా నీవు పోయి రాజు వద్ద యీ
మందు బ్రాహ్మణులకు వేధ చెయ్యమని చెప్పి పంపించిరి. అప్పుడు ఆ చిచ్చు పోయి రాజు శరీ
రంయము అందు బ్రాహ్మణుల ఉపద్రవం చేస్తూ వుండగా ప్రత్తవలు వేళ్లు మొదలైన మందు
లూను. మంత్ర తంత్రములలో మంత్రించి చేతనిలువక బహు బాధ పొంది ప్రాణాంతి
కం అవుతూ వుండగా తన సతి అయిన మంగాయకర్తెని పిలిపించి చెప్పెను
గదా. మా గురువులను చిరయే గుణాంకావేదు. మీ గురువు నుంచి ఆయనా ప్రా
ణం నిలుపుకో అనిద్దైన్నా విడిచి చెప్పనంతట అప్పుడు మంగాయకర్తెశి తాను పోయి
విన్నవించి తాను గురువై అయిన త్రివిజ్ఞాని సంబంధుల పిలుచుక వచ్చి ఆదు
గదుగకు గద్దియ కూర్చో పెట్టి మీ దయ ప్రాణంబు నిలుపమని విన్నవించనంతట
అప్పుడు త్రివిజ్ఞాని సంబంధులు అంతఃకరణ వచ్చి పాదంలో దిగతీసెను. అప్పుడు రాజు
కు అర్ధశరీరం శాంతి ఆయెను. కాదువ అర్ధశరీరం మీ గురువులైన జైనులు శాంతి చెయ్య
వలసినది అని చెప్పినంతట జైనులు తమ కుంచెలు తట్టలు దిగతీసెనందున మరిన్ని
B.49 చ్చు ఆయెను. అప్పుడు రాజు వీరి చేత కాదు మీరే పూర్ణ దయ చెయ్యమని త్రివిజ్ఞాని

సంబంధులకు చెప్పెను. అప్పుడు వారు నిలిచిన అర్ధశరీరానకు తమ పాదము నుంచిరి. తత్క్షణం
తట హర్ష్యం గొమ్మెల్ల శాంతి అయినది. రాజు చూచిన చమత్కారం చేసెను. రాజు గురువులయిన
శ్రమణులు మనస్సునందు దూషణచేసుక ఇది ప్ర --- దం మాదేమి -- మంత్రం మిరాము
చూడవలెను అని మంత్రంతో చల్లి వ్రాసి పారేసినది లో వేసినందున తమ కుటిల మంత్రతం
త్ర) ములచే ఆ నదియందు మునిగిపోయెను. త్రివిజ్ఞానిసంబంధులు వ్రాసిన చిటి
ప్రణావస్వరూపంగా నిల్లకు ఎదురుతెచ్చి పోయి సోమేశ్వర అనే లింగం ఆలయము జూ
చ్చెను. ఆ మహోత్సవం జైనులు చూచి వారిని పిలిచి, అప్పుడు త్రివిజ్ఞానిసంబంధులు అనిరిగ
దా ఇవి అన్ని ఆయను. రాజు ఏ పున్నపుండే గూనిచక్కగా చెయ్యుమని చెప్పినంతట ఆశ్రమమైన
జైనులు ఇది శరీరంతో పుట్టిన గూని యవ్వరి మంచి కాదు అని తెలుసుక అనిరి గదా, మాచే మం
చి కాదు మీరే చక్కచెయ్యవలసినది అని చెప్పిరి. అందుకు త్రివిజ్ఞానులు అనిరి గదా మా మంచి
చక్కగా అయితే మీకు శిష్యులము అనిరి. అప్పుడు శ్రమణులు అనిరి గదా పృథ్విలో వచ్చిన గూ
ని పోయినది వుంటే వారాలో ఉన్నారు శ్రేష్ఠులైన మాళ సంఘములు అన్ను, సేవకులున్న,
కోమాళ్ళున్న, యతులు అన్న, కూడి ౧౦౦౦ పట్టిన్ని వేలు. అంత మందిని మా తకవెయ్య
వలసినది అని చెప్పినందున ఈ మాట ప్రమాణం అని రాజు సమ్ముఖం యందు పత్రికెలు వ్రా
సి ఇవ్వమని చెప్పినంతట అదే ప్రకారం ప్రతిజ్ఞ పత్రికెలు వ్రాసియిచ్చిరి. ఆ కాలం యందు
ఇనుముకు పరుషం శోకితే బంగారు అయినట్లుగా త్రివిజ్ఞానిసంబంధులు ఓం న్నమ
శివాయ అని రాజు హృదయం యందు తన్నినంతట గూని పోయి కూన పాండ్య
దే- -- -- సౌందర్యపాండ్య అనే నామం ఆయను. అప్పుడు రాజు -- మహా
హా మచ్చి ము వారో కారణమహిమలు అని తెలిసి, శ్రమణులు అయిన జైనులు వ్రా
సియిచ్చిన పత్రికె అబద్ధం అయినందున అప్పుడు రాజు కంమ్మర వారి

౧౮౦౦౦ పద్దెనిమిదివేల సూలాలు చేసి తెమ్మని చెప్పగ మంత్రి అయిన కులశేఖరయ్యకి
ఆ కారణ వాణి ముందర అనాగతం కార్యం వున్నది. పద్దెనిమిది వేల సూలాలు చేయించి వుంచమ
ని చెప్పి వుండగా అన్ని సూలాలు చేయించి తరువాత సముద్రములో వేయించి వుండగా ఆ సూలా
లు యీ మంత్రి యొక్క సంతతి వారు ఆ సూలాలు తీసుకవచ్చి జైనులు ౧౮౦౦౦ వేలకు సూలాలు వేస్తా
రా గా హోగాని తిరస్కారం రెండువేలకు శివభక్తుల మాతా మునిత్రివిజ్ఞాని సంబంధుల
పాదములు పట్టి చెప్పినందున వారికి వారి - - శివభక్తుల చేసి, నిలిచె నెండు వేలసూలములకు
జైనుల గుమ్మడి కాయలు తెప్పించి వేయించెను. ఈ ప్రకారం జైనుల సంహారం చేసి త్రివిజ్ఞా
ని సంబంధులు జైనవాదం తొలగించి, మంగాయమణి తనకు వాదాలు కొత్తనపురుషుని
కి జైనాచారములు విడిపించి వీరశైవయందు ఆచరిస్తా వున్నందుకు సుఖంగా మెరు
స్తా వుండెను - శ్రీ శ్రీ శ్రీ జయము॥ - --

- ॥అనుమిషయ్యకు సంబంధురుడు తెలుగంజిలి సందుకు కథ॥ - -.

పరతగల్లు అనే పురంయందు రాజ్యం చేసిన అనుమిషయ్య గారి వంశావళి ధారులు యెవ
రంటే, నందిరాజులు అనేవారు ౧౦ మంది, ఆ చంద్రగుప్తరాయలు అనేవారు ౧౦ పది మంది, మా
తి రాజులు అనేవారు ౨౦ ఇరవై మంది, రాజేంద్రులనేవారు ౨౭ ఇరవైయేడు మంది, బా
5| ల్యచక్రవర్తులనేవారు ౨౧ ఇరవై వక్క మంది. వీరి వంశంయందు త్రైలోక్యచూడామణి
అనే రాజు పుట్టి పరతగల్లు అనే పట్టణం మొదలయిన రాజ్యం పరిపాలిస్తూ వుండెను. అతని భా
ర్య మహాలోక మనేది వుండెను. వారి ఇద్దరి గర్భంయందు క్షీరసముద్రంయందు చింతామణి పు
ట్టినట్లున్ను, వసుధాధీశరాయుడు ఉదయించె. ఆ ప్రకారం బాలలీల పోగొట్టి, సకలవిద్యా
సాధకుడై తామలింగం ప్రసాదం వేసిది భోజనం చేసే దివేదు అనినియమం వుండగా, వట్టు
దినం క్రతుబాలం అనే ముఖ్యాన్నియొక్క బకాసురుని వనానికి - - - పోయి వుండగా, అక్కడ

గుఱ్ఱాన్ని దినిని వినోదం చూస్తా వుండగా ఆ గుఱ్ఱం మాయమాయను। అతనికి వచ్చిబయంచేత
రకు గుఱ్ఱం లేకపోయెను। అపుడు ఆకలిదప్పిక లేకా వుంటి లింగస్థానం -- లే వందున, వక్కడి
నంపరియంతరం ఉపవాసం వుండి మరుదినం అతని మంత్రివచ్చి, ఓంయి రాంయరాజేం
ద్రా. యకల తలింగం లేదు. వకల బసవన్నయిచ్చ తిరు లింగ మంత్రంయున్నది అనిచెప్పెను।
అపుడు ఆవృషభాన్ని పూజచేసి ఉదకపానం చెయ్యవలెనని వుండగా ఆ నందినీశ్వరుండు
మాయంచేనెను। అపుడు లింగం లేదు అని అతనికి రెండుదినములు ఉపవాసం వుండెను। ఆ
కాలంయందు అతనికి లోగడ వృషభం వేలె నేకమపించెను। ఆ సమయమందు వేదాశ్ముల విల
పించి ఈనందియందు లింగం వున్నదా యని అడిగినందున, ఆ వేదాశ్ములు స్వగతి వ్యాఖ్యానుసారం
మంచి వసుభ నశాంయలకి చెప్పుతా వుండెను। ఆ బసవన్న అంగంయందు లింగం వున్నది। ఆలిం
గం మధ్యంయందు త్రైలోక్య సచరాచరం వున్నది। శ్లోకం॥ లింగమధ్యే జగత్సర్వం త్రైలోక్యం
సచరాచరం। లింగం బాహ్యాత్పరం నాస్తి। తస్మాల్లింగం ప్రపూజయేత్॥ వియన్న తేగం పుతి
మంత్రం। యానిసర్వ చరాచరం। తదేతల్లింగమిత్యుక్తం। లింగ శబ్దం పరాయణం॥ అవేళ
గమం వుండగా బసవన్న అంగంయందు లింగం వున్నది। ఆలింగ మధ్యంయందు అనంత--
- - - - అండంబులు వున్నది। మరిన్ని - - - - - - - - ద్య సకలప్రమ
52 థగణాలు వుండురు। అదియేప్రకారం అంటే, ఆవృషభేశ్వరుని శిర - త్తుంయందు నా
గలోకం నాగగణంగ్గలు వుండును। జంఘయందు మర్త్యలోకం మనోగణంగ్గలు
వుండురు। నాభియందు దేవలోక దేవగణంగ్గలు వుండురు। ఈ పుచ్ఛదియందు పార్వతి
పరమేశ్వరుడు వుడురు। కొంబ్బులయందు, తుంబురు నారదులు వుండురు। గ్రాంతల్లియం
దు బారాదులు తాంవుండెలాగల్లంయందు దేవతులు పుట్టుతా వుండురు। ఇట్లు వంటి నందీశ్వ
రుడు శివునిఅంగమై వుండును। ఆశివుడే ఆనందికస్వాంగమై వుండును। అనే వేదశ్య

తి తో. చాజ్ఞలు చెప్పుదురు అని చెప్పినందున. వసుధీశరాయుడు బసవేశ్వరుని యందు విం
గం అనుగ్రహం పొంద రావలెనని శివభక్తి భావంతో సాష్టాంగ దండప్రణామంబు చేసి ఆకలిదప్పు
లు మరచి వుండగా. అప్పుడు ఆదినందీశ్వరుడే గురురూపం అయ్యి వసుధాధీశరాయునికి
ఆత్మాంతరంగ తుష్టి తొలగక వుండే వస్తువ అనే .. రూపకమైన ఇష్టలింగం చేసి దీక్షావ్రప
కరుణించి ఆ లింగం పూజించి వైరుధ్య దృష్టికు రంగదృష్టి తీసుక. అనుమిష నిరీక్షణంనుంచి
లింగం బొంచి లింగంయందు ముక్కోద పొందున ని వసుధాధీశరాయునికి అనుమి
షయ్య అనే నామం పెట్టి శ్రీ గురువు అయిన నందికేశ్వరుడు పోయెను. అప్పుడు ఆ
లింగం అర్చించి. అనిమిష దృష్టి నుంచి చూచి శరీర నపర వశం అయ్యి ఇతరేతర
భావములు మరచి, ఇరువదికోటిక జ్ఞానంతో, జంగమ స్థిత్య పృష్ఠై. ఆ బాలమైన లింగం
యందు నిశ్చయంగా వుండెను. అనుమిషదేవర అని పేరు అయెను. ఆ వీలంద వసుధేశరా
యుని వద్ద వుండిన ప్రధానులు మంత్రులు, చతురంగ బలంబులు అందరు వచ్చి. వా
రు అందరు అనుమిషయ్యమీద, శివాలయం - - - - . . . . . - - - ఆ
53 గుడి కేసేవించకుండా - - . . కే వుండి యుంచి తామ పోయిరి. అప్పుడు అనుమిషయ్యని
కి రాచకార్యం త్యాగం అయి ఇష్టలింగం యందు ప్రాణం అని చేతన్యసూత్ర అయి వుండెను. ఆ
మీద కొన్ని దినములకు అష్ట లింగయందు చెంగయ్య గారు పూదోట వేయించి తమ మఠ
వాంయందు నిత్యపూజావినోదంబుతో వుండగా ప్రభుదేవరు వచ్చి ఆ చెంగయ్యగారిక
లింగ వరాంగం భోగించవలెనని నియమంతో అనుమిషయ్య వుండే గుడి వాకిలితీ
యించి లోకానికి పోయ్యి. అనుమిషయ్య కరంయందు వుండే లింగం తనకరస్థలము యందు
స్వామి యిచ్చి తం చేసుకొని వేదమంత్ర దీక్షా త్రయంబును తానే కలగచేసుక వుండగా అను
మిషయ్య అంగం కళలు లింగంయందు చేరి నట్టు గాక నిపించన ది జూచి అష్టి చ...

లు తెచ్చి తమ కరస్థలంయందు వుండిన లింగంయందు అర్పించుకొనెను। శ్లోకం॥ [illegible]॥
ఆచారం గురుసంబంధం। నిశ్చిత లింగమేవచ। సుజ్ఞానం జంగమశ్చైవ ప్రత్యక్షంచ ప్రసాద
కం॥ అనే ఆగమ వుక్త్యా ప్రభుదేవరు తమ అంగంయందు వుంచుక తానే నేనే గురు అ
య్యి అంగలింగం తానే, గురుశిష్యుడు తానే అయ్యి అభిన్న[illegible]వంనుంచి ఆచరిస్తూ
సిద్ధరామేశ్వరునికి ఇష్టలింగం ఆచరణీయం బోధిస్తూ, సిద్ధరామేశ్వరుడే దేవరు, ప్రభుదే
వరు కల్యాణానికి వచ్చెను। ఆ కల్యాణంయందు బసవన్న మొదలాద పురాతనులు ప్రభుదేవ
రను జూచి ఆనందిస్తూరు అనిమిషయ్యగారికి గురువు ఆయను। ఆ అనిమిషయ్యగారే అ
ల్లమ ప్రభుదేవరుకు గురువు ఆయను। ఆ అల్లమ ప్రభుదేవరే, చన్నబసవన్న మొదల
యిన సకల ప్రమథగణాలకు మహాజ్ఞాన గురువు అయను। ఈ సానుభావం వినకుం-
ట్లూ అనిమిషదేవరు స్తోత్రం చేస్తూ లింగానంద సుఖదల్లి వర్యరూ॥ [illegible]

—॥ మడివాళంయ్య మాచయ్యగారి కథావృత్తాంతం॥ —.

కొప్పరిగె అనే పురముయందు మడివాళయ్య మాచయ్యగారు రజక- యకంనుం
చి, జంగములదా సోహం చేస్తూ వుండగా, కల్యాణానికి బసవన్న మొదలైన ప్రమథగ
ణాలు మారి అని వారలో యిల్లా నిశివభక్తుక ఉత్తమమైన వారి[illegible] చేయునని భక్త
లలో జంగముల దర్శనం చెయ్యవలెనని ఉద్యుక్తులై కల్యాణానికి వస్తూవుండగా మార్గం
యందు భీమరథి [illegible] నది అడ్డగించెను। అపుడు వారి తోలుకేకుండా శివధ్యానం
చేసినంత్రట నదియు రెండుభాగాలగాపోయినందున, మడివాళంయ్య మాచయ్యగారు
నది దాటిపోతూ వుండగా అక్కడ వుండిన నరులు స్తోత్రం [illegible]స్తూ వుండిరి। అపుడు మడి
వాళంయ్య మాచయ్యగారు కల్యాణానికి వచ్చి, బసవన్న మొదలైన పురాతనుల దర్శనం చేసి అ
క్కడ తనవారుల కాయకంలో, జంగములకు అర్పిస్తూ బిజ్జలరాయలకు [illegible]

లు అర్పించి యింటి రాజు లగ్గో స్తోత్రంచేయించుక. మరివారిద్దరు అయ్యమాంబయ్యగారు శివభక్తి
ప్రతాపం మెరస్తూ వుంటిరి॥ శ్రీ శ్రీ శ్రీ - సమః —.

— ॥పాలకురికి సోమనారాధ్యులు వైష్ణవుల ఓడించిన కథ॥

పాలకురికి అనే గ్రామమందు ఇష్టరామదేవయ్య భార్య మహాదేవియు వుండగా--
తౌ మూర్తికైన పాలకురికి సోమనారాధ్యులకు కుమారు పోతదేవుల నోజ్ఞానోపదే
శం అయ్యవారి అన్న నుంచి భక్తులైన మహేశ్వరసభకు వచ్చిన మహాసాక్షంబే శీలే తు
లు ములు కంబి నేను శివలింగాచే తీవ్రతాలు మొదలైన అరువైనాలుగు శీలములు
నడిపించుమని విన్నపంచేసుక సంఘల నిరూపం నుంచి అరువైనాలుగు శీలములు శివాగ
మయుక్తంగా నడిపిస్తూ వుండగా, కళ్యాణపురం రాజు జగదేక మల్లు అనే రాజు సృష్టియం
దు - - -. వుదు. సోమనారాధ్యులకు లింగ ముద్రాంకితం అయిన భూమి యియ్యమని
చెప్పెను. అపుడు రాజు పరిశుద్ధుడైన వారైతే నదేశంయందు. ఆమతకు వష్టువారికి లింగ
ముద్ర అయిన భూమి యిచ్చి. పాలకురికి యందున్న, లింగ ముద్రం అయిన భూమియిచ్చె
ను. అపుడు సోమనారాధ్యులు శీలము ఆచరిస్తూ వుండినంత లోతాయన భక్తిదాసోహంచేసే
వార్త విని వష్టూ నా కదినంయందు వైష్ణవులు యిద్దరు వచ్చి పెద్దకుంట శాస్త్రులము, నెల్లూ
రుకు శాస్త్రులము వచ్చినాము అని పాలకురికి సోమనారాధ్యులకు చెప్పపంపించినందున
సోమనారాధ్యులు అనిరి గదా, పాలకురికి మీరు పెద్దకుంట వచ్చిరి, పెద్దకుంట్లో మీరు నెల్లూ
రికి యెక్కడ వచ్చిరి, పెద్దకుంటి శాస్త్రులు, నెల్లూరికి శాస్త్రులు మీరిద్దరు పాలకురి
కి శాస్త్రుల నుంచి పుట్టిరి గదా అని చెప్పపంపించెను. అపుడు పెద్దకుంటి, నెల్లూరికి శా
స్త్రులు వారు ఇక్కడ వారి నుంచి నేము విడిచెల వేమని. లజ్జాబడియుండలేక తమ నివాసము
లకు పోయినవారైరి. ఇక్కడ సోమనారాధ్యులు శీలసంపాదన ఆచరిస్తూ

19/4/43 వైరాగ్యమందు సుఖాన వుంటిని — శ్రీశ్రీశ్రీ —

Restored by —